

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

*Κι έγινε σεισμός μεγάλος και ο ήλιος μαύρισε και το φεγγάρι έγινε σαν αίμα
και οι ουρανοί σκιστήκαν. Τέσσερεις σκοτεινοί καβαλήρηδες,
πάνω σε αφηνιασμένα άθλογα, ξεχύθηκαν προς τη γη.
Ο πρώτος καβαλήρης κρατούσε πύρινα spreads, ο δεύτερος καβαλήρης ένα
καλά ακονισμένο δημόσιο χρέος, ο τρίτος κράδαινε κήλοπ και σκορπούσε
γύρω του δακρυγόνα, ενώ ο τέταρτος είχε τη φάτσα του υπουργού
οικονομικών και καταβρόχθιζε μισθούς και επιδόματα...
Σάληπισαν οι τρομπέτες της Οικονομίας, της καρδιάς αυτού του άκαρδου
κόσμου, και ήχησαν τα τύμπανα του πολέμου. Συμφορά! Συμφορά! Συμφορά
στους άπιστους και απείθαρχους προλητάριους!
Και εγένετο Μνημόνιο!
Αββάς ντε Περινιόν, Τα απόκρυφα εδάφια της Αποκάλυψης*

Το προλογικό σημείωμα του προηγούμενου τεύχους, που ήταν αφιερωμένο στην εξέγερση του Δεκέμβρη, τελείωνε με την πρόθεσή μας να συνεχίσουμε την ανάλυση της εξέγερσης μέσα στο ιδιαίτερο, κοινωνικό και παγκόσμιο πλαίσιο της. Στο μεταξύ όμως μας πρόλαβε η αντιεξέγερση. Έτσι, βρεθήκαμε στο παρόν τεύχος των *Παιδιών της Γαλαρίας* να ερευνούμε τα χαρακτηριστικά και τις αιτίες αυτής της Αποκάλυψης ή αλλιώς της *Αντιεξέγερσης*, της άλλης όψης της κρίσης αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων.

Η άνευ προηγουμένου επίθεση στον προλεταριακό πόλο της καπιταλιστικής σχέσης, που εμφανίζεται ως «θεραπεία» στην «κρίση του χρέους», δεν είναι παρά η προσπάθεια του κεφαλαίου και του κράτους του να αποκαταστήσουν τον έλεγχο τους πάνω στην εργατική τάξη και ταυτόχρονα να αναδημιουργήσουν τις συνθήκες για καπιταλιστική ανάπτυξη. Ένα στοίχημα που δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι θα το κερδίσουν...

Τον πρώτο καιρό μετά την έναρξη του πειράματος με το τεχνοκρατικό όνομα «Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης», οι αντιδράσεις του προλεταριάτου ήταν ελπιδοφόρες. Ωστόσο, από την άνοιξη του 2010 και έπειτα, η κατάσταση άρχισε να γίνεται όλο και πιο καταθλιπτική. Οι αντιδράσεις των κομματιών της εργατικής τάξης που πλήττονται πιο άμεσα είναι ως επί το πλείστον αποσπασματικές, διαχωρισμένες κι εν τέλει αναποτελεσματικές.

Παράλληλα, οι χρονικά απομακρυσμένες μεταξύ τους γενικές απεργίες, εργολαβία των μεγάλων συνδικαλιστικών οργανώσεων, αφήνουν πίσω τους με επαναλαμβανόμενη ακρίβεια την πικρή γεύση της αδυναμίας να αντιπαρατεθούμε με τα αφεντικά της ζωής μας. Η δυσφορία που κυριαρχεί στους χώρους εργασίας, αποτέλεσμα των μέτρων λιτότητας και της αύξησης του κόστους επιβίωσης, δε βρίσκει εκείνη τη διέξοδο που θα δημιουργούσε καταστάσεις ικανές να ανατρέψουν τις εφαρμοζόμενες εις βάρος μας αλλαγές. Η κυριαρχία του κομματικού συνδικαλισμού και του φόβου της ανεργίας κάνουν καλά τη δουλειά τους.

Από την άλλη, η συνεύρεση στο δρόμο φαίνεται ότι αποτελεί το μοναδικό μέχρι τώρα πεδίο όπου οι προλετάριοι μπορούν να ξεπεράσουν, εν δυνάμει, τους δεκάδες διαχωρισμούς τους. Όμως, αυτή η συνεύρεση είναι προσωρινή και ασυνεχής. Επιπρόσθετα, οι μπάτσοι και οι συνδικαλιστές φροντίζουν να περιορίζουν, να καταστέλλουν και εν τέλει να εξορίζουν τα υποκείμενα από το δρόμο. Μέχρι τώρα,

η δημιουργία προλεταριακών κοινοτήτων αγώνα —ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του Δεκέμβρη— απουσιάζει από τις κινητοποιήσεις. Αντίθετα, επικρατούν οι επαγγελματικές και συντεχνιακές ταυτότητες, οι οποίες είναι περιχαρακωμένες και αγκυλωμένες στα ιδιαίτερα συμφέροντά τους. Γι' αυτό οι κινητοποιήσεις αδυνατούν να εκφράσουν μια ουσιαστική αντίθεση στη συνεχή υποτίμηση και εντατικοποίηση της εργασίας. Μόνο η καινοφανής άρνηση πληρωμής υπηρεσιών που αφορούν στην κυκλοφορία και αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, όπως στις μεταφορές και την υγεία, φέρει δυνητικά ένα πραγματικά επικίνδυνο για τα αφεντικά προλεταριακό περιεχόμενο, παρά τη σοσιαλδημοκρατική ρητορεία περί «κοινωνικών αγαθών» με την οποία την ντύνουν οι πολιτικές οργανώσεις και οι τοπικές ομάδες πολιτών που την προπαγανδίζουν. Γι' αυτό και το κράτος σπεύδει να ποινικοποιήσει εν τη γενέσει τους αυτές τις πρακτικές.

Κι ενώ η κρίση οξύνεται όλο και περισσότερο, όχι μόνο δε βλέπουμε τη γέννηση ριζοσπαστικών πρακτικών, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, αλλά ερχόμαστε αντιμέτωποι με την ανάδυση συντηρητικών και λαϊκίστικων ιδεών και πρακτικών. Αναμφίβολα, η πρωτοβουλία της προπαγάνδης αυτών των ιδεών ανήκει στο κράτος: η δημιουργία αποδιοπομπαίων τράγων —από τους «τεμπέληδες» του δημόσιου τομέα, τους «ανεύθυνους» απεργούς και τους «τζαμπατζήδες» επιβάτες, μέχρι το κατεξοχήν μαύρο πρόβατο, τη φιγούρα του μετανάστη που το κράτος φροντίζει να διατηρεί σε λαθραία κατάσταση— είναι το σύνηθες όπλο της πολιτικής εξουσίας για να διατηρήσει την κοινωνική νομιμοποίησή της και να δαιμονοποιήσει όσους δεν υπακούν στις επιταγές του κεφαλαίου. Είναι, ωστόσο, ανησυχητικό πόσο εύκολα βρίσκουν απήχηση ακόμα και σε ένα μεγάλο μέρος της εργατικής τάξης που έτσι στρέφει τη συσσωρευμένη του οργή και ενοχή εναντίον των «άλλων» προλετάριων —ταυτόχρονα με την απαίτηση για τιμωρία των πολιτικών που «έκλεψαν το λαό».

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται η χρήση πατριωτικών συνθημάτων και εθνικών συμβόλων στις κινητοποιήσεις των εργαζομένων. Ο συντηρητισμός αυτός, απότοκο του γενικευμένου αισθήματος ανασφάλειας, σε κάποιες περιπτώσεις προκαλεί ακόμα και τη συσπείρωση εργαζομένων και αφεντικών, ιδιαίτερα στις μικρές επιχειρήσεις. Μπροστά στον εκβιασμό της απόλυσης και τα «δε βγαίνω» του αφεντικού, υπάρχουν άνθρωποι που δέχονται να δουλέψουν άμισθα, εκ περιτροπής, με μειωμένες αποδοχές ή ως «μαύροι», αν τελικά παραμείνουν στη δουλειά.

Ταυτόχρονα, το θέαμα της τρομοκρατίας, που εξαρχής συνοδεύει την εφαρμογή του μνημονίου, ενισχύει τις κραυγές περί «ασφάλειας» και τις εκκλήσεις για καλύτερη αστυνόμευση-περιφρούρηση της ατομικής ιδιοκτησίας και της δημόσιας τάξης.

Στον κοινοβουλευτικό αντίποδα της εφαρμοζόμενης πολιτικής, το μίγμα εθνικισμού-λαϊκισμού κυριαρχεί. Το σταλινικό ΚΚΕ, στον επεξεργασμένο πολιτικό του λόγο, διατηρεί της κρατικιστικές φαντασιώσεις περί σχεδιασμένης «σοσιαλιστικής οικονομίας». Ταυτόχρονα, στον πολιτικό του λόγο που προορίζεται για ευρεία κατανάλωση, η «πλουτοκρατία» είναι ο εχθρός και η δημιουργία «λαϊκών μετώπων» το μέσο πάλης. Την ίδια ώρα, το ΚΚΕ κάνει χρήση όσων

συντάσσονται στις γραμμές των σχημάτων του για να πραγματοποιεί κεντρικά σχεδιασμένες θεαματικές ενέργειες και απόλυτα ελεγχόμενες παρελάσεις.

Η πολιτική του ΣΥΡΙΖΑ επικεντρώνεται στο συνδυασμό μέτρων (ευρωομόλογα, διαγραφή του «επαχθούς χρέους», προάσπιση των «κοινωνικών αγαθών») που θα πρέπει να πάρει ένα σοσιαλδημοκρατικό κράτος «για να βγάλει τη χώρα από την κρίση» καθώς και στο αν θα ήταν καλύτερο για την εθνική οικονομία να «μείνουμε» ή να «φύγουμε» από την ευρωζώνη.

Όσον αφορά στην επιχειρηματολογία περί «χούντας» ή «κατοχής της χώρας από το ΔΝΤ», ιδιαίτερα προσφιλής στην εξωκοινοβουλευτική αριστερά, η διεκδίκηση μιας «πραγματικής δημοκρατίας» συσκοτίζει το γεγονός ότι «δημοκρατία» ή «χούντα» είναι απλώς εναλλασσόμενες πολιτικές μορφές του κεφαλαίου. Από την άλλη, κάθε ιδέα για «εθνική ανεξαρτησία» προϋποθέτει το κράτος, ως κοινωνική μορφή, και πιο συγκεκριμένα το έθνος-κράτος, ως ιδιαίτερη κοινωνική μορφή, ενάντια σε άλλα έθνη-κράτη που απειλούν να καταλύσουν αυτή την υποτιθέμενη «ανεξαρτησία». Λόγω του αθεράπευτου πατριωτισμού της, η προσέγγιση αυτή υποστασιοποιεί το κράτος, ως κοινωνική μορφή, τη στιγμή που αυτό μπορεί να οριστεί μόνο εντός του παγκόσμιου ανταγωνιστικού συστήματος εθνών-κρατών, το οποίο υλοποιεί την εθνική διαίρεση του παγκόσμιου προλεταριάτου. Εξάλλου, τα εφαρμοζόμενα μέτρα εξυπηρετούν τα συμφέροντα και του ελληνικού κεφαλαίου.

Η χρήση του εθνικισμού και του λαϊκισμού είναι μέρος της *Αντιεξέγερσης* και συνδέεται άμεσα όχι μόνο με το καναλιζάρισμα της προλεταριακής δυσφορίας σε ωφέλιμες για την καπιταλιστική εξουσία πρακτικές, αλλά και με τις αντιεξεγερτικές πολιτικές «κυριλοποίησης» του αστικού τοπίου και διαχείρισης του πληθυσμού. Ειδικά μετά το Δεκέμβρη του 2008, οι διαδικασίες «ανάπλασης» του μητροπολιτικού χώρου επιταχύνθηκαν, ακριβώς επειδή η εξέγερση αντέστρεψε την κυρίαρχη χρήση του χώρου και τον μετασχημάτισε –προσωρινά– από πεδίο ροής του κεφαλαίου σε πεδίο σύγκρουσης με αυτό. Για το κεφάλαιο και το κράτος του είναι αναγκαίο να δημιουργούνται περιβάλλοντα που εξασφαλίζουν την απομόνωση των ανθρώπων και την κυριαρχία του εμπορεύματος. Στο κείμενό μας για τις διαδικασίες «κυριλοποίησης» (gentrification), δείχνουμε την ιστορικότητα αυτής της συγκρουσιακής διαδικασίας: της παραγωγής του χώρου ως όψης της ταξικής πάλης στο πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας. Το κείμενο αυτό αποτελεί κομμάτι ενός βιβλίου, που σύντομα θα δημοσιευτεί από τις εκδόσεις Κόκκινο Νήμα, και αφορά στη σχέση των προλεταριακών κινημάτων και των εξεγέρσεων με τη χρήση και την παραγωγή του αστικού χώρου.

Είναι απογοητευτικό αλλά η κριτική της μισθωτής εργασίας και του εμπορεύματος, η κριτική των αλλοτριωμένων κοινωνικών σχέσεων, ο προλεταριακός διεθνισμός ή η κριτική στο έθνος-κράτος είναι μειοψηφικές ακόμα και μέσα στον αντιεξουσιαστικό «χώρο». Αυτό, κατά τη γνώμη μας, παίρνει διάφορες εκφράσεις. Για παράδειγμα, το πολιτικό αίτημα «30 ώρες εργασία την εβδομάδα – 900 ευρώ το μήνα κατώτατος μισθός», που επινοήθηκε για να αποτελέσει, σύμφωνα με τους εμπνευστές του, τον «πολικό αστέρα» για τον «πάτο» της εργατικής

τάξης, δεν είναι παρά μια **εκστρατεία αυτο-υποτίμησης** της εργατικής δύναμης, τη στιγμή που όλο και μεγαλύτερα κομμάτια της εργατικής τάξης, με πρόσχημα την κρίση, υποβιβάζονται σε αυτήν ακριβώς τη μισθολογική και εργασιακή κατάσταση που οι εμπνευστές του ανωτέρω συνθήματος ορέγονται.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι η ανάπτυξη της φρασεολογίας περί «κοινωνικών αγαθών». Λέγεται ότι οι μεταφορές, η περίθαλψη ή η εκπαίδευση «δεν είναι εμπορεύματα αλλά είναι κοινωνικά αγαθά». Κι όμως, το πρόβλημά μας είναι ότι τα παραπάνω και πολλά άλλα (ηλεκτρικό, νερό, τηλέφωνο) δεν είναι και δεν ήταν ποτέ πραγματικά δημόσια και ελεύθερα, αλλά αποτελούσαν και αποτελούν κρατικό ή ιδιωτικό κεφάλαιο. Δεν είναι «κοινωνικά αγαθά», αλλά δαπάνες σχηματισμού κοινωνικού κεφαλαίου που είναι: α) έμμεσα παραγωγικές και β) στοχεύουν στη μείωση του κόστους αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης για τον κάθε μεμονωμένο καπιταλιστή. Για εμάς, ο μόνος λόγος που υπάρχει για να πάμε ενάντια στις αυξήσεις των εισιτηρίων, των τιμολογίων των ΔΕΚΟ και την υποβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι το ότι αποτελούν μείωση του έμμεσου και άμεσου μισθού μας. Ως **πολιτικό πρόταγμα** δε, η διεκδίκηση των δωρεάν δημόσιων υπηρεσιών δεν αποσκοπεί σε τίποτε άλλο παρά σε μια ανανέωση της σοσιαλδημοκρατικής εκδοχής του καπιταλισμού.

Ένα τρίτο παράδειγμα είναι η μεταστροφή τοπικών εγχειρημάτων από την αρχική αντιεμπορευματική-αντιεξουσιαστική τους κατεύθυνση σε ένα υπό διαμόρφωση πρόγραμμα ανταλλαγής συνεταιριστικών εμπορευμάτων, προώθησης εναλλακτικών κοινωνικών προγραμμάτων για άνεργους, σε μια εποχή που το κοινωνικό κράτος τα περικλύει, και εναλλακτικής διαχείρισης της μισθωτής εργασίας –εν ολίγοις, σε μια αυτοαξιοποιητική, συνεταιριστική εκδοχή του καπιταλισμού. Το εργάκι των εναλλακτικών κοινωνικών προγραμμάτων θα παιχτεί πολύ στο μέλλον, όσο η κρίση θα οξύνεται, καθώς κάθε πολιτική ιδεολογία θα προσπαθεί να εμφανιστεί πιο φιλόνητο, «γειωμένη» και αποτελεσματική από την άλλη.

Συνεχίζοντας να πιστεύουμε σταθερά ότι η μόνη πραγματική διέξοδος από την κρίση είναι η κατάργηση της καπιταλιστικής σχέσης, η απαλλαγή μας από τη μισθωτή εργασία και το κράτος και η αποκατάσταση σε ένα ανώτερο επίπεδο της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω στη δραστηριότητά του, δεν μπορούμε παρά να είμαστε (αυτο)κριτικοί με το φορέα αυτού του *ενεργού μετασχηματισμού*: το προλεταριάτο, στην *ιστορικά καθορισμένη* του κίνηση. Γι' αυτό και αναλύουμε τις όψεις αυτής της περίπλοκης και αντιφατικής δυναμικής που είναι η ταξική πάλη, δηλαδή ο τρόπος ύπαρξης της καπιταλιστικής σχέσης. Δεν αρκεί να μιλά κανείς γενικά για την ταξική πάλη αλλά πρέπει να εντοπίζει τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τις μορφές και το περιεχόμενο, τα κοινά στοιχεία και τις διαφορές στους αγώνες που διεξάγει το παγκόσμιο προλεταριάτο σήμερα. Έτσι, αφιερώνουμε ένα μέρος αυτού του τεύχους στους ταξικούς αγώνες του περασμένου φθινοπώρου στη Γαλλία καθώς και στις πρόσφατες εξεγέρσεις στις χώρες του αραβικού κόσμου, υποσχόμενοι να ασχοληθούμε διεξοδικότερα με το τελευταίο αυτό θέμα στο μέλλον.

Μάρτιος 2011

ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΜΑΣ ΧΡΩΣΤΑΓΑΝΕ...

Περί της τρομοκρατίας των ελλειμμάτων και του χρέους
και πως να ξεπεράσουμε την κατάθλιψη

«Το μοναδικό κομμάτι του λεγόμενου εθνικού πλούτου, που στους σύγχρονους λαούς ανήκει πραγματικά στο σύνολο του λαού είναι το δημόσιο χρέος του».
Κ. Μαρξ, Το Κεφάλαιο, τ. Α΄

«...Να ονειρεύτηκαν άραγε ποτέ αυτοί οι ως τα τώρα γενεαλόγοι της ηθικής, έστω κι ακροθιγώς μόνο, πως, λόγου χάρη, εκείνη η βασική ηθική έννοια «ενοχή» (Schuld), οφείλει την καταγωγή της στην πολύ υλική έννοια του «χρέους» (Schuld);... Κι από πού πήρε, άραγε, τη δύναμή της η πανάρχαιη εκείνη, βαθιά ριζωμένη, κι ίσως αξερίζωτη πια σήμερα, ιδέα, μιας αντιστάθμισης της ζημιάς από τον πόνο; Το φανέρωσα κιόλας πιο πριν: από τη συμβατική σχέση μεταξύ πιστωτών και οφειλετών, που είναι τόσο παλιά, όσο, γενικά, κι η ύπαρξη «υποκειμένων δικαίου», και που και τούτη πάλι ανάγεται στις βασικές μορφές της αγοράς, πωλήσεως, ανταλλαγής, εμπορίου και συναλλαγής... Ο οφειλέτης, για να εμπνεύσει εμπιστοσύνη στην υπόσχεσή του, πως θα εξοφλήσει το χρέος του, για να εγγυηθεί για τη σοβαρότητα και ιερότητα της υπόσχεσής του, μα και για να χαράξει πάνω στην ίδια του τη συνείδηση την εξόφληση του χρέους του σαν υποχρέωση και καθήκον, ενεχυριάζει, με γραπτή συμφωνία, για την περίπτωση κείνη που δε θα πλήρωνε το χρέος του στο δανειστή του, κάτι που ακόμη «αποτελεί ιδιοκτησία» του, που ακόμη το εξουσιάζει, λόγου χάρη το σώμα του, ... ή την ελευθερία του, ή ακόμη και την ίδια του τη ζωή...»
Φ. Νίτσε, Η Γενεαλογία της Ηθικής

Μέσα από τη συνεχή τρομοκρατία των ΜΜΕ το τελευταίο διάστημα περί του χρέους «μας», οι μοντέρνοι ηθικολόγοι, οι ιεροκήρυκες του λόγου του κεφαλαίου και του χρήματος προσπαθούν βίαια να μας πείσουν, εμάς τους «οφειλέτες», πως για να εξοφλήσουμε το χρέος «μας» στους δανειστές «μας» οφείλουμε να σηκώσουμε το σταυρό του μαρτυρίου των θυσιών, να δηλώσουμε πίστη στην ορθοδοξία του Συμφώνου Σταθερότητας και γεμάτοι δέος να προσδοκούμε το πλήρωμα του χρόνου που θα φέρει τη μετα-ελλειμματική ζωή (γνωστή παλαιότερα με την ποιητικότερη έκφραση «φως στην άκρη του τούνελ»).

Εδώ και πολλούς μήνες, η δημοσιονομική τρομοκρατία προσπαθεί να γίνει πιο αποτελεσματική σηματοδοτώντας, μέσω της συλλογικής ευθύνης των χρεών, την ίδια μας την υποκειμενικότητα. Η καταιγίδα των επικείμενων απειλών για την εθνική «μας» οικονομία στοχεύει στην εσωτερίκευση της κρίσης του χρέους ως φόβο και αίσθημα ενοχής: τα χρέη «μας» (Schulden) πρέπει να γίνουν οι συλλογικές μας ενοχές (Schulden). Έτσι, το προπατορικό αμάρτημα επανέρχεται πολύ πιο βίαια για να μας αναγκάσει, παραφράζοντας τον Νίτσε, να ενεχυριάσουμε τον ήδη φτωχό μισθό μας, την ήδη εντατικοποιημένη εργασιακή ζωή μας, τις ίδιες μας τις προσδοκίες ενός κόσμου όπου η κυριαρχία του κεφαλαίου θα είναι πια παρελθόν. Θέλουν να βάλουμε ενέχυρο τις ίδιες μας τις απαιτήσεις για το παρόν και το μέλλον μιας ζωής απελευθερωμένης από χρέη και ενοχές· να χρεωθούμε με το βάρος ενός καταθλιπτικά αβέβαιου παρόντος για να εξαλείψουμε ακόμα και από το φαντασιακό μας κάθε δυνατότητα καταστροφής αυτού του γέρικου, φορτωμένου με ενοχές και χρέη, κόσμου.

Ο τρόμος των ελλειμμάτων επιδιώκει να δημιουργήσει μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης τώρα στην Ελλάδα μετατρέποντάς την σε εργαστήριο εφαρμογής μιας νέας πολιτικής σοκ. Σίγουρα αυτό αντανακλά όχι μόνο την όξυνση της παγκόσμιας κρίσης και την ιδιαιτερότητα της εκδίπλωσής της στην Ελλάδα (όπως θα δούμε παρακάτω), αλλά και την καταλυτική επίδραση της εξέγερσης του Δεκέμβρη του 2008, που άλλωστε την επιδείνωσε ακόμα περισσότερο προκαλώντας την απονομιμοποίηση της προηγούμενης κυβέρνησης και κατ' επέκταση την καθυστέρηση της λήψης των αναγκαίων για το κεφάλαιο μέτρων. Υπό αυτή την έννοια, η αναζωπύρωση της τρομοκρατίας του χρέους, πακέτο με την τρομοκρατία των μπάτσων, εντάσσεται στα πλαίσια της συνεχιζόμενης αντιεξεγερτικής εκστρατείας που προσλαμβάνει πλέον –έστω προληπτικά– παγκόσμιες διαστάσεις.

Τον τελευταίο ενάμιση χρόνο η Ελλάδα βρέθηκε στο επίκεντρο της διαρκούς παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης. Το ξέσπασμα της «κρίσης του χρέους» και η επιβολή μιας «θεραπείας-σοκ» από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τράβηξαν αρχικά πάνω τους την προσοχή τόσο των καπιταλιστών όσο και των προλετάρων, μιας και φαινόταν ότι η έκβαση της ταξικής πάλης στην Ελλάδα θα μπορούσε να επηρεάσει την πολιτική διαχείρισης της κρίσης, τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Από αυτήν την προοπτική, πιστεύουμε ότι είναι αναγκαίο να εξετάσουμε τα γεγονότα μέσα στο γενικότερο πλαίσιο ανάλυσης της καπιταλιστικής κρίσης· επίσης, προσπαθούμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα από την εμπειρία των ταξικών αγώνων που δίνονται αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα ενάντια στα μέτρα λιτότητας, καθώς πλέον παρόμοια προγράμματα «προσαρμογής» έχουν ήδη αρχίσει να εφαρμόζονται και σε άλλες χώρες της Ευρώπης.

Περί της φύσης και των αιτιών της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης

«Αν ανατρέξουμε σ' αυτά τα τριάντα χρόνια, δε θα δούμε παρά μία και μοναδική κρίση που δεν μπόρεσε να βρει διέξοδο αλλά γνώρισε διάφορες συσπάσεις. Η επιθυμία της περιοδολόγησης είναι κατανοητή, αλλά στην ουσία δεν είναι παρά μια επιφανειακή κατασκευή· ακόμα κι ο όρος «νεοφιλελεύθερη» φαίνεται, εκ των υστέρων, απαρχαιωμένος. Τα βασικά ήταν πάντα τα ίδια: εργασία, ενέργεια και αντίσταση.»

p.m., From Midnight to dawn: Permutations of a crisis and the comedy of the commons

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση των προηγούμενων ετών δεν είναι τίποτα άλλο παρά η πιο πρόσφατη εκδήλωση της διαρκούς κρίσης αναπαραγωγής των ταξικών σχέσεων που ξεκίνησε τη δεκαετία του '70, μιας κρίσης που δεν ξεπεράστηκε ποτέ οριστικά.

Η στρατηγική που ακολούθησε η «Διεθνής του Κεφαλαίου» από τα μέσα της δεκαετίας του '70 στόχευε τις πρωταρχικές αιτίες της κρίσης αναπαραγωγής στις αναπτυσσόμενες χώρες, δηλαδή την απειθαρχία και την ανυπακοή του προλεταριάτου, που από τα τέλη της δεκαετίας του '60 και τις αρχές της δεκαετίας του '70 επεκτείνονταν σε όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής, καθώς οι ταξικοί αγώνες στους χώρους εργασίας «συναντήθηκαν» με τους νέους προλεταριακούς αγώνες που ξέσπασαν στη σφαίρα

της αναπαραγωγής (γυναίκες, μειονότητες, άνεργοι, κλπ) οδηγώντας τόσο σε κρίση εκμεταλλευσιμότητας της εργατικής δύναμης όσο και σε κρίση νομιμοποίησης του καπιταλιστικού κράτους και των θεσμών του. Η στρατηγική αυτή πήρε διάφορες μορφές. Προκειμένου να αποκατασταθεί η κερδοφορία του κεφαλαίου χρησιμοποιήθηκε μια σειρά μεθόδων που οδήγησαν σε περιόδους ανάκαμψης, οι οποίες, ωστόσο, δεν αποδείχθηκαν παρά προσωρινές:

- Οι πραγματικοί άμεσοι μισθοί μειώθηκαν προκειμένου να αυξηθεί ο βαθμός εκμετάλλευσης και οι κοινωνικές δαπάνες αναδιάρθρωθηκαν με στόχο την πειθάρχηση των εργατών μέσω της επιβολής του *workfare*, της προώθησης των διαχωρισμών και της ατομικοποίησης. Ωστόσο, οι στατιστικές δείχνουν ότι ακόμα κι αν οι πραγματικοί άμεσοι μισθοί μειώνονται στις ανεπτυγμένες χώρες, δε συμβαίνει το ίδιο με τις πραγματικές αποδοχές, οι οποίες συμπεριλαμβάνουν τον έμμεσο μισθό (υγειονομική περίθαλψη, εργοδοτικές εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία κλπ).^[1] Ταυτόχρονα, ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας μειώθηκε τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες έστω κι αν ήταν υψηλότερος από το ρυθμό αύξησης των πραγματικών αποδοχών.^[2]
- Στον τομέα έντασης κεφαλαίου της οικονομίας, πέρα από τη σχετική αποβιομηχάνιση που συντελέστηκε στη Δύση και τη μετεγκατάσταση ενός κομματιού της παραγωγής στις αναπτυσσόμενες χώρες, εισήχθησαν τεχνολογικές καινοτομίες εξοικονόμησης εργασίας με σκοπό το σπάσιμο των ιστορικών κέντρων ισχύος της εργατικής τάξης, την αποσύνθεσή της και τον έλεγχο των εξεγερμένων προλετάριων. Η τακτική της εισαγωγής τεχνολογικών καινοτομιών αντιμετώπισε αναπόφευκτα την ανάγκη οικονομίας στη χρήση σταθερού κεφαλαίου ώστε να μην αυξηθεί η οργανική σύνθεση αυτού του κομματιού του κεφαλαίου. Όμως η διαδικασία αυτή εξαρτάται από πολλούς αλληλοδιαπλεκόμενους παράγοντες του κύκλου της παγκόσμιας συσσώρευσης, οι οποίοι αποτελούν διαφορετικά πεδία αγώνων. Οι παράγοντες αυτοί συμπεριλαμβάνουν την ένταση της εργασιακής διαδικασίας, την παραγωγικότητα της εργασίας που απασχολείται στην παραγωγή μέσω παραγωγής, τη διάρκεια της εργάσιμης ημέρας, την αύξηση της απασχόλησης, την εκπαίδευση, τις δεξιότητες και την πειθάρχηση των εργατών, την αποτελεσματικότητα της οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας, τη μείωση των απωλειών, το κόστος των πρώτων υλών κλπ. Λόγου χάρη, οι αγώνες στο χώρο της εκπαίδευσης που ξέσπασαν σε διάφορες χώρες υπονόμευσαν την αναπαραγωγή του ειδικευμένου εργατικού δυναμικού και την πειθάρχηση του συλλογικού εργατή· οι περιβαλλοντικοί αγώνες και οι αγώνες των αγροτών ενάντια στην απαλλοτρίωση εκτάσεων γης πλούσιων σε πρώτες ύλες στο λεγόμενο Τρίτο Κόσμο επιβάρυναν το κόστος των πρώτων υλών και των μέσων παραγωγής· η σχετικά περιορισμένη ταύτιση των προσωρινών εργαζομένων με την εργασία τους είχε δυσμενείς επιπτώσεις στην ένταση της παραγωγικής διαδικασίας και στην παραγωγικότητα. Ως εκ τούτου, η αύξη-

[1] Βλ. OECD Employment Outlook 1998, OECD Employment Outlook 2007 και America's Dynamic Workforce 2007, Έκθεση του Υπουργείου Εργασίας των ΗΠΑ.

[2] L. Skoczylas και B. Tissot, Revisiting recent developments across OECD countries, *Bank for International Settlements Working Papers No. 182*, Οκτώβριος 2005, OECD Employment Outlook 2007. Ένας από τους κύριους λόγους για την επιβράδυνση της παραγωγικότητας ήταν η σχετική εξάπλωση της προσωρινής και ανειδίκευτης εργασίας μέσω της επιβολής προσωρινών και ευέλικτων εργασιακών σχέσεων για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας. Βλ. επίσης το εξαιρετικά ενδιαφέρον άρθρο του A. Kliman, *Lies, Damned Lies and Underconsumptionist Statistics*, Marxist Humanist Initiative, όπου με συστηματικό τρόπο αποδομούνται τα επιχειρήματα των υποστηρικτών των υποκαταναλωτικών θεωριών για την καπιταλιστική κρίση μέσα από την εξέταση των στοιχείων για τις αποδοχές των εργαζομένων και γενικότερα το «μερίδιο της εργασίας» ως ποσοστό του ΑΕΠ στις ΗΠΑ.

ση του βαθμού εκμετάλλευσης σε σχέση με την αύξηση του κόστους του απασχολούμενου σταθερού κεφαλαίου, αποδείχτηκε, συνολικά, σχετικά ανεπαρκής.

- Μετά τα μέσα της δεκαετίας του '70, το πλεονάζον κεφάλαιο που δεν μπορούσε πλέον να βρει επικερδή διέξοδο στην παραγωγή, μετατράπηκε σε χρηματικό κεφάλαιο που διοχετεύθηκε στο χρηματοπιστωτικό τομέα, οδηγώντας στην γιγάντωσή του και στην απελευθέρωση των ροών του κεφαλαίου σε παγκόσμια κλίμακα, παίζοντας ταυτόχρονα το ρόλο του «επιτηρητή» της παγκόσμιας καπιταλιστικής κερδοφορίας, μέσω της κατεύθυνσης των ροών του κεφαλαίου σε επικερδείς επενδύσεις. Ένα σημαντικό μέρος αυτών των κεφαλαίων τοποθετήθηκε σε κερδοσκοπικές επενδύσεις στοιχηματίζοντας στη μελλοντική απόσπαση υπεραξίας. Ταυτόχρονα, η άρση των περιορισμών στη διεθνή κυκλοφορία του κεφαλαίου έγινε ένα βασικό εργαλείο της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής, επιταχύνοντας τη διαδικασία της κλασικής πρωταρχικής συσσώρευσης στις χώρες της περιφέρειας που πήρε τη μορφή των περιφράξεων των κοινοτικών γαιών και της βίαιης προλεταριοποίησης εκατομμυρίων ανθρώπων στη Νοτιοανατολική Ασία, τη Λατινική Αμερική και την Αφρική.
- Ένας βασικός καταλύτης της διαδικασίας αυτής είναι το «δημόσιο χρέος», όπως είχε παρατηρήσει ο Μαρξ ήδη από το 19^ο αιώνα.^[3] Ωστόσο, οι πολιτικές επέκτασης του δημόσιου χρέους δεν περιορίστηκαν στις χώρες της περιφέρειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ,^[4] το «δημόσιο χρέος» διπλασιάστηκε ή ακόμα και τριπλασιάστηκε σε όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες της Δύσης από τα τέλη της δεκαετίας του '70 μέχρι σήμερα για δύο λόγους: ο πρώτος λόγος ήταν οι διαδοχικές μειώσεις της φορολόγησης του κεφαλαίου για να υποστηριχτεί η επιβαρυνόμενη κερδοφορία του· ο άλλος λόγος ήταν η αδυναμία να περιοριστούν οι δημόσιες δαπάνες παρά την αναδιάρθρωσή τους, η οποία αποσκοπούσε στο να κατευθυνθούν σε παραγωγικές επενδύσεις μέσω των ιδιωτικοποιήσεων και του εκχρηματισμού ενός μεγάλου μέρους των μορφών αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης.
- Το κράτος πρόνοιας μετατράπηκε, ως ένα βαθμό, από ένα θεσμό για τη διευρυμένη αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης σε ένα θεσμό για τον έλεγχο των περιθωριοποιημένων προλεταρίων και την επιβολή χαμηλών μισθών και φτώχειας. Οι μεταρρυθμίσεις του κράτους πρόνοιας στράφηκαν ενάντια στα ασθενέστερα κομμάτια της εργατικής τάξης –νέοι εργαζόμενοι, γυναίκες, εθνικές μειονότητες κλπ– ενισχύοντας τις διαιρέσεις μέσα στο προλεταριάτο. Ωστόσο, η αλλαγή αυτή αποδείχτηκε ακριβή και δύσκολη να επιβληθεί λόγω του υψηλού διοικητικού και αστυνομικού κόστους που σχετίζεται με τον έλεγχο των πλεοναζόντων προλεταρίων και λόγω του κόστους των επιδομάτων ανεργίας το οποίο κυμαίνεται ανάλογα με το ποσοστό ανεργίας. Παρά την υποταγή του κράτους στην προσταγή του χρήματος και την αύξηση του σχετικού υπερπληθυσμού, το έθνος-κράτος εξακολουθεί να είναι αναγκασμένο να διασφαλίζει τη διευρυμένη αναπαραγωγή του εγχώριου κεφαλαίου και την ενσωμάτωσή του στην παγκόσμια συσσώρευση του κεφαλαίου. Ταυτόχρονα, το κράτος πρέπει να εγγυάται τη

[3] «Το δημόσιο χρέος γίνεται ένας από τους πιο δραστικούς μοχλούς της πρωταρχικής συσσώρευσης. Σαν με μαγικό ραβδί προικίζει το μη παραγωγικό χρήμα με παραγωγική δύναμη και το μετατρέπει έτσι σε κεφάλαιο, χωρίς να είναι υποχρεωμένο να εκτεθεί στους κόπους και στους κινδύνους που είναι αχώριστοι από τη βιομηχανική μα ακόμα κι από την τοκογλυφική τοποθέτηση. Οι πιστωτές του δημοσίου στην πραγματικότητα δε δίνουν τίποτα, γιατί το ποσό που δανείζουν μετατρέπεται σε κρατικά ευκολομεταβιβάσιμα χρεώγραφα, που στα χέρια τους εξακολουθούν να λειτουργούν, όπως θα λειτουργούσαν αν ήταν ισόποσο μετρητό χρήμα». Κ. Μαρξ, Το Κεφάλαιο, τ. Α', κεφάλαιο 24, σ. 779.

[4] OECD Economic Outlook, Αρ. 59, 1996· Αρ. 71, 2002.

Η πρωταρχική συσσώρευση στην Κίνα παρείχε φτηνότερη εργατική δύναμη από εκείνη της «Δύσης», γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την παραγωγή φτηνότερων εμπορευμάτων για ατομική κατανάλωση καθώς και φτηνότερα μέσα παραγωγής. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80, το μοντέλο καπιταλιστικής ανάπτυξης της Κίνας βασίστηκε στη σταδιακή διάλυση του μαοϊκού κράτους πρόνοιας και τη διαρκή υποτίμηση της εργατικής δύναμης. Η οικονομία της Κίνας βασίζεται πλήρως στις εκτεταμένες ξένες επενδύσεις κεφαλαίων που αναζητούν (φτηνά) εργατικά χέρια όντας προσανατολισμένα στις εξαγωγές και, συνεπώς, όχι στην επέκταση της εσωτερικής ζήτησης. Η ταχεία ανάπτυξη των εξαγωγών διόγκωσε τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κίνας τα οποία μετατρέπονται σε δανειστικό κεφάλαιο που δίνει ακόμα μεγαλύτερη ώθηση σε τομείς της οικονομίας που είναι προσανατολισμένοι στις εξαγωγές, οδηγώντας σε υπερβολικές επενδύσεις η πορεία των οποίων εξαρτάται από την ακόμα μεγαλύτερη αύξηση των εξαγωγών. Έτσι, η υποαπασχόληση του επενδυμένου κεφαλαίου και του εργατικού δυναμικού αυξήθηκε ραγδαία από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και εκτιμάται ότι το 75% των βιομηχανιών της Κίνας μαστίζονται από υπερβάλλουσα παραγωγική ικανότητα.

Παράλληλα, την προηγούμενη δεκαετία παρατηρήθηκε μια στροφή από την εξαγωγή καταναλωτικών αγαθών εντάσεως εργασίας στην εξαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών, εξαρτημάτων και ανταλλακτικών, δηλαδή προϊόντων εντάσεως κεφαλαίου. Η στροφή αυτή κατέστησε την οικονομία της Κίνας εξαιρετικά ευαίσθητη στην εξωτερική ζήτηση καθώς και στην πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία η οποία εξαρτάται από τη σχέση των μισθών προς την παραγωγικότητα. Μια ραγδαία πτώση της εξωτερικής ζήτησης, ως απόρροια μιας νέας οικονομικής ύφεσης λόγω της κρίσης υπερσυσσώρευσης στη «Δύση», μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα οδηγώντας σε ένα μεγάλο κύμα χρεοκοπιών και σε αποσταθεροποίηση του τραπεζικού τομέα στην Κίνα, η οποία με τη σειρά της θα επιδεινώσει ακόμα περισσότερο την παγκόσμια κρίση υπερσυσσώρευσης, μέσω της άμεσης επίδρασης που θα έχει στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα των ΗΠΑ.

Από την άλλη μεριά, οι μισθολογικές αυξήσεις που είναι πιθανό να επιτευχθούν μέσα από ταξικούς αγώνες ή από κρατικά «προγράμματα αναδιανομής του εισοδήματος», η θέσπιση εργατικής νομοθεσίας και η σχετική ενδυνάμωση του κράτους πρόνοιας της Κίνας θα ενίσχυαν την εσωτερική κατανάλωση και θα μείωναν τόσο την εξάρτηση της Κίνας από την εξωτερική ζήτηση όσο και τον κίνδυνο μιας ολοκληρωτικής κατάρρευσης. Επιπλέον, οι αυξήσεις των μισθών θα δημιουργούσαν μια τεράστια αγορά για το ξένο κεφάλαιο, ειδικά για τις ΗΠΑ, στηρίζοντας την ανάπτυξη και την απασχόληση στο εξωτερικό. Ωστόσο, εάν η επιλογή αυτή δε συνοδεύεται από μια ταχύτερη άνοδο της παραγωγικότητας –κάτι το οποίο είναι εξαιρετικά αβέβαιο εάν λάβουμε υπόψη μας την εξαπλώση των εργατικών αγώνων σε ολόκληρη την Κίνα τα προηγούμενα χρόνια– μέσω ενός υψηλότερου δείκτη παραμονής των εργαζομένων στις επιχειρήσεις, μέσω της μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας της παραγωγής και της ύπαρξης ενός πιο εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού θα οδηγήσει σε μείωση των εξαγωγών καθώς και σε αύξηση του κόστους του σταθερού κεφαλαίου για την παγκόσμια οικονομία, επιδεινώνοντας την κρίση υπερσυσσώρευσης από μια άλλη οδό.

Εάν η κατάσταση αυτή μοιάζει αδιέξοδη –γεγονός που αντανάκλαται σε άρθρα και μελέτες όπως αυτή που δημοσιεύτηκε στους *Financial Times* με τίτλο «Tables turn on Chinese employers» (FT, 4 Ιουνίου 2010)– είναι εντούτοις απόρροια του νεοφιλελεύθερου εγχειρήματος, το οποίο βασίζεται σε προσωρινές χωρικές-χρονικές διεξόδους («spatial-temporal» fixes) από την παγκόσμια κρίση υπερσυσσώρευσης που μεταθέτουν την κρίση από τη μία περιοχή του πλανήτη στην άλλη –μετατρέποντας τους αποδέκτες του πλεονάζοντος κεφαλαίου (σε αυτήν την περίπτωση την Κίνα) σε εξαγωγείς πλεονάζοντος κεφαλαίου– ή από τη μία χρονική στιγμή στην άλλη –μέσω της ανακατανομής του κεφαλαίου σε επενδύσεις στην αγορά ακινήτων και στον χρηματοπιστωτικό τομέα που αναβάλλουν τη στιγμή της πραγματοποίησης του κέρδους. Με άλλα λόγια, οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές απέτυχαν να δημιουργήσουν ένα νέο καθεστώς συσσώρευσης: πόσω μάλλον που κάτι τέτοιο θα απαιτούσε μια εκτεταμένη υποτίμηση και καταστροφή του μη παραγωγικού κεφαλαίου. Βλ. Ho-fung Hung, *Rise of China and the Global Over-accumulation Crisis*, *Review of International Political Economy*, vol. 15, no. 2, 2008· Li Cui, *China's Growing External Dependence*, *Finance & Development – A Quarterly Magazine of the IMF*, vol. 44, no. 3, 2007 και David Harvey, *The Limits to Capital*, Oxford: Blackwell, 1982.

φυσική και κοινωνική αναπαραγωγή της εργατικής τάξης, τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και την επιβολή του κοινωνικού ελέγχου. Η αύξηση του πλεονάζοντος πληθυσμού σε μια περίοδο κρίσης δεν αποκλείει την αύξηση σε απόλυτους αριθμούς της εργατικής δύναμης που αξιοποιείται. Έτσι, οι «κοινωνικές» δαπάνες συνεχίζουν να αυξάνονται αλλά με βραδύτερο ρυθμό και με πιο επιλεκτικό τρόπο.

- Παράλληλα, μετά τα μέσα της δεκαετίας του '80, η πολιτική των τραπεζών να διευκολύνουν τη χορήγηση πιστώσεων και να μειώσουν τα επιτόκια δανεισμού, οδήγησε στη διόγκωση όλων των μορφών ιδιωτικού χρέους –καταναλωτικά, επιχειρηματικά και στεγαστικά δάνεια. Ως εκ τούτου, ορισμένοι σχολιαστές άρχισαν να μιλούν για την ανάδυση του «ιδιωτικοποιημένου κεϋνσιανισμού» που αποσκοπούσε στην αύξηση της ενεργούς ζήτησης σε κοινωνικό επίπεδο. Τόσο η επέκταση της πίστωσης όσο και η αναδιάρθρωση των δημοσίων δαπανών χρησιμοποιήθηκαν για να προωθηθεί η αποσύνθεση της εργατικής τάξης πάνω στην οποία βασίστηκε η εφήμερη οικονομική άνθηση μετά τα μέσα της δεκαετίας του '80. Η «κοινωνικοποίηση» του χρέους ενσωμάτωσε το καλύτερα εκπαιδευμένο, ειδικευμένο και παραγωγικό κομμάτι της εργατικής τάξης μέσω μιας οικονομικής ανάπτυξης που βασιζόταν στην πίστωση. Η άλλη όψη της ανάπτυξης μέσω της πίστωσης ήταν ο αποκλεισμός των ασθενέστερων κομματιών της εργατικής τάξης από την πρόσβαση στο δανεισμό, οδηγώντας τα στην περιθωριοποίηση και τη φτώχεια. Το γεγονός αυτό είχε και ένα ακόμη αποτέλεσμα: οι προλετάριοι που μπορούσαν να «συμμετέχουν» σε αυτήν την «ευμάρεια» των δανείων πειθαρχούνται από το φόβο του αποκλεισμού. Μολαταύτα, ο ρόλος της επέκτασης της πίστωσης όσον αφορά την πειθάρχηση και την όξυνση των διαχωρισμών υπονομεύτηκε σε μεγάλο βαθμό τα χρόνια πριν την κρίση των ενυπόθηκων δανείων χαμηλής αξιοπιστίας (subprime mortgage crisis) του 2007, όταν η αυτονόμηση των κερδοσκοπικών επενδύσεων στην αγορά παραγώγων που είναι συνδεδεμένα με τα καταναλωτικά και τα στεγαστικά δάνεια οδήγησε στην πλήρη χαλάρωση των κανόνων και των κριτηρίων για τη χορήγηση πίστωσης: στην Ελλάδα ακόμα και προσωρινοί εργαζόμενοι μπορούσαν να αγοράσουν αυτοκίνητα χωρίς προκαταβολή, για να μη μιλήσουμε καλύτερα για το τι συνέβη στις ΗΠΑ, όπου ακόμα και άνεργες οικογένειες μαύρων μπορούσαν να πάρουν στεγαστικά δάνεια.^[5]

Η ανεπαρκής αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης σε συνδυασμό με την αδυναμία να γίνει οικονομία στη χρήση σταθερού κεφαλαίου με αποτελεσματικό τρόπο οδήγησε σε μια παρατεταμένη κρίση υπερσυσσώρευσης. Παρά τις περιόδους προσωρινής ανάκαμψης, το ποσοστό κέρδους δεν επέστρεψε ποτέ στα επίπεδα της «χρυσής εποχής» του. Επιπρόσθετα, ο φιλελεύθερος-δημοκρατικός χαρακτήρας της ενσωμά-

[5] Αυτή ήταν η περίπτωση των διαβόητων δανείων Νίντζα («no income, no job, no assets», χωρίς εισόδημα, χωρίς δουλειά, χωρίς περιουσιακά στοιχεία) μέσω των οποίων οι τράπεζες δέλεαν τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα. Αυτά τα δάνεια έδιναν τη δυνατότητα να μετατεθεί η αποπληρωμή του αρχικού κεφαλαίου μετά από τα πρώτα πέντε χρόνια. Επιπρόσθετα, η συμφωνία περιελάμβανε αρχικά ένα «επιτόκιο-δόλωμα» που συχνά ήταν κάτω από τα επιτόκια της αγοράς, το οποίο, μετά από λίγα χρόνια, αντικαθίστατο από ένα μεταβαλλόμενο επιτόκιο.

τωσης του προλεταριάτου στο καπιταλιστικό κράτος μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στη Δύση, έκλεισε το δρόμο στη μοναδική οριστική διέξοδο από την κρίση: μια εκτεταμένη υποτίμηση ή και φυσική καταστροφή του μη παραγωγικού κεφαλαίου μέσω ενός γενικευμένου πολέμου για να ξεκινήσει ένας νέος κύκλος καπιταλιστικής συσσώρευσης. Πόσω μάλλον που λόγω της βαθιάς κρίσης νομιμοποίησης που αντιμετώπισε το καπιταλιστικό κράτος και οι θεσμοί του στις αρχές της δεκαετίας του '70, όταν ξέσπασε αρχικά η κρίση, η επιλογή αυτή ήταν τελείως αδιανόητη. Παρά την εμφάνιση των διαχωρισμών μέσα στο προλεταριάτο τις δεκαετίες που ακολούθησαν, η κρίση νομιμοποίησης δεν ξεπεράστηκε και το συγκεκριμένο μοντέλο ενσωμάτωσης της εργατικής τάξης στο καπιταλιστικό κράτος δεν εγκαταλείφθηκε. Όπως δείξαμε πιο πάνω, η αποσύνθεση των κοινωνικών σχέσεων και η ένταση των διαχωρισμών μέσα στο προλεταριάτο, που προώθησαν η επέκταση της πίστης και η μερική μετάλλαξη του κράτους πρόνοιας σε ποινικό κράτος, αποδείχτηκαν ανεπαρκείς για την ανασυγκρότηση του κυκλώματος του κοινωνικού κεφαλαίου. Η ανασυγκρότηση αυτή συνεπάγεται τη μετατροπή του χρήματος σε παραγωγικό κεφάλαιο, κάτι που προϋποθέτει την υπαγωγή της εργασίας σε μια διευρυμένη απόσπαση υπεραξίας: *η εκμετάλλευση της εργασίας πρέπει να αποδίδει ποσοστά κέρδους αρκετά υψηλά ώστε να αποπληρώνει το χρέος και να επιτρέπει μια διευρυμένη και ταχεία καπιταλιστική συσσώρευση*. Το γεγονός ότι αυτό δεν κατέστη εφικτό, δείχνει ότι η δύναμη του προλεταριάτου, ακόμα και τη στιγμή της υποχώρησής του, είναι υπολογίσιμη.

Από τη στιγμή που το χρέος και η κερδοσκοπία δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται εσαεί για μια ταχύτερη ώθηση της καπιταλιστικής ανάπτυξης απ' ό,τι εγγυάται η εισροή νέας αξίας που δημιουργείται στην παραγωγή, οι φούσκες που δημιουργήσε η υπερβολική συσσώρευση του χρέους άρχισαν να σκάνε η μία μετά την άλλη με αποτέλεσμα το ξέσπασμα επαναλαμβανόμενων κρίσεων. Στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας έσκασε στις ΗΠΑ η φούσκα της λεγόμενης «νέας οικονομίας». Η ύφεση που ακολούθησε αντιμετωπίστηκε, αφενός, μέσω της δημιουργίας μιας νέας φούσκας στην αγορά των στεγαστικών δανείων και, αφετέρου, μέσω των ταχύτατα αυξανόμενων κερδοσκοπικών επενδύσεων σε παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα (derivative financial products), όπως τα Collateral Debt Obligations (Εξασφαλισμένα Ομόλογα Χρέους) και τα Credit Default Swaps (CDS, Συμβόλαια Αντιστάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου), η αρχική λειτουργία των οποίων ήταν η μείωση του ατομικού επενδυτικού κινδύνου μέσω της διάχυσής του στην αγορά.^[6] Από ειρωνεία της τύχης, η διάχυση του κινδύνου σε όλη την οικονομία είχε ολέθρια αποτελέσματα για το ίδιο το χρηματιστηριακό κεφάλαιο. Το σπάσιμο αυτής της νέας φούσκας στις αρχές του 2008 οδήγησε το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα στα πρόθυρα της κατάρρευσης και την παγκόσμια οικονομία σε βαθιά ύφεση. Απ' ό,τι φαίνεται, ο χρηματοπιστωτικός τομέας έπαιξε με χρήμα που δεν προστάζει εργασία, χρήμα που έχασε τον έλεγχό του πάνω στην εργασία. Η πίστωση αντιπροσωπεύει αφηρημένη εργασία υπό τη μορφή μιας αξίωσης στη μελλοντική εκμετάλλευση, υπεραξία που δεν έχει παραχθεί. Αυτή η πλασματική υπεραξία αποτελεί ένα στοίχημα. Είναι αβέβαιο το εάν θα παραχθεί.

[6] Πέρα από τη μείωση του ατομικού επενδυτικού κινδύνου, η αγορά των παραγώγων υποτίθεται ότι θα έπρεπε να έχει και μια άλλη σημαντική λειτουργία: την καθολική επόπτευση της απόσπασης υπεραξίας και την «πειθάρχηση» των ατομικών/μεμονωμένων κεφαλαίων. Τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα παρέχουν ένα μέτρο της αποτελεσματικότητας των ατομικών κεφαλαίων μέσω του υπολογισμού της προεξόφλησης της υπεραξίας που αντιστοιχεί στις μετοχές και τα χρεόγραφα των ιδιωτικών κεφαλαίων. Επομένως, πέρα από το να συνεισφέρουν στην παραλίγο κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, η μεγάλη αύξηση των κερδοσκοπικών επενδύσεων και η αυτονόμηση των αγορών παραγώγων υπονόμωσαν αυτή τη λειτουργία επόπτευσης και εξορθολογισμού.

Το χρέος των νοικοκυριών στις ΗΠΑ αυξήθηκε από περίπου 68% του ΑΕΠ το 1997 σε περίπου 98% το 2007. Πρέπει να σημειώσουμε ότι το μερίδιο των μη-στεγαστικών δανείων ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος παρέμεινε σχετικά αμετάβλητο στο 31-35% από το 1998 μέχρι το 2007, ενώ το μερίδιο των στεγαστικών δανείων ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος μεγεθύνθηκε την ίδια περίοδο από περίπου 60% σε 104%. Συνολικά οι υποχρεώσεις των νοικοκυριών αυξήθηκαν από περίπου 92% το 1997 σε 135% το 2007 ως μερίδιο του διαθέσιμου εισοδήματος. Επιπλέον, το μερίδιο του εισοδήματος που προορίζεται για την αποπληρωμή των στεγαστικών δανείων αυξήθηκε την ίδια περίοδο από 8,3% σε 11,25%.

Εάν εξετάσουμε την κατανομή του χρέους των νοικοκυριών ανά εισοδηματικό πεμπτημόριο (income quintile) στις ΗΠΑ, το χαμηλότερο κλιμάκιο των νοικοκυριών διπλασίασε το δανεισμό του από το 2000 μέχρι το 2007 και η συνολική αξία του ληξιπρόθεσμου χρέους αυξήθηκε από 198 σε 367 δισεκατομμύρια δολάρια. Ωστόσο, σε απόλυτους αριθμούς, ο συνολικός δανεισμός των νοικοκυριών με χαμηλό εισόδημα είναι σχετικά μικρός, δεδομένου ότι το χαμηλότερο πρώτο πεμπτημόριο ευθυνόταν μόλις για το 4% της συνολικής αύξησης του συνόλου του χρέους των νοικοκυριών· το δεύτερο πεμπτημόριο για το 5%· το τρίτο πεμπτημόριο για το 14%· το τέταρτο πεμπτημόριο για το 28% και το τελευταίο πεμπτημόριο με το υψηλότερο εισόδημα για το 49%, σχεδόν το ήμισυ της αύξησης ολόκληρου του χρέους των νοικοκυριών αυτήν την περίοδο. Επιπλέον, εάν εξετάσουμε το ποσοστό των οικογενειών που έχουν ενυπόθηκο χρέος ανά πεμπτημόριο εισοδήματος την περίοδο μεταξύ του 1998 και του 2007, το ποσοστό των οικογενειών στο πρώτο πεμπτημόριο αυξήθηκε από 11,2% σε 14,9%· στο δεύτερο πεμπτημόριο από 23,9% σε 29,5%· στο τρίτο πεμπτημόριο από 63,5% σε 69,7%· στο τέταρτο από 73,6% σε 80,8% και στο πέμπτο υψηλότερο από 73,0% σε 76,4%. Τέλος, η μέση αναλογία του χρέους σε σχέση με το εισόδημα είναι πολύ υψηλότερη στο κατώτερο εισοδηματικό πεμπτημόριο (περίπου 260% το 2007) από ό,τι για τα άλλα πεμπτημόρια, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι τα φτωχότερα νοικοκυριά δυσκολεύονται πολύ περισσότερο να εξυπηρετήσουν την αποπληρωμή του χρέους τους. Σε μικρότερο βαθμό, το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο πεμπτημόριο, καθώς και το 9ο δεκατημόριο, αντιμετωπίζουν και αυτά δυσκολίες να εξυπηρετήσουν την αποπληρωμή του χρέους τους, μιας και τα αντίστοιχα ποσοστά τους είναι αρκετά υψηλά, περίπου στο 150 με 180%, με μόνη εξαίρεση το ανώτερο δεκατημόριο με το ποσοστό που του αντιστοιχεί να ανέρχεται περίπου στο 87%.

Ακόμα και μέσα από αυτούς τους μυστικοποιημένους αριθμούς και κατηγορίες των στατιστικών, φαίνεται τόσο η ταξική διάρθρωση του χρέους των νοικοκυριών όσο και για ποιο λόγο δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί το χρέος τους, θέτοντας σε κίνδυνο το τραπεζικό σύστημα των ΗΠΑ. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τις ακόλουθες πηγές: Federal Reserve Survey of Consumer Finances 2007· OECD Economic Surveys 2010 United States· M. Baily, S. Lund και C. Atkins, *Will US consumer debt reduction cripple the recovery?*, McKinsey Global Institute Report, Μάρτιος 2009· G. Horn, K. Droegge, S. Sturn, T. van Treek, R. Zwiener, *From the financial crisis to the world economic crisis. The role of inequality*, Macroeconomic Policy Brief, Οκτώβριος 2009.

Όλες οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων χωρών επέλεξαν να αντιμετωπίσουν την κατάσταση αυτή μέσω μιας ακόμα μεγαλύτερης αύξησης του «δημόσιου χρέους» με την εκταμίευση αστρονομικών ποσών για να διασώσουν τις τράπεζες και να τονώσουν την καπιταλιστική ανάπτυξη. Φυσικά, η επιλογή αυτή οδήγησε στη μετατροπή της κρίσης σε δημοσιονομική κρίση σε διάφορες χώρες: η πρώτη χώρα ήταν το Ντουμπάι με την Ελλάδα να ακολουθεί και τις άλλες χώρες των PIIGS να ακολουθούν η μία μετά την άλλη. Φαίνεται πως η μονεταριστική διαλεκτική της καπιταλιστικής συσσώρευσης που στηρίζεται στην πίστωση και το χρέος συνεχίζει να αποτελεί τον κύριο τρόπο μέσω του οποίου το κεφάλαιο προσπαθεί να διατηρήσει την κυριαρχία του από τις αρχές της δεκαετίας του '70.

Η πολιτική επιλογή για την όξυνση της «κρίσης του χρέους» έχει μεγάλα πλεονεκτήματα για το κεφάλαιο: το φόβητρο της χρεοκοπίας γίνεται ένα χρήσιμο εργαλείο για ένα νέο κύκλο βίαιης πρωταρχικής συσσώρευσης, κατά τρόπο ανάλογο με ό,τι συνέβη στις χώρες της περιφέρειας τις προηγούμενες δεκαετίες. Στις χώρες της περιφέρειας η διαδικασία πρωταρχικής συσσώρευσης παίρνει τη μορφή ανοιχτής λεηλασίας: περίφραξη των κοινοτικών γαιών και των υδάτινων πόρων· λεηλασία των πρώτων υλών και των φυσικών πόρων που έχουν ως αποτέλεσμα την αποκοπή εκατομμυρίων ανθρώπων από τα μέσα παραγωγής και διαβίωσης και τη δημιουργία νέων, φτηνότερων και διαθέσιμων προς εκμετάλλευση προλεταριακών πληθυσμών. Στη Δύση παίρνει τη μορφή μιας απόπειρας για την ολοκληρωτική ενσωμάτωση των σχετικά αποεμπορευματοποιημένων μορφών κοινωνικής αναπαραγωγής στην καπιταλιστική αξιοποίηση καθώς και τη μορφή της υποτίμησης και πειθάρχησης της εργατικής δύναμης: περικοπές των μισθών και των συντάξεων· μείωση της χρηματοδότησης των δημόσιων υπηρεσιών· αύξηση της φορολόγησης της εργατικής τάξης· ιδιωτικοποιήσεις· μεταρρυθμίσεις της κοινωνικής ασφάλισης· εμβάθυνση των διαχωρισμών μεταξύ νέων και παλαιότερων εργαζομένων και μεταξύ «τεμπέληδων» και «φιλόπων» εργαζομένων. Όλα τα προηγούμενα συνοδεύονται από την ωμή βία και την προπαγάνδα των ΜΜΕ ενάντια στις απεργίες και τις διαμαρτυρίες.

«...Οι κρίσεις της καπιταλιστικής συσσώρευσης βρίσκουν μια προσωρινή λύση στην επιβολή συνθηκών πρωταρχικής συσσώρευσης πάνω σε νέους πληθυσμούς, που περιλαμβάνουν τόσο τη δημιουργία νέων αγορών όσο και την εξεύρεση νέων πρώτων υλών και νέων φτηνότερων προλετάρων. Η εκδίωξη από τη γη και η απαλλοτρίωση είναι μέσα ξεπεράσματος των κρίσεων της καπιταλιστικής αναπαραγωγής. Η ακόρεστη δίψα του κεφαλαίου για υπερεργασία, για το σφετερισμό χρόνου κοινωνικής εργασίας χωρίς κάποιο αντάλλαγμα, αναπτύσσεται μέσω της εκτεταμένης αναπαραγωγής της απαλλοτριωμένης εργασίας».^[7] «...Η πρωταρχική συσσώρευση είναι μια διαρκώς αναπαραγόμενη συσσώρευση, είτε από την άποψη του ανανεούμενου διαχωρισμού νέων πληθυσμών από τα μέσα παραγωγής και διαβίωσης είτε από την άποψη της αναπαραγωγής της μισθωτής σχέσης στις «παγιωμένες» σχέσεις του κεφαλαίου. Στην πρώτη περίπτωση προσπαθεί να φέρει νέους εργαζόμενους υπό την προσταγή του κεφαλαίου και στη δεύτερη να τους διατηρήσει ως έναν εκμεταλλεύσιμο ανθρώπινο πόρο – το λεγόμενο ανθρώπινο παράγοντα της παραγωγής».^[8]

[7] W. Bonefeld, *Primitive Accumulation and Capitalist Accumulation: Economic Categories and Social Constitution*, CSE TransPennine Working Group.

[8] W. Bonefeld, *The Permanence of Primitive Accumulation: Notes on Social Constitution*, Commoner, αρ. 2, 2001. Εκτός αυτού, και ο ίδιος ο Μαρξ είχε επισημάνει το διαρκή χαρακτήρα της πρωταρχικής συσσώρευσης: «Η σχέση του κεφαλαίου προϋποθέτει το χωρισμό των εργατών από την ιδιοκτησία των όρων πραγματοποίησης της εργασίας. Από τη στιγμή που η κεφαλαιοκρατική παραγωγή στέκει πια στα δικά της πόδια, δε διατηρεί μόνο αυτό το χωρισμό, μα και τον αναπαράγει σε ολοένα αυξανόμενη κλίμακα». Κ. Μαρξ, *Το Κεφάλαιο*, τ. Α', κεφάλαιο 24, σ. 739.

Ταυτόχρονα η ιδιωτικοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών (δημόσια υγεία, κοινωνική στέγαση, δημόσιες μεταφορές, ενέργεια, ύδρευση κλπ) οδηγεί στην «απελευθέρωση» μιας σειράς πόρων και περιουσιακών στοιχείων σε πολύ χαμηλό κόστος, παρέχοντας διεξόδους στο πλεονάζον κεφάλαιο για επικερδείς επενδύσεις εξοικονόμησης κεφαλαίου. Τέλος, οι ιδιωτικές επενδύσεις σε κρατικά ομόλογα εξασφαλίζουν κέρδη που αποσπώνται από την άμεση και έμμεση φορολόγηση των μισθωτών για την αποπληρωμή των τοκοχρεολυσίων.

Κατά συνέπεια επιδιώκεται η μετατροπή της «κρίσης του χρέους» σε παραγωγική κρίση: σε μοχλό πρωταρχικής συσσώρευσης, απαλλοτρίωσης και προλεταριοποίησης, σε μέσο για την τρομοκράτηση, την πειθάρχηση και την αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση του προλεταριάτου μέσω της χαλιναγώγησης των ταξικών συγκρούσεων και των προλεταριακών επιθυμιών και προσδοκιών.

Η κρίση στην Ελλάδα με όχι και τόσο απλή λόγια...

*«Μια ζωή μας λένε ότι χρωστάμε από την κούνια»
(συνταξιούχος που μονολογεί)*

Χωρίς αμφιβολία η επιλογή της Ελλάδας ως εργαστήρι για την εφαρμογή μιας «θεραπείας σοκ» σχετίζεται με τα εμπόδια που συνάντησε η επιβολή της νεοφιλελεύθερης αναδιάρθρωσης τα τελευταία 25 χρόνια λόγω των ταξικών αγώνων στην Ελλάδα: αγώνες που κατέστησαν την κρίση εκμεταλλευσιμότητας και πειθάρχησης του προλεταριάτου εντονότερη απ' ό,τι σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Στην ιδεολογική γλώσσα των ευρωπαϊκών μίντια αυτό εκφράζεται με την κατηγορία εναντίον της Ελλάδας ότι είναι ένα κράτος διαφθοράς, οπισθοδρόμησης, ανομίας και τεμπελιάς. Οπωσδήποτε, οι ίδιοι όροι εκφράζουν επίσης το γεγονός ότι ο ελληνικός καπιταλισμός μαστίζεται από χαμηλή συγκέντρωση κεφαλαίου, ένα πελατειακό πολιτικό σύστημα και έναν αρκετά κορπορατιστικό δημόσιο τομέα. Όλα αυτά εκφράστηκαν με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο από τον αρχηγό της αποστολής του ΔΝΤ στην Ελλάδα, τον Πωλ Τόμσεν, όταν δήλωσε πως το πραγματικό πρόβλημα δεν είναι το δημόσιο χρέος, αλλά η ανταγωνιστικότητα και οι μεταρρυθμίσεις για να αποκατασταθεί η ανάπτυξη. Επιπλέον, η ουσία των μέτρων λιτότητας και αστυνόμευσης που έχουν παρθεί εναντίον μας όλους τους τελευταίους μήνες επιβεβαιώνουν με σαφήνεια ότι το κύριο πρόβλημα του κεφαλαίου στην Ελλάδα εί-

ναι η ανεπαρκής εκμεταλλευσιμότητα της εργατικής τάξης, η απειθαρχία και η ανυποταξία των προλετάρων. Η κρίση αυτή εκδηλώθηκε με εκρηκτικό τρόπο στην εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008, η οποία ξέσπασε ταυτόχρονα με την εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Μολονότι, μόνο μια μειοψηφία του προλεταριάτου συμμετείχε στην εξέγερση, η τελευταία προκάλεσε την απόλυτη απονομιμοποίηση της προηγούμενης κυβέρνησης και, όπως ήδη αναφέραμε, καθυστέρησε τη λήψη των απαραίτητων για το κεφάλαιο μέτρων αναδιάρθρωσης της οικονομίας.

Πέρα από τις συνέπειες που είχε η πτώση της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας κατά το 2008 για τις εξαγωγές του ελληνικού κεφαλαίου, ειδικά για τους τομείς της ναυτιλίας και του τουρισμού, η κερδοφορία του κεφαλαίου στην Ελλάδα επιβραδύνθηκε τα τελευταία χρόνια λόγω της βραδείας ανάπτυξης της παραγωγικότητας σε σχέση με τους μισθούς.^[9] Οπωσδήποτε το ελληνικό κεφάλαιο και το κράτος του τα τελευταία 20 χρόνια έκαναν διαρκείς προσπάθειες να αντιμετωπίσουν την κρίση εκμεταλλευσιμότητας μέσω διαρκών μεταρρυθμίσεων του κράτους πρόνοιας· μέσω της ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας· μέσω των συνεχών νομικών παρεμβάσεων για την πειθαρχηση των μεταναστών εργατών και τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών· μέσω της περικοπής επιδομάτων, μισθών και κοινωνικών παροχών σε συνδυασμό με την επέκταση της καταναλωτικής πίστης.^[10]

Παρά τις σημαντικές επιτυχίες που πέτυχε το ελληνικό κεφάλαιο την περίοδο από το 1996 μέχρι το 2004, κατά την οποία ο βαθμός εκμετάλλευσης και η κερδοφορία αυξήθηκαν, η κρίση δεν ξεπεράστηκε οριστικά προς όφελος του κεφαλαίου. Όπως δεί-

[9] Σύμφωνα με το *European Economic Forecast* – Άνοιξη 2010, επίσημη δημοσίευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «οι απώλειες σε ανταγωνιστικότητα [της Ελλάδας] τα τελευταία χρόνια αντανakλώνται και στη σημαντική ανατίμηση της πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας (REER) που βασίζεται στο μοναδιαίο κόστος εργασίας. Η ταχεία αύξηση του μισθολογικού κόστους και αυξήσεις που υπερέβαιναν την αύξηση της παραγωγικότητας, καθώς και η διατήρηση της διαφοράς του πληθωρισμού με τη ζώνη του ευρώ, συνέβαλε στην εμφάνιση φαινομένου σπειρώματος μισθών και τιμών [ταυτόχρονη αύξηση τιμών και μισθών] και είχε ως συνέπεια την υψηλή αύξηση των πραγματικών μισθών, πολύ πάνω από την αύξηση της παραγωγικότητας. Η αποσύνδεση της πορείας των μισθών από την αναδιάρθρωση της αγοράς εργασίας και την πορεία της παραγωγικότητας, συμπεριλαμβανομένης της ακόμα ασθενούς ανταπόκρισης της πορείας των μισθών στην οικονομική ύφεση, πρόκειται να τερματιστούν βραχυπρόθεσμα, με θετική επίδραση στη θέση της χώρας όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα. Η κατάλληλη εξέλιξη των μισθών [στον ιδιωτικό τομέα] ακολουθώντας τη συγκράτηση των μισθών στο δημόσιο τομέα, θα βοηθούσαν τη χώρα να ανακτήσει κομμάτι της χαμένης ανταγωνιστικότητας».

[10] Σύμφωνα με το Οικονομικό Δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδας του Μαΐου 2009, το χρέος των νοικοκυριών αυξήθηκε την περίοδο μεταξύ του 2002 και του 2007 με ένα σχετικά υψηλό ετήσιο ρυθμό 28% λόγω της χαλάρωσης των κανονισμών για τη ρευστότητα (liquidity constraints) των ελληνικών τραπεζών μετά την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση. Παρότι ο ρυθμός αύξησης επιβραδύνθηκε μετά το 2005, το συνολικό χρέος των νοικοκυριών (που περιλαμβάνει τόσο τα στεγαστικά όσο και τα καταναλωτικά δάνεια) αυξήθηκε από το 34,7% στα τέλη του 2005 σε 47,5% στα τέλη του 2008 ως ποσοστό του ΑΕΠ. Αν και πρέπει να σημειώσουμε ότι το νούμερο αυτό είναι χαμηλότερο από το μέσο όρο της Ευρωζώνης, που ανέρχόταν σε 59,5% το 2008, καθώς και από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ, που ανέρχόταν σχεδόν σε 80%, σύμφωνα με την Eurostat, τα περισσότερα νοικοκυριά που έχουν καθυστερήσει δόσεις στεγαστικών βρίσκονται στην Ελλάδα. Σύμφωνα με μια έρευνα που διεξήγαγε η Τράπεζα της Ελλάδας το 2007, 6 στα 10 ελληνικά νοικοκυριά έχουν καθυστερήσει τις δόσεις του στεγαστικού τους δανείου, 7 στα 10 τις δόσεις του καταναλωτικού τους δανείου και 1 στα 2 έχουν καθυστερήσει τις πληρωμές της πιστωτικής τους κάρτας. Το ποσοστό των νοικοκυριών που ήταν χρεωμένα το 2007 ξεπερνούσε το 51%, κάτι που σημαίνει ότι 2,15 εκατομμύρια έλληνες είχαν πάρει κάποια μορφή δανείου. Εάν εξετάσουμε το μέσο χρέος των νοικοκυριών σε σχέση με το καθαρό διαθέσιμο εισόδημα ανά εισοδηματικό πεμπτημόριο, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι τα φτωχότερα νοικοκυριά αντιμετωπίζουν πολύ μεγαλύτερη δυσκολία να αποπληρώσουν τις δόσεις των δανείων τους. Στο πρώτο πεμπτημόριο, το χαμηλότερο, η αναλογία του χρέους σε σχέση με το εισόδημά του ανέρχεται περίπου στο 150%· στο δεύτερο πεμπτημόριο, περίπου στο 100%· στο τρίτο πεμπτημόριο, περίπου στο 80%· στο τέταρτο πεμπτημόριο, περίπου στο 70% και στο πέμπτο πεμπτημόριο, περίπου στο 50%.

χουν τα στατιστικά στοιχεία της EUROSTAT, η παραγωγικότητα της εργασίας ανά μισθωτό επιβραδύνεται μετά το 2004 για να φτάσει να μειωθεί το 2009 κατά 1,6%, ενώ η μείωση προβλέπεται να συνεχιστεί το 2010 και το 2011. Αντιθέτως, οι πραγματικές αποδοχές ανά μισθωτό αυξάνονταν σχεδόν απρόσκοπτα μέχρι και το 2009, με αποτέλεσμα τη μείωση του βαθμού εκμετάλλευσης της εργασίας τα τελευταία χρόνια και την αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε σχέση με τον μέσο όρο στην ΕΕ. ^[11]

Η παραγωγικότητα αυξήθηκε την περίοδο από το 1995 μέχρι το 2008 χάρη στις δημόσιες επενδύσεις που σχετίζονταν με την Ολυμπιάδα, χάρη στην εισροή κεφαλαίων από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ που συνέβαλαν στην αύξηση των επενδύσεων σε σταθερό κεφάλαιο και στην εισαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών και χάρη στον πολλαπλασιασμό του ειδικευμένου εργατικού δυναμικού λόγω της ραγδαίας αύξησης των εργαζόμενων που είναι κάτοχοι πανεπιστημιακού πτυχίου. Ωστόσο, σύμφωνα με την Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής της Τράπεζας της Ελλάδας (2009-2010), η ώθηση που παρείχαν οι παράγοντες αυτοί εξαντλήθηκε. Τα *think-tanks* του κεφαλαίου αποδίδουν το γεγονός αυτό στο σχετικά μεγάλο μέγεθος της γεωργίας, του εμπορίου, των κατασκευών και της δημόσιας διοίκησης. Οι πρώτοι τρεις τομείς χαρακτηρίζονται από χαμηλή ένταση κεφαλαίου/τεχνολογίας ή/και από μικρή έκθεση στο διεθνή ανταγωνισμό, ενώ στον τελευταίο αποδίδεται μια χρονίως χαμηλή παραγωγικότητα. Επίσης αναφέρονται η χαμηλή διείσδυση των νέων τεχνολογιών στο σύνολο της οικονομίας, το σχετικά μικρό μέγεθος των ελληνικών επιχειρήσεων, η περιορισμένη σύνδεση μισθών και παραγωγικότητας στο επίπεδο της επιχείρησης καθώς και οι «αποτυχίες» του εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπλέον, δε διστάζουν να δηλώσουν ανοιχτά ότι η πτώση της κερδοφορίας οφείλεται στη «μη προσαρμοσμένη συμπεριφορά» μας απέναντι στους στόχους της «εθνικής ανάπτυξης», με άλλα λόγια στην απειθαρχία μας, στους «υψηλούς» μισθούς στο δημόσιο τομέα και στις «υπερβολικές» αυξήσεις που συμφώνησαν ΓΣΕΕ και ΣΕΒ το 2008. Η ίδια Έκθεση προσθέτει ότι οι ιδιωτικοποιήσεις των ΔΕΚΟ και γενικότερα η απορρύθμιση δεν προχώρησαν στο βαθμό που θα έπρεπε να έχει γίνει και ότι η

[11] Μέσα στην κρίσιμη περίοδο του ξεσπάσματος της ύφεσης, οι πραγματικές μέσες ακαθάριστες αποδοχές αυξήθηκαν κατά 1,8% το 2008 και κατά 3,8% το 2009. Η αύξηση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στις αυξήσεις στο δημόσιο τομέα και τις ΔΕΚΟ. Μολονότι την περίοδο από το 2007 μέχρι το 2009 η ετήσια αύξηση των ονομαστικών τακτικών αποδοχών των εργαζόμενων στο δημόσιο τομέα ήταν μόνο 2,8%, έγιναν ειδικές μισθολογικές ρυθμίσεις (επιδόματα, αναδρομικές αυξήσεις) για τους δικαστικούς, τους στρατιωτικούς, τους μπάτσους, τους γιατρούς, τις νοσοκόμες και τους εκπαιδευτικούς που οδήγησαν σε μια μέση ετήσια αύξηση των ονομαστικών ακαθάριστων αποδοχών κατά 5,9%. Επιπλέον την ίδια περίοδο οι εργαζόμενοι στις ΔΕΚΟ πέτυχαν να αποσπάσουν ετήσιες αυξήσεις των μέσων ονομαστικών τακτικών αποδοχών τους κατά 6,2%. Στις ιδιωτικές τράπεζες οι μέσες ονομαστικές ακαθάριστες αποδοχές παρέμειναν σταθερές το 2008 ενώ αυξήθηκαν κατά 6,8% το 2009. Αντίθετα, μολονότι στον μη-τραπεζικό ιδιωτικό τομέα η συλλογική σύμβαση του 2008-2009 παρείχε ετήσιες αυξήσεις των μέσων ονομαστικών αποδοχών κατά 5,8%, το 2009 οι ονομαστικές αποδοχές μειώθηκαν κατά 2% λόγω της ύφεσης (που είχε ως συνέπεια τη μείωση των υπερωριών και του μέσου χρόνου εργασίας με μια αντίστοιχη μείωση των αμοιβών) και σε ορισμένες επιχειρήσεις λόγω άμεσων μειώσεων των τακτικών αποδοχών. Ωστόσο αυτό δεν αποτελεί επιχείρημα για τους προπαγανδιστές των διαχωρισμών, καθώς οι ίδιοι οι καπιταλιστικοί θεσμοί αναγνωρίζουν ότι την περίοδο μεταξύ του 2001 και του 2009 οι αυξήσεις των μισθών στο δημόσιο τομέα και τις ΔΕΚΟ συμπάρευσαν και τους μισθούς στον ιδιωτικό τομέα (βλ. *Τράπεζα της Ελλάδας, Νομισματική Πολιτική – Ετήσια Έκθεση, 2009-2010*).

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς της ΤτΕ ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των ακαθάριστων αποδοχών των δημόσιων υπαλλήλων ανήλθε σε 2,4% την περίοδο 2001-2009, ενώ ο αντίστοιχος ρυθμός αύξησης στο σύνολο της οικονομίας ήταν 2,3%, πράγμα που τους οδηγεί στο συμπέρασμα ότι: «η ομοιομορφία αυτή των ετήσιων ρυθμών ανόδου... υποδηλώνει ότι οι αυξήσεις αποδοχών στο Δημόσιο επηρέασαν σημαντικά τις αυξήσεις αποδοχών στον επιχειρηματικό τομέα». Αντίστοιχα, αν χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία της EUROSTAT, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας ανά μισθωτό την ίδια περίοδο υπολογίζεται σε περίπου 2,0%. Από αυτή τη διαφορά προκύπτει ότι ο βαθμός της εκμετάλλευσης της εργασίας από το 2001 έως το 2009 μειώθηκε.

Αξίζει να σχολιαστούν οι αναλύσεις ορισμένων αριστερών διανοούμενων που αποδίδουν τη χαμηλή «ανταγωνιστικότητα» και παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας στη δομική «οικονομική υστέρηση» του ελληνικού καπιταλισμού. Οι Bellofiore, Garibaldo και Halevi στο άρθρο τους *The Crisis of European Neomercantilism* που δημοσιεύτηκε στον τόμο *Socialist Register 2011* υποστηρίζουν ότι το πρόβλημα που αντιμετωπίζει το κεφάλαιο στην Ελλάδα έχει να κάνει με το ότι ο τομέας παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών είναι υπανάπτυκτος. Καθώς η παραγωγική βάση της ελληνικής οικονομίας είναι ασθενής, οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της προηγούμενης δεκαετίας βασίστηκαν πάνω στις υψηλές κρατικές δαπάνες και τις επιδοτήσεις από την ΕΕ. Έτσι, η καπιταλιστική ανάπτυξη της προηγούμενης δεκαετίας οδήγησε σε υψηλό δημόσιο έλλειμμα και σε υψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, που μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης οδήγησαν με τη σειρά τους στη σημερινή «κρίση του χρέους».

Παρόμοιες θέσεις διατυπώνουν και οι Οικονομάκης, Μαρκάκη, Αναστασιάδης και Παπαλεξίου στο άρθρο τους *ΗΠΑ-Ελλάδα: Όψεις της καπιταλιστικής κρίσης* που δημοσιεύτηκε στην *Επαναστατική Μαρξιστική Επιθεώρηση* το Νοέμβριο του 2010. Στο συγκεκριμένο άρθρο, οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας δεν οφείλεται στους υψηλούς μισθούς σε σχέση με την παραγωγικότητα, αλλά στη «μη-ανταγωνιστική οικονομική δομή» της ελληνικής οικονομίας. Αρχικά οι συγγραφείς λένε πως το κύριο πρόβλημα για το κεφάλαιο στην Ελλάδα δεν είναι αυτό καθαυτό το δημόσιο χρέος, καθώς υπάρχουν άλλες αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες με αντίστοιχο ή ακόμα και υψηλότερο δημόσιο χρέος, αλλά το γεγονός ότι το δημόσιο χρέος συνοδεύεται από υψηλό έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών λόγω του τρόπου ένταξης της Ελλάδας μέσα στον ευρωπαϊκό καταμερισμό εργασίας και της ανισόμετρης ανάπτυξης που τον χαρακτηρίζει. Μάλιστα, ισχυρίζονται ότι η ένταξη λιγότερο ανταγωνιστικών χωρών στην ΟΝΕ επιδείνωσε αυτή την ανισομέρεια καθώς η ενιαία αγορά και το ενιαίο νόμισμα συνεπάγονται την καταστροφή των λιγότερο παραγωγικών εθνικών κεφαλαίων σε κλάδους διεθνούς-ενδοευρωπαϊκού ανταγωνισμού. Εν συνεχεία, οι συγγραφείς αναφέρονται στη χαμηλότερη πυκνότητα των σχέσεων ανάμεσα στους παραγωγικούς κλάδους στην Ελλάδα σε σχέση με τη Γερμανία, επιχειρώντας να δείξουν ότι η χαμηλή «οργανική συμπληρωματικότητα» στο εσωτερικό της ελληνικής οικονομίας (δηλαδή η χαμηλή ζήτηση εγχώρια παραγόμενων ενδιάμεσων προϊόντων για την τελική παραγωγή ενός προϊόντος) οδηγεί σε «διαρροές» παραγωγής-υπεραξίας προς το εξωτερικό, επιβαρύνοντας το εμπορικό ισοζύγιο. Έπειτα, οι συγγραφείς δείχνουν πως το μεγαλύτερο ποσοστό των εξαγωγών του ελληνικού κεφαλαίου αφορά προϊόντα χαμηλής και μεσαίας τεχνολογίας (74%). Καθώς η αύξηση του συνολικού εισοδήματος οδηγεί σε μεγαλύτερη ζήτηση προϊόντων υψηλής τεχνολογίας που παράγονται κυρίως στο εξωτερικό, το αποτέλεσμα είναι και πάλι να διευρύνεται το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο. Τέλος, οι συγγραφείς παρουσιάζουν ορισμένα στοιχεία για τους μισθούς και την παραγωγικότητα, με τα οποία επιχειρούν να δείξουν ότι οι μισθοί δεν έχουν αυξηθεί περισσότερο από την παραγωγικότητα.

Ξεκινώντας αντίστροφα, πρέπει καταρχάς να επισημάνουμε πως τα στοιχεία που παρουσιάζουν οι Οικονομάκης κ.ά., για τους μισθούς και την παραγωγικότητα είναι είτε λανθασμένα, είτε παραπλανητικά. Ο πρώτος πίνακας που χρησιμοποιούν για να δείξουν την πορεία της παραγωγικότητας είναι παραπλανητικός, καθώς δε δείχνει τον απόλυτο ρυθμό μεταβολής της αλλά τη σχετική μεταβολή της ως προς τη μέση παραγωγικότητα στην ΕΕ, με αποτέλεσμα να αποκρύπτεται η επιβραδυνόμενη πορεία της από το 2004 μέχρι το 2008. Ο δεύτερος πίνακας που χρησιμοποιούν για να δείξουν τη σχέση ανάμεσα στους μισθούς και την παραγωγικότητα είναι ξεκάθαρα λανθασμένος καθώς δε συμφωνεί με τα στοιχεία που δίνει η EUROSTAT και η ΕΣΥΕ.

Η ουσία όμως βρίσκεται αλλού: η θέση της Ελλάδας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας είναι δεδομένη εδώ και τουλάχιστον 40 χρόνια. Η ελληνική οικονομία παραδοσιακά στηριζόταν στον τουρισμό, τις κατασκευές και τη ναυτιλία και μόνο δευτερευόντως στη βιομηχανία και μάλιστα στην εξαγωγική εκδοχή της. Αν εξετασθεί η πορεία των εξαγωγών του ελληνικού κεφαλαίου από το 1960, φαίνεται ξεκάθαρα ότι η σχέση εξαγωγών/εισαγωγών παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις. Η σημαντικότερη μεταβολή στη σχέση αυτή προέκυψε μετά την είσοδο στην ευρωζώνη λόγω της μεγαλύτερης έκθεσης της εγχώριας βιομηχανίας στον ανταγωνισμό με παραγωγικότερους εθνικούς σχηματισμούς με αποτέλεσμα τη διολίσθηση της σχέσης αυτής κατά 1/3 (βλ. Σπύρος Σακελλαρόπουλος, *Ελλάδα 2010: Η επίθεση του κεφαλαίου*, Θέσεις τ. 112). Εντούτοις, δεδομένης της παραδοσιακής απροθυμίας των ελλήνων καπιταλιστών να κάνουν επενδύσεις σε σταθερό κεφάλαιο και νέες τεχνολογίες στρέφοντας την ελληνική οικονομία προς μια εντελώς νέα κατεύθυνση, η διολίσθηση αυτή θα μπορούσε να έχει αντιστραφεί ή ακόμα και υπερκεραστεί εάν η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού κεφαλαίου αυξανόταν μέσα από ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας σε σχέση με τους μισθούς, πράγμα που θα βελτίωνε ταυτόχρονα και το εμπορικό ισοζύγιο. Η απροθυμία δε των καπιταλιστών να κάνουν επενδύσεις σε σταθερό κεφάλαιο οφείλεται στο γεγονός ότι κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε αύξηση της οργανικής σύνθεσης του κεφαλαίου που με τη σειρά της θα απαιτούσε αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης της εργασίας και πειθάρχηση του εργατικού δυναμικού προκειμένου να είναι βιώσιμη, όπως δείξαμε στην προηγούμενη ενότητα.

Επιπλέον, μια τέτοια στροφή του ελληνικού κεφαλαίου θα απαιτούσε έναν υψηλότερο βαθμό συγκέντρωσης του κεφαλαίου, πράγμα που εντούτοις επιδιώκεται από τα προωθούμενα μέτρα «απελευθέρωσης» των κλειστών επαγγελματιών, από τις προωθούμενες συγχωνεύσεις στον τραπεζικό τομέα, από την «απελευθέρωση» της ενεργειακής αγοράς κλπ.

Φυσικά, η κρίση εκμεταλλευσιμότητας και η πτώση του «ποσοστού πειθάρχησης» του προλεταριάτου στην Ελλάδα κάνει ένα τέτοιο εγχείρημα εντελώς αβέβαιο και επικίνδυνο για το κεφάλαιο. Συμπερασματικά και καθώς η συγκεκριμένη θέση της Ελλάδας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας δεν οδήγησε ποτέ στο παρελθόν από μόνη της σε οικονομική καταστροφή, η μόνη ερμηνεία που μπορεί να σταθεί είναι εκείνη που αναζητά τα αίτια της παρούσας «κρίσης του χρέους» μέσα στην ίδια την ταξική σχέση (με τη σημείωση φυσικά ότι ο ελληνικός καπιταλιστικός κοινωνικός σχηματισμός είναι ενσωματωμένος στην παγκόσμια καπιταλιστική συσσώρευση και, επομένως, επηρεάζεται άμεσα από εξωτερικές «αναταράξεις» όπως το πρόσφατο ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης).

αγορά εργασίας συνεχίζει να είναι «δύσκαμπτη», επιβαρύνοντας ακόμα περισσότερο την κατάσταση και, μάλιστα, με ένα μονιμότερο τρόπο. Από την άλλη μεριά, οι «δημόσιες» δαπάνες που σχετίζονται με τους μισθούς στο δημόσιο τομέα, την υγειονομική περίθαλψη και τη λεγόμενη «κοινωνική προστασία» (δηλαδή χρήματα για επιδόματα και συντάξεις) αυξάνονται συνεχώς την τελευταία δεκαετία.

Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα την πτώση της κερδοφορίας από το 2006 και ύστερα, μέχρι την καταβάρθρωσή της το α' εξάμηνο του 2009 κατά 51,5% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2008, λόγω της παγκόσμιας ύφεσης. Η πτώση του τζίρου και της κερδοφορίας των επιχειρήσεων οδήγησε με τη σειρά της σε μεγάλη μείωση των επενδύσεων λόγω της αυξανόμενης αδυναμίας τους να πάρουν πιστώσεις από τις τράπεζες. Άλλωστε, οι τράπεζες επηρεάστηκαν άμεσα καθώς είδαν τα κέρδη τους να μειώνονται δραματικά λόγω της σημαντικής αύξησης των ζημιών που προέρχονται από την καθυστέρηση ή ακόμα και από τη μη αποπληρωμή των δανείων, έχοντας επιπλέον γενικότερο πρόβλημα ρευστότητας λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Όπως είναι φυσικό, το κράτος δεν έμεινε αμέτοχο. Έσπευσε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που δημιουργήσε το ξέσπασμα της κρίσης αυξάνοντας τις δαπάνες του μέσα στο 2009 κατά 10,9% για να στηρίξει την καπιταλιστική συσσώρευση, συνεισφέροντας έτσι στο ΑΕΠ κατά 1,7%. Ταυτόχρονα παρείχε στις τράπεζες κεφάλαια 28 δισ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 11,5% του ΑΕΠ, για να σώσει την κερδοφορία τους. Την ίδια πολιτική ακολουθεί και η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, η οποία εξασφάλισε ένα πρόσθετο ποσό ύψους 40 δισεκατομμυρίων ευρώ. Επιπλέον, οι κρατικές δαπάνες αυξήθηκαν και για άλλους λόγους όπως π.χ. για την πληρωμή των επιδομάτων των ανέργων που πολλαπλασιάστηκαν, ενώ τα έσοδα από τους φόρους και τις εισφορές μειώθηκαν λόγω της ύφεσης, δηλαδή της πτώσης του ΑΕΠ (και επιπλέον λόγω της μείωσης των συντελεστών φορολόγησης των κερδών τα τελευταία 20 χρόνια). Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι τόσο το δημόσιο έλλειμμα όσο και το δημόσιο χρέος εκτινάχτηκαν στο 15,4% και 126,8% αντίστοιχα ως ποσοστό του ΑΕΠ σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Eurostat. ^[12]

Ωστόσο, η νουάρ φιλολογία περί «χρέους» είναι παλιά ιστορία, όσο κι αν προσπαθούν οι κονδυλοφόροι της εξουσίας να μας παρουσιάσουν τις «θυσίες» που απαιτούνται για τη μείωσή του ως κάτι καινούργιο. ^[13] Η πραγματική εκτίναξη του χρέους σημει-

[12] Καθώς το ύψος του «δημόσιου χρέους» υπολογίζεται ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι προφανές ότι η πορεία του συνδέεται ευθέως ανάλογα με την πορεία της καπιταλιστικής ανάπτυξης. Σε συνθήκες ύφεσης το δημόσιο χρέος αυξάνεται ακόμα και στην περίπτωση που το έλλειμμα μηδενιστεί. Τα στοιχεία του 2009 για το έλλειμμα και το χρέος σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες είναι: Βρετανία 13% και 68,6% αντίστοιχα· 11,25% και 54,3% αντίστοιχα· Ιρλανδία 10,75% και 65,8% αντίστοιχα· Ιταλία 5,3% και 114,6% αντίστοιχα· ενώ αντίστοιχα η Γερμανία παρουσίασε έλλειμμα 3,5% με χρέος 73,1%. Ο μέσος όρος του ελλείμματος και του χρέους στη ζώνη του ευρώ ήταν το 2009 6,5% και 78,2% αντίστοιχα, με τάσεις ανόδου.

[13] Εξίσου παλιά είναι και η ενασχόληση αυτού εδώ του εντύπου με την «κρίση του χρέους» στην Ελλάδα. «Στα τέλη του 1985, επικαλούμενη την ογκούμενη αύξηση των δανειακών αναγκών του κρατικού τομέα, και τη συγκυριακή επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ εγκαταλείπει την ιδιόμορφη λαϊκίστικη κεϋνσιανή-σοσιαλδημοκρατική πολιτική της πρώτης τετραετίας της και υιοθετεί ένα πρόγραμμα λιτότητας με στόχο τη συμπίεση των μισθών και τον περιορισμό των δημοσίων δαπανών. Αυτοί ήταν οι όροι που συνόδευσαν το δάνειο 1,3 δισ. λιρών που δόθηκε στην Ελλάδα από την ΕΟΚ την εποχή εκείνη. Έτσι ο ελληνικός καπιταλισμός εισέρχεται στη φάση της πραγματικής διεθνοποίησής του, ή καλύτερα, εισέρχεται στη διεθνή χρεωστική οικονομία, τη σύγχρονη μορφή αναδιάρθρωσης του κεφαλαίου σε πλανητικό κλίμακα. Οι μισθοί μειώνονται κατά 12,5% το διάστημα 1985-87 ενώ τα κέρδη του ιδιωτικού κεφαλαίου αυξάνονται κατά 150% το 1987... Απο δω και μπρος υπ' αριθμόν ένα στόχος του κεφαλαίου γίνονται ο άκαμπτος, επιπλωμένος εργάτης του δημόσιου τομέα, ο προσδεμένος στη μικροϊδιοκτησία του αγρότης, ο εξαρτημένος από τις κρατικές προμήθειες και τις φοροαπαλλαγές μικροαστός. Η «κρίση του χρέους» είναι ο μηχανισμός μέσω του οποίου το κεφάλαιο επιχειρεί ν' ανατρέψει ολόκληρη τη δομή της νεοελληνικής κοινωνίας και να γείρει την πλάστιγγα προς το μέρος του. Να χρησιμοποιήσει την «κρίση» σαν αφετηρία ενός νέου κύκλου συσσώρευσης», γράφαμε, μεταξύ άλλων, το 1995 στο «Θέσεις για το μικροαστισμό και την αντικουλτούρα στην Ελλάδα», Τα Παιδιά της Γαλαρίας τ.5.

ώνεται τη δεκαετία του '80. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70 οι κυβερνήσεις είχαν «καταφέρει» να κρατήσουν περιορισμένες τις δημόσιες δαπάνες που προορίζονταν για μισθούς και συντάξεις. Αυτή η τάση θα αντιστραφεί τελείως από τις αρχές της δεκαετίας του '80, καθώς η «σοσιαλιστική» κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, κάτω από την πίεση των ταξικών αγώνων της προηγούμενης δεκαετίας, θα αναγκαστεί να αυξήσει τόσο τον άμεσο όσο και το έμμεσο μισθό των εργαζομένων. Υποχρεωμένες να ισορροπήσουν ανάμεσα στις δύο βασικές, αλλά αντιφατικές μεταξύ τους λειτουργίες του κράτους, την αναπαραγωγή της καπιταλιστικής συσσώρευσης και τη νομιμοποίηση των εκμεταλλευτικών κοινωνικών σχέσεων, οι κυβερνήσεις εκείνης της περιόδου προχώρησαν σε «γενναίες» μισθολογικές αυξήσεις στο δημόσιο τομέα που συμπαρέσυραν και τους μισθούς στον ιδιωτικό, και ταυτόχρονα έκαναν επενδύσεις στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας χωρίς όμως να εξασφαλιστούν νέα έσοδα μέσω της φορολόγησης του ιδιωτικού κεφαλαίου ή να γίνουν προσπάθειες για να περιοριστεί η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή. Έτσι, η εισοδηματική πολιτική και η δημιουργία ενός υποτυπώδους «κράτους πρόνοιας», η οποία δε θα ολοκληρωθεί ποτέ, θα συμβάλλουν στη διόγκωση του δημόσιου χρέους που από το 29,7% του ΑΕΠ που ήταν το 1981 θα ανέβει στο 47,8% το 1985 για να φτάσει στο 80,7% του ΑΕΠ το 1990.

Παρά την αύξηση των δημόσιων δαπανών και του χρέους, δεν είναι δυνατόν να ισχυριστεί κανείς ότι ο σχηματισμός κοινωνικού κεφαλαίου πραγματοποιήθηκε με τον ίδιο τρόπο όπως στις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες. Το κοινωνικό κράτος της δεκαετίας του '80 δε φαίνεται να είχε ως σκοπό την εξασφάλιση των κοινωνικών προϋποθέσεων για την επέκταση της καπιταλιστικής συσσώρευσης, αλλά τη διαχείριση του «κοινωνικού κόστους» της κρίσης αναπαραγωγής της καπιταλιστικής σχέσης που προκάλεσε η μείωση των εξωτερικών πόρων, η άνοδος των κοινωνικών απαιτήσεων και των ταξικών αγώνων και η προϊούσα αποβιομηχάνιση.^[14] Η χαμηλή αύξηση της παραγωγικότητας σε σχέση με τους μισθούς μέσα στη δεκαετία του '80 ανάγκασε την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ να αλλάξει κατεύθυνση εγκαινιάζοντας μια πολιτική λιτότητας το 1985 που θα συνδυαστεί στο ιδεολογικό επίπεδο με μια κατά μέτωπο επίθεση στις «υπερβολικές απαιτήσεις» των μισθωτών, καταγγέλλοντας τα «μισθολογικά ρετιρέ» των εργαζόμενων στις ΔΕΚΟ και προσπαθώντας να παίξει το χαρτί του διαχωρισμού κατηγορώντας τους δημοσίους υπαλλήλους ότι απολαμβάνουν «παχυλούς μισθούς» εις βάρος των χαμηλόμισθων εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα. Όλα αυτά σίγουρα ακούγονται οικεία. Δε χρειάζεται και πολύ προσπάθεια για ν' αναγνωρίσει κανείς το γνωστό «τροπάρι» που επαναλαμβάνουν τα τελευταία είκοσι χρόνια πολιτικοί και δημοσιογράφοι κάθε φορά που μας καλούν να δουλέψουμε περισσότερο για πολύ λιγότερα προκειμένου «η χώρα να γλιτώσει τη χρεοκοπία».

Η πολιτική αυτή οδήγησε αρχικά σε μείωση των μισθών κατά 12,5% και σε αύξηση των κερδών κατά 150% από το '85 έως το '87, συναντώντας, ωστόσο, την ένταση των κοινωνικών αγώνων της «εξασφαλισμένης» εργατικής τάξης (απεργίες καθηγητών, ΔΕΚΟ κλπ), που συνέχισε να έχει επιθετικά αιτήματα τραβώντας όλη την τάξη προς τα

[14] Οι μεγάλες ελλείψεις σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, η έλλειψη στοιχειώδους οικονομικής βοήθειας προς τις οικογένειες –τα οικογενειακά επιδόματα και τα επιδόματα μητρότητας στην Ελλάδα είναι τα χαμηλότερα της ΕΕ– και η ανυπαρξία ρυθμίσεων για τον συμβιβασμό των οικογενειακών υποχρεώσεων με τη μισθωτή εργασία, δείχνουν ξεκάθαρα πως η ελληνική οικογένεια αποτελεί σε μεγάλο βαθμό υποκατάστατο του κοινωνικού κράτους. Μια κατάσταση που είναι απίθανο να αλλάξει καθώς, σύμφωνα με τα στοιχεία, ο αριθμός όσων ζουν με τους γονείς τους μέχρι περίπου την ηλικία των 35 ετών έχει αυξηθεί (το 1986 το 52% των ανδρών και το 29% των γυναικών στις ηλικίες 25-29 ετών ζούσαν ακόμα με τους γονείς τους, ενώ το 1996 η αναλογία στην ίδια ηλικιακή ομάδα ήταν 65% για τους άνδρες και 44% για τις γυναίκες) και σίγουρα θα αυξηθεί και άλλο μετά το ξέσπασμα της κρίσης του χρέους.

πάνω. Οι αγώνες αυτοί ανάγκασαν το ΠΑΣΟΚ να πάρει πίσω την πολιτική «λιτότητας» και η μείωση των μισθών να πέσει στο μισό του αρχικού της μεγέθους. Παρόλο που οι οικουμενικές και νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις της «κάθαρσης» θα αναλάμβαναν το κυρίως έργο της καπιταλιστικής αντεπίθεσης, η «δυναμική του χρέους» δε θα ανακοπτόταν, με αποτέλεσμα να σημειωθεί μια περαιτέρω αύξησή του. Στα μέσα της δεκαετίας του '90 άγγιξε το 97% του ΑΕΠ, για να φτάσει στα τέλη της ίδιας δεκαετίας περίπου το 95-100%, του ΑΕΠ. Το 2000 το χρέος ανέβηκε στο 103,4% του ΑΕΠ και τα επόμενα χρόνια κυμάνθηκε περίπου στο 100% του ΑΕΠ. Πέραν της αδυναμίας συγκράτησης των δημόσιων και των κοινωνικών δαπανών, κεντρικό ρόλο στη διατήρηση του χρέους σε τόσο υψηλά επίπεδα έπαιξε και η πάγια πολιτική του κράτους ως προς τη διαρκή μείωση της φορολογίας των επιχειρήσεων για τη στήριξη της κερδοφορίας τους. Ο συντελεστής φορολογίας επί των αδιανέμητων κερδών των επιχειρήσεων μειώθηκε σταδιακά από 35% το 2004 σε 24% σήμερα, ενώ η κυβέρνηση έχει ανακοινώσει την ακόμα μεγαλύτερη μείωσή του σε 20% μέσα στο 2011. Επιπλέον, παρόλο που ο συντελεστής φορολογίας ύψους 24% ήταν ελαφρά υψηλότερος από το μέσο όρο στην ΕΕ, στην πραγματικότητα η φορολογία των επιχειρήσεων ήταν πολύ χαμηλότερη λόγω της εκτεταμένης φοροδιαφυγής και πλήθους φοροαπαλλαγών, όπως π.χ. οι φοροαπαλλαγές που απολαμβάνει το ναυτιλιακό κεφάλαιο, η χαμηλή φορολόγηση των χρηματιστηριακών συναλλαγών κλπ. Έτσι, ενώ ο μέσος όρος των φορολογικών εσόδων των κρατών της Ευρωζώνης την περίοδο 1991-2006 ανήλθε σε 45,3% του ΑΕΠ, στην Ελλάδα ήταν μόλις 37,9%.^[15]

Αλλά ας επιστρέψουμε στις πιο πρόσφατες εξελίξεις. Ήδη από το 2008 οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί σε παγκόσμιο επίπεδο επέλεξαν να επενδύσουν κυρίως σε κρατικά ομόλογα τα οποία σχεδόν σ' όλες τις χώρες του κόσμου πολλαπλασιάστηκαν λόγω των παρεμβάσεων για τη διάσωση των τραπεζών σε παγκόσμια κλίμακα. Μετά την κρίση του χρέους στο Ντουμπάι τον προπερασμένο Οκτώβριο και την αδυναμία των διεθνών οίκων αξιολόγησης να την προβλέψουν, οι οίκοι αξιολόγησης έσπευσαν να υποβαθμίσουν τα ελληνικά κρατικά ομόλογα· το γεγονός αυτό οδήγησε με τη σειρά του στην άνοδο της τιμής των CDS και την αύξηση των spreads. Το γεγονός ότι η ΕΚΤ σχεδίαζε αρχικά να αυξήσει την ελάχιστη αξιολόγηση πιστωτικού κινδύνου για την επιλεξιμότητα των κρατικών ομολόγων ως εγγύησης για την παροχή ρευστότητας από την αρχή του 2011, ενθάρρυνε τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που κατείχαν τίτλους του ελληνικού δημοσίου να τα ξεφορτωθούν, επισπεύδοντας την «κρίση του χρέους» και ανεβάζοντας τα επιτόκια, γεγονός που με τη σειρά του έκανε υψηλότερο το κόστος αναχρηματοδότησης του χρέους. Έτσι οι δημόσιες δαπάνες για την πληρωμή των τοκοχρεολυσίων αυξήθηκαν και οι προβλέψεις για την πορεία του δημόσιου ελλείμματος και του χρέους έγιναν πιο δυσόιωνες. Ο λεγόμενος «μηχανισμός χρηματοοικονομικής σταθεροποίησης» που δημιούργησαν η ΕΕ και το ΔΝΤ για τη «στήριξη» της Ελλάδας μέσω της παροχής δανείων με χαμηλότερο επιτόκιο από εκείνο των διεθνών αγορών, με «αντάλλαγμα» την επιβολή ενός αυστηρού προγράμματος δομικής προσαρμογής, θα πρέπει να εξεταστεί υπό αυτό το πρίσμα. Μία περίληψη των μέτρων που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα αυτό μέχρι τη στιγμή που γράφεται αυτό το κείμενο ακολουθεί στην επόμενη ενότητα. Πρέπει ωστόσο να ξεκαθαρίσουμε κάτι: όλα αυτά τα μέτρα αποτελούσαν ένα πρόγραμμα που το κεφάλαιο επιθυμούσε να επιβάλλει ήδη από τις

[15] G. Albo και B. Evans, *From rescue strategies to exit strategies: The struggle over public sector austerity*, Socialist Register 2011.

Έχει ενδιαφέρον να εξετάσουμε την κατανομή του δημόσιου χρέους της Ελλάδας στους διάφορους πιστωτές. Σύμφωνα με τα δεδομένα που δίνει η ελληνική κυβέρνηση, το 29% του δημόσιου χρέους της Ελλάδας βρίσκεται στα χέρια Ελλήνων επενδυτών και περίπου το μισό του ποσοστού αυτού το κατέχουν ελληνικές τράπεζες. Το υπόλοιπο 71% βρίσκεται στα χέρια ξένων επενδυτών και το 60% αυτού του κομματιού κατέχουν χρηματοπιστωτικά ιδρύματα χωρών της ΕΕ (23% Ηνωμένο Βασίλειο και Ιρλανδία· 11% Γαλλία· 9% Γερμανία, Αυστρία, Ελβετία· 5% Ολλανδία κλπ). Και σε αυτήν την περίπτωση, περίπου το 50% αυτού του κομματιού του χρέους βρίσκεται στα χέρια τραπεζών της ΕΕ. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά είναι απλώς εκτιμήσεις καθώς αναφέρονται στη στιγμή έκδοσης των ομολόγων και δεν αντικατοπτρίζουν τη σημερινή κατάσταση μιας και τα ομόλογα ανταλλάσσονται στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές. Σε κάθε περίπτωση, τα στοιχεία αυτά δείχνουν πόσο αβάσιμη και κατασκευασμένη είναι η εθνικιστική προπαγάνδα που προωθούν τα ΜΜΕ για το ρόλο των «άπληστων ξένων επενδυτών», καθώς ελληνικές τράπεζες και Έλληνες επενδυτές κατέχουν ένα σημαντικό ποσοστό του χρέους και, επομένως, τα μέτρα που πήρε η ελληνική κυβέρνηση προστατεύουν τα συμφέροντα και των ντόπιων καπιταλιστών. Οι πρόσφατες εξελίξεις αποκάλυψαν το μηχανισμό που χρησιμοποίησαν η ΕΕ και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για να προστατέψουν τη σταθερότητα του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος (επομένως και των ελληνικών τραπεζών) και να αποτρέψουν τη «μετάδοση της νόσου της δημοσιονομικής κατάρρευσης» σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες με μεγάλο δημόσιο χρέος, κάτι που δεν είναι καθόλου σίγουρο αν θα πετύχουν, όπως δείχνουν οι πρόσφατες εξελίξεις στην Ιρλανδία και την Πορτογαλία. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα τους τελευταίους μήνες αγόρασε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου αξίας περίπου 40 δισεκατομμυρίων δολαρίων από γαλλικές και γερμανικές τράπεζες και επιπλέον δέχτηκε ως εγγύηση για την παροχή ρευστότητας ομόλογα αξίας 40 δισεκατομμυρίων ευρώ που κατείχαν ελληνικές τράπεζες. Επιπρόσθετα, αναμένεται ότι η ΕΚΤ θα αγοράσει και άλλα ομόλογα του ελληνικού δημοσίου από άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που θέλουν να τα ξεφορτωθούν, και, επομένως, εκτιμάται ότι σύντομα θα κατέχει περίπου το 35% του χρέους της Ελλάδας. Με άλλα λόγια η ΕΚΤ ανέλαβε το ρίσκο να μειώσει την έκθεση του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος στο ελληνικό δημόσιο χρέος. Αυτό είναι απόλυτο λογικό εάν σκεφτεί κανείς ότι η ΕΚΤ μπορεί να διαχειριστεί πολύ καλύτερα αυτόν τον κίνδυνο από ό,τι μπορούν να το κάνουν τα μεμονωμένα πιστωτικά ιδρύματα, κυρίως μέσω της επιβολής του προγράμματος δομικής προσαρμογής...

αρχές της δεκαετίας του '90. Η υλοποίησή του ωστόσο ήταν πολύ δύσκολη τόσο λόγω της έντασης των ταξικών αγώνων στην Ελλάδα όσο και λόγω των μορφών μεσολάβησης κράτους και κοινωνίας των πολιτών: δηλαδή πελατειακές σχέσεις, κορπορατισμός και αναπαραγωγή της μικρής ιδιοκτησίας.

Για αυτόν τον λόγο το πρόγραμμα αυτό παίρνει στην Ελλάδα και έναν χαρακτήρα εκκαθάρισης των μη παραγωγικών και κερδοφόρων κεφαλαίων. Πρέπει να σημειώσουμε ότι το ποσοστό των μισθωτών στην Ελλάδα μετά βίας φτάνει το 65% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι αγγίζουν το 22%^[16] ενώ περισσότερες από το 90% των επιχειρήσεων απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζομένους. Επομένως, το γεγονός ότι 19.000 μικρές επιχειρήσεις έβαλαν λουκέτο μέσα στο 2009, 45.000 μέσα στο 2010, ενώ προβλέπεται ότι 60.000 μικρές επιχειρήσεις θα κλείσουν μέσα στο 2011, δείχνει ότι η λεγόμενη «δημοσιονομική σταθεροποίηση» της Ελλάδας αποκτά τα χαρακτηριστικά μιας τυπικής διαδικασίας πρωταρχικής συσσώρευσης με την προλεταριοποίηση δεκάδων χιλιάδων αυτοαπασχολούμενων εργαζομένων ή επαγγελματιών καθώς και ιδιοκτητών μικρών επιχειρήσεων.

Σε συνθήκες οικονομικής ύφεσης οι επιχειρήσεις που δεν είναι αρκούντως παραγωγικές και κερδοφόρες αναγκάζονται να κλείσουν· το μη παραγωγικό κομμάτι του κεφαλαίου καταστρέφεται ώστε να ξεκινήσει ένας νέος κύκλος καπιταλιστικής συσσώρευσης. Φυσικά, είναι συζητήσιμο το κατά πόσο η καταστροφή κεφαλαίου που συντελείται είναι επαρκής όταν το κράτος ξοδεύει αστρονομικά ποσά για να σώσει τις τράπεζες που είναι «too big to fail». Όμως στην περίπτωση αυτή μπορεί κανείς να διακρίνει και την τάση του κεφαλαίου για συγκεντροποίηση καθώς διεξάγονται διαπραγματεύσεις για συγχωνεύσεις στους τομείς των τραπεζών, των μεταφορών και της υγείας.

Αλλά αυτό το πρόγραμμα «προσαρμογής» δεν είναι φυσικά μια ελληνική ιδιαιτερότητα. Τα χαρακτηριστικά του δείχνουν ποιο είναι το πρόβλημα για το κεφάλαιο: η πειθάρχηση των προλετάρων και η αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης σε παγκόσμιο επίπεδο. Με αυτή την έννοια χρησιμοποιήθηκε ως πιλότος για παρόμοια προγράμματα που ήδη προωθούνται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες για τη διαχείριση της συνεχιζόμενης κρίσης, όπως για παράδειγμα τα μέτρα λιτότητας που έχουν ανακοινωθεί στην Ιρλανδία, την Πορτογαλία και αλλού. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να κάνουμε μια παρέκβαση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομισματική Ενοποίηση και τη στρατηγική καπιταλιστικής εξουσίας που σχετίζεται με αυτή: δηλαδή τη στρατηγική του ευρώ.

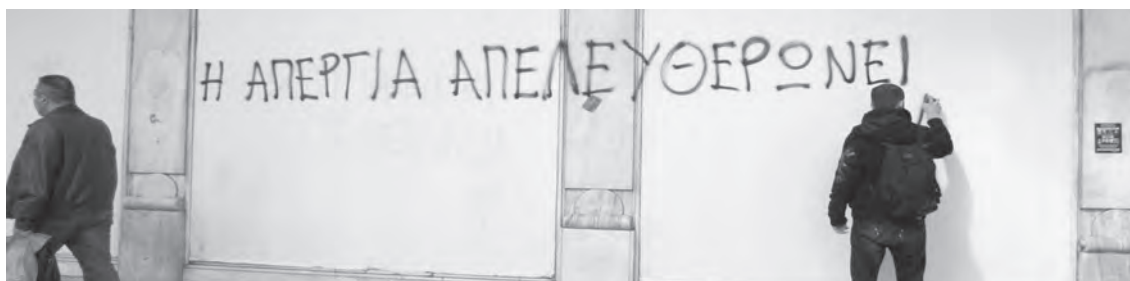
Η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος στόχευε στη δημιουργία μιας ενιαίας ελεύθερης αγοράς εντός της οποίας ανταγωνίζονται οι εθνικά εδαφικοποιημένες αγορές εργασίας και εκτίθενται οι ατομικές επιχειρήσεις στο διεθνή ανταγωνισμό, πράγμα που αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη στρατηγική οργάνωσης της καπιταλιστικής εξουσίας ως μοντέλο διαρκούς αναδιάρθρωσης της εκμετάλλευσης της εργασίας και εκκαθάρισης των μη ανταγωνιστικών ατομικών κεφαλαίων προς όφελος τελικά του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου. Η επιβίωση της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ενοποίησης εξαρτάται ακριβώς από την επιτυχία της διαρκούς προσαρμογής της εργασίας τόσο στο κέντρο όσο και στην περιφέρεια. Από αυτή την άποψη, οι προλετάριοι πλήττονται τόσο στη Γερμανία και τη Γαλλία όσο στην Ελλάδα και την Ισπανία.

[16] Η «αυτοαπασχόληση», σε ορισμένες περιπτώσεις, αποτελεί μια εργασιακή σχέση στην οποία το κόστος της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης έχει μεταφερθεί εξ ολοκλήρου από τους καπιταλιστές στους ώμους των «αυτοαπασχολούμενων» εργαζομένων, αποκρύβοντας τη μισθωτή σχέση.

Ωστόσο, μία από τις βασικές αντιφάσεις του πλαισίου του ευρώ ήταν ότι έδινε δυνατότητες χαλάρωσης της εποπτείας του δημόσιου χρέους από τις χρηματογορές, λόγω των χαμηλότερων επιτοκίων δανεισμού που εξασφάλιζαν οι χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας (και των υψηλών επιπέδων ανάπτυξής τους μέχρι τουλάχιστον το 2004), επιτρέποντας την άσκηση επεκτατικών δημοσιονομικών πολιτικών από την πλευρά των εθνικών κυβερνήσεων που επιδίωκαν τη νομιμοποίησή τους μέσω της αύξησης των κοινωνικών δαπανών. Εδώ εξάλλου εντοπίζεται και η αντιφατικότητα του καπιταλιστικού κράτους: από τη μια μεριά πρέπει να εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις για την απρόσκοπτη καπιταλιστική συσσώρευση και από την άλλη πρέπει να εξασφαλίζει τη νομιμοποίηση της καπιταλιστικής σχέσης.

Συνακόλουθα, τα χαμηλά επιτόκια οδήγησαν σε εκτίναξη του ιδιωτικού χρέους, τόσο των επιχειρήσεων όσο και των νοικοκυριών. Το χρέος αυτό χρηματοδοτήθηκε από τις εισροές κεφαλαίων από τις πλεονάζουσες αποταμιεύσεις του «κέντρου» που αναζητούσαν υψηλότερα ποσοστά κέρδους στις χώρες της περιφέρειας που σημείωναν υψηλότερα ποσοστά ανάπτυξης. Καθώς τα καπιταλιστικά κράτη της ευρωπαϊκής περιφέρειας απέτυχαν να διατηρήσουν υψηλά επίπεδα ανταγωνιστικότητας, δηλαδή επαρκή βαθμό εκμετάλλευσης της εργασίας (λόγω και της αύξησης των δημόσιων δαπανών για μισθούς) και οι ανισορροπίες στα ισοζύγια χρηματοπιστωτικών συναλλαγών συνέχισαν να υπάρχουν, με το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης οι πλεονάζουσες αποταμιεύσεις του «κέντρου» μετατράπηκαν σε επισφαλές ιδιωτικό και κρατικό χρέος θέτοντας σε κίνδυνο τη σταθερότητα ολόκληρης της ευρωζώνης. Επιπλέον, η ανάγκη διάσωσης των τραπεζών οδήγησε σε μετατροπή ενός κομματιού του γιγάντιου ιδιωτικού χρέους σε δημόσιο και επομένως σε όξυνση της δημοσιονομικής κρίσης των χωρών της περιφέρειας.

Εντούτοις, το βασικό πρόβλημα για το ευρωπαϊκό κεφάλαιο δεν είναι το δημόσιο χρέος, αλλά η ανάπτυξη. Επομένως, η δημοσιονομική κρίση αξιοποιείται για τη σταθεροποίηση της κατάστασης μέσω του ευρωπαϊκού μηχανισμού στήριξης, δηλαδή μιας ευρείας επίθεσης στην εργατική τάξη με στόχο την αύξηση της «ανταγωνιστικότητας» και την «περιστολή της εσωτερικής ζήτησης» στις χώρες της περιφέρειας (δηλαδή την αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης της εργασίας) ώστε να γίνει δυνατή η διάσωση του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και η αποπληρωμή ενός μέρους του ιδιωτικού χρέους. Έτσι, ο ευρωπαϊκός μηχανισμός στήριξης δεν είναι τίποτε άλλο παρά το σχέδιο για τη διάσωση της ευρωζώνης ως συγκεκριμένου μηχανισμού οργάνωσης της καπιταλιστικής εξουσίας, μέσω της βίαιης αναδιάρθρωσης και της λεηλασίας του προλεταριάτου. Από αυτή την άποψη, πρόκειται για κοινή πολιτική όλων των κυβερνήσεων των κρατών-μελών. Η πολιτική της Γερμανίας δεν υπηρετεί ειδικά τα γερμανικά συμφέροντα. Αντιθέτως, ως η πιο ισχυρή οικονομία της ΕΕ αναλαμβάνει, έστω και αντιφατικά, τη διαμόρφωση αυτού του συνολικού σχεδίου, προς όφελος όλων των αρχουσών τάξεων της Ευρώπης.

Οπωσδήποτε από χώρα σε χώρα οι αιτίες της κρίσης του χρέους διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν. Αν εξετάσουμε το παράδειγμα της Ιρλανδίας, τα πράγματα είναι αρκετά διαφορετικά από την Ελλάδα παρότι υπάρχουν σημαντικές αναλογίες. Το διάστημα από το 1995 έως το 2000 η ανάπτυξη στην Ιρλανδία βασίστηκε στους χαμηλούς μισθούς και την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων που αναζητούσαν φτηνή και εξειδικευμένη εργατική δύναμη. Τότε η Ιρλανδία άρχισε να αποκαλείται και «Κέλτικη Τίγρη». Ωστόσο, τα πράγματα από το 2000 και μετά άλλαξαν: τα συνδικάτα υπέγραφαν συμβάσεις με τα αφεντικά που προέβλεπαν αυξήσεις μισθών περιλαμβάνοντας ωστόσο ρήτρες που απαγόρευαν τις απεργίες, ενώ η συνολική απασχόληση αυξήθηκε σημαντικά. Αυτό είχε σα συνέπεια την αύξηση των τιμών στην αγορά ακινήτων και τη ραγδαία ανάπτυξη του τομέα των κατασκευών. Η ανάπτυξη των κατασκευών οδήγησε με τη σειρά της σε μια ακόμα μεγαλύτερη αύξηση των μισθών καθώς και σε αύξηση της ζήτησης καθώς πολλοί μετανάστες συνέρρευσαν στην Ιρλανδία για να εργαστούν στην οικοδομή. Αυτή η κυκλική διαδικασία εντάθηκε από το τραπεζικό σύστημα που αντλούσε κέρδη από την παροχή δανείων στους αγοραστές και τους κατασκευαστές σπιτιών ενισχύοντας τεχνητά τη ζήτηση μέσω της διοχέτευσης περισσότερου χρήματος για δάνεια στην αγορά των κατασκευών. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε μια τεράστια φούσκα στον κλάδο των κατασκευών: το 2007, το 23% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος και 20% της συνολικής απασχόλησης στην Ιρλανδία αφορούσε τις κατασκευές. Καθώς η κατασκευαστική μανία δημιούργησε μια τεράστια υπερπροσφορά κατοικιών, οι τιμές άρχισαν να πέφτουν με αποτέλεσμα η φούσκα να σκάσει. Οι κατασκευαστές δεν μπορούσαν να αποπληρώσουν τα δάνεια και οι τράπεζες βρέθηκαν να κατέχουν κατασχεμένες ιδιοκτησίες που ήταν αδύνατο να πουλήσουν βγάζοντας κέρδος. Έτσι, το τραπεζικό σύστημα βρέθηκε στο χείλος της ολοκληρωτικής κατάρρευσης. Για να σώσει το ιρλανδικό τραπεζικό σύστημα, αλλά και για να διατηρηθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα στην Ευρώπη συνολικά, καθώς ξένες τράπεζες και επενδυτές είχαν επενδύσει 844 δισ. ευρώ στις ιρλανδικές τράπεζες υπό τη μορφή δανείων, το ιρλανδικό κράτος ανέλαβε το σύνολο του τραπεζικού χρέους, πράγμα που οδήγησε στην παρούσα εκτίναξη του δημόσιου χρέους και του ελλείμματος και συνεπώς στη δημοσιονομική κρίση. Η τακτική που ακολούθησε από το 2007 και μετά το ιρλανδικό κράτος απέναντι στο προλεταριάτο ήταν παρόμοια με αυτή που ακολουθήθηκε στην Ελλάδα. Χρησιμοποιήθηκε και εκεί η προπαγάνδα πως οι καλύτερα αμειβόμενοι εργαζόμενοι του δημόσιου τομέα ευθύνονται για τη δημοσιονομική κρίση προκειμένου να επιβληθούν μισθολογικές περικοπές ενώ έγιναν επίσης και περικοπές των κοινωνικών δαπανών. Παρά λοιπόν τις όποιες διαφορές, τα ακολουθούμενα μέτρα προδίδουν ποιο είναι το πρόβλημα και για το ιρλανδικό κεφάλαιο: η εκμετάλλευση της εργασίας δεν απέδωσε κέρδη ικανά να αποπληρώσουν το υπέρμετρα διογκωμένο ιδιωτικό χρέος στον κλάδο των κατασκευών.

Ο Γοηγοβάς για την Ανά(σ)ταση της ανταγωνιστικότητας...

«Γαμώ το δημόσιο χρέος μου μέσα!»
(επίκαιρη και διαδεδομένη βωμολοχία)

Στην ενότητα αυτή ακολουθεί μια συνοπτική απαρίθμηση των μέτρων που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα ή σχεδιάζεται να ληφθούν εναντίον μας στα πλαίσια του κακόφημου «προγράμματος δομικής προσαρμογής».

- Κατάργηση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού στο δημόσιο τομέα. Για τους εργαζόμενους που ο μεικτός μισθός τους δεν υπερβαίνει τα 3.000 ευρώ το μήνα, προβλέπεται η αντικατάστασή τους με ένα επίδομα 1.000 ευρώ. Επίσης προβλέπεται η μείωση των τακτικών μισθών κατά 7% και των επιδομάτων κατά 20% στο δημόσιο τομέα, ενώ προβλέπεται τριετές «πάγωμα» των μισθών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα.
- Κατάργηση της 13^{ης} και 14^{ης} σύνταξης τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα και αντικατάστασή τους από ένα επίδομα 800 ευρώ. Τριετές «πάγωμα» των συντάξεων τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Περικοπή από 3 μέχρι 10% των συντάξεων που υπερβαίνουν τα 1.400 ευρώ το μήνα.
- Περικοπή των αποζημιώσεων σε περίπτωση απόλυσης. Συγκεκριμένα, το ύψος της αποζημίωσης εξαρτάται από το χρόνο προειδοποίησης για την απόλυση. Αν η προειδοποίηση γίνει «εγκαιρώς» από την εργοδοσία, τότε καταβάλλεται η μισή αποζημίωση. Ο χρόνος προειδοποίησης και το ύψος της αποζημίωσης εξαρτώνται από την προϋπηρεσία του εργαζόμενου, με αποτέλεσμα, σε κάποιες περιπτώσεις, να μειώνεται το ύψος της αποζημίωσης έως και 10 μισθούς! Η δε καταβολή της αποζημίωσης γίνεται πλέον σε δόσεις. Επίσης, αυξάνεται το όριο των ομαδικών απολύσεων στις επιχειρήσεις με περισσότερους από 20 εργαζομένους. Εδώ να τονίσουμε ότι στις επιχειρήσεις με λιγότερους από 20 εργαζομένους (δηλαδή στο 98% του συνόλου των επιχειρήσεων στην Ελλάδα) δεν υπάρχει κανένας περιορισμός στον αριθμό των απολύσεων!
- Μείωση του κόστους της υπερωριακής απασχόλησης.
- Αύξηση του ΦΠΑ σε όλες τις κατηγορίες, με την ανώτερη να ανέρχεται πλέον σε 23%. Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης σε καύσιμα, ποτά και τσιγάρα.
- Μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος.
 - ο Από τις αρχές της δεκαετίας του '90, με το «νόμο Σιούφα», οι κυβερνήσεις της τελευταίας 20ετίας με τις διαδοχικές αλλαγές στο συνταξιοδοτικό σύστημα προσπάθησαν να διαιρέσουν τους εργαζόμενους χωρίζοντάς τους σε διάφορες κατηγορίες όσον αφορά το χρόνο συνταξιοδότησης, την ελάχιστη περίοδο εισφορών κλπ. Αυτές τις διαιρέσεις ήρθε να εντείνει το νέο νομοσχέδιο.
 - ο Έτσι, μολοντί από το 2015 το όριο συνταξιοδότησης θα αυξηθεί στα 65 χρόνια και ο ελάχιστος χρόνος εισφορών στα 40 χρόνια για όλους τους εργαζόμενους (τόσο για τους άντρες όσο και για τις γυναίκες), ταυτόχρονα δημιουργούνται μια σειρά υποκατηγοριών εργαζομένων με διαφορετικές προϋποθέσεις για τη λήψη της σύνταξης αλλά και τον καθορισμό του ύψους της. Φυσικά, το ηλικιακό όριο για τη συνταξιοδότηση και για αυτές τις υποκατηγορίες θα αυξάνεται σταδιακά μέχρι το όριο των 65 ετών που

θα εφαρμοστεί για όλους από το 2015 και μετά. Εκτός από τους εργαζόμενους που προσελήφθησαν πριν το 1983, οι οποίοι εξαιρούνται από το νέο νόμο, οι εργαζόμενοι που προσελήφθησαν μέχρι το 1993 εξομοιώνονται σταδιακά με το νέο καθεστώς από το 2011 με μια σταδιακή αύξηση των σχετικών ορίων για τη συνταξιοδότηση, ενώ οι εργαζόμενοι που προσλήφθηκαν μετά το 1993 υπάγονται άμεσα στις διατάξεις του νέου νόμου.

- ο Διάφορες κατηγορίες δημιουργούνται και όσον αφορά τον τρόπο καθορισμού του ύψους της σύνταξης: για τους εργαζόμενους που έχουν προσληφθεί μεταξύ του 1983 και του 2011, το ποσό της σύνταξής τους θα υπολογίζεται για τα χρόνια εργασίας μέχρι το 2010 βάσει του παλιού νόμου και για τα χρόνια εργασίας μετά το 2010 βάσει του νέου νόμου. Πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το νέο νόμο, μειώνεται σημαντικά το ποσοστό αναπλήρωσης για κάθε κατηγορία. Τέλος, οι εργαζόμενοι που προσλαμβάνονται από το 2011 και μετά θα υπόκεινται αποκλειστικά στις διατάξεις του νέου νόμου. Η κατάσταση αυτή θα οδηγήσει αναπόφευκτα στον ατομικό καθορισμό της σύνταξης με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τους αγώνες των εργαζομένων στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης.
- ο Από το 2011 το ποσό της σύνταξης θα υπολογίζεται βάσει του μισθού σε όλη τη διάρκεια του εργασιακού βίου των ασφαλισμένων και όχι βάσει των καλύτερων πέντε χρόνων της τελευταίας δεκαετίας πριν τη συνταξιοδότηση, όπως γινόταν μέχρι σήμερα.
- ο Μέσα στα επόμενα δύο χρόνια θα γίνει μείωση των επικουρικών συντάξεων σύμφωνα με την οικονομική κατάσταση κάθε ταμείου.
- ο Σχεδιάζεται περαιτέρω μείωση των συντάξεων 7% κατά μέσο όρο τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα.
- ο Από την 1η Ιουλίου 2011 θα ισχύσει η νέα λίστα των επαγγελματιών που κατατάσσονται στα βαρέα και ανθυγιεινά από την οποία έχει αφαιρεθεί πληθώρα επαγγελματιών.
- ο Οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση αναπηρικής σύνταξης άλλαξαν με στόχο τη δραστική μείωσή τους.
- ο Από το 2020 το όριο ηλικίας για τη συνταξιοδότηση θα αναπροσαρμόζεται βάσει του προσδόκιμου ζωής.
- Πάγωμα των προσλήψεων στο δημόσιο τομέα για το 2010 και επιβολή του κανόνα «μία πρόσληψη για κάθε πέντε αποχωρήσεις» σε όλο το δημόσιο τομέα, συμπεριλαμβανομένων των μπάτσων, των στρατιωτικών, των εργαζομένων σε δήμους, ΔΕΚΟ και του προσωπικού της εκκλησίας. Στον αριθμό των προσλήψεων θα συνυπολογίζονται και όσες μετατάξεις γίνουν.
- Καθιέρωση μισθού χαμηλότερου από τον κατώτατο μισθό για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας και τους μακροχρόνια ανέργους.
- Περικοπή του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων κατά 2 δισ. ευρώ τα επόμενα δύο χρόνια.
- Δημιουργία ενός Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας με κρατική χρηματοδότηση (10 δισ. ευρώ) για τη «σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδας».
- Τροποποίηση και επέκταση της «αντιτρομοκρατικής» νομοθεσίας. Ενώ στους προγενέστερους «αντιτρομοκρατικούς» νόμους υπήρχαν συγκεκριμένες ρήτρες ώστε ορισμένες ενέργειες όπως καταλήψεις δημοσίων κτιρίων, αποκλεισμοί δρόμων, παρακώλυση συγκοινωνιών να μην μπορούν να χαρακτηριστούν ως «τρομοκρατικές ενέργειες» εάν γίνονται στα πλαίσια της «υπεράσπισης του δημοκρατικού πολιτεύματος»

ή της «άσκησης θεμελιωδών ατομικών, πολιτικών και εργασιακών δικαιωμάτων», στη νέα, αναθεωρημένη μορφή του νόμου αυτές έχουν αφαιρεθεί και αφήνουν ανοικτό το δρόμο για μια σκληρότερη καταστολή των ταξικών αγώνων και της προλεταριακής ή της πολιτικής βίας.

- Αναδιάρθρωση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Καθώς η προηγούμενη απόπειρα αναδιάρθρωσης απέτυχε ως ένα βαθμό λόγω της αντίδρασης του φοιτητικού κινήματος, η κυβέρνηση έχει εξαγγείλει μια νέα μεταρρύθμιση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης κύρια σημεία της οποίας είναι τα εξής:
 - ο Μείωση των δαπανών για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση μέσω της συγχώνευσης ή κατάργησης τμημάτων, περιφερειακών σχολών και ιδρυμάτων και απολύσεων προσωπικού, γεγονός που θα επιφέρει και μείωση του φοιτητικού πληθυσμού.
 - ο «Οικονομική αυτάρκεια» των ΑΕΙ και ΤΕΙ: η κρατική χρηματοδότηση θα εγκρίνεται βάσει της εκπλήρωσης ποσοτικοποιημένων στόχων όπως οι επιδόσεις των ιδρυμάτων στην έρευνα και η απορρόφηση των αποφοίτων τους από την αγορά εργασίας. Έτσι τα πανεπιστημιακά ιδρύματα ωθούνται να εισάγουν διδάκτρα και να μειώσουν το προσωπικό τους.
 - ο Μεταρρύθμιση της διοικητικής δομής των πανεπιστημίων: καταργείται ουσιαστικά η συμμετοχή των αντιπροσώπων των φοιτητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού στη διοίκηση μέσω της δημιουργίας ενός «Συμβουλίου», τα μέλη του οποίου θα διορίζονται από την κυβέρνηση και το οποίο θα αποτελείται από μάντζερ και άλλους εκπροσώπους του κεφαλαίου με στόχο να επιτευχθεί η περαιτέρω επιχειρηματοποίηση του πανεπιστημίου και η εμπορευματοποίηση των σπουδών. Παράλληλα, κατ' αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται και η κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου.
 - ο Περαιτέρω εντατικοποίηση της φοιτητικής εργασίας μέσω της επιβολής εξετάσεων που θα λειτουργούν ως «φίλτρο» στο τέλος του πρώτου έτους των σπουδών, καθώς και εντατικοποίηση της εργασίας των εργαζομένων στο πανεπιστήμιο και του διδακτικού προσωπικού μέσω της εισαγωγής εξωτερικών αξιολογητών του έργου τους.
 - ο Εξατομίκευση και κατακερματισμός των τίτλων σπουδών μέσω της κατάτμησης των σπουδών σε διδακτικές μονάδες προκειμένου να καταστεί μετρήσιμη η ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών και να προσαρμοστούν αποτελεσματικότερα τα προγράμματα σπουδών στις ανάγκες των επιχειρήσεων.
- «Απελευθέρωση» των λεγόμενων «κλειστών επαγγελμάτων» (φαρμακοποιοί, δικηγόροι, ιδιοκτήτες οχημάτων δημοσίων μεταφορών κλπ).
- Προώθηση νομοθετικών ρυθμίσεων που ευνοούν την προσωρινή και τη μερική απασχόληση.
- Ο νόμος, που ψηφίστηκε το δεύτερο δεκαήμερο του Δεκέμβρη του 2010 και περιλαμβάνει την τελευταία φουρνιά «επείγοντων μέτρων εφαρμογής του προγράμματος στήριξης της οικονομίας», προωθεί τη συνολική αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων, τη μείωση των μισθών στον ιδιωτικό τομέα και τις ΔΕΚΟ και τη συνολική χειροτέρευση των όρων και των συνθηκών εργασίας.
 - ο Βασικότερη διάταξη του νόμου είναι η εισαγωγή των λεγόμενων «ειδικών επιχειρησιακών συμβάσεων εργασίας» οι οποίες, σε αντίθεση με ό,τι ίσχυε στο παρελθόν, θα υπερισχύουν έναντι των κλαδικών και των ομοιοεπαγγελματικών συμβάσεων. Στόχος του νέου νόμου είναι η εξίσωση προς τα κάτω των μισθών και των όρων εργασίας στα επίπεδα που θέτει η Εθνική Γενική Συλλογική Σύμ-

βάση Εργασίας που υπογράφεται από τη ΓΣΕΕ και τον ΣΕΒ. Οι συμβάσεις αυτές μπορούν να μεταβάλλουν όλους τους όρους εργασίας και αμοιβής στη βάση «της ανάγκης προσαρμογής των επιχειρήσεων στις συνθήκες της αγοράς και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς τους». Επομένως, συμβάσεις τέτοιου είδους μπορούν να υπογραφούν σε οποιαδήποτε επιχείρηση και όχι μόνο σε επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα βιωσιμότητας, όπως αρχικά λεγόταν.

- ο Πιο συγκεκριμένα, οι συμβάσεις αυτές μπορούν να επιφέρουν μειώσεις μισθών μέχρι και 50-60% σύμφωνα με τα όρια που τίθενται από την ΕΓΣΣΕ, να προβλέπουν ελαστικά ωράρια εργασίας, περισσότερες απολύσεις σε ετήσια βάση καθ' υπέρβαση των ορίων που ισχύουν μέχρι σήμερα, να επιβάλλουν νέους κανονισμούς εργασίας, ειδικούς όρους για την εκ περιτροπής εργασία και τη μερική απασχόληση κ.α. Οι συμβάσεις αυτές θα μπορούν να συνάπτονται μόνο σε επιχειρήσεις άνω των 20 εργαζομένων όπου υπάρχει επιχειρησιακό σωματείο και σε περίπτωση που δεν υπάρχει θα υπογράφονται από το αντίστοιχο κλαδικό σωματείο ή την αντίστοιχη ομοσπονδία.
- ο Στις επιχειρήσεις κάτω των 20 ατόμων οι όροι εργασίας και αμοιβής θα ορίζονται με ατομικές συμβάσεις εκτός από περιπτώσεις όπου υπάρχει κλαδική ή ομοιοεπαγγελματική σύμβαση που καλύπτει πάνω από το 51% των εργαζομένων του κλάδου ή του επαγγέλματος και εκδοθεί αντίστοιχη υπουργική απόφαση υποχρεωτικής επέκτασής της (για να το πούμε λαϊκά: «χέσε ψηλά και αγνά-ντευε»). Οι ατομικές συμβάσεις δε θα μπορούν να προβλέπουν χειρότερους όρους εργασίας και αμοιβής από αυτούς που προβλέπει η ΕΓΣΣΕ.
- ο Μετά τη σύναψη επιχειρησιακής σύμβασης, μοναδική υποχρέωση του αφεντικού είναι να την καταθέσει μαζί με μια «αιτιολογική έκθεση» στην Επιθεώρηση Εργασίας, η οποία απλώς θα γνωμοδοτεί για τη σκοπιμότητά της χωρίς να μπορεί να απορρίψει την εφαρμογή της. Αν προκύψουν διαφορές ανάμεσα στο επιχειρησιακό σωματείο και την εργοδοσία, δίνεται η δυνατότητα μονομερούς προσφυγής στον Οργανισμό Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ) που θα μπορεί ωστόσο να εκδίδει αποφάσεις μόνο για τους μισθούς και τα ημερομίσθια. Επιχειρησιακές συμβάσεις τέτοιου είδους θα μπορούν να συνάπτονται και στις ΔΕΚΟ μετά το 2012, καθώς το 2011 θα εφαρμοστούν ειδικές διατάξεις που περιλαμβάνονται στον ίδιο νόμο οι οποίες επιχειρούν να επιβάλλουν μια συνολική αναδιάρθρωση που θα περιγραφεί παρακάτω.
- ο Εκτός από την εισαγωγή των «ειδικών επιχειρησιακών συμβάσεων», ο ίδιος νόμος προβλέπει την επέκταση του «δοκιμαστικού χρόνου εργασίας» από τους 2 μήνες στο 1 έτος εντός του οποίου οι εργαζόμενοι θα μπορούν να απολυθούν χωρίς αποζημίωση. Επιπλέον, η αποζημίωση των εργαζομένων που απασχολούνται από 1 έως 2 έτη μειώνεται από 2 σε 1 μισθό. Ακόμη, καταργείται η προσαύξηση 10% του ωρομισθίου για τις υπερωρίες που κάνουν οι μερικώς απασχολούμενοι ενώ η διάρκεια απασχόλησης των ενοικιαζόμενων εργαζομένων σε «έμμεσο» εργοδότη επεκτείνεται από τους 18 μήνες που είναι σήμερα στους 36 μήνες για τη μετατροπή της σύμβασης «ενοικίασης» σε σύμβαση αορίστου χρόνου με τον «έμμεσο» εργοδότη. Το χρονικό διάστημα για την επιβολή εκ περιτροπής εργασίας επεκτείνεται από τους 6 στους 9 μήνες, χωρίς να απαιτείται συμφωνία των συνδικάτων και ανεξάρτητα από τη σύναψη επιχειρησιακής σύμβασης. Τέλος, ο νέος νόμος προβλέπει την αλλαγή των προθεσμιών για την αναγγελία απολύσεων (και προσλήψεων) βάσει αντίστοιχης υπουργικής απόφασης.

- Όσον αφορά τις ΔΕΚΟ, ο νέος νόμος περιλαμβάνει μια σειρά από διατάξεις που επιτίθενται σφοδρά στους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας των εργαζομένων προλείποντας το έδαφος για την ιδιωτικοποίησή τους.
 - ο Αναλυτικότερα, προβλέπεται μείωση των τακτικών αποδοχών 10% για τους εργαζόμενους των οποίων ο μεικτός μισθός ξεπερνά τα 1.800 ευρώ, συμπεριλαμβανομένων και των επιδομάτων. Η μείωση που προκύπτει δεν μπορεί να ρίχνει το μισθό κάτω από το όριο των 1.800 ευρώ. Με άλλα λόγια, η μείωση του μισθού γίνεται κλιμακωτά από τα 1.800 μέχρι τα 2.000 ευρώ από 0-10% και σταθεροποιείται από τα 2.000 ευρώ και πάνω σε 10%. Από τη μείωση αυτή εξαιρούνται τα επιδόματα οικογενειακής κατάστασης και ανθυγιεινής εργασίας. Στις τακτικές αποδοχές επιβάλλεται πλαφόν 4.000 ευρώ μεικτά κάθε μήνα, υπολογιζόμενα σε δωδεκάμηνη βάση. Οι δαπάνες για την υπερωριακή απασχόληση, τις εκτός έδρας μετακινήσεις, τα οδοιπορικά κλπ περιορίζονται σε 10% επί των συνολικών δαπανών μισθοδοσίας ενώ μέχρι σήμερα η υπερωριακή απασχόληση μπορεί να συνιστούσε μέχρι και τα 2/3 του μισθού που έπαιρνε κάθε μήνα ένας εργαζόμενος. Συνολικά, οι μεικτές ετήσιες αποδοχές δε θα μπορούν να ξεπερνούν τα 50.000 ευρώ. Για το 2011 ο νόμος προβλέπει ότι η μείωση των συνολικών αποδοχών του εργαζόμενου δεν μπορεί να ξεπερνάει το 25%.
 - ο Εκτός από τις μειώσεις των μισθών, ο νόμος προβλέπει την κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων εργασίας και τη σύναψη νέων καθώς και την κατάργηση των κανονισμών εργασίας.
 - ο Παραπέρα, προβλέπεται η μείωση του προσωπικού μέσω αναγκαστικών μετατάξεων σε άλλες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα. Μόνο στον ΟΣΕ και τον ΟΑΣΑ υπολογίζεται να γίνουν πάνω από 4.700 μετατάξεις ενώ οι προσλήψεις περιορίζονται βάσει της αρχής 5 αποχωρήσεις για 1 πρόσληψη. Εκτός από τις θέσεις εργασίας αορίστου χρόνου περιορίζονται και οι προσλήψεις ορισμένου χρόνου κατά 15% σε σχέση με το 2010.
 - ο Εκτός όμως από την ολοφάνερη εντατικοποίηση και υποτίμηση της εργασίας, γίνονται επίσης αυξήσεις των τιμολογίων και των κομίστρων. Ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι η τιμή των εισιτηρίων στον ΟΑΣΑ ανέβηκε από 1 σε 1,40 ευρώ.
 - ο Τη συνολική εποπτεία όλης αυτής της επίθεσης αναλαμβάνει το Υπουργείο Οικονομικών στο οποίο θα υπάγονται το Αττικό Μετρό, η ΕΡΤ, το ΤΡΑΜ, η Εγνατία Οδός όπως και πολλές άλλες ΔΕΚΟ. Από εκεί και πέρα σε επιμέρους ΔΕΚΟ, όπως π.χ. ο ΟΣΕ, η επίθεση θα είναι ακόμα πιο σκληρή: συγκεκριμένα, η νέα Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΣΣΕ) που έχει καταθέσει το κράτος επιβάλλει δραστηκή μείωση των αποδοχών, εισάγοντας ουσιαστικά τις μισθολογικές κλίμακες που αντιστοιχούν στον ιδιωτικό τομέα και κόβοντας όλα τα επιδόματα εκτός από το επίδομα γάμου, το επίδομα μεταπτυχιακού/διδακτορικού, το επίδομα διοικητικής θέσης και το επίδομα τέκνων όταν αυτά είναι ανήλικα ή όταν σπουδάζουν και δεν έχουν συμπληρώσει το 25ο έτος της ηλικίας τους.
- Τέλος, πρέπει να πούμε πως ο συγκεκριμένος νόμος προβλέπει περαιτέρω αύξηση του ΦΠΑ από 5,5 σε 6,5% και από 11 σε 13% (με την εξαίρεση των τουριστικών υπηρεσιών και των φαρμάκων που μετατάσσονται στο χαμηλό συντελεστή) καθώς και της φορολογίας των τσιγάρων. Αντιθέτως, παρέχει φορολογικά κίνητρα για την αγορά αυτοκινήτων και ορίζει διαδικασία διαγραφής χρεών των επιχειρήσεων προς το κράτος!

Πάει ο παλιός ο χρόνος: μια κριτική καταγραφή της ταξικής πάλης

«Κουφάλες, δεν ξοφλάμε τίποτα, γιατί δεν έχουμε ξοφλήσει ακόμα!»
(Σύνθημα σε τοίχο)

Μιλώντας γενικά, το 2010 ήταν μια χρονιά πλούσια σε ταξικούς αγώνες και κοινωνικές συγκρούσεις. Μέσα σε λίγους μήνες κατέρρευσε η προεκλογική υποσχесιολογία του ΠΑΣΟΚ με αποτέλεσμα η κοινωνική συναίνεση στην αναδιάρθρωση κυρίως να εκβιάζεται. Παρότι η εξέλιξη και η ποιότητα των αγώνων αφήνει μια πικρή γεύση, ο κοινωνικός αναβρασμός είναι παντού εμφανής. Αν μη τι άλλο, η όξυνση της ταξικής πάλης δημιουργεί μια κατάσταση που εξακολουθεί να είναι κρίσιμη και ασταθής, άρα ανοιχτή σε δυνατότητες. Ωστόσο, όταν οξύνεται η ταξική πάλη δε δρα μόνο το προλεταριάτο, καθώς συντίθεται σε συλλογικό υποκείμενο άρνησης των αλλοτριωμένων κοινωνικών σχέσεων. Δρα και το *κόμμα της Τάξης* με τη φυσική βία και την ιδεολογική τρομοκρατία που εξαπολύει, με την ενίσχυση της παθητικότητας, του φόβου και του πολέμου όλων εναντίων όλων.

Η παρούσα προσπάθεια του κεφαλαίου να αποκαταστήσει την κερδοφορία του, δηλαδή να εντείνει την εκμετάλλευση και τον έλεγχο της εργατικής δύναμης, μπορεί να μην εξελίσσεται ομαλά και άνετα, αλλά δυστυχώς, προχωράει. Μέχρι στιγμής τουλάχιστον, οι διάφορες αντιδράσεις και απαντήσεις στην επίθεση που δεχόμαστε δεν ανταποκρίνονται στο εύρος και το βάθος των εφαρμοζόμενων αλλαγών στις ταξικές σχέσεις.

Οι μορφές αγώνα του προηγούμενου χρόνου εκτείνονται σε ένα μεγάλο φάσμα: απεργίες, στάσεις και επισχές εργασίας, διαδηλώσεις και συγκρούσεις με τις δυνάμεις καταστολής, παραστάσεις διαμαρτυρίας, μπλοκαρίσματα δρόμων, καταλήψεις δημόσιων κτηρίων, εκλογική απεργία, πρακτικές αυτομείωσης,^[17] προπηλακισμοί, διαπόμπευση, αποδοκιμασίες πολιτικών και συνδικαλιστών,^[18] δικαστικές μάχες.

Σαν αποτέλεσμα των παραπάνω, η ροή του κεφαλαίου διαταράχθηκε ή μπλοκαρίστηκε επανειλημμένα, τόσο στο επίπεδο της ροής ανθρώπινων και μη εμπορευμάτων, όσο και στο επίπεδο της αναπαραγωγής των σχέσεων. Κάτι τέτοιο αποτυπώνεται στα νούμερα και τις στατιστικές της οικονομίας, σε αυτά τα ιερογλυφικά της θρησκείας του χρήματος. Ίσως είναι περιττό να υπολογίσει κανείς την οικονομική χασούρα μιας 24ωρης απεργίας στα ΜΜΜ, αλλά είναι ενδιαφέρον να εξετάσει την αλλαγή «νοοτροπίας» που αντανάκλαται στην πρακτική της ανταλλαγής ακυρωμένων εισιτηρίων και γενικότερα στις δυνατότητες που ανοίγονται από πρακτικές άρνησης πληρωμών ή αυτομείωσης των τιμών.

Οι ιδιαίτερες διαμεσολαβήσεις του ελληνικού κράτους (ενισχυμένη μικροϊδιοκτησία, πελατειακή πολιτική, οικογενειοκρατία, κομματικός συνδικαλισμός) βρίσκονται σε κρίση και αδυνατούν να λειτουργήσουν επαρκώς, καθώς έχουν μετατραπεί σε μέρος του προβλήματος της «έλλειψης ανταγωνιστικότητας της χώρας». Αλλά κι αυτές ακόμα οι διαμεσολαβήσεις της δημοκρατίας, της παρούσας πολιτικής μορφής του κεφαλαίου, τέθηκαν -περιορισμένα- υπό αμφισβήτηση, με πιο κραυγαλέο το παράδειγμα

[17] Όπως η άρνηση καταβολής του αντιτίμου των διοδίων ή, η με διάφορους τρόπους, δωρεάν χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς.

[18] Με πιο ακραίες τις περιπτώσεις αποδοκιμασίας, μέχρι... γρονθοκοπήματος, του προέδρου της ΓΣΕΕ και ενός πρώην υπουργού της ΝΔ.

Διαδήλωση ενάντια στο ασφαλιστικό, 2008... Επειδή στην Ελλάδα όλα μπορούν να συμβούν, ας προσέχουμε: ο χθεσινός οργισμένος διαδηλωτής μπορεί να είναι ο αυριανός πρωθυπουργός.

των περιφερειακών και δημοτικών εκλογών (Νοέμβριος 2010) όπου τα ποσοστά αποχής αυξήθηκαν ανάμεσα στους δυο εκλογικούς γύρους (από 40% στο 54% και από 39% στο 51%, αντίστοιχα).

Σε γενικές γραμμές, το περιεχόμενο των αγώνων κινήθηκε σε συγκεκριμένους άξονες: στη διατήρηση των κεκτημένων· στην απονομιμοποίηση της κεντρικής πολιτικής σκηνής συμπεριλαμβανομένου, σε μεγάλο βαθμό, του επίσημου συνδικαλισμού· στην προσπάθεια διατήρησης του σχετικά αποεμπορευματοποιημένου χαρακτήρα πλευρών της κοινωνικής αναπαραγωγής· στην άρνηση της «συνενοχής» στο χρέος και γενικότερα στην άρνηση της υφιστάμενης υποτίμησης της εργατικής δύναμης. Μέχρι στιγμής τουλάχιστον, τα πολιτικά πλάνα, οι προτάσεις ή οι «λύσεις» (από τη στάση πληρωμών του χρέους και την εθνικοποίηση των τραπεζών, μέχρι τις ποικίλες προτάσεις αυτοδιαχείρισης και δημιουργίας δομών που αντικαθιστούν την κρατική πρόνοια) που εκφράζονται από τις πολιτικές οργανώσεις της αριστεράς και του αναρχικού/αντιεξουσιαστικού χώρου, δε φαίνεται να έχουν κάποια πραγματική γενική απήχηση που θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν πολιτικό στόχο με μαζική/κινηματική στήριξη.

Στον κόσμο που κινητοποιήθηκε και εξακολουθεί να κινητοποιείται, συναντάμε μεγάλο μέρος των εργαζομένων του δημοσίου τομέα και των ΔΕΚΟ (συμβασιούχοι, αορίστου, αλλά και μόνιμοι), σε μικρότερο βαθμό εργαζόμενους σε ορισμένους κλάδους του ιδιωτικού τομέα (κυρίως τράπεζες, μίντια, ιδιωτική εκπαίδευση και τηλεπικοινωνίες), φοιτητές, αυτοαπασχολούμενους, συνταξιούχους και άνεργους. Δεν παραβλέπουμε την ύπαρξη των οργανωμένων πολιτικών κομμάτων και συνδικαλιστικών οργανώσεων ως σημαντικό μέρος της δυναμικής των κινητοποιήσεων. Δυστυχώς, οι απεργίες εξακολουθούν να είναι «εργολαβία» αυτών των, ενσωματωμένων στο κράτος, μορφών έκφρασης της ταξικής πάλης. Η ΓΣΕΕ, η ΑΔΕΔΥ, το ΠΑΜΕ, η ΔΟΕ, η ΕΛΜΕ, η ΕΣΗΕΑ κλπ. ορίζουν -τουλάχιστον σε πρώτη φάση- το πότε, το που και το πόσο μιας απεργίας. Ωστόσο, η δύναμή τους έγκειται στην αδυναμία αυτοοργάνωσης και πρακτικού ξεπεράσματος των ταυτοτήτων του «εργαζόμενου» και του «πολίτη», που διαπερνά μεγάλο μέρος της συμπεριφοράς των ανθρώπων που κινητοποιήθηκαν στην παρούσα φάση.

Αυτή η δυναμική του πρακτικού ξεπεράσματος των ταυτοτήτων είναι που κάνει τους συνδικαλιστές να τρελαίνονται και να προσπαθούν να επιβάλλουν την ομαλότητα, όπου τείνει να διαταραχθεί.

Η ίδια η απάντηση του κεφαλαίου και του κράτους του δείχνει ότι η κρίση δεν έχει ξεπεραστεί. Και πώς θα μπορούσε άλλωστε; Κάθε νέα κρίση αυτού του χρεοκοπημένου κόσμου είναι όλο και πιο βαθιά, όλο και πιο παρατεταμένη. Να γιατί η κυρίαρχη στρατηγική για την αντιμετώπιση των συνεπειών της, είναι η πανταχού παρουσία και επέμβαση της αστυνομίας (τουλάχιστον στα μεγάλα αστικά κέντρα) σε συνδυασμό με την συνεχή ιδεολογική δαιμονοποίηση και συκοφάντηση των αγώνων, την οποία με περισσή τέχνη έχουν αναλάβει τα μίντια.^[19] Η Αθήνα, συγκεκριμένα, έχει μετατραπεί σε φρουρούμενη πόλη, η δραστηριότητα της αστυνομίας κυμαίνεται από τις συνεχείς περιπολίες μέχρι τις λυσσαλέες δολοφονικές πρακτικές της στο δρόμο. Ειδικά μετά τη ανάληψη της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ, ο έλεγχος του μητροπολιτικού τοπίου και ιδιαίτερα του κέντρου της Αθήνας είναι ασφυκτικός. Από την άλλη, τα μίντια, τα οποία βρίσκονται τα ίδια σε κρίση ως επιχειρήσεις και ως μηχανισμός διαμεσολάβησης, ασκούν απροκάλυπτη ιδεολογική τρομοκρατία και συστηματικά διασπείρουν τη σύγχυση.

Παράλληλα, ο επίσημος -κυρίως- συνδικαλισμός, θεμελιώδης διαμεσολάβηση της σχέσης κεφαλαίου-εργασίας, αποκτά όλο και πιο κατασταλτικό χαρακτήρα. Λειτουργώντας αποτρεπτικά, πειθαρχικά και λιγότερο ως υπηρεσία, εξυπηρέτηση ή προστασία για το τμήμα της εργατικής τάξης που αντιπροσωπεύει, μετατρέπεται όλο και περισσότερο σε μορφή αστυνόμευσης και πειθάρχησης της εργατικής δύναμης.

Από τις 10 Φλεβάρη στην 5η Μάη: η σύντομη άνοιξη της προλεταριακής αντεπίθεσης

Στις 10 Φεβρουαρίου του 2010 η ΑΔΕΔΥ κάλεσε την πρώτη απεργιακή κινητοποίηση στο δημόσιο τομέα ενάντια στα μέτρα λιτότητας, η οποία είχε χαμηλά ποσοστά συμμετοχής και στις 24 Φεβρουαρίου προκηρύχτηκε η πρώτη 24ωρη γενική απεργία από τις ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ. Η συμμετοχή αυτή τη φορά ήταν αρκετά υψηλή, αγγίζοντας ποσοστά 70% με 100% σε ορισμένους τομείς του ιδιωτικού τομέα (λιμάνια, ναυπηγεία, διυλιστήρια πετρελαίου, κατασκευές, τράπεζες και ΔΕΚΟ), ενώ στο δημόσιο τομέα η συμμετοχή κυμάνθηκε σε χαμηλότερα ποσοστά, μεταξύ του 20% με 50%. Δύο υπήρξαν τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της διαδήλωσης: το πρώτο ήταν η αισθητή συμμετοχή πολλών μεταναστών, όχι μόνο στα μπλοκ των αριστεριστικών οργανώσεων αλλά και διάσπαρτα σε όλη την πορεία, μια παρουσία που πιθανόν σχετιζόταν και με την αντίθεση στο νόμο για τη χορήγηση πολιτικών δικαιωμάτων στους μετανάστες, ο οποίος λόγω των προϋποθέσεων που έθετε δημιουργούσε διαχωρισμούς μεταξύ των μεταναστών, κατηγοριοποιώντας τους στους λίγους που έχουν δικαίωμα στην απόκτηση ιθαγένειας και στη μεγάλη μάζα εκείνων που καταδικάζονται στην παρανομία. Το δεύτερο χαρακτηριστικό ήταν οι οδομαχίες που σημειώθηκαν μεταξύ των μπάτσων και μιας μερίδας των διαδηλωτών, οι οποίοι δεν προέρχονταν αποκλειστικά από τον αναρχικό/αντιεξου-

[19] Και δεν έφταναν τα παραδοσιακά μίντια, έχουμε και τις διάφορες free press, τίγκα στη διαφήμιση, εκφράσεις της «κοινωνίας των πολιτών», τύπου Athens Voice, όπου ο κυρίαρχος λόγος σερβίρεται εν είδει ακοιμάτιστης, διαταξικής ευαισθησίας και life style ανησυχίας. Για να μην πούμε για τις πρωτοβουλίες της «κοινωνίας πολιτών» τύπου «atenistas» και «thessalonistas», όπου ο εθελοντισμός και οι ανώδυνες οικολογικές ανησυχίες συναντούν τον τοπικισμό και τις ρατσιστικές θεωρίες περί καθαρ(ι)ότητας.

σιαστικό «χώρο», καθώς και οι επιθέσεις ενάντια σε τράπεζες, καταστήματα και οι μικρές έκτασης λεηλασίες. Μολονότι αυτές οι επιθέσεις δε γενικεύτηκαν, σίγουρα είναι κάτι που κανείς δε θα περίμενε σε μια πορεία των ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ και θεωρούμε ότι αποτελούν μια ένδειξη του μεγάλου αντίκτυπου που είχε η εξέγερση του Δεκέμβρη στη συμπεριφορά του κόσμου που κατεβαίνει στο δρόμο. Παρά τις εκκλήσεις των αριστερών για την πραγματοποίηση «ειρηνικών διαμαρτυριών», το ξέσπασμα της συσσωρευμένης οργής προκάλεσε ένα γενικό αίσθημα χαράς, λειτουργώντας ως ένα αντικαταθλιπτικό, έστω και προσωρινά. Ταυτόχρονα, μας έδωσε μια γεύση για το τι θα επακολουθούσε. Την παραμονή της απεργίας, το ΠΑΜΕ οργάνωσε τον «αποκλεισμό» του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Σύμφωνα με τα λόγια των ίδιων των στελεχών του, με αυτή την ενέργεια ήθελαν να «δείξουν στους επιθεωρητές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του ΔΝΤ που βρίσκονται τα χρήματα» –λες και δεν το ήξεραν! Οι υπηρεσίες του Χρηματιστηρίου λειτούργησαν σε ένα άλλο κτήριο και ο «αποκλεισμός» ήρθη στις 2 το μεσημέρι.

Στις 5 Μαρτίου, δύο μέρες μετά την εξαγγελία μιας νέας σειράς μέτρων για τη «σωτηρία της χώρας» από την κυβέρνηση, η ΑΔΕΔΥ και η ΓΣΕΕ προκήρυξαν μια 3ωρη στάση εργασίας, ενώ κάποια σωματεία (η ΟΛΜΕ, η ΔΟΕ και τα σωματεία των εργαζομένων στα μέσα συγκοινωνίας της Αθήνας) προκήρυξαν 24ωρη απεργία. Στην απεργιακή συγκέντρωση που είχε καλεστεί στην Πλατεία Συντάγματος η ένταση ήταν υψηλή από την πρώτη στιγμή. Όταν ο πρόεδρος της ΓΣΕΕ έκανε το λάθος να ανέβει στο βήμα για να μιλήσει, έγινε δεκτός με γιουχαίσματα και στη συνέχεια δέχτηκε επίθεση από συγκεντρωμένους, δάρθηκε και κυνηγήθηκε μέχρι τα σκαλοπάτια της Βουλής, όπου βρήκε καταφύγιο πίσω από τους ματατζήδες. Ενώ οι συγκεντρωμένοι είχαν καταλάβει το χώρο του Άγνωστου Στρατιώτη, υποχρεώνοντας τη φρουρά να το βάλει στα πόδια, στο προαύλιο της Βουλής έκανε την εμφάνισή της η κοινοβουλευτική ομάδα του ΣΥΡΙΖΑ κρατώντας ένα πανό που έγραφε «Ο άνθρωπος είναι η απάντηση, όποια κι αν είναι η ερώτηση», ένα σύνθημα που μάλλον έκανε τους αλτουσεριανούς διανοούμενους

του ΣΥΡΙΖΑ να ανατριχιάσουν. Οι βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ κατέβηκαν τα σκαλοπάτια της Βουλής για να ενωθούν με τους συγκεντρωμένους. Σύντομα στο χώρο μπροστά από τη Βουλή οι συγκρούσεις γενικεύτηκαν, καθώς το οργισμένο πλήθος επιτέθηκε με πέτρες στους μπάτσους, ενώ άλλοι διαδηλωτές φώναζαν συνθήματα ενάντια στους μπάτσους και την κυβέρνηση, μέχρι τη στιγμή που τα ΜΑΤ μπόρεσαν να τους διασκορπίσουν με τη μαζική ρίψη δακρυγόνων. Τότε, σε μια προσπάθεια των συνδικαλιστών να εκτονώσουν την κατάσταση, η πορεία άρχισε να κινείται προς το Υπουργείο Εργασίας, με τα σπασίματα να συνεχίζονται παρά την έντονη παρουσία της αστυνομίας. Στην Πανεπιστημίου, μια ομάδα διαδηλωτών επιτέθηκε σε μια διμοιρία της ΥΜΕΤ που φρουρούσε το Συμβούλιο της Επικρατείας με πέτρες και ό,τι άλλο μπορούσε να βρει εκείνη τη στιγμή, αναγκάζοντας τους μπάτσους να καταφύγουν μέσα στο κτήριο, αφήνοντας όμως ένα συνάδελφό τους στα χέρια των διαδηλωτών. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι ομάδες των ΜΑΤ που στάλθηκαν να ενισχύσουν τους μπάτσους που δέχονταν επίθεση καθυστέρησαν να φτάσουν επειδή οι απολυμένοι της Ολυμπιακής που είχαν καταλάβει το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και αποκλείσει το δρόμο δεν τους άφηναν να περάσουν. Ένα γεγονός που δείχνει και το διογκούμενο μίσος για το κράτος στη σημερινή του μορφή και τους μπάτσους που θεωρούνται το πιο αξιόπιστο στήριγμά του.

Οι υπάλληλοι του Εθνικού Τυπογραφείου κατέλαβαν το χώρο εργασίας τους λόγω του «ψαλιδίσματος» κατά 30% των αποδοχών των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών. Ωστόσο ο χώρος της κατάληψης παρέμεινε ερμητικά κλειστός για όσους δεν ήταν εργαζόμενοι του Υπουργείου Εσωτερικών και κάποιοι σύντροφοι που προσπάθησαν να έρθουν σε επαφή μαζί τους δεν έγιναν δεκτοί. Το σωματείο των εργαζομένων που ελέγχεται από την ΠΑΣΚ αποφάσισε να λήξει την κατάληψη χωρίς να φέρει το ζήτημα στη συνέλευση των εργαζομένων με το πρόσχημα ότι η κυβέρνηση υποσχέθηκε να εξαιρέσει τους εργαζόμενους από αυτήν τη ρύθμιση.

Οι απολυμένοι εργαζόμενοι της Ολυμπιακής αποφάσισαν να καταλάβουν το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους με το ίδιο αποτέλεσμα. Στην πλειοψηφία τους ήταν τεχνικοί που περίμεναν να μεταταγούν σε άλλες υπηρεσίες του Δημοσίου και παρέμεναν απλήρωτοι για 3 μήνες. Την πρώτη μέρα της κατάληψης είχαν κρατήσει για μερικές ώρες «όμηρο» έναν κρατικό αξιωματούχο που βρισκόταν στο κτήριο και έδωξαν κλωτσηδόν μια διμοιρία μπάτσων. Εκτός από την κατάληψη του κτηρίου προχώρησαν και στον αποκλεισμό της Πανεπιστημίου με ένα πρόχειρο οδόφραγμα. Και σε αυτήν την περίπτωση, παρόλο που οι καταληψίες ήταν πολύ πιο ανοιχτοί στη συζήτηση και αποφασισμένοι, το κτήριο είχε μείνει κλειστό σε άλλους προλετάριους. Μετά από μια 10ημερη κατάληψη, οι εκπρόσωποί τους που πρόσκεινται στην ΠΑΣΚ και τη ΔΑΚΕ, δέχτηκαν την υπόσχεση της κυβέρνησης ότι θα συγκροτηθεί μια ειδική επιτροπή για να εξετάσει την υπόθεσή τους.

Στις 11 Μαρτίου η ΓΣΕΕ και η ΑΔΕΔΥ προκήρυξαν ακόμη μια 24ωρη απεργία, ως απάντηση στη γενική αν και παθητική δυσaráσκεια για τα μέτρα λιτότητας, σε μια προσπάθεια να αποκαταστήσουν την τρωθείσα αξιοπιστία τους και να ανακτήσουν ένα κομμάτι της χαμένης νομιμοποίησής τους. Η συμμετοχή στην απεργιακή πορεία ήταν πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι σε εκείνη της 24ης Φεβρουαρίου και υπολογίζεται ότι ο αριθμός των διαδηλωτών ήταν ο διπλάσιος. Πολύ διαφορετική ήταν και η σύνθεση των διαδηλωτών, με μεγάλη συμμετοχή φοιτητικών συλλόγων, μαθητών και νεαρών εργαζόμενων, ενώ οι μετανάστες απουσίαζαν αυτή τη φορά. Στην πορεία συμμετείχε και μεγάλος αριθμός αναρχικών και αντιεξουσιαστών που βρίσκονταν διασκορπισμένοι στο σώμα της πορείας. Μετά το πάθημα της 5ης Μάρτη, τόσο η αστυνομία όσο και η ηγεσία των συνδικάτων είχαν μάθει το μάθημά τους: τα ΜΑΤ προσπάθησαν να εμποδίσουν την έκρηξη της προλεταριακής βίας ακολουθώντας την πορεία από κοντινή απόσταση, κι από τις δύο πλευρές, υιοθετώντας μια πιο επιθετική τακτική και οι συνδικαλιστές της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ όχι μόνο συνεργάστηκαν ανοικτά με τις μονάδες των ΜΑΤ, αλλά τους έδωσαν και συγκεκριμένες οδηγίες να επιτεθούν στην πορεία στο ύψος του Πολυτεχνείου και να «κόψουν» την πορεία προκειμένου να μπουν στην «κεφαλή», φοβούμενοι ότι θα μπορούσε να επαναληφθεί η επίθεση στον πρόεδρο της ΓΣΕΕ. Έτσι, παρά τις συγκρούσεις με την αστυνομία σε διάφορα σημεία της πορείας, η συμμετοχή των διαδηλωτών που δεν προέρχονταν από τον αντιεξουσιαστικό χώρο, είτε εμπλεκόμενοι άμεσα είτε υποστηρίζοντας όσους συγκρούονταν, ήταν μικρότερη, γεγονός που σχετίζεται με την πιο διευρυμένη σύνθεση των διαδηλωτών.

Η απάντηση του προλεταριάτου την παραμονή της ψήφισης των μέτρων λιτότητας από τη Βουλή ήταν εντυπωσιακή, παρά τη δημοσιονομική τρομοκρατία που κλιμακωνόταν μέρα με τη μέρα, με απειλές για επικείμενη χρεοκοπία του κράτους και το καθημερινό κήρυγμα για τις «αναγκαίες θυσίες». Η διαδήλωση της 5ης Μάη ήταν η μεγαλύτερη απεργιακή διαδήλωση της Μεταπολίτευσης, μεγαλύτερη ακόμα και από τις διαδηλώσεις του 2001 που απέτρεψαν την ψήφιση του Νόμου Γιαννίτση για το ασφαλιστικό. Υπολογίζεται ότι περισσότεροι από 200.000 διαδηλωτές κατέλαβαν το κέντρο της Αθήνας, και περίπου άλλοι 50.000 διαδήλωσαν στις υπόλοιπες πόλεις της χώρας. Η απεργία μπλόκαρε όλους τους τομείς της (ανα)παραγωγικής διαδικασίας.

Ένα πλήθος προλετάρων παρόμοιο με εκείνο που κατέκλυσε τους δρόμους το Δεκέμβρη του 2008 (τους οποίους και τότε τα ΜΜΕ αποκαλούσαν υβριστικά «κουκουλοφόρους»), οπλισμένο με τσεκούρια, βαριοπούλες, μολότοφ, πέτρες, αντιασφυξιογόνες μάσκες, γυαλιά του σκι και παλούκια, ήταν και αυτό εκεί. Μολονότι σε ορισμένες περιπτώσεις τα σπασίματα και οι επιθέσεις εναντίον κτηρίων αποδοκιμάστηκαν, οι «βίαι-

οι» διαδηλωτές «έδεσαν» με το πολύχρωμο, οργισμένο ποτάμι των διαδηλωτών. Κάποια συνθήματα των διαδηλωτών αντικατόπτριζαν την απόρριψη του πολιτικού συστήματος στο σύνολό του («Να καεί το μπουρδέλο η Βουλή!»), άλλα είχαν πατριωτική χροιά («Έξω το ΔΝΤ»), ενώ κάποια άλλα είχαν καθαρά λαϊκίστικο χαρακτήρα, όπως «Κλέφτες!» και «Ο λαός απαιτεί τα λαμόγια φυλακή».

Στη συγκέντρωση των ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ ο κόσμος άρχισε να συρρέει στο χώρο κατά εκατοντάδες και ο Παναγόπουλος γιουχαΐστηκε από το πρώτο λεπτό που άρχισε να μιλάει. Η ηγεσία της ΓΣΕΕ προσπάθησε να χρησιμοποιήσει την παράκαμψη που είχε χρησιμοποιήσει και στις 11 Μάρτη για να βγει στην κεφαλή της πορείας αποφεύγοντας τον κύριο όγκο της, αλλά ελάχιστος κόσμος την ακολούθησε...

Η συγκέντρωση του ΠΑΜΕ ήταν κι αυτή μεγάλη (πάνω από 20.000 κόσμος) και έφτασε πρώτη στο Σύνταγμα με σκοπό να επαναλάβει το σενάριο των προηγούμενων κινητοποιήσεων: ολιγόωρη παραμονή έξω από τη Βουλή και «συντεταγμένη αποχώρηση» πριν φτάσει εκεί η κύρια πορεία. Ωστόσο, αυτή τη φορά τα μέλη του δεν υπάκουσαν στην καθοδήγηση και παρέμειναν στο χώρο μπροστά από τη Βουλή φωνάζοντας συνθήματα κατά των πολιτικών. Η ηγεσία του ΚΚΕ κατήγγειλε ότι οι διαδηλωτές αυτοί δεν ήταν μέλη του ΠΑΜΕ, αλλά ακροδεξιοί (πιο συγκεκριμένα χρυσαυγίτες) που κρατούσαν πλακάτ του ΠΑΜΕ παρακινώντας τα μέλη του ΚΚΕ να εισβάλλουν στη Βουλή με απώτερο σκοπό να το δυσφημίσουν ως κόμμα που δε σέβεται τη συνταγματική τάξη. Μολονότι κάποιοι φασίστες πράγματι έκαναν την εμφάνισή τους εκεί, η αλήθεια είναι ότι εκείνη την ημέρα τα στελέχη του ΚΚΕ δυσκολεύτηκαν να απομακρύνουν τα μέλη του από την πλατεία και να τα εμποδίσουν να φωνάζουν μη κομματικώς ορθά συνθήματα εναντίον των πολιτικών. Απ' ό,τι φαίνεται, στις 5 Μάη ακόμα και η σιδηρά κομματική πειθαρχία των μελών του ΚΚΕ υπέστη ρήγματα...

Οι περίπου 70 φασίστες που είχαν συγκεντρωθεί στο Μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη απέναντι από τα ΜΑΤ κρατώντας μια ελληνική σημαία, φώναζαν συνθήματα

κατά των πολιτικών («Πουτάνας γιοι, πολιτικοί»), τραγουδούσαν τον εθνικό ύμνο, ενώ κάποιοι από αυτούς έριχναν πέτρες στο προαύλιο της Βουλής, έχοντας, μάλλον, τη φρούδα ελπίδα ότι θα εμποδίσουν την κλιμάκωση της βίας, αλλά σύντομα υπερσκελίστηκαν από τα κύματα των διαδηλωτών που έφταναν στην Πλατεία Συντάγματος.

Σε ελάχιστο χρόνο, ένα πλήθος εργατών (εργαζόμενοι των ΟΤΑ, ταχυδρομικοί, εργαζόμενοι της ΔΕΗ) προσπάθησαν να εισβάλλουν στη Βουλή αλλά εκατοντάδες μπάτσοι βρίσκονταν παραταγμένοι στο προαύλιο και τις εισόδους ενώ άλλοι διαδηλωτές βρίσκονταν στο χώρο μπροστά από τον Άγνωστο Στρατιώτη φωνάζοντας αντιιμπατιστικά συνθήματα.

Παρά τη μαζική χρήση χημικών και χειροβομβίδων κρότου-λάμψης που έκαναν τα ΜΑΤ για να διαλύσουν τους συγκεντρωμένους, στο χώρο μπροστά από τη Βουλή έφταναν διαρκώς νέα μπλοκ διαδηλωτών, ενώ τα πρώτα μπλοκ που η αστυνομία είχε απωθήσει προς την Πανεπιστημίου και τη Συγγρού προσπαθούσαν να ανασυγκροτηθούν για να επιστρέψουν προς τη Βουλή. Αρκετοί από αυτούς αρχίζουν να σπάνε τις μαρμάρινες επικαλύψεις κτηρίων ή οτιδήποτε άλλο μπορεί να σπαστεί για να προμηθευτούν πέτρες. Μολονότι τα περισσότερα κτήρια του κέντρου είναι πλέον «οχυρωμένα» με ρολά ή άλλα προστατευτικά, οι διαδηλωτές κατόρθωσαν να καταστρέψουν μερικές τράπεζες και κάποια δημόσια κτήρια, ειδικά στη Συγγρού, καθώς οι αστυνομικές δυνάμεις είχαν ως προτεραιότητα τη φύλαξη της Βουλής και την εκδίωξη του πλήθους από την Πανεπιστημίου και τη Σταδίου. Αυτοκίνητα πολυτελείας, μια υπηρεσία του Υπουργείου Οικονομικών και η Νομαρχία Αθηνών πυρπολήθηκαν και για ώρες η Λεωφόρος Συγγρού έμοιαζε με εμπόλεμη ζώνη.

Οι συγκρούσεις διήρκεσαν περίπου τρεις ώρες και είναι μάλλον αδύνατο να καταγραφούν όλα όσα συνέβησαν στο δρόμο. Θα αναφέρουμε μόνο ένα επεισόδιο: ορισμένοι εκπαιδευτικοί μαζί με άλλους εργαζόμενους περικύκλωσαν μια ομάδα «Δελτάδων» και τους πήραν στα κλωτσίδια και τα μπουνιδια, ενώ οι μπάτσοι προσπαθούσαν να διαφύγουν φωνάζοντας «Μη μας χτυπάτε, κι εμείς εργαζόμενοι είμαστε»!

Οι διαδηλωτές που η αστυνομία είχε αρχικά απωθήσει στην Πανεπιστημίου συνέχισαν να επιστρέφουν στο Σύνταγμα και να συγκρούονται με τους μπάτσους. Το πλήθος ήταν αποφασισμένο να μη φύγει παρά τα χημικά των ματατζήδων. Ένας μεσήλικας εργαζόμενος του δήμου κρατώντας πέτρες στα χέρια του, είπε συγκινημένος ότι η κατάσταση που επικρατούσε εκεί του θύμιζε τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης και την πορεία για την επέτειο του Πολυτεχνείου το '80, όταν είδε την αστυνομία να δολοφονεί την εικοσάχρονη εργάτρια Σταματίνα Κανελλοπούλου.

Εκείνες τις στιγμές έφτασε η είδηση για το θάνατο των 3 εργαζομένων στο κτήριο της Marfin στη Σταδίου από ασφυξία. Μολονότι την ίδια μέρα είχαν γίνει κι άλλες απόπειρες εμπρησμού τραπεζών στο κέντρο της Αθήνας, οι διαδηλωτές είχαν κάνει πίσω όταν διαπίστωναν ότι μέσα βρίσκονταν απεργοσπάστες. Ελάχιστη ώρα πριν οι φλόγες τυλίξουν το κτήριο της Marfin, ήταν οι απεργοί που φώναζαν τους εργαζόμενους «απεργοσπάστες» και τους καλούσαν να φύγουν από το κτήριο με βρισιές, και όχι οι «κουκουλοφόροι». Δεδομένου του όγκου της πορείας και της πυκνότητάς της, της σύγχυσης που επικρατούσε λόγω των συγκρούσεων με την αστυνομία και του θορύβου από τα συνθήματα, είναι δύσκολο να

πει κανείς με ακρίβεια τι συνέβη εκείνη τη στιγμή. Από τις διάφορες αποσπασματικές μαρτυρίες που ήρθαν στην επιφάνεια αργότερα, φαίνεται ότι μέσα στο συγκεκριμένο κτήριο, που βρίσκεται στην καρδιά της πόλης, την ημέρα της γενικής απεργίας και ενώ ήταν γνωστό ότι η απεργιακή διαδήλωση θα περνούσε από έξω, βρίσκονταν 27 εργαζόμενοι που είχαν εξαναγκαστεί από το αφεντικό τους να εργαστούν, κλειδωμένοι «για την προστασία τους» χωρίς άλλη διέξοδο διαφυγής και σε ένα κτήριο χωρίς τις απαραίτητες προδιαγραφές ασφάλειας, όπως άλλωστε επιβεβαίωσε και το πόρισμα του τεχνικού επιθεωρητή του υπουργείου εργασίας.

Αρχικά, ρίχτηκε μια μολότοφ μέσα από μια τρύπα που έγινε στην τζαμαρία του ισογείου, αλλά όταν οι διαδηλωτές είδαν κάποιους υπαλλήλους στα μπαλκόνια, τους κάλεσαν να εγκαταλείψουν το κτήριο και προσπάθησαν να σβήσουν τη φωτιά. Το πως πήρε φωτιά ολόκληρο το κτήριο παραμένει άγνωστο. Λίγο αργότερα, ο ίδιος ο πρωθυπουργός ενημέρωσε το Κοινοβούλιο, καταγγέλλοντας την «πολιτική ανευθυνότητα» όσων αντιτίθενται στα μέτρα και «οδηγούν ανθρώπους στο θάνατο» ενώ, αντίθετα, τα «μέτρα σωτηρίας» της κυβέρνησης «προωθούν τη ζωή». Η αντιστροφή αποδείχτηκε επιτυχής. Νωρίτερα τα MAT με μια γιγαντιαία επιχείρηση διασκορπίσαν τους διαδηλωτές από το κέντρο της πόλης, που παρέμεινε υπό αστυνομικό κλοιό μέχρι αργά το βράδυ και τα Εξάρχεια πολιορκήθηκαν: η αστυνομία εισέβαλε, αρχικά, στο Στέκι Μεταναστών, χτυπώντας όποιον έβρισκε μπροστά της, και αργότερα στην κατάληψη της οδού Ζαΐμη, συλλαμβάνοντας όλους όσοι βρίσκονταν μέσα με πρόσχημα ότι κάποιοι από τους εμπρηστές είχαν καταφύγει εκεί και «σφράγισε» το κτήριο. Δεκάδες προσαγωγές πραγματοποιήθηκαν στο κέντρο μέχρι να «καθαριστεί» πλήρως από μικρές και μεγάλες παρέες.

Οι συνέπειες ήταν ορατές και την επόμενη μέρα: τα κοράκια των ΜΜΕ προσπάθησαν να κεφαλαιοποιήσουν τον τραγικό θάνατο των 3 εργαζομένων, παρουσιάζοντάς τον ως μια «προσωπική τραγωδία» αποκομμένη από το πλαίσιο της (απλά ανθρώπινα σώματα αποκομμένα από τις κοινωνικές σχέσεις τους) και ορισμένα από αυτά έφτασαν μέχρι το σημείο να ποινικοποιήσουν την αντίσταση και τη διαμαρτυρία. Η κυβέρνηση κέρδισε λίγο χρόνο αλλάζοντας το θέμα της συζήτησης και της αντιπαράθεσης και τα συνδικάτα αισθάνθηκαν ανακούφιση καθώς δεν ένιωθαν πλέον υποχρεωμένα να προκηρύξουν απεργία την ημέρα που τελικά θα ψηφίζονταν τα μέτρα. Παρά την παγωμάρα, το φόβο και την απογοήτευση μερικές εκατοντάδες διαδηλωτές συγκεντρώθηκαν εκ νέου έξω από τη Βουλή, ανταποκρινόμενοι στο κάλεσμα ορισμένων σωματείων και αριστερίστικων οργανώσεων. Η οργή δεν είχε καταλαγιάσει· οι γροθιές υψώθηκαν προς την κατεύθυνση της Βουλής, κάποιοι έριξαν μπουκαλάκια με νερό και κροτίδες στους μπάτσους και οι συγκεντρωμένοι φώναζαν συνθήματα ενάντια στους μπάτσους και τους πολιτικούς. Μια ηλικιωμένη κυρία προσπαθούσε να παρακινήσει τον κόσμο να φωνάξει «Διώξτε τους! [τους πολιτικούς]»· κάποιος κατούρησε σε ένα μπουκαλάκι και μετά το έριξε στους μπάτσους. Όταν νύχτωσε τα σωματεία και η πλειοψηφία των αριστερών οργανώσεων μαζί με τους λιγοστούς αντιεξουσιαστές που βρίσκονταν εκεί αποφάσισαν να φύγουν, ενώ ο «απλός» κόσμος δεν έλεγε να φύγει. Τέλος στη συγκέντρωση έδωσε μια κτηνώδης επίθεση των MAT που κυνήγησαν τον κόσμο, ποδοπατώντας τον στα σκαλιά της Πλατείας Συντάγματος και διασκορπίζοντάς τον στα γύρω στενά. Η τάξη είχε αποκατασταθεί. Ωστόσο στα μάτια των νεαρών αλλά και των γηραιότερων που απομακρύνονταν τρέχοντας από την πλατεία δεν έβλεπες μόνο το φόβο αλλά και το μίσος. Ήταν σίγουρο ότι θα επιστρέψουν.

Μερικές σκέψεις με αφορμή τα γεγονότα της 5ης Μάη

Η άνευρη και μικρότερη απεργιακή διαδήλωση, 15 μέρες μετά τον θάνατο των τριών υπαλλήλων της marfin, επαινέθηκε από τον ίδιο τον πρωθυπουργό: «*Η φωνή όσων διαδήλωσαν στους δρόμους ακούστηκε δυνατά επειδή δεν καλύφθηκε από τον θόρυβο των επεισοδίων*».

Τον εμπρησμό της Marfin ακολούθησε το αηδιαστικό παιχνίδι μετατροπής του φόβου και της ενοχής για το χρέος σε φόβο και ενοχή για την αντίσταση και τη (βίαιη) εναντίωση στην τρομοκρατία του χρέους. Στην περίπτωση της διαδήλωσης της 5ης Μάη, ένα τραγικό γεγονός και η συνοδευτική κρατική προπαγάνδα κατάφεραν ν' ανακόψουν την κλιμάκωση του αγώνα, στέλνοντας σπίτι χιλιάδες προλετάριους η αυθόρμητη βία των οποίων αποδείχτηκε εξαιρετικά ευάλωτη στη συγκυρία. Ένα πράγμα, ωστόσο, είναι απόλυτα σαφές: το ζήτημα της βίας έχει ήδη γίνει κεντρικό. Κατά τον ίδιο τρόπο που εξετάζουμε τη διαχείριση της βίας από το κράτος, πρέπει να αναλύσουμε και την προλεταριακή βία: το κίνημα πρέπει να αντιμετωπίσει τη νομιμοποίηση της εξεγερτικής βίας με πρακτικούς όρους.

«Η συλλογική αντίδραση εναντίον του κεφαλαίου συμπεριλαμβάνει τη βία ως μέσο για την καταστροφή των αλλοτριωμένων σχέσεων. Ή μάλλον κάτι περισσότερο: η απομόνωση που επιβάλλεται, διαλύεται με μια συλλογική πρακτική που είναι, μεταξύ άλλων, βίαιη. Η βία είναι ένα μέσο για την αλλαγή των σχέσεων παραγωγής και η χρησιμοποίησή της προς αυτή την κατεύθυνση είναι έργο συλλογικό. Έτσι, η βία γίνεται ένας θετικός τρόπος άρνησης της κοινωνικής οργάνωσης, από τη στιγμή που στρέφεται εναντίον των θεμελίων της.»^[20]

Κανένα μέσο της ταξικής πάλης δεν κρίνεται εκ των προτέρων ως «επαναστατικό» ή «αντεπαναστατικό». Το ζήτημα είναι πάντα το περιεχόμενο των πράξεων. Το προλεταριακό κίνημα είναι αναγκασμένο να καταφεύγει στη βία και στην οργάνωσή της αλλά αυτό είναι μια στιγμή της γενικότερης δραστηριότητας που αναλαμβάνει και όχι ο βασικός του «στόχος».

Κρίνοντας εκ των υστέρων, παρόμοια επεισόδια θα μπορούσαν να είχαν συμβεί και στην εξέγερση του Δεκέμβρη· δεν αποτράπηκαν μόνο λόγω τύχης (ένα βενζινάδικο που δεν εξερράγη στη Λ. Αλεξάνδρας στις 7 Δεκεμβρίου, το γεγονός ότι οι βιαιότερες συγκρούσεις έγιναν βράδυ, όταν τα περισσότερα κτήρια ήταν άδεια), αλλά και λόγω της δημιουργίας (έστω και σε περιορισμένο βαθμό) **μιας προλεταριακής δημόσιας σφαίρας και κοινοτήτων αγώνα, που δεν προωθούσαν τους σκοπούς τους αποκλειστικά και μόνο μέσω της βίας, αλλά και μέσω του περιεχομένου τους, του λόγου τους και άλλων επικοινωνιακών μέσων**. Οι προϋπάρχουσες κοινότητες (των οπαδών, των φοιτητών, των αναρχικών κλπ) μετατράπηκαν σε κοινότητες αγώνα που έδωσαν στη βία ένα νόημα. Θα δημιουργηθούν και πάλι τέτοιες κοινότητες αγώνα, τώρα που δε συμμετέχει μόνο μια προλεταριακή μειοψηφία στον αγώνα; Θα εμφανιστεί ένας πρακτικός τρόπος αυτοοργάνωσης στους εργασιακούς χώρους, στις γειτονιές ή στους δρόμους που θα καθορίσει τη μορφή και το περιεχόμενο του αγώνα, δίνοντας μια απελευθερωτική προοπτική στη βία; Είναι μερικές δύσκολες ερωτήσεις που δεν έχουν βρει ακόμη πρακτική απάντηση.

^[20] Ζυλ Ντωβέ, *Βία και κοινωνικό κίνημα, 1973: ο εμφύλιος πόλεμος στην Ισπανία, στο Έκλειψη και επανεμφάνιση του κομμουνιστικού κινήματος, Κόκκινο Νήμα, 2002, (<http://www.kokkinonima.gr/?p=1>).*

Όσον αφορά τον ίδιο τον αναρχικό/αντιεξουσιαστικό «χώρο» και την κυρίαρχη συνιστώσα του, η παράδοση μιας φετιχοποιημένης, μάτσο εξύμνησης της βίας και οι φαντασιώσεις των αυτόκλητων «επαναστατικών πρωτοποριών» έχουν διάρκεια και σταθερότητα για να τις αγνοήσουμε τώρα. Είναι δύσκολο να ξεχαστούν τα συνθήματα «Ταξική Τζι-χάντ» ή «Να τα, να τα, τα Boeing στο Μανχάταν, 11 Σεπτέμβρη κάθε μέρα να 'ταν», οι τιμητικές αναφορές στην 17N και τα αμίμητα περί οργάνωσης του «επαναστατικού μιλιταρισμού» με αναφορές στον Γκουσμάν, ηγέτη της μαοϊκής οργάνωσης «Φωτεινό μονοπάτι»! –για να σταχυολογήσουμε, ενδεικτικά μόνο, μέσα στην τελευταία 20ετία, κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα υπεράσπισης κάθε είδους βίας. **Η βία ως αυτοσκοπός** σε όλες τις μορφές της (και ειδικά η ένοπλη βία) προπαγανδίζεται συνεχώς εδώ και χρόνια.

Ωστόσο, «η προετοιμασία για τη χρήση βίας δεν είναι έργο ομάδων οργανωμένων με αυτή ακριβώς την προοπτική: είναι ζήτημα κοινωνικών δεσμών και μέσων που υφίστανται μέσα στο προλεταριάτο και μέσω αυτού.»^[21] Ο πρακτικός μετασχηματισμός των κοινωνικών σχέσεων διαμέσου των ταξικών αγώνων ορίζει το επίπεδο των πράξεων βίας και το περιεχόμενό τους. Αν το περιεχόμενο της βίας δεν προκύπτει μέσα από την πρακτική διευρυμένων προλεταριακών κοινοτήτων, αν δεν είναι αποτέλεσμα αυθόρμητης ή σχεδιασμένης συλλογικής κοινωνικής πρακτικής (μιας συγκρουσιακής διαδικασίας), αλλά σχέδιο μιας πολιτικής οργάνωσης στρατευμένων, τείνει να διαχωρίζεται και να δρα έξω και εναντίον όσων σε μια δεδομένη στιγμή συνιστούν το προλεταριακό κίνημα. Η περιττή βία, αναντίστοιχη με τους διακηρυγμένους σκοπούς της και το υπαρκτό κίνημα, γίνεται πάντα αυτόνομη και αυτοτελής – και πολύ συχνά επιζήμια.

Ειδικά μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη φάνηκαν τα σημάδια μιας *μηδενιστικής αποσύνθεσης*, που επεκτάθηκε και στον ίδιο το «χώρο». Στις «παρυφές» του εμφανίστηκε ένας αυξανόμενος αριθμός πολύ νεαρών ατόμων που προωθούσε την ανεξέλεγκτη μηδενιστική βία (υπό το μανδύα του «μηδενισμού του Δεκέμβρη») και την «καταστροφή» ακόμα κι αν αυτή συμπεριλαμβάνει μεταβλητό κεφάλαιο (με τη μορφή απεργοσπαστών, «μικροαστικών στοιχείων», «νομοταγών πολιτών»). Είναι προφανές ότι αυτός ο εκφυλισμός προκλήθηκε τόσο από την εξέγερση και τα όριά της όσο και από την ίδια την κρίση. Κάποια κομμάτια του χώρου κατήγγειλαν αυτή τη συμπεριφορά χωρίς, ωστόσο, να κάνουν ειλικρινή αυτοκριτική και είναι εμφανές ότι ορισμένες οργανωμένες αναρχικές ομάδες προσπαθούν να απομονώσουν πολιτικά και επιχειρησιακά αυτήν την τάση.

[21] Ζυλ Ντωβέ, ό.π.

Αν και ακούγεται σκληρό, η πολιτική τάση που πρεσβεύει την ταύτιση κοινωνίας και κράτους, ενοχοποιώντας την και στη συνέχεια φέρνοντάς την σε βίαιη αντιπαράθεση με τους αυτοχρισμένους «επαναστάτες», δεν είναι παρά η αντεστραμμένη εικόνα του αισθήματος συλλογικής ενοχής που επιβάλλει η κρατική προπαγάνδα: «ή αλλάζουμε ή βουλιάζουμε», «μαζί τα φάγαμε», «πρέπει όλοι να κάνουμε θυσίες»... και εδώ κοινωνία και κράτος γίνονται ένα.

Τόσο από το ΚΚΕ όσο και από το ΛΑΟΣ γίνεται διαρκώς αναφορά στο ενδεχόμενο μιας «συνταγματικής εκτροπής», γεγονός που φανερώνει τους φόβους της άρχουσας τάξης για όξυνση της πολιτικής κρίσης και όξυνση της κρίσης νομιμοποίησης. Ανακυκλώνονται διάφορα σενάρια, όπως εκείνο της δημιουργίας μιας κυβέρνησης εθνικής ενότητας, που αντικατοπτρίζουν τους βαθύτερους φόβους για το ενδεχόμενο μιας προλεταριακής εξέγερσης, αλλά στην πραγματικότητα χρησιμοποιούνται για να μεταφερθεί το ζήτημα της κρίσης του χρέους από τους δρόμους στην κεντρική πολιτική σκηνή και να αντικαταστήσουν το ερώτημα «ποια είναι η λύση» με το πιο τετριμμένο ερώτημα «ποιος είναι η λύση».

Οι συνέπειες της 5ης Μάης φάνηκαν και στις γενικές απεργίες που ακολούθησαν με τη συμμετοχή να φθίνει και το επίπεδο της βίας να πέφτει σε πολύ χαμηλά επίπεδα, σε σημείο που στη γενική απεργία της 8ης Ιουλίου, ημέρα ψήφισης της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης, να βρεθούν στο δρόμο μόλις 10.000 απεργοί.

Μετά την 5η Μάη

Δεδομένου του εύρους της επιχειρούμενης αναδιάρθρωσης που ακούει στο όνομα «μέτρα λιτότητας», πραγματοποιήθηκε μια σειρά 24ωρων και 48ωρων απεργιών ή στάσεων εργασίας σε διάφορους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας (ενέργεια, δημόσιες μεταφορές, ναυτιλία κλπ) από το Μάρτιο και μετά, παραμένοντας, ωστόσο, διαχωρισμένες και κλαδικές, χωρίς καμιά προσπάθεια συντονισμού και επικοινωνίας μεταξύ τους.

Η τάση των απομονωμένων απεργιών θα συνεχιστεί. Τον Ιούνιο οι εργαζόμενοι στο Αττικό Μετρό πραγματοποίησαν τριήμερη απεργία ενάντια στη μη ανανέωση των συμβάσεων ορισμένων συμβασιούχων ορισμένου χρόνου. Το ελεγχόμενο από την ΠΑΣΚ σωματείο των εργαζομένων στο Μετρό θα τερματίσει την απεργία ύστερα από κάποιες αόριστες υποσχέσεις του Υπουργείου Μεταφορών ότι οι εργαζόμενοι αυτοί θα προσληφθούν σε κάποιον άλλο φορέα του Δημοσίου. Στις 10 Ιουνίου έρχεται η σειρά των εργαζομένων στον ΟΣΕ να απεργήσουν κηρύσσοντας 24ωρη απεργία ενάντια στην περικοπή των μισθών τους που εξήγγειλε η κυβέρνηση και τη σχεδιαζόμενη ιδιω-

τικοποίηση της εταιρείας στο πλαίσιο των ευρύτερων περικοπών των δαπανών του Δημοσίου. Ταυτόχρονα η κυβέρνηση εξήγγειλε την κατάργηση των μη κερδοφόρων δρομολογίων του ΟΣΕ προκειμένου να επιτευχθεί η μείωση του λειτουργικού κόστους της εταιρείας. Στις 22 και 23 Ιουνίου, απήργησαν οι εργαζόμενοι στον Προαστιακό Σιδηρόδρομο, θυγατρική εταιρεία του ΟΣΕ. Πάντα στο χώρο των μέσων μαζικής μεταφοράς, οι εργαζόμενοι στον ΟΑΣΑ, την εταιρεία που διαχειρίζεται τα αστικά λεωφορεία της Αθήνας, κήρυξαν μια 24ωρη απεργία στις 3 Ιουνίου και μια 5ωρη στάση εργασίας στις 17 Ιουνίου ενάντια στη μείωση των μισθών τους και την εξαγγελία της κυβέρνησης ότι θα περικόψει την κρατική επιχορήγηση προς την εταιρεία. Δύο εβδομάδες αργότερα, την 1η Ιουλίου, πραγματοποίησαν ακόμα μια 24ωρη απεργία όταν η εταιρεία δεν κατέβαλε εγκαίρως το επίδομα αδειάς και τους μισθούς των εργαζομένων. Οι διορθωτές των Πανελλαδικών εξετάσεων απείχαν από την εργασία τους διαμαρτυρόμενοι ενάντια στην απόφαση του Υπουργείου Παιδείας να μειώσει την αποζημίωσή τους για τη διόρθωση των γραπτών. Τελικά η ΟΛΜΕ αποφάσισε να δείξει «αίσθημα ευθύνης» και να λήξει την κινητοποίηση για να μην «τιμωρήσει» τους μαθητές, όπως δήλωσε.

Τον Ιούλιο, οι νοσοκομειακοί γιατροί κήρυξαν πενθήμερη απεργία ενάντια στη μεταρρύθμιση του δημόσιου συστήματος υγείας που αποσκοπεί στη μείωση του λειτουργικού κόστους των δημόσιων νοσοκομείων και την ιδιωτικοποίηση ορισμένων υπηρεσιών υγείας καθώς και την προώθηση των ελαστικών και επισφαλών εργασιακών σχέσεων των γιατρών, κυρίως των νεοπροσληφθέντων. Την απεργία κάλεσε η Ομοσπονδία Ενώσεων Νοσοκομειακών Γιατρών Ελλάδας (ΟΕΝΓΕ).

Οι εργαζόμενοι της Αγροτικής Τράπεζας (ΑΤΕ) προκήρυξαν 24ωρη απεργία ενάντια στην πιθανολογούμενη εξαγορά της ΑΤΕ από την Τράπεζα Πειραιώς, μετά την αποτυχία της ΑΤΕ να περάσει το ευρωπαϊκό «stress test» των τραπεζών.

Στο δημόσιο τομέα πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι μετά τη μείωση των μισθών τους πραγματοποίησαν ένα είδος «λευκής απεργίας», επιβραδύνοντας το ρυθμό εργασίας τους, προκαλώντας προβλήματα και καθυστερήσεις στις λειτουργίες του κράτους.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αντίδρασης ήταν η κινητοποίηση των ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας που αρχικά εξήγγειλαν μια 24ωρη απεργία για τις 24 Ιουλίου, η οποία κρίθηκε παράνομη καθώς βρισκόμασταν εν μέσω της τουριστικής περιόδου· τότε αποφάσισαν να πραγματοποιήσουν «απεργία ζήλου», κάνοντας χρήση των αυστηρών διεθνών κανονισμών για την εναέρια κυκλοφορία προκειμένου να καθυστερήσουν ή να ματαιώσουν την αναχώρηση των πτήσεων. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η απόφαση των τοπικών ενώσεων των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να ματαιώσουν τη διαδικασία αυτοαξιολόγησης που προώθησε το Υπουργείο Παιδείας ως ένα πρώτο βήμα για την επιχειρούμενη πειθαρχική αξιολόγηση τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των σχολικών μονάδων.

Παρόλα αυτά η συνολική απάντηση των δημοσίων υπαλλήλων, μια κατηγορία εργαζομένων που τα μέτρα της κυβέρνησης έπληξαν ιδιαίτερα, ήταν μάλλον χλιαρή.

Αξίζει να ειπωθούν λίγα λόγια παραπάνω για το δημόσιο τομέα. Παρά τις διαφορετικές ταυτότητες (κυρίως πολιτικές) των δημόσιων υπαλλήλων, το αίσθημα ασφάλειας της μονιμότητας ή και της πρόσδεσης σε κάποιο κομματικό-συνδικαλιστικό δίκτυο

βοηθάει τους εργαζόμενους, ανεξαρτήτως κόμματος, στο να λαμβάνουν πλασματικές υπερωρίες, πλασματικά «εκτός έδρας» ή επιδόματα παραγωγικότητας που μόνο παραγωγικά δε λειτουργούν. Η κατάσταση αυτή συνοδεύεται και από ένα πλέγμα σχέσεων αλληλοβοήθειας και αλληλοκάλυψης (π.χ. αναρρωτικές άδειες που δε γράφονται ποτέ, μακροχρόνιες εκπαιδευτικές άδειες, άτυπα μειωμένο ωράριο για ανθρώπους με κάποιο οικογενειακό ή προσωπικό πρόβλημα, εναλλάξ κοπάνες). Επίσης, είναι σύνηθες το φαινόμενο, όπου είναι δυνατόν, της χρέωσης των προσωπικών εξόδων των εργαζομένων στο κράτος (π.χ. τηλέφωνο, γραφική ύλη, τροφή).

Προφανώς εδώ δε μιλάμε για κάτι το επαναστατικό, η ταξική πάλη δεν είναι απαραίτητα επαναστατική. Ωστόσο, όσα περιγράφουμε παραπάνω, μπορούμε να πούμε ότι συνιστούν τη δημιουργία δικτύων σχέσεων ανάμεσα στους εργαζόμενους (έστω και περιορισμένων) και χρήσης κοινών αγαθών, πρακτικές που, αν δεν μπλοκάρουν, σίγουρα δυσχεραίνουν την ομαλή λειτουργία του κεφαλαίου και του κράτους του και είναι θετικές τουλάχιστον για τους ίδιους τους εργαζόμενους και τις άμεσες σχέσεις τους. Σε τελική ανάλυση είναι μια έκφραση της δυσφορίας μέσα στη μισθωτή εργασία.

Ο ιδεολογικός διασυρμός, με τις γνωστές κατηγορίες περί «διαφθοράς», «ρετιρέ», «κακών υπηρεσιών» και «ανεπάρκειας της δημόσιας διοίκησης», συνοδεύόμενος από μυθεύματα περί του «υπερπληθυσμού των δημοσίων υπαλλήλων»^[22] ήταν αναγκαία προϋπόθεση για την υλική υποτίμηση που ακολούθησε. Εδώ και δεκαετίες, πολιτικοί και μίντια, αρχής γενομένης με το ΠΑΣΟΚ, αντιπαραθέτουν δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, λες και στον τελευταίο λείπουν οι «στρεβλώσεις» του δημοσίου. Λες και οι χειρότερες συνθήκες εργασίας που κυριαρχούν στον ιδιωτικό τομέα, οφείλονται στον «κακό» δημόσιο τομέα. Πίσω από την προπαγάνδα αυτή δεν κρύβεται τίποτα άλλο παρά η υποτίμηση της εργατικής δύναμης συνολικά, με το δημόσιο τομέα να προηγείται και να ανοίγει την πόρτα στον ιδιωτικό, όπως αποδείχθηκε (ξανά) τον περασμένο χρόνο.

Εκτός από τη συνδικαλιστική κυριαρχία εντός του δημοσίου τομέα, μέρος της ερμηνείας της χλιαρής αντίδρασης των εργαζομένων που τον στελεχώνουν οφείλεται και στα εξής: στη βαρετή αίσθηση ενός προδιαγεγραμμένου μέλλοντος που παρέχει η μονιμότητα της μισθωτής εργασίας, στην ατομικιστική αντίληψη του στυλ «δεν πειράζει να μας κόψουν λίγο το μισθό, τουλάχιστον εμείς δε θα χάσουμε τη δουλειά μας», στην κομματική ένταξη των εργαζομένων (ειδικά των πασόκων, των οποίων οι προσδοκίες διαψεύστηκαν και βρέθηκαν σε μια αμήχανη και αδρανή κατάσταση) και στην καλλιέργεια μιας συντεχνιακής νοοτροπίας η οποία σε κάποιες περιπτώσεις εκφράζεται με έλλειψη εκτίμησης και συμπάθειας για εργαζόμενους σε άλλους κλάδους του δημοσίου. Δεν είναι τυχαίο ότι σπάνιες ήταν οι περιπτώσεις που οι μόνιμοι συναντήθηκαν με τους προσωρινούς, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι μόνιμοι αντιμετωπίζουν τους προσωρινούς ως ιεραρχικά κατώτερους και όχι ως συναδέλφους.

[22] Σύμφωνα με την απογραφή που έκανε το υπουργείο Εσωτερικών, ο πραγματικός αριθμός φτάνει τις 770 χιλιάδες περίπου, περιλαμβάνοντας όλες τις μορφές σύμβασης εργασίας (από μόνιμους μέχρι συμβασιούχους έργου και αιρετούς). Αντίθετα λοιπόν, αποδεικνύεται ότι το ελληνικό δημόσιο είναι υποστελεχωμένο, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Βλ. Ο λαγός του ΔΝΤ, ΙΟΣ, 19/9/10 (<http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100919.htm>)

Για παράδειγμα, η κινητοποίηση των συμβασιούχων της ΕΡΤ ενάντια στη μη ανανέωση των συμβάσεών τους αντιμετωπίστηκε με αδιαφορία από την πλειοψηφία των μόνιμων συναδέλφων τους. Η κατάληψη της ΕΡΤ έληξε άδοξα μετά από διαπραγματεύσεις μεταξύ του σωματείου των συμβασιούχων, που ελέγχεται από την ΠΑΣΚ, και τη διεύθυνση της ΕΡΤ, χωρίς να γίνει κάποια προσπάθεια να παρεμποδιστεί η εκπομπή του προγράμματος της ΕΡΤ και χωρίς ούτε καν να προσπαθήσουν να χρησιμοποιήσουν τα μέσα που τους προσέφερε η ΕΡΤ για να δημοσιοποιήσουν τα αιτήματά τους.

Στις 24 Σεπτεμβρίου, 2.000 συμβασιούχοι του δημόσιου τομέα διαδήλωσαν έξω από τον Άρειο Πάγο, προκειμένου να πιάσουν το δικαστήριο να εκδώσει ευνοϊκή απόφαση για τη μετατροπή των συμβάσεων ορισμένου χρόνου δύο καθαριστριών που εργάζονταν στον ΟΠΑΠ σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, καθώς η απόφαση θα μπορούσε να αποτελέσει δεδικασμένο για παρόμοιες υποθέσεις στο μέλλον. Η εισήγηση ήταν αρνητική για τις δύο εργάτριες, αλλά, ύστερα από απαίτηση των συνδικαλιστικών εκπροσώπων των συμβασιούχων, το δικαστήριο αποφάσισε να αναβάλλει την έκδοση της απόφασης μέχρι τις 20 Ιανουαρίου του 2011 σε μια προσπάθεια να εκτονωθεί η κατάσταση, καθώς η ένταση έξω από το δικαστήριο είχε φτάσει στα ύψη. Στη συνέχεια οι συγκεντρωμένοι έκαναν πορεία προς τη Βουλή· περνώντας έξω από το Υπουργείο Εξωτερικών πέταξαν αυγά στο κτήριο και, ενώ ο κύριος όγκος της πορείας είχε ήδη φτάσει στο Σύνταγμα, μια ομάδα συμβασιούχων πυροσβεστών προσπάθησε να εισβάλλει στο υπουργείο. Η προσπάθειά τους δεν στέφθηκε με επιτυχία, αλλά έδωσε την ευκαιρία στους συνδικαλιστές να μπουν στο κτήριο για να παραδώσουν ένα ψήφισμα... Εντωμεταξύ, στην Πλατεία Συντάγματος κάποιοι συνδικαλιστές της ΔΑΚΕ σε μια θεαματική ενέργεια, μπήκαν μπροστά και παρακίνησαν τους διαδηλωτές να τραγουδήσουν τον Εθνικό Ύμνο και πολλοί από αυτούς, δυστυχώς, ακολούθησαν την προτροπή τους. Η απόφαση που έλαβε τελικά ο Άρειος Πάγος στις 20 Ιανουαρίου του 2011 ήταν αρνητική, με το θέμα τώρα να προωθείται στα ευρωπαϊκά δικαστήρια.

Μέσα στο Σεπτέμβριο που μας πέρασε, οι εργαζόμενοι στον ΟΣΕ πραγματοποίησαν μια σειρά κινητοποιήσεων (απεργιών και στάσεων εργασίας) ενάντια στην επικείμενη αναδιάρθρωση της εταιρείας. Η αναδιάρθρωση του ΟΣΕ έχει κομβική σημασία για την κυβέρνηση όσον αφορά την αναδιάρθρωση και ιδιωτικοποίηση των δημόσιων μεταφορών, αλλά και των υπόλοιπων ΔΕΚΟ γενικότερα. Η κυβέρνηση χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα το έλλειμμα του ΟΣΕ,^[23] προσπαθεί (α) να μειώσει το λειτουργικό κόστος της εταιρείας και το εργατικό κόστος μειώνοντας τους μισθούς, περικόπτοντας τα επιδόματα, τις αποζημιώσεις για την υπερωριακή απασχόληση και τις θέσεις εργασίας και καταργώντας τα δρομολόγια που δεν είναι κερδοφόρα· (β) να αυξήσει τα έσοδα του ΟΣΕ, αυξάνοντας το κόστος των εισιτηρίων και πουλώντας ή αξιοποιώντας περιουσιακά στοιχεία που παρέμεναν αναξιοποίητα μέχρι τώρα· και (γ) να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την ιδιωτικοποίηση ορισμένων υπηρεσιών και λειτουργιών του ΟΣΕ. Όλα τα παραπάνω συνοδεύονται από την αλλαγή του εσωτερικού κανονισμού της εταιρείας, κάτι που έχει προαναγγελθεί και για άλλες ΔΕΚΟ, και από την αλλαγή των συνθηκών εργασίας και των εργασιακών σχέσεων στον ΟΣΕ. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η ηγεσία του σωματείου του ΟΣΕ ελέγχεται από την ΠΑΣΚ και μέχρι τώρα δεν έχει υπάρ-

[23] Εδώ εντοπίζει κανείς ένα παράδειγμα της «δημιουργικής λογιστικής» του κράτους που έβαζε τις διορισμένες από τις κυβερνήσεις διοικήσεις του ΟΣΕ να δανείζονται τεράστια ποσά από τις τράπεζες με υψηλά επιτόκια γιατί το ίδιο δεν πλήρωνε το μερίδιό του στα συγχρηματοδοτούμενα με την Ε.Ε. έργα. Έτσι, το χρέος του δημοσίου προς τον ΟΣΕ δεν καταγραφόταν στον προϋπολογισμό. Βλ. Η «περαίωση» του ΟΣΕ, ΙΟΣ 26/9/10, (<http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100926.htm>)

ξει καμιά πρωτοβουλία της βάσης για να δημιουργηθούν δεσμοί με τους επιβάτες του σιδηροδρόμου, δηλαδή με άλλους προλετάριους.

Οι συμβασιούχοι του Υπουργείου Πολιτισμού, στην πλειοψηφία τους εργαζόμενοι στους αρχαιολογικούς χώρους, ξεκίνησαν την απεργία τους στις 12 Οκτωβρίου και την επομένη μπήκαν στον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης, άλλαξαν τα λουκέτα και έκλεισαν την είσοδο για τους επισκέπτες, ζητώντας να τους καταβληθούν τα δεδουλευμένα τους, καθώς πολλοί παρέμεναν απλήρωτοι για 15 με 22 μήνες. Τη δεύτερη μέρα της κατάληψης, στις 14 Οκτωβρίου, μονάδες της YMET και των MAT εισέβαλαν στο χώρο της Ακρόπολης και απομάκρυναν τους απεργούς αφού φιλοδώρησαν με γκλομπιές και χημικά όσους βρίσκονταν μέσα. Πέρα από την κρατική καταστολή, οι απεργοί έπρεπε να αντιμετωπίσουν και το μιντιακό λιντσάρισμα, στο οποίο πρωτοστάτησε και πάλι το συγκρότημα Αλαφούζου, κατηγορώντας τους απεργούς ότι αμαυρώνουν τη διεθνή εικόνα της χώρας και πλήττουν τον ελληνικό τουρισμό, μια από τις κύριες πηγές κέρδους του ελληνικού κεφαλαίου. Μοναδική αισιόδοξη νότα ήταν η απόφαση τωνμόνιμων υπαλλήλων του Υπουργείου Πολιτισμού να κηρύξουν 24ωρη απεργία συμπαραστεκόμενοι στους συναδέλφους τους.

Τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο απήργησαν οι εργαζόμενοι στους ΟΤΑ ζητώντας την επαναπρόσληψη των εργαζομένων ορισμένου χρόνου που έληγαν οι συμβάσεις τους. Η μη ανανέωση των συμβάσεων, λόγω της εφαρμογής του μνημονίου και της «μεταρρύθμισης στην τοπική αυτοδιοίκηση» (του περίφημου «Καλλικράτη»), είχε ήδη προκαλέσει σημαντικά προβλήματα στην καθαριότητα των μεγάλων αστικών κέντρων, καθώς το διαθέσιμο προσωπικό δεν επαρκούσε.

Στις 29 Νοεμβρίου το Υπουργείο Θαλασσίων Υποθέσεων ανακοίνωσε την πολιτική επιστράτευση των ναυτεργατών που πραγματοποιούσαν επαναλαμβανόμενες 48ωρες απεργίες από τις 23 Νοεμβρίου μετά την άρνηση των εφοπλιστικών ενώσεων να υπογράψουν τη νέα συλλογική σύμβαση εργασίας. Η απεργία των ναυτεργατών, πέρα από τα προβλήματα που προκάλεσε στην επιβατική κίνηση προς και από τα νησιά, είχε σημαντική επίπτωση στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων σε μια περίοδο μηδενικής ανοχής από το κράτος. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση του αρμόδιου υπουργού με την οποία προανήγγειλε την επιστράτευση: *«Είμαστε υποχρεωμένοι απέναντι στον ελληνικό λαό, σε μια εξαιρετικά δύσκολη οικονομική συγκυρία για τη χώρα μας, να πάρουμε τα μέτρα εκείνα που εγγυώνται τη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος και να είστε βέβαιτοι πως θα το πράξουμε»*.

24ωρη απεργία πραγματοποίησε το προσωπικό της ΑΤΕ στις 8 Δεκεμβρίου ενάντια στη μείωση κατά 10% των αποδοχών του από 1η Ιανουαρίου του 2011, τη μείωση των θέσεων εργασίας και τη συρρίκνωση της εταιρείας. Η μείωση των αποδοχών των εργαζομένων στην ΑΤΕ και η μείωση των θέσεων εργασίας ήταν οι όροι που έθεσε η «Τρόικα» προκειμένου το Δημόσιο, που είναι ο κύριος μέτοχος της ΑΤΕ, να προχωρήσει σε αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της. Οι εργαζόμενοι συνέχισαν τις κινητοποιήσεις τους προκηρύσσοντας 48ωρη απεργία για τις 14 και 15 Δεκεμβρίου. Τρίωρη στάση εργασίας σε συμπάρασταση στους εργαζομένους της ΑΤΕ είχε προκηρύξει και η ΟΤΟΕ στις 8 Δεκεμβρίου.

Την 1η Δεκέμβρη πραγματοποίησαν 24ωρη απεργία οι δημοσιογράφοι και οι άλλοι εργαζόμενοι στον έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο. Η απεργία εξαγγέλθηκε μετά από πιέσεις που δέχτηκε η ΕΣΗΕΑ από τη βάση της, μετά το κύμα απολύσεων στα συγκροτήματα του Πήγασου και του ΔΟΛ και το κλείσιμο πολλών «μαγαζιών» στο χώρο του

Τύπου (με πιο χαρακτηριστική ίσως περίπτωση το κλείσιμο της «Απογευματινής») και την απροθυμία της ΕΣΗΕΑ να στηρίξει τις απεργιακές κινητοποιήσεις των εργαζόμενων στις επιχειρήσεις που έγιναν απολύσεις. Στην απεργιακή πορεία που έγινε την ίδια μέρα η συμμετοχή ήταν σχετικά μικρή, δεδομένης της επίθεσης που δέχονται οι εργαζόμενοι στον Τύπο· η πορεία σταμάτησε μπροστά από το Υπουργείο Εργασίας όπου θα μιλούσαν εκπρόσωποι των σωματείων από το χώρο του Τύπου. Όταν έφτασε η σειρά του προέδρου της ΕΣΗΕΑ, Πάνου Σόμπολου, να μιλήσει, ξέσπασαν γιουχαίσματα, ενώ κάποιοι συγκεντρωμένοι του εκτόξευσαν καφέδες και μπουκαλάκια με νερό, υποχρεώνοντάς τον να καταφύγει πίσω από μια διμοιρία της ΥΜΕΤ και να φυγαδευτεί στη συνέχεια στο χώρο του υπουργείου. Το λόγο πήραν μετά εργαζόμενοι του ΔΟΛ και της «Απογευματινής» και η πορεία τερματίστηκε στο Υπουργείο Οικονομίας στο Σύνταγμα. Έχει μεγάλο ενδιαφέρον το γεγονός ότι η επίθεση στον πρόεδρο της ΕΣΗΕΑ αποκρύφτηκε από τα μεγάλα ΜΜΕ. Για τις 17 και 18 Δεκεμβρίου προκηρύχθηκε νέα απεργία στο χώρο του Τύπου με σκοπό να μην εκδοθούν τα κυριακάτικα φύλλα της 19ης Δεκεμβρίου που αποφέρουν τα μεγαλύτερα διαφημιστικά έσοδα όλης της χρονιάς! Ωστόσο η ηγεσία της ΕΣΗΕΑ δεν έδειξε καμία διάθεση να προασπίσει την απεργία, επιτρέποντας στους εκδότες των εφημερίδων να κυκλοφορήσουν τα κυριακάτικα φύλλα από την Παρασκευή, 17 Δεκέμβρη.^[24]

Το Δεκέμβριο οι εργαζόμενοι στα μέσα μαζικής μεταφοράς στην Αθήνα επανέλαβαν τις κινητοποιήσεις τους μετά τις εξαγγελίες της κυβέρνησης για την αναδιάρθρωση των συγκοινωνιών (βλ. τη στήλη με τα μέτρα), πραγματοποιώντας 24ωρες απεργίες και στάσεις εργασίας. Και σε αυτήν την περίπτωση οι συνδικαλιστές της ΠΑΣΚ, που ελέγχουν τα σωματεία του κλάδου, αποφάσισαν να αναστείλουν τις κινητοποιήσεις μέσα στις γιορτές ή, στην καλύτερη περίπτωση, να προσαρμόσουν τις κινητοποιήσεις στο εορταστικό ωράριο των καταστημάτων για να μην «πλήξουν την εμπορική κίνηση» στο κέντρο της Αθήνας. Πάντως για πρώτη φορά οι εργαζόμενοι στον ΗΣΑΠ κάνοντας μια κίνηση για να προσεγγίσουν τους επιβάτες, δηλαδή τους προλετάριους που χρησιμοποιούν τα ΜΜΜ, τους προέτρεπαν να μετακινούνται δωρεάν χωρίς να ακυρώνουν τα εισιτήριά τους.

Στις 6 Δεκέμβρη ήταν προγραμματισμένη μια σειρά πορειών και συγκεντρώσεων μνήμης για τη συμπλήρωση 2 χρόνων από τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου. Η πρώτη πορεία της ημέρας ήταν προγραμματισμένη για τις 12, στην οποία συμμετείχαν μαθητές και η ΟΛΜΕ. Χώρος συγκέντρωσης είχαν οριστεί τα Προπύλαια και οι διαθέσεις των μαθητών φάνηκαν αμέσως καθώς των οργανωμένων μπλοκ των σχολείων προηγούνταν «χύμα» κόσμος κρατώντας παλούκια, πέτρες ή οτιδήποτε άλλο είχαν βρει πρόχειρο και φωνάζοντας αντιπατιστικά συνθήματα. Οι πρώτες αψιμαχίες σημειώθηκαν στα Χαυτεία, όταν μαθητές επιτέθηκαν στις διμοιρίες των μπάτσων που βρίσκονταν παραταγμένοι εκεί. Οι μπάτσοι αντεπιτέθηκαν με χειροβομβίδες κρότου λάμψης και περιορισμένη χρήση δακρυγόνων· η ΟΛΜΕ μπήκε στην κορυφή της πορείας για να εκτονώσει την ένταση και η πορεία συνεχίστηκε μέσω της Σταδίου, όπου σπάστηκαν βιτρίνες καταστημάτων μέχρι το Σύνταγμα, όπου μαθητές επιτέθηκαν εκ νέου στους μπάτσους, χωρίς όμως να κλιμακωθούν οι συγκρούσεις. Η πορεία συνεχίστηκε, έτσι, προς τα Προπύλαια, όπου παρέμεινε η πλειοψηφία των μαθητών εν αναμονή των απογευματινών συγκεντρώσεων.

[24] Για μια διεξοδικότερη περιγραφή του τι έγινε στις 17 και 18 Δεκεμβρίου, βλ. http://katalipsiesiea.blogspot.com/2010/12/48_27.html

Την ίδια περίπου ώρα, περίπου 300 μαθητές επιτέθηκαν στο Α/Τ Περιστερίου στο Μπουρνάζι με πέτρες, προκαλώντας φθορές στα τζάμια του κτηρίου.

Οι απογευματινές πορείες είχαν καλεστεί από οργανώσεις της αριστεράς και ομάδες του αναρχικού και αντιεξουσιαστικού χώρου για τις 4 και τις 6 αντίστοιχα, αλλά η παρέμβαση των ΜΑΤ, μετά την επίθεση από μαθητές που δέχτηκε μια ομάδα ασφαλιτών που βρισκόταν στην Ακαδημίας πίσω από τα Προπύλαια, επέσπευσε το ξεκίνημα της πρώτης πορείας. Η πορεία ακολούθησε τη γνωστή διαδρομή Προπύλαια-Χαυτεία-Σύνταγμα με ισχυρές δυνάμεις μπάτσων να την ακολουθούν από απόσταση αναπνοής και διαρκείς συγκρούσεις μεταξύ διαδηλωτών και μπάτσων να διεξάγονται σε όλη τη διαδρομή. Οι συγκρούσεις θα κλιμακωθούν μπροστά στη Βουλή, όπου οι μπάτσοι θα δεχτούν επίθεση με κοκτέιλ μολότοφ και θα συνεχιστούν στην Πλατεία Συντάγματος για περισσότερη από μία ώρα. Νέες συγκρούσεις θα συνεχιστούν και αφού η κεφαλή της πορείας στρίψει στην Πανεπιστημίου με σπασίματα βιτρινών και επιθέσεις ενάντια στους μπάτσους στο ύψος της Κοραή. Τμήματα της πορείας κατευθύνονται προς τα Εξάρχεια και το Πολυτεχνείο, κλείνοντας την Πατησίων, ενώ άλλα μπλοκ θα συνεχίσουν προς την Ομόνοια για να διαλυθούν στη Γ' Σεπτεμβρίου προς τα Εξάρχεια, μετά την καταδίωξή τους από μπάτσους της ΔΙΑΣ. Οι συγκρούσεις θα μεταφερθούν σταδιακά στα Εξάρχεια όπου συγκεντρώνονταν πολλοί διαδηλωτές εν όψει και της συγκέντρωσης στο χώρο που δολοφονήθηκε ο Αλέξης Γρηγορόπουλος στις 9 το βράδυ. Συγκεντρωμένοι και μπάτσοι παίζουν τη γάτα με το ποντίκι, καθώς οι πρώτοι επιτίθενται κατά ομάδες ενάντια στους μπάτσους, για να διαλυθούν (συνήθως) μετά την επίθεση των μπάτσων και να ανασυγκροτηθούν μετά από λίγο... Ο κλεφτοπόλεμος θα συνεχιστεί μέχρι αργά το βράδυ, καθώς μετά τη συγκέντρωση των 9 ξέσπασαν νέες συγκρούσεις.

Η τελευταία απεργιακή κινητοποίηση του 2010 ήταν η γενική απεργία που προκηρύχτηκε για τις 15 Δεκεμβρίου, μια μέρα μετά την ψήφιση με τη διαδικασία του κατεπείγοντος του νομοσχεδίου για την αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων και τις αλλαγές στο καθεστώς των συλλογικών συμβάσεων. Η συμμετοχή στην απεργιακή πορεία ήταν σχετικά μικρή –οι διαδηλωτές υπολογίζονται περίπου στους 50.000– και χω-

ρίς παλμό. Ως συνήθως, κι εκείνη την ημέρα είχαν προγραμματιστεί τρεις συγκεντρώσεις: μία του ΠΑΜΕ στην Ομόνοια, που έκανε την πορεία του μέχρι το Σύνταγμα για να «διαλυθεί ησύχως»· μία της ΓΣΕΕ στο Πεδίο του Άρεως, η οποία κατευθύνθηκε μέχρι την Ομόνοια χωρίς να προχωρήσει μέχρι το Σύνταγμα λόγω των συγκρούσεων που γίνονταν εκεί και η τρίτη των πρωτοβάθμιων σωματείων, των οργανώσεων της αριστεράς και των αναρχικών. Μετά τις καθιερωμένες ομιλίες, ξεκίνησε η πορεία του ΠΑΜΕ από την Ομόνοια και στη συνέχεια ακολούθησαν τα μπλοκ της ΓΣΕΕ. Το κλίμα «ζεστάθηκε» κάπως στην Πλατεία Συντάγματος όταν κάποιοι διαδηλωτές επιτέθηκαν και τραυμάτισαν τον πρώην υπουργό και βουλευτή της ΝΔ Κωστή Χατζηδάκη και κυρίως όταν άρχισε να φτάνει στην πλατεία η κύρια διαδήλωση. Αμέσως κάποιοι διαδηλωτές έδειξαν τις διαθέσεις τους, επιτιθέμενοι αρχικά με πέτρες και στη συνέχεια με βόμβες μολότοφ ενάντια στους μπάτσους που βρίσκονταν στην πλατεία. Παρά τη μαζική επίθεση των μπάτσων με χημικά, το κύριο σώμα των διαδηλωτών που βρίσκονταν στο χώρο μπροστά από τη Βουλή μπόρεσε να «κρατήσει» μέχρι να φτάσει ο κύριος όγκος της πορείας χάρη στην οργάνωσή του. Μετά την άφιξη και των άλλων μπλοκ, η πορεία θα συνεχίσει στην οδό Πανεπιστημίου, όπου ομάδες διαδηλωτών επιτέθηκαν σε κάποια από τα λίγα απροστάτευτα κτίρια. Ενώ η διαδήλωση βρίσκεται στην Πανεπιστημίου, αρχίζει να διαδίδεται η είδηση ότι η πορεία θα επιστρέψει στο Πεδίο του Άρεως για να καταληφθεί το κτήριο της ΓΣΕΕ. Έτσι οι διαδηλωτές ακολουθούν τον αντίστροφο δρόμο μέσω της Πατησίων και της Γ' Σεπτεμβρίου. Οι πρώτοι διαδηλωτές που έφτασαν μπροστά από το κτήριο της ΓΣΕΕ βρέθηκαν αντιμέτωποι με άντρες της ομάδας «Δίας», ενώ άλλες δυνάμεις της αστυνομίας επιτέθηκαν στην πορεία στο ύψος του Πολυτεχνείου και της οδού Ιουλιανού. Μετά από μια σύντομη μάχη και την αποτυχημένη απόπειρα να παραβιαστεί η πόρτα του κτηρίου, οι διαδηλωτές διασκορπίστηκαν στους γύρω δρόμους, με κάποιους από αυτούς να καταφεύγουν στην ΑΣΟΕΕ και το Πολυτεχνείο, ενώ ο κύριος όγκος τους επέστρεψε στην Ομόνοια. Όσοι από τους διαδηλωτές κατάφεραν να παραμείνουν γύρω από τη ΓΣΕΕ μετά το τέλος της σύγκρουσης είχαν την ευκαιρία να δουν δεκάδες μπάτσους να προστατεύουν το κτήριο της ΓΣΕΕ, προστατεύοντας στην πραγματικότητα έναν από τους βασικούς και κατ' επανάληψη νεκροθάφτες των ταξικών αγώνων.

Η πορεία της 15 Δεκέμβρη έδειξε ακόμα μια φορά τα όρια της διαμαρτυρίας, έτσι όπως αυτή οργανώθηκε και εκφράστηκε τους τελευταίους μήνες, ή μήπως θα ήταν σωστότερο να πούμε τα τελευταία χρόνια; Βλέπουμε να επαναλαμβάνεται το τρίπτυχο «απεργία-πορεία-συγκρούσεις», χωρίς αυτό να εντάσσεται σε κάποια ευρύτερη προοπτική και χωρίς να υπάρχει κάποιος, έστω και βραχυπρόθεσμος, σχεδιασμός. Επιπλέον, όλες οι διαμαρτυρίες δεν παρουσιάζουν καμιά εφευρετικότητα που να υπερβαίνει το προαναφερθέν τρίπτυχο ενώ απουσιάζουν τελείως οι πρωτοβουλίες από τη βάση, ακόμη και σε εργασιακούς χώρους στους οποίους γίνεται απευθείας επίθεση. Η απόπειρα κατάληψης της ΓΣΕΕ, που θα αποτελούσε το «καινούριο» στην απεργία της 15 Δεκέμβρη, ήταν κι αυτή μια απόπειρα επανάληψης της κατάληψης που είχε γίνει στη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη του 2008 και επιβεβαίωσε ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται είτε σαν φάρσα είτε σαν τραγωδία. Μοναδική, ίσως, εξαίρεση ήταν η πρωτοβουλία των εργαζομένων της ΕΘΕΛ να καταλάβουν τις εξόδους των αμαξοστασίων για περίπου 2 ώρες το βράδυ της 15ης Δεκέμβρη, εμποδίζοντας την έξοδο των οχημάτων και παρατείνοντας κατά 2 περίπου ώρες τη στάση εργασίας τους!

Η πιο μεγάλη σε διάρκεια και ίσως η μαχητικότερη κινητοποίηση το διάστημα από τον Ιούλιο μέχρι το Σεπτέμβριο του 2010 ήταν αυτή των ιδιοκτητών οχημάτων δημόσιων μεταφορών που είχε τεράστιο αντίκτυπο στις δημόσιες μεταφορές και τη λειτουργία της αγοράς. Στα τέλη Ιουλίου οι «φορτηγατζήδες» κινητοποιήθηκαν ενάντια στην επικείμενη ψήφιση του νόμου για τη λεγόμενη «απελευθέρωση» των δημόσιων μεταφορών. Οι κύριες συνέπειες του νόμου ήταν: (α) η υποτίμηση έως μηδενισμός της αξίας των αδειών τους, οι οποίες μέχρι τότε μπορούσαν να μεταπωληθούν σε ένα αρκετά υψηλό τίμημα και (β) η συγκέντρωση των μεταφορών σε ανώνυμες εταιρείες και η συρρίκνωση της αυτοαπασχόλησης στον τομέα. Μέχρι τώρα στον τομέα των δημόσιων μεταφορών κυριαρχούσαν οι ατομικές επιχειρήσεις και για να δραστηριοποιηθεί κανείς σε αυτόν έπρεπε να αγοράσει μία άδεια από κάποιον άλλο μεταφορέα που ήθελε να αποσυρθεί. Παρόμοια είναι και η κατάσταση σε άλλα επαγγέλματα για τα οποία ισχύουν περιορισμοί, όπως οι δικηγόροι για τους οποίους ισχύουν γεωγραφικοί περιορισμοί, οι φαρμακοποιοί, οι αρχιτέκτονες ή οι μηχανικοί. Αν και σε ορισμένα λεγόμενα «κλειστά επαγγέλματα», όπως οι δικηγόροι και οι μεταφορείς, δραστηριοποιούνται ήδη εταιρείες, η συγκέντρωση του κεφαλαίου σε αυτά είναι μικρότερη. Η κυβέρνηση είχε δεσμευτεί για την «απελευθέρωση» των κλειστών επαγγελμάτων και οι δημόσιες μεταφορές ήταν ο πρώτος κλάδος που επέλεξε να «απελευθερώσει», αποτελώντας ένα «crash-test» για την ικανότητά της να επιβάλει το μέτρο αυτό και στα άλλα επαγγέλματα. Η επιμονή του ΔΝΤ, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της ΕΚΤ και της Ελληνικής κυβέρνησης στην «απελευθέρωση» των μεταφορών δείχνει τη σημασία που αποδίδουν στη συγκέντρωση κεφαλαίου σε αυτόν το συγκεκριμένο τομέα, αυξάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την κερδοφορία του. Μπορούμε να πούμε ότι η ουσία της «απελευθέρωσης» είναι η υποτίμηση και η καταστροφή του μικρού κεφαλαίου, της αυτοαπασχόλησης και της μικροαστικής ιδιοκτησίας. Στην πραγματικότητα τίποτα δεν απελευθερώνεται· αντίθετα το κεφάλαιο «συγκεντρώνει τις δυνάμεις του» για να επεκταθεί ακόμα περισσότερο.

Η απεργία στις οδικές μεταφορές προκάλεσε σημαντικά προβλήματα στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων, ειδικά των καυσίμων, και καθώς βρισκόμασταν στο ζενίθ της τουριστικής περιόδου, η κυβέρνηση πέτυχε, χάρη και στην αгаστή συνεργασία της πλειοψηφίας των ΜΜΕ, να απομονώσει τους απεργούς και να τους παρουσιάσει ως «εχθρούς του δημοσίου συμφέροντος». Τέσσερις μόλις μέρες μετά την έναρξη της κινητοποίησης, η κυβέρνηση κατέφυγε στη λύση της πολιτικής επιστράτευσης των απεργών και των οχημάτων τους. Επίσης, για να σπάσει την απεργία, κινητοποίησε οχήματα και σκάφη του στρατού για τον ανεφοδιασμό με καύσιμα «νευραλγικών τομέων»· για τον ίδιο σκοπό χρησιμοποιήθηκαν και τα βυτιοφόρα των εταιρειών εμπορίας καυσίμων. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι περισσότεροι συνδικαλιστικοί εκπρόσωποι των μεταφορέων είναι ιδιοκτήτες μεταφορικών εταιρειών, ενώ η πλειοψηφία των μεταφορέων είναι αυτοαπασχολούμενοι. Μετά από εννέα μέρες απεργίας, η ηγεσία του σωματείου τους εξήγγειλε την αναστολή της απεργίας για να προχωρήσει σε νέες διαπραγματεύσεις με το Υπουργείο Μεταφορών για ορισμένα παράπλευρα ζη-

τήματα του κλάδου (ασφάλιση και φορολογικές ρυθμίσεις για τους κατόχους των αδειών) και δήλωσε ότι θα εξέταζε το ενδεχόμενο νέων κινητοποιήσεων το Σεπτέμβριο του 2010, όταν θα ψηφιζόταν το νομοσχέδιο.

Το τελικό νομοσχέδιο ψηφίστηκε στα τέλη Σεπτεμβρίου, ενώ ακόμα ίσχυε η πολιτική επιστράτευση. Οι μεταφορείς βρίσκονταν ήδη στη 18η ημέρα της απεργίας τους, την οποία συνέχισαν και αφού είχε τεθεί σε εφαρμογή ο νόμος. Σε απάντηση, η κυβέρνηση κινητοποίησε ένα γιγαντιαίο απεργοσπαστικό μηχανισμό: η αστυνομία συνόδευε κονβόι απεργοσπαστών και συνέλαβε απεργούς που δε συμμορφώθηκαν στην πολιτική επιστράτευση, ενώ τα ΜΑΤ έσπασαν τα μπλόκα που είχαν στήσει οι μεταφορείς. Σημαντικό ρόλο στο σπάσιμο της απεργίας έπαιξε και η στάση των ΜΜΕ που προωθούσαν μια εξαιρετικά επιθετική προπαγάνδα εις βάρος των απεργών, παρουσιάζοντάς τους ως «συντεχνία»^[25] και «υπονομευτές» της προσπάθειας που γίνεται για τη διάσωση της «εθνικής οικονομίας». Παρά τη μεγάλη μαχητικότητα των μεταφορέων (συγκρούσεις με τα ΜΑΤ έξω από το Υπουργείο Μεταφορών και τη Βουλή στην Αθήνα και έξω από διυλιστήρια καυσίμων στη Θεσσαλονίκη, στήσιμο μπλόκων σε οδικές αρτηρίες-κλειδιά και ξυλοδαρμός των απεργοσπαστών), το κοινωνικό περιεχόμενο του αγώνα τους παρέμεινε αποκλειστικά κλαδικό, ενώ δεν έλειψαν και εθνικιστικά στοιχεία (παρουσία πλήθους ελληνικών σημαιών στις πορείες και καπελάκια που έγραφαν «Μολών Λαβέ»). Αυτό το στοιχείο έκρινε και την κινητοποίηση, καθώς η έλλειψη κοινωνικών συμμαχιών σταδιακά απομόνωνσε τους απεργούς και υπέσκαψε το ηθικό τους. Στο τέλος, χωρίστηκαν σε μια πλειοψηφία που γύρισε πίσω στη δουλειά ηττημένη και σε μια μικρή μειοψηφία οργανισμένων απεργών, οι οποίοι χαρακτηρίστηκαν «εξτρεμιστές». Οι ενέργειες όσων προσπάθησαν να συνεχίσουν τον αγώνα (κόψιμο των λάστιχων σε φορτηγά απεργοσπαστών ή κάψιμο των φορτηγών) καταδικάστηκαν από το σωματείο τους, ενώ η προσπάθεια σχηματισμού απεργιακής επιτροπής για τη συνέχιση της απεργίας υπονομεύτηκε κι αυτή από το σωματείο, με αποτέλεσμα τη λήξη της κινητοποίησης.

Μια από τις σημαντικότερες κινηματικές πρακτικές που αναπτύχθηκαν τον περασμένο χρόνο είναι η άρνηση πληρωμής των διοδίων, γνωστή και ως «Δεν πληρώνω». Η πρακτική αυτή ξεκίνησε να αναπτύσσεται αρχικά σε τοπικό επίπεδο και αφορούσε την άρνηση πληρωμής διοδίων για τοπικές μετακινήσεις (ειδικά στη Β.Α. Αττική), αλλά πολύ γρήγορα εξαπλώθηκε σε ολόκληρο το εθνικό οδικό δίκτυο.

Η πρακτική αυτή βρήκε έρεισμα στις «προβληματικές», όπως και η ίδια η κυβέρνηση παραδέχεται, συμβάσεις παραχώρησης που ψηφίστηκαν με νόμο στη βουλή το 2007 από τα δυο μεγάλα κόμματα και αφορούν στην κατασκευή των πέντε μεγάλων αυτοκινητόδρομων της χώρας καθώς και την παταγώδη αποτυχία της κατασκευής της υποθαλάσσιας αρτηρίας Θεσσαλονίκης. Την κατασκευή, όπως και τη λειτουργία, συντήρηση και εκμετάλλευσή τους για μεγάλο χρονικό διάστημα (30 έτη) έχουν αναλάβει κοινοπραξίες ιδιωτικών επιχειρήσεων (ελληνικών και ξένων) με χρηματοδότηση από ευρωπαϊκά, κρατικά και ιδιωτικά κονδύλια.

Ο θεμελιώδης σκοπός της κατασκευής αυτών των έργων, η εξυπηρέτηση της ανάγκης του κεφαλαίου για δημιουργία δρόμων ταχύτερης και ασφαλέστερης ροής των ανθρώπινων και μη εμπορευμάτων, δεν είχε μεγάλη επιτυχία. Η προσπάθεια να συν-

[25] Τονιζόταν, επίσης, το γεγονός ότι οι περισσότερες άδειες αρχικά δόθηκαν επί χούφτας.

δυναστούν οι απαιτήσεις της ΕΕ για να χρηματοδοτήσει τα έργα αυτά με τις απαιτήσεις των ελλήνων καπιταλιστών και τα δεκάδες αιτήματα τοπικών παραγόντων, που οι περιοχές τους εμπλέκονται στην κατασκευή των αυτοκινητοδρόμων, δεν είχε και τα καλύτερα αποτελέσματα.

Τα τεχνικά προβλήματα (περιβαλλοντικά, αρχαιολογικά, απαλλοτριώσεις, δίκτυα κοινής ωφέλειας) που προκάλεσαν καθυστερήσεις στην ολοκλήρωσή τους, σε συνδυασμό με τη μείωση της χρηματοδότησης (από τις τράπεζες και το κράτος, ειδικά την τελευταία διετία) αλλά και τις τοπικές αντιδράσεις από όπου περνούν οι αυτοκινητόδρομοι δημιούργησαν μια εκρηκτική κατάσταση. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις συμβάσεις αυτές τα έσοδα από τα διόδια δε χρησιμοποιούνται απλά ως μέσο αποπληρωμής των ιδιωτικών επενδύσεων αλλά και ως πηγή χρηματοδότησης για άλλα έργα. Δηλαδή, μια κοινοπραξία εταιρειών εισπράττει διόδια από ένα οδικό άξονα στην Αθηνών-Λαμίας και, θεωρητικά τουλάχιστον, χρησιμοποιεί τα έσοδα για να χρηματοδοτήσει την κατασκευή ενός άξονα στην δυτική Ελλάδα. Ωστόσο, ενώ από το 2007 τα διόδια γίνονται συνεχώς πυκνότερα και ακριβότερα, οι αυτοκινητόδρομοι δεν έχουν ολοκληρωθεί. Ταυτόχρονα, τα διόδια είναι πηγή χρήματος και για το κράτος μέσω του ΦΠΑ.

Η κακή εξέλιξη των μεγάλων έργων και η αύξηση του αριθμού και της τιμής των διοδίων, αύξησαν την κοινωνική δυσαρέσκεια. Η δυσαρέσκεια αυτή υποδαυλίστηκε και από τις ματαιωμένες υποσχέσεις του ΠΑΣΟΚ για μείωση της τιμής των διοδίων.

Στην κατάσταση αυτή πάτησε η πρακτική αυτομείωσης, «Δεν πληρώνω». Αντλώντας τα επιχειρήματά της από το δημοκρατικό δικαϊκό σύστημα μιας υποτιθέμενης «ίσης ανταλλαγής», η πρακτική αυτή προϋποθέτει ότι από τους δύο «συμβαλλόμενους» -οδηγούς-πελάτες και κράτος-κατασκευαστικές εταιρείες-, οι πρώτοι έχουν ήδη εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τους. Θεωρούν, λοιπόν, ότι είναι «νόμιμη» και «δίκαιη» η άρνηση πληρωμής διοδίων αφού οι συμβάσεις είναι «αποικιακού τύπου» και οι εθνικές οδοί «έχουν ήδη χρυσοπληρωθεί μέσω της φορολογίας, των τελών κυκλοφορίας και των διοδίων που τόσα χρόνια καταβάλλονται». Σταδιακά, η πολιτική στήριξη τοπικών παρα-

γόντων (πχ δημάρχων και δημοτικών συμβουλίων), καθώς και η «επιστημονική» στήριξη νομικών και τεχνικών συμβούλων έδωσαν επιπλέον «κύρος» σ' αυτήν την πρακτική που άρχισε να γενικεύεται..

Επίσης, το γεγονός ότι η τροχαία ή η αστυνομία δεν έχει το δικαίωμα να παρέμβει όταν κάποιος δεν πληρώνει διόδια, έκανε εύκολα οικειοποιήσιμη την πρακτική. Το «Δεν πληρώνω» πήρε μεγάλες διαστάσεις, με τις κοινοπραξίες των εργολάβων να πιέζουν την κυβέρνηση να παρέμβει και να εξασφαλίσει τα διαφυγόντα κέρδη τους. Σύντομα, στο χορό του «Δεν πληρώνω» μπήκαν το ΠΑΜΕ και ο ΣΥΡΙΖΑ, βλέποντας μια ευκαιρία ψηφοθηρίας. Η έκταση του ελέγχου που ασκούν οι κοινωνικοί και πολιτικοί αντιπρόσωποι θα φανεί όταν αρχίσει να τίθεται σε αμφισβήτηση το δίλημμα «νόμιμο-παράνομο», που αποτελεί και τη βασική αδυναμία αυτής της κινηματικής πρακτικής. Κάτι που σύντομα θα γίνει, καθώς το κεφάλαιο και το κράτος σκληραίνουν τη στάση τους.

Τις στιγμές που γράφονται αυτές οι γραμμές η αντιπαράθεση μεταξύ κυβέρνησης και «αρνητών πληρωμής» έχει πάρει διαστάσεις κεντρικού πολιτικού ζητήματος. Το ΠΑΣΟΚ, έκανε αυτό που ξέρει καλά: έδωσε το πράσινο φως για την ποινικοποίηση της πρακτικής εξαπολύοντας ταυτόχρονα μια ακραία συντηρητική προπαγάνδα περί «τζαμπατζήδων», «δολιοφθορέων» και «εχθρών του δημοσίου συμφέροντος». Από κοντά φυσικά οι παντός είδους (ακρο)δεξιόι υπερασπιστές του Νόμου και της Τάξης. Παράλληλα, οι εταιρείες, μέσω των μίντια που ελέγχουν, επιδόθηκαν στο προσφιές τους κυνήγι μαγισμών.

Στις αρχές του 2011 η πρακτική του «δεν πληρώνω», που εκφράζει την άρνηση μετακύλισης του κόστους αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης σε εμάς τους ίδιους, άρχισε να εξαπλώνεται και στα μέσα μαζικής μεταφοράς. Κορυφώθηκε με τις απεργίες και τις στάσεις των εργαζομένων στα μέσα μαζικής μεταφοράς, τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο του 2011, οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό στήριξαν τις αντιδράσεις απέναντι στις αυξήσεις. Με αφορμή την αύξηση της τιμής των εισιτηρίων και την απόπειρα αναδιάρθρωσης των εργασιακών σχέσεων στις εμπλεκόμενες ΔΕΚΟ, η πρακτική της «λαθρεπιβίβασης» και της ανταλλαγής επικυρωμένων εισιτηρίων παίρνει ανοιχτό και συλλογικό χαρακτήρα. Συνοδευμένη από σαμποτάζ ακυρωτικών που πραγματοποιήθηκαν σε παρεμβάσεις ενάντια στις αυξήσεις, η αυτομείωση μπορεί να γίνει βασική μορφή της ταξικής πάλης σήμερα. Η προοπτική να διευρυνθεί η άρνηση πληρωμών προς όλες τις πλευρές της κοινωνικής αναπαραγωγής, υγεία, εκπαίδευση, ασφάλιση, υπηρεσίες κοινής ωφέλειας... οι οποίες διαρκώς περιφράσσονται με το χρήμα, θα είναι, εξάλλου, **η μόνη προλεταριακή προοπτική** άρνησης πληρωμής του χρέους, σ' αντίθεση με τις κάθε είδους «προτάσεις» προς το κράτος από την αριστερά.

Κάποια (προσωρινά) συμπεράσματα

Μολονότι οι αγώνες αυτοί προκάλεσαν σημαντικά προβλήματα στο ελληνικό κεφάλαιο και το κράτος του στη διάρκεια της περσινής χρονιάς, φαίνεται να ακολουθούν όλοι το ίδιο μοτίβο: παρέμειναν αποσπασματικοί, ασύνδετοι, αμυντικοί και τελείως ελεγχόμενοι ή σαμποταρισμένοι από τα συνδικάτα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο τα συνδικάτα υπονομεύουν τις απεργιακές κινητοποιήσεις είναι αυτό που συνέβη στη γενική απεργία της 8ης Ιουλίου όταν το ελεγχόμενο από την ΠΑΣΚ σωματείο των εργαζομένων στο Αττικό μετρό, σε αντίθεση με ό,τι συνέβη στις προηγούμενες γενικές απεργίες, αποφάσισε να διακόψει τη λειτουργία του μετρό καθόλη τη δι-

άρκεια της ημέρας, εμποδίζοντας πολλούς απεργούς να συμμετάσχουν στην πορεία καθώς δεν μπορούσαν να προσεγγίσουν το κέντρο.

Ο υπονομευτικός και διαμεσολαβητικός ρόλος του συνδικαλιστικού μηχανισμού γίνεται ξεκάθαρος εάν κανείς εξετάσει τις ενέργειες των δύο συνδικαλιστικών συνομοσπονδιών –της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ– που βρίσκονται υπό τον πλήρη έλεγχο της πασοκικής κυβέρνησης και κάνουν ό,τι περνάει από το χέρι τους για να παρεμποδίσουν οποιαδήποτε ουσιαστική αντίδραση ενάντια στα μέτρα που λαμβάνει η κυβέρνηση.

Μόνο αφελείς θα πίστευαν ότι η κήρυξη έξι 24ωρων απεργιών από τη ΓΣΕΕ το διάστημα από το Φεβρουάριο μέχρι το Δεκέμβριο του 2010 και οκτώ 24ωρων απεργιών και μερικών στάσεων εργασίας το ίδιο διάστημα από την ΑΔΕΔΥ σήμαιναν μια πραγματική προσπάθεια εκ μέρους τους να προωθήσουν τους αγώνες ή μια δυναμική απάντηση της εργατικής τάξης. Ως συνήθως, η κήρυξη των απεργιών αυτών δε συνοδεύτηκε από κάποια ιδιαίτερη κινητοποίηση των συνδικάτων στους εργασιακούς χώρους. Καθώς δεν υπήρχε καμία προετοιμασία για τις απεργίες, το ποσοστό των απεργών μετά το Μάη έφθινε διαρκώς και οι διαδηλώσεις εκφυλίζονταν, κουράζοντας τους απεργούς και λειτουργώντας ως βαλβίδα ασφαλείας που εκτόνωνσε τη συσσωρευμένη οργή για τα μέτρα λιτότητας. Έτσι, προς το παρόν, δε φαίνεται πιθανό η κρίση και η πίεση που άσκησε η βάση σ' αυτούς τους αρτηριοσκληρωτικούς μηχανισμούς να οδηγήσουν σε κάποιες σημαντικές αλλαγές στη δομή και τη λειτουργία τους, ιδιαίτερα εάν λάβουμε υπόψη μας την κατάσταση αταραξίας στην οποία βρίσκονται τα χαμηλόβαθμα συνδικαλιστικά στελέχη που πρόσκεινται στην ΠΑΣΚ, η οποία εξακολουθεί να κερδίζει την πλειοψηφία των ψήφων στους περισσότερους εργασιακούς χώρους. Παρόλο που η «κρίση του χρέους» υπονομεύει περαιτέρω την ήδη αδύναμη λειτουργία των συνδικάτων να εγγυηθούν τη βελτίωση των συνθηκών αναπαραγωγής του προλεταριάτου ως εργατικής δύναμης, εντούτοις η δύναμή τους βρίσκεται στη συντεχνιακή και ατομικιστική χρήση τους από τους προλετάριους. Η γνωστή παράδοση των πελατειακών σχέσεων εξακολουθεί να κυριαρχεί μέσα στα συνδικάτα, καθώς, ειδικά στο δημόσιο τομέα, οι διασυνδέσεις με κάποια συνδικαλιστική παράταξη ή ακόμα και η ψήφος στην ΠΑΣΚ ή τη ΔΑΚΕ συνεχίζουν ν' αποτελούν ένα πρώτο βήμα για την επαγγελματική ή κοινωνική ανέλιξη ή τουλάχιστον να χρησιμεύσουν για την ατομική επίλυση προβλημάτων που μπορεί να αντιμετωπίζει κάποιος στο χώρο εργασίας του. Επομένως, αν και τέτοια υλικά οφέλη μπορεί να έχουν σχετικά περιοριστεί στην παρούσα συγκυρία, δεν έχουν, εντούτοις, χάσει την βαρύτητά τους. Τα συνδικαλιστικά στελέχη μπορούν να βασίζονται επομένως τόσο στην κοινωνική αδράνεια όσο και σ' αυτές τις πελατειακές σχέσεις που δημιουργούν ένα σχετικά χαλαρό κλίμα στο δημόσιο τομέα ώστε να μην καθίσταται αναγκαία η άμεση μεταρρύθμιση της δομής του συνδικαλισμού.

Όσον αφορά τις ενέργειες του ΠΑΜΕ, μοιάζουν πιθανόν εντυπωσιακές, δεδομένου ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν το ΠΑΜΕ που κάλεσε πρώτο κινητοποιήσεις, εξαναγκάζοντας τη ΓΣΕΕ και την ΑΔΕΔΥ να το ακολουθήσουν. Το ΠΑΜΕ οργάνωσε κυρίως θεαματικές ενέργειες, όπως οι καταλήψεις τηλεοπτικών σταθμών, των υπουργείων οικονομικών και απασχόλησης, τον αποκλεισμό του χρηματιστηρίου με το αλησμόνητο πανό «CRISIS PAY THE PLUTOCRACY» και τον αποκλεισμό του λιμανιού του Πειραιά όταν η «ανεξάρτητη δικαιοσύνη» έκρινε παράνομη την απεργία των ναυτεργατών. Για όσους γνωρίζουν έστω και ελάχιστα τον τρόπο σκέψης και λειτουργίας του μηχανισμού του ΚΚΕ, δεν είναι δύσκολο να αντιληφθούν ότι όλες αυτές οι «δράσεις» βρίσκονταν υπό τον απόλυτο έλεγχο του Κόμματος, χωρίς ψήγμα πρωτοβουλίας από τη βάση. Είναι επίσης βέβαιο ότι εάν οι αγώνες ενάντια στα νέα μέτρα κλιμακώνονταν, ο μηχανισμός

νισμός του ΠΑΜΕ θα έσπευδε εκ νέου να παίξει το ρόλο του «χωροφύλακα του κινήματος», καταστέλλοντας οποιαδήποτε ριζοσπαστική ενέργεια ή πρωτοβουλία – όπως έχει κάνει άπειρες φορές στο παρελθόν. Αυτή του η διάθεση γίνεται άλλωστε σαφής και από τη μόνιμη τακτική του να οργανώνει ξεχωριστές και κυρίως ειρηνικές διαδηλώσεις, εμποδίζοντας τα μέλη του να έρθουν σε επαφή και να επικοινωνήσουν με άλλους απεργούς.

Όμως, πέρα από το ρόλο που παίζει η διαμεσολαβητική και αστυνομική λειτουργία των συνδικάτων, είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι μέχρι τώρα απουσίαζαν σχεδόν παντελώς αυτόνομες προλεταριακές πρωτοβουλίες με σαφώς ριζοσπαστικό περιεχόμενο αγώνα που να υπερβαίνουν τα συνδικαλιστικά και κλαδικά αιτήματα μέσα στους χώρους εργασίας. Εξαίρεση, που επιβεβαιώνει όμως τον κανόνα, αποτέλεσε η κινητοποίηση των νοσοκομειακών γιατρών εναντίον των περικοπών στον τομέα της υγείας, οι οποίοι πήραν την πρωτοβουλία να κάνουν δωρεάν εξετάσεις στους ασθενείς επί μία εβδομάδα σε όλα τα δημόσια νοσοκομεία. Τέτοιου είδους πρωτοβουλίες που πάνε κόντρα στους διαχωρισμούς που το κεφάλαιο τρέφει μέσα στην τάξη μας είναι, ωστόσο, σπάνιες.

Αντίθετα με μια μηχανιστική αντίληψη αριστερής προέλευσης, σύμφωνα με την οποία «όσο μεγαλύτερη η κρίση, τόσο το καλύτερο για τους αγώνες», η μέχρι τώρα διαδρομή μας στους ταξικούς αγώνες των προηγούμενων μηνών δε μας οδηγεί σε ιδιαίτερα αισιόδοξα συμπεράσματα. Πολλά αντιφατικά στοιχεία συνθέτουν τη θολή εικόνα μιας εργατικής τάξης στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό που, εν μέσω οξυμμένης κρίσης, η δραστηριότητά της γεννά περισσότερα ερωτηματικά παρά βεβαιότητες. Είναι αλήθεια ότι η χειραγώγηση των συνδικάτων, που εξακολουθούν να καθορίζουν το περιεχόμενο, το χώρο και το χρόνο των απεργιών και διαδηλώσεων, αντανakλά την παθητικότητα της συντριπτικής πλειοψηφίας των προλετάρων. Ωστόσο, άλλο τόσο εμφανής και πραγματική είναι η χαρά της συνεύρεσης απεργών από διαφορετικούς κλάδους στο δρόμο, η συχνή μαχητικότητά τους ενάντια στη συνδικαλιστική και στη συμβατική αστυνομία, η επιθυμία συλλογικού ελέγχου του κέντρου της πόλης. Σε ποιο βαθμό όμως ο δρόμος μπορεί να λειτουργήσει ως *πεδίο απεγκλωβισμού* από την ασφυξία του συντεχνιασμού και του κατακερματισμού και σε ποιο βαθμό ως *υποκατάστατο* της αυταutόνομης οργάνωσης του αγώνα μέσα στους χώρους εργασίας ή στις γειτονιές; Οι προσωρινές συναντήσεις στο δρόμο (που συχνά παίρνουν βίαιη μορφή) πόσο εκτονώνουν την οργή που γεννά η κρίση και πόσο βάζουν τις βάσεις μιας νέας κοινωνικότητας που ξεπερνά τους κλαδικούς διαχωρισμούς;

Πέρα απ' αυτά τα ερωτήματα, πιο ανησυχητικά είναι τα δείγματα μιας ανερχόμενης *διαταξικής αντίληψης* (ακόμα και μέσα στους αγώνες), πολύ χαρακτηριστικής του μικροϊδιοκτητικού χαρακτήρα του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού. Στον αντίποδα του καθεστωτικού «όλοι μαζί τα φάγαμε» αναδύεται το «κλέφτες πολιτικοί» και «μη φαγώθουμε μεταξύ μας», υπονοώντας ότι απέναντι στους «διεφθαρμένους πολιτικούς» το αντίπαλο δέος είναι το «λαϊκό μέτωπο» μικροαφεντικών που δοκιμάζονται από την κρίση και προλετάρων υπαλλήλων τους που δείχνουν κατανόηση και συμπάθεια.

Είναι σ' αυτή τη no man's land του ελληνικού μικροαστισμού που χαροπαλεύει και η οποία συγκαλύπτει τη βία των ταξικών σχέσεων της μικρής και οικογενειακής επιχείρησης που βρίσκουν γόνιμο έδαφος και οι αντιδραστικές απόψεις περί «κακού ΔΝΤ και ξένου κεφαλαίου» και υπέρ του «έλληνα επαγγελματία». Όξυνση του ταξικού ανταγωνισμού ή εθνικιστικός «λαϊκομετωπικός» αγώνας θα είναι το επείγον ερώτημα που θα μας απασχολεί έμπρακτα όλο και περισσότερο στο άμεσο μέλλον.

Εθνικισμός και ενοχή: μηχανισμοί (αυτο)πειθάρχησης και εσωτερίκευσης της κρίσης

Η ανεπαρκής απάντηση του προλεταριάτου στην επίθεση που ακούει στο όνομα «κρίση του χρέους» μπορεί να αποδοθεί, εν μέρει, στην αποτελεσματικότητα της προπαγάνδας που εξαπέλυσε το κράτος για να τη νομιμοποιήσει. Για να εργαστούμε περισσότερο με λιγότερα χρήματα, πρέπει να αποδεχτούμε ότι αντιμετωπίζουμε ένα «πρόβλημα» που βρίσκεται σε μια σφαίρα στην οποία δεν μπορούμε να παρέμβουμε και την οποία δεν μπορούμε να ελέγξουμε. Έτσι, η αιτία της κρίσης αποδίδεται σε ένα σχεδόν μεταφυσικό αλλά αναπόδραστο κόσμο αγορών, στατιστικών, οίκων αξιολόγησης, σπεκουλαδόρων και πάει λέγοντας. Αυτό το πέπλο μυστικοποίησης έχει σα στόχο να αποκρύψει την πραγματική πηγή της κρίσης που είναι η σπασμωδική αλλά επίμονη άρνηση του παγκόσμιου προλεταριάτου να υποταχθεί πλήρως στο κεφάλαιο καθώς και η κυκλοφορία των αγώνων του, όσο περιορισμένη κι αν είναι αυτή.

Έτσι, σε μια περίοδο οξείας κρίσης, η εμμονή του κεφαλαίου να ανακτήσει τον έλεγχο πάνω στο προλεταριάτο –ειδικά όταν δυο χρόνια πριν η προσταγή του κεφαλαίου και του κράτους του αμφισβητήθηκε και απονομιμοποιήθηκε βίαια– μεταλλάσσεται στην αόρατη, σκοτεινή παντοδυναμία της «οικονομίας» και των «αγορών» που λειτουργούν σε ένα ακαθόριστο επίπεδο, προκαλώντας ένα γενικευμένο αίσθημα αδυναμίας και μοιρολατρίας. Τα σκληρά μέτρα λιτότητας, αυτή η ρητή κήρυξη ταξικού πολέμου, πρέπει να εμφανιστούν ως κάτι «φυσιολογικό». Η κρίση παρουσιάζεται ως μια μη αντιστρέψιμη *φυσική καταστροφή* κι εμείς θα πρέπει να περιμένουμε υπομονετικά μερικά χρόνια μέχρι να «ολοκληρωθεί» ο κύκλος της, όπως μας συνιστούν οι οικονομολόγοι-μετεωρολόγοι.

Το ελληνικό κράτος με τη σημερινή πασοκική μορφή του σε αगाστή συνεργασία με τους ευρωπαίους εταίρους και φυσικά με τους κανόνες των μέσων μαζικής ενημέρωσης όξυνε την ιδεολογική τρομοκρατία χρησιμοποιώντας κι ένα παραδοσιακό, αλλά παντός καιρού, όπλο: την «εθνική ενότητα». Διατηρώντας προσεκτικά τις ισορροπίες, ώστε η κρίση να μη δημιουργήσει φυγόκεντρες τάσεις και αντισυνεπείς αισθήματα, το κράτος παρουσιάζει τον ταξικό πόλεμο που εξαπολύει ως ζήτημα υπεράσπισης του έθνους – αυτή την αέναη ψευδαίσθηση. Με λίγα λόγια, προσπαθούν να μας πείσουν ότι δε θα δουλεύουμε πλέον για να πλουτίζουν τα αφεντικά μας αλλά για το καλό της πατρίδας. Η πατρίς χρειάζεται θυσίες!

Η «κρίση του χρέους» προσφέρει μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για την ενίσχυση της συσπείρωσης γύρω από τη μορφή έθνος-κράτος, δηλ. της βίαιης συσπείρωσης των προλεταρίων γύρω από τα συμφέροντα των αφεντικών τους. Διευκολύνει τα σχέδια των καπιταλιστών για ακόμα μεγαλύτερη υποτίμηση του προλεταριάτου, μεγαλύτερη παραγωγικότητα και τελικά υψηλότερα κέρδη. Σύμφωνα με τα λόγια του ίδιου του πρωθυπουργού *«...είναι καθαρό ότι έτσι όπως χειριστήκαμε τα οικονομικά μας, αφαιρείται ένα κομμάτι της κυριαρχίας μας που πρέπει να το πάρουμε πίσω με την αξιοπιστία μας, το πρόγραμμά μας και την αυτοθυσία του καθενός»*. Μόνο που για να αποκτήσουμε ξανά την «εθνική κυριαρχία μας», θα πρέπει ο καθένας από εμάς να ταυτιστεί με το έθνος ώστε γινόμενος ο ίδιος ανταγωνιστικός, να γίνει ξανά και το έθνος, ακόμα κι αν αυτό σημαίνει περισσότερη δουλειά, περικοπές στους μισθούς, διαιρέσεις και απολύσεις.

Σε πολλούς προλετάριους αυτή η εκστρατεία βρίσκει πρόσφορο έδαφος. Η εθνική ενότητα επανεπιβεβαιώνεται χρησιμεύοντας ως ένα **υποκατάστατο «συλλογικής» ταυτότητας** όταν σε περιόδους οικονομικής και κοινωνικής αποσύνθεσης, οι **συντεχνι-**

ακοί/ατομικιστικοί ρόλοι εντός των πραγματοποιημένων κοινωνικών σχέσεων διαλύονται. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, τόσο ο συνδικαλισμός όσο και τα πολιτικά κόμματα, που χαρακτηρίζονταν και τα δύο αυξανόμενα από τη χρήση συλλογικών μέσων για την επίτευξη ατομικών στόχων, γίνονταν όλο και λιγότερο ελκυστικοί και αποτελεσματικοί σε σύγκριση με τη χρήση των ατομικών ή οικογενειακών δανείων. Η «κρίση του δημόσιου χρέους» και η επικείμενη χρεοκοπία μπορεί να σημαίνουν μια καταστροφή σε ατομικό και οικογενειακό επίπεδο την οποία οι περισσότεροι προλετάριοι δεν είναι προετοιμασμένοι να αντιστρέψουν με έναν αυτόνομο ταξικό τρόπο αλλά ούτε καν με ένα συντεχνιακό τρόπο. Επομένως, η απροθυμία συμμετοχής στους αγώνες και η παθητικότητα υπό τη σημαία της «εθνικής ταυτότητας» χρησιμεύουν ως καταφύγιο και ως εκλογίκευση για όσους δεν είναι διατεθειμένοι ν' αντισταθούν στην υποτίμησή τους *τώρα*, αλλά εναποθέτουν τις ελπίδες τους για μια μελλοντική αύξηση της αξίας της δικής τους εργατικής δύναμης στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Οι απεργοσπάστες δεν αποκλείεται να φτάσουν στο σημείο να επιτεθούν φραστικά στους συνάδελφούς τους που απεργούν επειδή θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο αυτήν την προσπάθεια.

Από τη στιγμή που η κρίση βιώνεται ως μια μυριάδα αλληλοσυνδεόμενων προσωπικών αποτυχιών (το «ζούμε πέρα από τις δυνατότητές μας» συνοψίζει τις ατομικές «καταχρήσεις» και «δυσλειτουργίες» που οδήγησαν σε μια «εθνική καταστροφή»), ο αυτοοικτιρισμός και η ενοχή μπορεί να πάρουν διαστάσεις επιδημίας ώστε να είναι αναγκαία η ύπαρξη κάποιων μηχανισμών άμυνας. Αυτοί οι μηχανισμοί άμυνας ενεργοποιούνται μέσω της προβολής του αισθήματος ενοχής σ' ένα κυνήγι μαγισσών ενάντια στους «δαπανηρούς» δημόσιους υπαλλήλους, τους φοροφυγάδες ή ακόμα και τους «διεφθαρμένους» πολιτικούς που «δεν μπόρεσαν» να φανούν αντάξιοι του λειτουργήματός τους και επελέγησαν να μετατραπούν σε αποδιοπομπαίους τράγους. Οι ιδεολόγοι του συστήματος, από μεριά τους, γνωρίζοντας ότι σε περιόδους κρίσης το κεφάλαιο και το κράτος δεν είναι πλέον αξιόπιστα καθώς οι «υποσχόμενες ανταμοιβές» δεν ήρθαν ποτέ, κατευθύνουν με περισσή προθυμία την οργή και το φόβο προς ασφαλέστερες για το σύστημα διεξόδους.^[26]

Για να επανέλθουμε στον εθνικισμό, τόσο αυτός όσο και ο λαϊκισμός δεν επιβάλλονται μόνο από τα πάνω, αλλά αναδύονται και μέσα από τους αγώνες τους ίδιους, κυρίως μέσω της επιρροής του **κυρίαρχου λόγου της αριστεράς και της άκρας αριστεράς**. Τα βασικά του σχήματα είναι η «πρόοδος της χώρας», η «τόνωση της εθνικής οικονομίας», η βελτίωση των όρων διαβίωσης «του ελληνικού λαού» (που για το ΚΚΕ συμπεριλαμβάνει ακόμα και το μικρό κεφάλαιο, εξ ου και η ρητορεία περί «πλουτοκρατίας»), αντιστρέφοντας έτσι πλήρως τους όρους της αντιπαράθεσης: ο ελληνικός καπιταλιστικός σχηματισμός γίνεται «χώρα», η διευρυνόμενη αναπαραγωγή του συνολικού κοινωνικού

[26] Μια άλλη όψη του γενικευμένου αισθήματος «αδυναμίας» μπροστά στο όλο και αυστηρότερα μέτρα λιτότητας και τις αλλοτριωτικές δυνάμεις της οικονομίας που κυριαρχούν πάνω στις ζωές μας, μπορεί να εντοπιστεί στην αύξηση των ανθρώπων που ζητούν βοήθεια από ψυχιάτρους και ψυχιατρικά ιδρύματα. Σύμφωνα με κάποιους ειδικούς, ορισμένες ψυχικές διαταραχές όπως η κατάθλιψη, οι κρίσεις πανικού και η αγχώδης διαταραχή συνδέονται άμεσα με την αύξηση της ανεργίας, την ατομική χρέωση και το γενικευμένο αίσθημα αβεβαιότητας. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσαν δύο από τα μεγαλύτερα Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής της Αθήνας, παρατηρείται μια σημαντική αύξηση των ανθρώπων που απευθύνθηκαν για βοήθεια σε αυτά το 2009 σε σχέση με το 2008 και μια επιπλέον αύξηση κατά τους τρεις πρώτους μήνες του 2010. Δυστυχώς δεν υπάρχουν συνολικά στοιχεία ή δημόσιες έρευνες για την ψυχική υγεία στην Ελλάδα· όμως αυτή η αυξητική τάση επιβεβαιώνεται και από την αύξηση της πώλησης ψυχοφαρμάκων, ιδιαίτερα αντικαταθλιπτικών, αγχολυτικών και υπνωτικών χαπιών από τον Ιανουάριο του 2010 και μετά. Στα παραπάνω στοιχεία πρέπει να προσθέσουμε μια μικρή αλλά όχι άνευ σημασίας αύξηση των αυτοκτονιών τους τελευταίους μήνες, συχνά λόγω αδυναμίας αποπληρωμής χρεών.

κεφαλαίου βαφτίζεται «εθνική οικονομία» και οι ρυθμοί συσσώρευσης του κεφαλαίου «ανάπτυξη». Ακόμα και όταν μερίδες της άκρας αριστεράς μιλούν για τον «κόσμο της εργασίας», η λογική τους είναι ενταγμένη σε ένα πατριωτικό σχέδιο. Στη συγκεκριμένη συγκυρία αυτό σημαίνει κατά βάση «έξοδο από το ευρώ και την ΕΕ» γιατί «το ευρώ συνθλίβει τις παραγωγικές δυνατότητες των χωρών του ευρωπαϊκού νότου και τις

μετατρέπει σε υποτελείς της Γερμανίας». Πέρα από το ατεκμηρίωτο τέτοιων απόψεων, αποκαλύπτουν και όλο τον κρατικισμό και εθνικισμό τους όταν κάνουν λόγο για την αναγκαιότητα ύπαρξης μιας αριστερής κυβέρνησης που θα εκφράζει τα συμφέροντα του «κόσμου της εργασίας» και η οποία θα προωθήσει τα «φιλοεργατικά» αιτήματα: εθνικοποίηση των τραπεζών, αυτοδιαχείριση στρατηγικών τομέων της εθνικής οικονομίας, μια ολόκληρη φιλολογία συναφών μεταξύ τους προτάσεων-υποδείξεων για τη μερική ή ολική διαγραφή του χρέους, συνταγές για μια «παραγωγική» αναδιοργάνωση της «χώρας» κ.α. Αιτήματα, φυσικά, που αποτελούν ζητήματα υψηλής πολιτικής, από τα πάνω, αφού μόνο μια κυβέρνηση –«φιλολαϊκή», βεβαίως– μπορεί να τα υλοποιήσει. Εν ολίγοις, στον πυρήνα των αριστερών και αριστεριστικών αυτών απόψεων βρίσκεται ένας καπιταλισμός περιορισμένος εντός των συνόρων ενάντια στα τρία ξένα κακά (ΔΝΤ, ΕΚΤ και ΕΕ)^[27] και την «Κουίσιλιγκ» ελληνική κυβέρνηση ή ακόμα και η ιδέα των Σοσιαλιστικών Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης, στην οποία θα φτάσουμε αν κάθε χώρα της περιφέρειας ακολουθήσει μια τέτοια προοπτική.

Το γεγονός, βέβαια, ότι η επιρροή της αριστεράς είναι σχετικά περιορισμένη γενικά στους προλετάριους, δε σημαίνει ότι η επιρροή της στους αγώνες είναι αμελητέα. Και το πρόβλημα εστιάζεται ακριβώς στο ότι στους διάσπαρτους και απομονωμένους μεταξύ τους αγώνες του προλεταριάτου ενάντια στη λεηλασία και την υποτίμησή του η υποτιθέμενη «ενοποίηση» που προτείνεται από την αριστερά, ακόμα και μέσω μιας αντικαπιταλιστικής ρητορείας, δεν έχει παρά, κατά βάση, ένα **αντιιμπεριαλιστικό, εθνικιστικό, κρατικίστικο και τελικά συντηρητικό περιεχόμενο**

Αφήσαμε για το τέλος το σύνηθες όπλο της εξουσίας, την **καταστολή**, που προφανώς σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, όπως τώρα, εντείνεται. Η κρίση νομιμοποίησης που οξύνεται διαρκώς (ενδεικτικά είναι τα υψηλότερα μέχρι τώρα ποσοστά αποχής από τις εκλογές που καταγράφηκαν στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές), κάνει το κράτος και το κεφάλαιο να εφαρμόζουν το δόγμα της μηδενικής ανοχής απέναντι σε οποιαδήποτε απεργία η οποία αυτομάτως θεωρείται «προδοσία» του «εθνικού στόχου» του περιορισμού του ελλείμματος. Ο πρωθυπουργός ήταν σαφής όταν, απευθυνόμενος στους «ανεύθυνους» απεργούς που προδίδουν την «εθνική υπόθεση», είπε: «Χρειάζονται θυ-

[27] Δεν είναι συμπτωματικό το γεγονός ότι οι τηλεπερσόνες χρησιμοποιούν το χαρακτηρισμό «τροϊκανοί», κατά το «αρειανοί», για τους εκπροσώπους των ΔΝΤ, ΕΕ, ΕΚΤ, λες και πρόκειται για εξωγήινους. Έτσι, τονίζουν με έμμεσο τρόπο, όπως και η πλειοψηφία των αριστερών διανοούμενων, την εξωγενή, δηλαδή μη-ελληνική, προέλευση των συγκεκριμένων τεχνοκρατών.

σίες, δεν αντέχουμε μπλόκα και απεργίες». Είναι ολοφάνερο ότι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και οι καπιταλιστές φοβούνται την κοινωνική αναταραχή που μπορεί να ξεσπάσει εάν αποδειχτούν αναποτελεσματικοί οι διαμεσολαβήσεις και οι κάθε είδους μηχανισμοί του κράτους. Οι ιδεολόγοι του συστήματος προσπαθούν με κάθε μέσο να απαλείψουν ακόμα και από τη μνήμη την εξέγερση του Δεκέμβρη ως έναν εφιάλτη που δε θα πρέπει να επαναληφτεί. Ταυτόχρονα, ο φόβος για «επικείμενη κοινωνική έκρηξη» επανέρχεται περιοδικά, σαν κώδωνας κινδύνου που επιδιώκει να συσπειρώσει τις δυνάμεις του *Κόμματος της Τάξης* και να εκβιάσει την κοινωνική συναίνεση των «νομοταγών πολιτών» και των «νοικοκυραίων». Γνωρίζουν πολύ καλά ότι όταν μιλάνε για κοινωνική ειρήνη περπατάνε πάνω σε τεντωμένο σκοινί· το οπλοστάσιό τους –οι συνδικαλιστικοί μηχανισμοί, ο ατομικισμός, ο φόβος κι οι ενοχές– μπορεί κάποτε να εξαντληθεί.

Για να ξαναγυρίσουμε στο Νίτσε, «*αυτός ο κόσμος, στο βάθος, δεν έχασε ποτέ πια τη χαρακτηριστική μυρουδιά του αίματος και του μαρτυρίου*» – κάτι που επιβεβαίωσε και ο υπουργός Αντρέας Λοβέρδος όταν προαναγγέλλοντας τα «σκληρά αλλά αναγκαία μέτρα» δήλωσε ότι «*θα χυθεί αίμα!*». Ίσως, όμως, άθελά του να προανέγγειλε την καταιγίδα που αντί για την αποσύνθεση του προλεταριάτου θα φέρει την ανασύνθεση των αγώνων ενάντια στη συνδικαλιστική αστυνομία και θα στείλει το «δημόσιο έλλειμμα» στο σκουπιδοτενεκέ της ιστορίας μαζί με το έλλειμμα ζωής, που είναι το μόνο πραγματικό.

Τα Παιδιά της Γαλαρίας

Μέρη αυτού του κειμένου κυκλοφόρησαν με τη μορφή οκτασέλιδου το 2010.

ΔΕ ΧΡΩΣΤΑΜΕ ΤΙΠΟΤΑ, ΑΣ ΤΑ ΜΠΛΟΚΑΡΟΥΜΕ ΟΛΑ!

Σχετικά με το κίνημα του φθινοπώρου 2010 στη Γαλλία
με αφορμή τη «μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού»

Δεν είναι η πρώτη φορά που οι ταξικοί αγώνες στη Γαλλία παρουσιάζονται και αναλύονται σ' αυτό εδώ το έντυπο. Είτε επρόκειτο για το νικηφόρο αγώνα του φοιτητικού και νεανικού προλεταριάτου ενάντια στο CIP (Συμβόλαιο Επαγγελματικής Ένταξης ή αλλιώς και SMIC-jeunes, που θεσμοθετούσε ως ανώτερη αμοιβή για νέους κάτω των 26 ετών το 80% του βασικού μισθού) το Μάρτη-Απρίλη του 1994· είτε για τις μεγάλες απεργίες του δημόσιου τομέα και κυρίως των σιδηροδρομικών που αντιτάχθηκαν επιτυχημένα στο σχέδιο Ζιππé (που κυρίως προέβλεπε αύξηση του εργάσιμου βίου μέχρι τη συνταξιοδότηση για τους δημόσιους υπαλλήλους και ένα εκτεταμένο σχέδιο αποδιάρθρωσης των σιδηροδρόμων) το Δεκέμβρη του '95· είτε για το κίνημα των ανέργων ενάντια στις περικοπές των επιδοτήσεων τους το '97 και αρχές του '98· είτε για την εξέγερση των πλεοναζόντων προλεταρίων στα προάστια το 2005 και τον αγώνα ενάντια στην προσωρινότητα που εισήγαγε το CPE (Συμβόλαιο Πρώτης Πρόσληψης), είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι οι κάθε είδους απόπειρες καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης και πειθάρχησης συναντούν διαρκώς στη Γαλλία μια σθεναρή αντίσταση από την εργατική τάξη.^[1]

Εν μέσω μιας γενικευμένης κρίσης αναπαραγωγής της καπιταλιστικής σχέσης που στην Ευρώπη έχει πάρει τη μορφή της κρίσης του δημόσιου χρέους, η κυβέρνηση Σαρκοζύ κάνει γνωστή την πρόθεσή της ήδη από τις αρχές του 2010 να «μεταρρυθμίσει» το «ασφαλιστικό σύστημα» αυξάνοντας το όριο ηλικίας στην οποία θα μπορεί κανείς να πάρει αυτό το κομμάτι του έμμεσου μισθού που λέγεται σύνταξη. Είναι αλήθεια ότι είχαν υπάρξει αλληπάλληλες (και όχι πάντα επιτυχημένες) απόπειρες επιμήκυνσης του εργάσιμου βίου απ' το γαλλικό κράτος την τελευταία 15ετία και η συνοδευτική ιδεολογική εκστρατεία περί «ισορροπημένου εθνικού προϋπολογισμού», «αύξησης του προσδόκιμου ζωής του πληθυσμού», «αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών» κ.α. καλά κρατούσε, συσκοτίζοντας την ουσία του ζητήματος.

Ωστόσο, ήταν μέσα στην παρούσα συγκυρία της διεθνούς (και κυρίως ευρωπαϊκής) δημοσιονομικής κρίσης του κράτους που η γαλλική κυβέρνηση βρήκε μια επιπλέον νομιμοποίηση στην πολιτική επιλογή της να περιορίσει τις κοινωνικές δαπάνες ανεβάζοντας το όριο ηλικίας. Συγκεκριμένα, το νομοσχέδιο προέβλεπε αύξηση του γενικού ορίου ηλικίας για την ελάχιστη σύνταξη από τα 60 στα 62 και για την πλήρη, υποχρεωτική σύνταξη από τα 65 στα 67.^[2] Αυτή τη φορά η κυβέρνηση απέφυγε το λάθος της κυβέρνησης Ζιππé που επιχείρησε να επι-

Δε χρωστάμε τίποτα, ας μπλοκάρουμε τα πάντα

[1] Βλ. *Τα Παιδιά της Γαλαρίας* νο. 5, «Η περσινή άνοιξη στη Γαλλία μύριζε μπαρούτι», νο. 6 «Όταν οι προλεταριοί φλυαρούν ο κόσμος τρέμει συθέμελα», νο. 7 «Η εκδίκηση των γάλλων μασκοφόρων ανέργων» και νο. 12-13, «Αφιέρωμα στους αγώνες του νεανικού προλεταριάτου στη Γαλλία το φθινόπωρο του 2005 και την άνοιξη του 2006», http://www.tapaidiatisgalarias.org/?page_id=66

[2] Από τη «μεταρρύθμιση» του αρκετά περίπλοκου ασφαλιστικού συστήματος της Γαλλίας, εξαιρέθηκαν τα λεγόμενα «ειδικά καθεστώτα» αυτή τη φορά, που αφορούν τους εργαζόμενους σε πρώην (ή και νυν) κρατικές επιχειρήσεις, όπως οι εθνικοί σιδηρόδρομοι (SNCF), οι μεταφορές του Παρισιού (RATP), η Εταιρεία Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου (EDF-GDF) κ.α. Ωστόσο, ακόμα και σ' αυτές, ήδη το μισό προσωπικό τους, κυρίως νέοι εργαζόμενοι, βρίσκονται υπό ιδιωτικό καθεστώς ασφάλισης ως προσωρινοί ή με εργασιακή σχέση υπεργολαβίας.

τεθεί σε ειδικά συνταξιοδοτικά καθεστώτα ισχυρών κλάδων των εργατών (τους σιδηροδρομικούς, με μακρά ιστορία αγώνων), αφήνοντάς τους προσωρινά ανέγγιχτους.

Αν και οι πρώτες αντιδράσεις του Μαρτίου 2010 και μετέπειτα ήταν σχετικά αναιμικές και φαινόταν ότι δύσκολα θα μπορούσε να ανατραπεί ο εν γένει αρνητικός ταξικός συσχετισμός δύναμης, σύντομα, από τις αρχές του καλοκαιριού και ακόμα περισσότερο νωρίς το Σεπτέμβριο, τα πράγματα άρχισαν να παίρνουν μια απροσδόκητα μαχητική τροπή. Οι διαδηλώσεις σταδιακά γίνονται ιδιαίτερα ογκώδεις και είναι έκδηλη η επιθυμία των διαδηλωτών να μην αποχωρούν μετά το τέλος τους. Συζητήσεις στο δρόμο συχνά οδηγούν στη δημιουργία «διακλαδικών συνελεύσεων», όπως αποκαλούνταν, που συσπείρωναν κόσμο διαφόρων επαγγελματιών και άνεργους για την οργάνωση της συνέχισης του αγώνα. Αρχίζουν κυλιόμενες απεργίες σε διάφορους τομείς, οργανώνονται «ημέρες δράσης» από τα συνδικάτα ενώ ξεκινούν και τα μπλοκαρίσματα των διυλιστηρίων και γενικότερα του δικτύου διανομής καυσίμων που γρήγορα επεκτείνονται σε πολλούς χώρους μέσα στις πόλεις. Η αναπάντεχη συμμετοχή των μαθητών αρχές Οκτώβρη σ' αυτό που δείχνει να εξελίσσεται σε κίνημα, του προσδίδει μια ορμή και ένα όλο και πιο βίαιο χαρακτήρα που, ιδιαίτερα σε πολλές μικρότερες επαρχιακές πόλεις, φέρνει ένα άρωμα εξέγερσης. Οι μορφές δράσης που αναγνωρίζουμε ως νέα στοιχεία του ταξικού ανταγωνισμού και ο ρόλος των συνδικάτων είναι τα ζητήματα που θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια του κειμένου, διατηρώντας πάντα κάποιες επιφυλάξεις για την ακρίβεια των συμπερασμάτων μας λόγω της χιλιομετρικής απόστασης που μας χωρίζει από τη Γαλλία.

Είναι μεν δυσάρεστο αλλά χωρίς αμφιβολία αληθινό το γεγονός ότι παρά τις μεγαλόστομες –κυρίως αριστερίστικες– εκκλήσεις για «γενική απεργία», κάτι τέτοιο δε συνέβη ποτέ. Ακόμα χειρότερα, η παρουσίαση των απεργιών σε μεμονωμένους τομείς ως οργανικό κομμάτι ενός υποτιθέμενου ενιαίου κινήματος ενάντια στο ασφαλιστικό και απαρχή της «γενικής απεργίας», μπορεί μεν να εξυπηρετούσε τους τακτικούς σχεδιασμούς των συνδικαλιστών βάσης και των στελεχών των αριστερών κομμάτων, αλλά απείχε πολύ από την αλήθεια.

Πέρα από τις έξι 24ωρες «γενικές» απεργίες, οι απεργιακές κινητοποιήσεις όχι μόνο δε γενικεύτηκαν αλλά ήταν μικρής διάρκειας, περιορισμένες σε συγκεκριμένους τομείς και είχαν σχετικά χαμηλή συμμετοχή. Γενικά, ο ιδιωτικός τομέας επηρεάστηκε λίγο, με την αξιοσημείωτη εξαίρεση ορισμένων κλάδων στους οποίους θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Η απεργία στους σιδηροδρομικούς είχε επίσης μικρή συμμετοχή (γύρω στο 25 με 35%), γινόταν κυρίως για λόγους αλληλεγγύης τις «ημέρες δράσης» και η συμμετοχή στις συνελεύσεις ήταν ακόμα πιο μικρή. Στην υγεία, στην εκπαίδευση, στα ταχυδρομεία και στο «στενό» δημόσιο τομέα η συμμετοχή στην απεργία δεν ξεπέρασε το 25 με 30%. Οι απεργίες αντίθετα που είχαν μεγαλύτερη διάρκεια κι ένταση ήταν σε συγκεκριμένους τομείς αλλά ανεξάρτητα από τον αγώνα γύρω από το ασφαλιστικό. Η απεργία των λιμενεργατών της Μασσαλίας (παραδοσιακά προπύργιο της CGT και του ΚΚΓ), που διήρκησε κάμποσες εβδομάδες και μπλόκαρε τον ανεφοδιασμό πετρελαίου και φυσικού αερίου, στόχευε στην ακύρωση των σχεδίων ιδιωτικοποίησης των λιμανιών.^[3] Παρόμοια, η απεργία των εργαζομένων του δήμου της Μασσαλίας (στον τομέα της καθαριότητας κυρίως) έβαλε στο στόχαστρό της συγκεκριμένες εργασιακές συνθήκες και δημιούργησε το υπέροχο θέαμα της μετατροπής της πόλης σε έναν απέραντο σκουπιδότοπο, παραδομένο για 2 εβδομάδες στην κριτική των τρωκτικών.

Αφήσαμε για το τέλος την απεργία στα διυλιστήρια. Τα 13 (ιδιωτικά) διυλιστήρια που υπάρχουν στη Γαλλία μαστίζονται από κρίση υπερβάλλουσας παραγωγικής ικανότητας και, ακολουθώντας την παγκόσμια τάση των πετρελαϊκών πολυεθνικών, προορίζονται να κλείσουν και να μεταφερθούν κοντά στις πετρελαιοπηγές. Η Total, που κατέχει 6 από αυτά, είχε ήδη από το 2009 αποφασίσει να κλείσει άμεσα τα μισά και μόνο η επιτυχημένη απεργία το Φεβρουάριο

[3] Η ιδιωτικοποίηση ή αλλιώς «απελευθέρωση» των λιμανιών που προωθείται σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο, προβλέπει απολύσεις, υποβάθμιση της επαγγελματικής θέσης των λιμενεργατών, ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ τους εντός του καταμερισμού εργασίας και συνεπώς μείωση μισθών, με στόχο τη μείωση του κόστους της μεταφοράς των εμπορευμάτων.

του 2010 (οργανωμένη από τη CGT και λανσαρισμένη ως αγώνας για την «προστασία των εθνικών βιομηχανιών») κατάφερε να αναβάλλει προσωρινά το κλείσιμό τους. Παράλληλα, η κυβέρνηση αναγκάστηκε τότε να μεσολαβήσει ώστε η Total να «υποσχεθεί» τη συνέχιση της λειτουργίας τους μέχρι το 2015 (υπόσχεση που ήδη αναιρέθηκε, καθώς ένα από τα διυλιστήρια έχει μετατραπεί σε αποθήκη καυσίμων και ένα άλλο οδεύει οριστικά προς κλείσιμο).^[4]

Ήταν λοιπόν οι ειδικές συνθήκες κυρίως στα διυλιστήρια και στους άλλους τομείς όπου έγιναν πραγματικές απεργίες (ως συνέχεια προηγούμενων απεργιακών αγώνων) οι οποίες έδωσαν μια μεγάλη ώθηση στο κίνημα, παρουσιάζοντάς το λανθασμένα ως μια γενική, ενοποιημένη αντίδραση ενάντια στο ασφαλιστικό. Ακόμα παραπέρα, αυτές οι διακριτές στις διεκδικήσεις τους αλλά ταυτόχρονες κλαδικές απεργίες, που ενισχύονταν με τη σποραδική συμμετοχή και άλλων κλάδων τις «ημέρες δράσης», συντήρησαν το φετιχισμό της «γενικής απεργίας» που δογματικά καλλιεργήθηκε από τη βάση των συνδικάτων και σαν πασπαρτού λανσαρίστηκε επίμονα προδιαγράφοντας τη μόνη, υποτίθεται, δυνατή προοπτική. Παρά τη μονότονη επανάληψη του συνθήματος της «γενικής απεργίας», που από πίσω έκρυβε μια θολή αναφορά στο Μάη του '68, παραβιάζοντας κάθε ιστορική αναλογία, η απεργία αυτή τη φορά δεν έφτασε ούτε καν την παραλυτική δυναμική του Δεκέμβρη του '95. Οι κυλιόμενες απεργίες, οι «ημέρες δράσης» και οι πιο παρατεταμένες απεργίες των προαναφερθέντων κλάδων δεν εξελίχθηκαν σε απεργιακό κύμα με τάση γενίκευσης· ούτε είχαν τη μαζικότητα που θα περίμενε κανείς κρίνοντας από τις ογκώδεις διαδηλώσεις και το πλήθος των πολύμορφων (και συχνά πολύ βίαιων) ενεργειών που πραγματοποιούνταν σχεδόν σ' όλη τη χώρα.

Ποιες είναι οι υπάρχουσες συνθήκες που θα ερμήνευαν μια τέτοια κατάσταση; Γιατί η μεγάλη πλειοψηφία της εργατικής τάξης δεν απήργησε αλλά παρέμεινε παθητική, στηρίζοντας μεν τις απεργίες αλλά απλά προβάλλοντας τις δικές της επιθυμίες για εξέγερση πάνω στη δράση των απεργών, σύμφωνα με μια σχιζοφρενική λογική «εξουσιοδότησης»;^[5] Υπάρχει μια σειρά λόγων που ίσως ρίχνουν φως σ' αυτά τα ερωτήματα. Από τη δεκαετία του '80 και μετά το κράτος θα πετυχαίνει σταδιακά με διάφορα μέτρα να περιορίσει την αποτελεσματικότητα της απεργίας ως βασικού όπλου του αγώνα. Μια σειρά αντιαπεργιακών νόμων και ρυθμίσεων (σε αρκετές περιπτώσεις με τη σύμφωνη γνώμη των συνδικάτων) έχουν ροκανίσει τη δυνατότητα της απεργίας να μπλοκάρει την καπιταλιστική παραγωγή και κυκλοφορία: η υποχρέωση έγκαιρης ειδοποίησης καθώς και η επιβολή του *service minimum*, που προβλέπει προσωπικό ασφαλείας σε τομείς όπως υγεία, μεταφορές κ.α. στη διάρκεια της απεργίας, πρακτικά ισοδυναμούν με δραστηκή μείωση της αποτελεσματικότητάς της. Όπου εξάλλου η απεργία πραγματικά άρχισε να έχει κόστος, μπήκε σε εφαρμογή το υπέρτατο όπλο, ο νόμος για την πολιτική επιστράτευση. Όταν στις 22 Οκτώβρη η Total παραδέχτηκε ότι όλα της τα διυλιστήρια ήταν μπλοκαρισμένα, το κράτος προχώρησε στην επιστράτευση των εργαζομένων σύμφωνα με νόμους «εξαιρετικών περιπτώσεων» που έχουν ενισχυθεί τα τελευταία χρόνια και προβλέπουν 5 χρόνια φυλάκισης και 10.000 ευρώ πρόστιμο. Το ίδιο άλλωστε επιχειρήθηκε και στις νοσοκόμες, πράγμα που, εν μέρει, εξηγεί και τη χαμηλή συμμετοχή τους στην απεργία. Αλλά προφανώς σε συνθήκες κρίσης, η γενικευμένη ανασφάλεια και ο φόβος της απόλυσης λειτούργησαν αποτρεπτικά για αρκετούς προλετάριους, χωρίς το κράτος ν' αναγκαστεί να καταφύγει σε έκτακτα μέτρα.

[4] Η Total, αν και ιδιωτική, έχει μια ιδιαίτερη ιστορία διαχρονικών ισχυρών δεσμών με το γαλλικό κράτος. Μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και το μοίρασμα της Μ. Ανατολής ανάμεσα σε Αγγλία και Γαλλία, η τελευταία αποζημιώθηκε με τον έλεγχο της Ιρακινής Πετρελαϊκής Εταιρείας που μετονομάστηκε το 1924 σε Γαλλική Πετρελαϊκή Εταιρεία Total. Το 1939, μετά την ανεύρεση μεγάλων αποθεμάτων φυσικού αερίου στο νότο της Γαλλίας, συστάθηκε η κρατική εταιρεία Elf Aquitaine. Οι δύο εταιρείες συγχωνεύτηκαν μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (μαζί με άλλες μικρότερες) για να αποτελέσουν τελικά την Total, μια από τις 6 μεγαλύτερες πετρελαϊκές πολυεθνικές, στενά συνδεδεμένη με το γαλλικό κράτος. Αυτό προφανώς εξηγεί και τη σημασία που απέδωσε η CGT και το ΚΚΓ στην απεργία και τα μπλοκαρίσματα των διυλιστηρίων ειδικά της Total, προασπίζοντας την «εθνική περιουσία».

[5] Παρά τη λυσσαλέα προσπάθεια της κυβέρνησης να παρουσιάσει το «γαλλικό λαό» ως «όμηρο» των απεργών και των μπλόκων, οι δημοσκοπήσεις στα τέλη Οκτώβρη έδειξαν ότι τα 2/3 του κόσμου ήταν αντίθετα με την ασφαλιστική «μεταρρύθμιση» και υπέρ των απεργών.

Μια τέτοια έκβαση μας αναγκάζει να προβληματιστούμε όχι μόνο πάνω στην ευελιξία της καπιταλιστικής οικονομίας σήμερα και στην ικανότητα του καπιταλιστικού κράτους να διαχειρίζεται τις κρίσεις του, αλλά

[illegible]

Προϊόντα του ταξικού ανταγωνισμού, τα συνδικάτα δεν έπαψαν ποτέ να επιτελούν την ουσιαστική τους λειτουργία, αυτή της διαπραγμάτευσης της τιμής της εργατικής δύναμης και γενικότερα των όρων αναπαραγωγής της εργατικής τάξης ως εργατικής τάξης, δηλαδή ως μεταβλητό κεφάλαιο. Εξαιτίας της κρίσης, ωστόσο, όχι μόνο έχει υπονομευθεί σταδιακά αυτή η ζωτική λειτουργία τους αλλά τελικά η συνδικαλιστική μεσολάβηση συχνά αποτελεί την εγγύηση για τη χειροτέρευση των όρων ζωής και εργασίας. Το χαμηλό ποσοστό συνδικαλιστικής οργάνωσης στη Γαλλία αντανάκλα αυτήν ακριβώς την πραγματικότητα: στο σύνολο των συνδικαλιστικών ομοσπονδιών (γύρω στις 7 με 8 σε εθνικό επίπεδο) δεν ανήκει παραπάνω από το 8% της εργατικής τάξης κατά μέσο όρο, με το δημόσιο τομέα να φτάνει το 15% και τον ιδιωτικό μόλις το 5% (σε επιχειρήσεις δε κάτω των 50 ατόμων, η συνδικαλιστική δράση είναι ανύπαρκτη). Ωστόσο, η πραγματική δύναμη των συνδικάτων ακόμα και σήμερα δε βρίσκεται στο ποσοστό των εγγεγραμμένων σ' αυτά όσο στην ατομικιστική χρήση τους από τους εργάτες που τα αντιμετωπίζουν ως κοινωνικούς οργανισμούς: η αυξανόμενη νομική τους δύναμη μέσω της συμμετοχής τους σε πολλούς οργανισμούς (κυρίως του δημοσίου τομέα) που τους εξασφαλίζει και τη χρηματοδότησή τους, συντηρεί το διαχειριστικό τους ρόλο.^[6] Από την άλλη, η ικανότητά τους να έχουν την πρωτοβουλία στην οργάνωση κινητοποιήσεων και ένα σχετικά μεγάλο έλεγχο πάνω τους (ακόμα και μέσω καθαρά κατασταλτικών μεθόδων που εφαρμόζουν τα τμήματα ασφαλείας τους στις πορείες εναντίον των «ανεξέλεγκτων») –όπως φάνηκε στο κίνημα που εξετάζουμε– έχει να κάνει με τις αλλαγές που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια στη σύνθεσή τους. Εδώ αναφερόμαστε κυρίως στα παραδοσιακά, μεγάλα συνδικάτα των οποίων η βάση αναεώθηκε από αριστεριστές, πρώην μέλη των συντονιστικών επιτροπών της δεκαετίας του '80. Στην Ελλάδα, μας είναι πολύ οικεία μια παρόμοια μετεξέλιξη των συνδικάτων του δημόσιου τομέα κυρίως, στα οποία ενσωματώθηκαν μια χαρά οι άλλοτε πολέμιοί τους αριστεριστές που τα κατηγορούσαν ως «γραφειοκρατικά». Ό,τι περιέγραφε ο Charles Reeve 15 χρόνια πριν, δεν έχει χάσει στο ελάχιστο την εγκυρότητά του· αντίθετα επιβεβαιώθηκε πλήρως στο πρόσφατο κίνημα: «Περισσότερο κι απ' τη μεταμόρφωση των συνδικάτων, έχουμε παρακολουθήσει τα τελευταία χρόνια τη μεταμόρφωση της βάσης

STOP LE CAPITAL PAS DE RETRAITE, A L'ATTAQUE !

La « retraite » n'est pas un droit, c'est une promesse que l'Etat a faite aux salariés. Cette promesse est devenue une dette. L'Etat ne peut pas payer cette dette. Les salariés doivent donc se débarrasser de cette dette. C'est la seule solution pour éviter la faillite de l'Etat.

Il ne s'agit pas de supprimer les retraites des salariés, mais de les transformer en une dette de l'Etat. Les salariés doivent donc se débarrasser de cette dette. C'est la seule solution pour éviter la faillite de l'Etat.

Il faut donc se débarrasser de cette dette. C'est la seule solution pour éviter la faillite de l'Etat. Les salariés doivent donc se débarrasser de cette dette. C'est la seule solution pour éviter la faillite de l'Etat.

La retraite est une dette de l'Etat. Les salariés doivent donc se débarrasser de cette dette. C'est la seule solution pour éviter la faillite de l'Etat. Les salariés doivent donc se débarrasser de cette dette. C'est la seule solution pour éviter la faillite de l'Etat.

Travailleurs, chômeurs, étudiants, lycéens...
Contre l'Etat, les patrons, les partis, les syndicats !
TOUS DANS LA RUE !
Grèves, blocages et tutti quanti...

[6] Ο αριθμός των οργανισμών στους οποίους συμμετέχουν τα συνδικάτα με εκλεγμένους αντιπροσώπους κι από όπου αντλούν τόσο τη νομική τους δύναμη όσο και τη χρηματοδότησή τους είναι τεράστιος. Ως διαχειριστές των θεσμών κοινωνικής ασφάλισης, τα συνδικάτα αριθμούν χιλιάδες εκλεγμένα μέλη σε θέση διοικητικών υπαλλήλων των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης. Σε σχέση με το χώρο εργασίας, τα συνδικάτα εκλέγουν αντιπροσώπους στις εργοστασιακές επιτροπές έχοντας λόγο στη διοίκηση της εταιρείας (ή ακόμα συμμετέχουν στα ΔΣ των συμμετοχικών εταιρειών) και χρηματοδοτούνται υποχρεωτικά από την εταιρεία με το 1% του συνόλου των ετήσιων μισθών. Τα χρήματα αυτά χρησιμοποιούνται για την πληρωμή διακοπών σε γονείς και παιδιά, χώρους αναψυχής συνταξιούχων, ως δάνεια κλπ. Συμμετέχουν επίσης σε μικτά διοικητικά συμβούλια (εργοδοτών και συνδικάτων) σε οργανισμούς που διαχειρίζονται επιδόματα ασθένειας, εργατικών ατυχημάτων, ανεργίας, επανακατάρτισης, συντάξεις, κλπ. Λαμβάνουν επίσης κρατική βοήθεια και επιδόματα από τα ιδρύματα κοινωνικής ασφάλισης. Αν αναλογιστούμε ότι κατά μέσο όρο είναι συνδικαλισμένο, όπως είπαμε, μόνο το 8% των εργατών και, όπως τα ίδια τα συνδικάτα δηλώνουν, μόνο το 30% των εσόδων τους προέρχεται από τις εισφορές των μελών τους, τότε τα κύρια έσοδά τους προέρχονται από το κεφάλαιο και το κράτος. Οι δεσμοί με τη διοίκηση φυσικά γίνονται στενότεροι όσο ανεβαίνουμε στην ιεραρχία των γραφειοκρατικών αυτών θεσμών, πράγμα που εξηγεί τόσο την απόσταση της ηγεσίας από τη βάση όσο και τους σοβαρούς λόγους που έχουν να μη διαταράξουν τη σχέση τους με τους καπιταλιστές και το κράτος.

τους. Ένα νέο στρώμα ακτιβιστών έχει επέλθει δυναμικά στις παλιές δομές κι έχει επιφέρει μια πιο δημοκρατική λειτουργία. Παραδόξως, όσο πιο αναποτελεσματικός φαίνεται ο συνδικαλισμός στα μάτια των εργαζόμενων, τόσο περισσότερο τον υπερασπίζονται οι κομμουνιστές και αναρχικοί ακροαριστεροί. Η συνδικαλιστική δράση στη βάση έχει

γίνει το αγωνιστικό πεδίο υποχώρησης αυτού του «χώρου» και η λέξη «αριστεριστής» έχει γίνει σχεδόν συνώνυμη του συνδικαλιστή. Έτσι εύκολα μπορούμε να καταλάβουμε γιατί η συνδικαλιστική γραφειοκρατία συγκεκριμένων μεγάλων συνδικάτων (της CGT ιδιαίτερα, αλλά επίσης και της FO) δείχνει τόση ανεκτικότητα σ' αυτούς τους ακτιβιστές που επί χρόνια κυνήγαγε με βιαιότητα. Πρόκειται για την επιβίωση των θεσμών της, που εγκαταλείπονται απ' τη μεγάλη μάζα των εργαζόμενων, άρα και για την ίδια της την επιβίωση.^[7] Ήταν αυτοί οι συνδικαλιστές βάσης, και κυρίως της CGT,^[8] που μέσα από ορισμένες διακλαδικές συνελεύσεις οργάνωναν και στήριζαν τα μπλοκαρίσματα συγκεκριμένων διυλιστηρίων και λιμανιών, που προπαγάνδιζαν τη «γενική απεργία» και που πολλές φορές, ιδιαίτερα στις τοπικές οργανώσεις, έρχονταν σε ρήξη –έστω φραστική– με την ηγεσία τους. Ο ρόλος τους μπορεί μεν να ήταν σημαντικός για το συντονισμό των συγκεκριμένων μπλόκων αλλά ήταν άλλο τόσο απαραίτητος και στους ίδιους τους συνδικαλιστικούς μηχανισμούς ώστε αφ' ενός να φανούν ανταγωνιστικοί και να περισώσουν την αξιοπρέπειά τους και αφ' ετέρου να μπορούν να διατηρήσουν μέχρι τέλους τον έλεγχο των ενεργειών αυτών. Δεν είναι τυχαίο ότι δεν υπήρξε αυτή τη φορά σφοδρή έμπρακτη κριτική των συνδικάτων, τα οποία, πέρα από τις εσωτερικές τους τριβές (κυρίως αντιπαραθέσεις εντός της CGT μεταξύ των τάσεων της), βγήκαν μάλλον ενισχυμένα από τον αγώνα αυτόν. Σ' αυτό συνέδραμε παραδόξως και η τακτική της κυβέρνησης, η οποία, στερώντας τους τη δυνατότητα να κάνουν ουσιαστικές διαπραγματεύσεις μαζί της πάνω στην ασφαλιστική «μεταρρύθμιση», τους απάλλαξε κιόλας κι από την κατηγορία της «προδοσίας» του αγώνα. Αν και σ' αυτήν την περίοδο όξυνσης της κρίσης θα ήταν υπερβολή να κάνουμε λόγο για επανανομιμοποίηση των συνδικάτων ως συλλογικών οργάνων για τη βελτίωση των όρων αναπαραγωγής της εργατικής τάξης, εντούτοις φαίνεται ότι ανανέωσαν την αξιοπιστία τους ως προς την οργάνωση των κινητοποιήσεων.

Όπως δείξαμε μέχρι εδώ, σ' αντίθεση με το απεργιακό κίνημα του '95, όπου οι κλαδικές απαιτήσεις σχετικά γρήγορα μετατράπηκαν σε γενικές, τώρα, αν και ο αγώνας ενάντια στην ασφαλιστική «μεταρρύθμιση», η οποία είχε καθολική ισχύ, φάνηκε να πήρε γενικό χαρακτήρα, στην ουσία δεν ήταν παρά το άθροισμα κλαδικών απεργιακών κινητοποιήσεων. Αυτό όμως ήταν η μία όψη του κινήματος: η γενίκευση δεν ήρθε από τις απεργίες, αλλά από αλλού.

Ήδη στις πρώτες μεγάλες διαδηλώσεις, που εξέπληξαν με τον όγκο και τον παλμό τους και τα συνδικάτα ακόμα, η επιθυμία παραμονής στο δρόμο, συνεύρεσης και αυτόνομης οργάνωσης του αγώνα ήταν έντονη. Οι πρώτες διακλαδικές συνελεύσεις ξεπηδούν παντού στην επικράτεια. Σε κάποιες απ' αυτές συμμετέχουν συνδικαλιστές βάσης, σε άλλες συμμετέχουν μεν αλλά όχι ως εκπρόσωποι συνδικάτων και πολλές είναι τελείως αυτόνομες. Αρκετές από αυτές είναι αποτέλεσμα οριζόντιων διασυνδέσεων από παλαιότερους αγώνες αλλά άλλες εί-

[7] Charles Reeve, Αναγγελία θυέλλης, 1997, Τα Παιδιά της Γαλαρίας, τεύχος 6,

[8] Αν και στο παρελθόν η CGT ήταν υπό την πλήρη καθοδήγηση του ΚΚΓ και ο σημερινός της ηγέτης Thibault παραμένει μέλος του, τα πράγματα έχουν αλλάξει κατά πολύ. Το ΚΚΓ έχει χάσει την παλιά επιρροή του με την εξαίρεση κάποιων διακεκριμένων τοπικών στελεχών και σπαράσσεται από εσωτερικές έριδες. Η κατάσταση εντός της CGT δεν είναι και πολύ καλύτερη. Η αποψίλωσή της από αγωνιστές βάσης, την ανάγκασε να υποδεχτεί στους κόλπους της τροτσικιστές της Louitte Ounrière ή του NPA. Παρά τις εσωτερικές αντιπαραθέσεις ανάμεσα στις τάσεις της, που πρόσφατα οξύνθηκαν, και είναι παρόμοιες με αυτές εντός του ΚΚΓ, η κυρίαρχη τάση του Thibault επιχειρεί να την ανασυστήσει ως ένα ισχυρό ρεφορμιστικό συνδικάτο.

ναι δημιουργήματα της ανάγκης για επαφή που ξεπερνάει τη συνδικαλιστική οργάνωση. Κουβαλώντας την πείρα παρόμοιων πειραμάτων ξεπεράσματος των συντεχνιακών πλαισίων μέσα από ένα πλήθος αγώνων ήδη από τη δεκαετία του '90, οι συνελεύσεις αυτές αποτέλεσαν **κοινότητες αγώνα** που, αν και μειοψηφικές, εμφανίστηκαν λίγο-πολύ παντού. Η δράση τους δεν εξαντλήθηκε στην στήριξη των μπλόκων των συνδικάτων αλλά πρωτοβουλιακά συντόνισαν ένα πλήθος ενεργειών στις οποίες δεν έλλειψε ούτε η βία ούτε η φαντασία. Μέσα από αυτές τις διακλαδικές συνελεύσεις βγήκαν «δελτία αγώνα» και οργανώθηκαν τα «απεργιακά ταμεία» για την ενίσχυση των απεργών. Οι ίδιες οργάνωσαν τα «ελεύθερα διόδια», απαλλάσσοντας τους διερχόμενους οδηγούς από την πληρωμή τους και καλώντας τους να συνεισφέρουν στον αγώνα των απεργών.

Η είσοδος των μαθητών στο κίνημα δεν το ενίσχυσε απλά αριθμητικά αλλά του έδωσε ένα χαρακτήρα **διάχυτου κοινωνικού αντάρτικου**. Οι μαθητές συμμετείχαν στις διαδηλώσεις και μάλιστα με τέτοιο δυναμικό τρόπο ώστε αρχικά χαρακτηρίστηκαν συλλήβδην «casseurs» (σπάστες), πράγμα που προκάλεσε εννοιολογικές διαμάχες στους κόλπους των κοινωνιολογизόντων αρθρογράφων των ΜΜΕ. Συμμετείχαν όμως ενεργά και σε κάθε είδους μπλοκαρίσματα μέσα στην πόλη: κεντρικών δρόμων, σταθμών τρενών, σταθμών οχημάτων, αποθηκών καυσίμων, ταχυδρομείων, εμπορικών κέντρων και φυσικά των ίδιων τους των σχολείων. Δύσκολα μπορεί κανείς να δει στις προθέσεις των μαθητών την εναντίωση στο ασφαλιστικό νομοσχέδιο. Όμως το ίδιο ισχύει και για όλους όσοι συμμετείχαν στο σύνολο των διάχυτων συλλογικών ενεργειών –μπλόκα, λεηλασίες, καταστροφές. Η δράση τους ήταν περισσότερο έκφραση μιας γενικής δυσανεξίας, μιας συσσωρευμένης οργής, που με αφορμή το ασφαλιστικό βγήκε στην επιφάνεια με τέτοια ένταση. Όλοι αυτοί, παράλληλα ή ανεξάρτητα από τη δράση των συνδικάτων, δεν περίμεναν τη «γενική απεργία» για να μπλοκάρουν την οικονομία αλλά έμπρακτα την αντιμετώπισαν εδώ και τώρα ως τον εχθρό. Όπως έγραφε μια προκήρυξη στις 10 Οκτώβρη, «*Το να 'μπλοκάρουμε την οικονομία' σημαίνει να θεωρούμε ότι δεν υπάρχει 'εθνικό συμφέρον', δεν υπάρχει λόγος να είμαστε 'υπεύθυνοι και να μη βαθαίνουμε την κρίση'. Δεν υπάρχει η οικονομία 'μας' που θα έπρεπε να προστατεύσουμε αλλά υπάρχει η οικονομία ως εχθρός*».^[9]

Αν και δεν ξεπέρασαν το μειοψηφικό τους χαρακτήρα, οι ενέργειες των μαθητών και των μελών των διακλαδικών συνελεύσεων κυρίως με τα μπλοκαρίσματα μέσα στην πόλη, δε συντήρησαν απλά ή ενίσχυσαν το κίνημα αλλά του έδωσαν μια **νέα χωροχρονική διάσταση**. Εξαπλώνόμενο γεωγραφικά πέρα από το χώρο εργασίας, μπόρεσε έτσι ν' απαλλαγεί απ' τον ασφυκτικό εναγκαλισμό της συνδικαλιστικής μεσολάβησης και να γίνει το πεδίο για την ανάπτυξη **νέων μορφών κοινωνικότητας**.

Με νωπή την εγχώρια εμπειρία της εξέγερσης του 2008, μπορούμε ν' αντιληφθούμε αρκετά ζωντανά αυτή τη νέα κοινωνικότητα που διαμορφώθηκε αυτούς τους 2 μήνες στη Γαλλία –και κυρίως σε κάποιες επαρχιακές πόλεις. Μας είναι οικεία η απόλαυση της συνεύρεσης στο δρόμο, το βίωμα του ακινητοποιημένου χρόνου, το ξεπέρασμα των διαχωρισμών, η ρευστότητα, η πολυμορφία, η κοινωνική ανταρσία, η απήφιση των «σιδερένιων νόμων της οικονομίας», του νόμου και της τάξης.

Εξίσου οικεία ωστόσο είναι και η αντιφατική φύση αυτών των εκρήξεων που μας νομιμοποιεί να θέσουμε μια σειρά ερωτημάτων: σε ποιο βαθμό η αντάρτικη συνεύρεση στις διαδη-

[9] Από το δελτίο αγώνα *Premier round (Πρώτος Γύρος)*, όπως παρατίθεται στο κείμενο της ICG, 'The blockade of the economy as an obvious fact', Νοέμβριος 2010.

λώσεις, στις διακλαδικές συνελεύσεις, στα μπλοκαρίσματα των δρόμων και άλλων σημείων, στις επιθέσεις στους ναούς των εμπορευμάτων και την αστυνομία είναι ένα είδος υποκατάστατου της αδυναμίας οργάνωσης στο χώρο δουλειάς και κατ' επέκταση της απεργίας; Από την άλλη, σε ποιο βαθμό είναι έκφραση ξεπεράσματος των κλαδικών διαιρέσεων και της συνδικαλιστικής χειραγώγησης; Πώς αντιστρέφεται η αδυναμία οργάνωσης αποτελεσματικών απεργιών σήμερα αποφεύγοντας τον κλαδικό εγκλωβισμό; Πώς μπορούν οι διαδηλώσεις, οι βίαιες ή μη συνευρέσεις των προλεταρίων στο δρόμο να ξεφύγουν από τη μονότονή τους διαδρομή, προκαθορισμένη από τα συνδικάτα, ή η αξία χρήσης τους να μην εξαντλείται στην παροδική εκτόνωση; Πώς μπορεί να δημιουργηθεί μια νέα κοινωνικότητα με μια διάρκεια χωρίς να υπόκειται ούτε στην αποσπασματική ρευστότητα του προσωρινού αλλά ούτε στην τυραννία της συνδικαλιστικής μεσολάβησης;

Θα κλείσουμε με τη μόνη βεβαιότητα που έχουμε: ότι τα ερωτήματα αυτά θα παραμένουν ανοιχτά και θα συνεχίζουν να μας απασχολούν. Για όποιους θεωρούν δε ότι το κίνημα αυτό αναπτύχθηκε γύρω από την εναντίωση στο ασφαλιστικό νομοσχέδιο, η ετυμηγορία της ιστορίας υπήρξε σαφής: επρόκειτο για μια ξεκάθαρη ήττα. Αρχές Νοέμβρη έγινε νόμος του κράτους. Για όσους όμως βλέπουν *δυνατότητες* που εν μέρει μόνο βιώθηκαν και αγγίχτηκαν και θα τις δούμε πάλι μπροστά μας, οι λέξεις ήττα και νίκη έχουν σχετική μόνο αξία.

Στο χρονολόγιο που δημοσιεύουμε (γραμμένο από Γάλλο σύντροφο) θα βρείτε μια καταγραφή του πλούτου των γεγονότων που προφανώς είναι ελλειπτική, αλλά εντούτοις μεταφέρει κάτι από το άρωμα του κινήματος. Δημοσιεύουμε επίσης δύο προκηρύξεις που επιλέξαμε από ένα πλήθος κειμένων: η πρώτη, από μια πρωτοβουλία συντρόφων από τη διακλαδική συνέλευση της Ρεν, εξετάζει, μεταξύ άλλων την πολλαπλή προλεταριακή χρήση που μπορεί να έχουν τα μπλοκαρίσματα σε συνδυασμό με την απεργία και η δεύτερη, από την παριζιάνικη συνέλευση «*Απεργία-Μπλοκάρισμα-Σαμποτάζ. Πρώτος γύρος, συνεχίζουμε*», καταπιάνεται με το ζήτημα της καταστολής των διαδηλώσεων, είτε αυτή προέρχεται από το κράτος είτε από τη συνδικαλιστική αστυνομία και προσπαθεί να αντιμετωπίσει την προβοκατορολογία και τη δαιμονοποίηση της βίας, όπως τις προωθούν τα ΜΜΕ, τα συνδικάτα και η αριστερά.

Τέλος, να ευχαριστήσουμε τον Henri Simon από το Échanges et Mouvement και πολλούς άλλους γάλλους (και όχι μόνο) συντρόφους για τις πολύτιμες πληροφορίες τους, καθώς και την Τ. για τη μεταφραστική της συνδρομή. Κάποιες επιπλέον πηγές που χρησιμοποιήθηκαν είναι τα κείμενα 'The blockade of the economy as an obvious fact', της ομάδας ICG, 'An attempt to report on the situation in France', της ομάδας Mouvement Communiste, ο ιστότοπος <http://liensjournal.wordpress.com/> καθώς και το Samotnaf's blog στο <http://libcom.org/blog/10140>.

Γκαράνς

(με την πολύτιμη συνδρομή των Μάριους και Jocelyne)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

Τρίτη, 23 Μαρτίου

Η διασυνδικαλιστική (που συνασπίζει σχεδόν όλα τα συνδικάτα της Γαλλίας, από όλο το πολιτικό φάσμα) καλεί την πρώτη μέρα δράσης. 800.000 διαδηλωτές κατεβαίνουν στους δρόμους αλλά σε μια μάλλον άτονη ατμόσφαιρα. Η επίθεση ενάντια στο ασφαλιστικό προετοιμάζεται εδώ και μήνες, αν όχι χρόνια. Οι πολιτικοί, τα media και κάθε είδους «ειδικοί» φλυαρούν συνεχώς για την αναγκαιότητα της μεταρρύθμισης κι έναν «ισορροπημένο εθνικό προϋπολογισμό». Τα συνδικάτα δεν κάνουν λόγο για απόσυρση της επίθεσης στο ασφαλιστικό, αλλά για τη «διαχείριση της μεταρρύθμισης», για «περισσότερες διαπραγματεύσεις μεταξύ κράτους και συνδικάτων» και για μια «πιο δίκαιη και ανθρώπινη μεταρρύθμιση».

Τετάρτη, 26 Μαΐου

Δεύτερη μέρα δράσης καλείται από τη διασυνδικαλιστική με τα ίδια συνθήματα. Ελαφρά αυξημένος ο αριθμός των συμμετεχόντων αλλά τα πράγματα παραμένουν άνευρα.

«Κόντρα στην εκμετάλλευση, ας μπλοκάρουμε την οικονομία»

Πέμπτη, 24 Ιουνίου

Προγραμματίζεται τρίτη μέρα δράσης από τα συνδικάτα λίγο πριν τις καλοκαιρινές διακοπές όπου αναπάντεχα εμφανίζεται πολύ περισσότερος κόσμος: δύο εκατομμύρια εργαζόμενοι, άνεργοι και προσωρινοί βγαίνουν στους δρόμους προεικονίζοντας τι θα συμβεί τους επόμενους μήνες. Επόμενη μέρα δράσης ορίζεται από τα συνδικάτα η 7^η Σεπτέμβρη.

Τρίτη, 7 Σεπτεμβρίου

Για κινητοποίηση που γίνεται για πρώτη φορά τόσο νωρίς, ήταν πολύ επιτυχημένη: 2,7 εκατομμύρια κόσμου. Αρχίζει να γίνεται λόγος για κυλιόμενες απεργίες και ορίζεται η επόμενη μέρα δράσης για τις 23 Σεπτεμβρίου.

Πέμπτη, 23 Σεπτεμβρίου

3 εκατομμύρια διαδηλωτών στο δρόμο και για πρώτη φορά το πλήθος αργεί να διαλυθεί στο τέλος. Σε πολλές πόλεις δεκάδες ή και εκατοντάδες ανθρώπων μένουν στο τέλος της διαδήλωσης για να συζητήσουν. Κυκλοφορούν οι πρώτες προκηρύξεις γραμμένες από εργαζόμενους από διαφορετικούς τομείς που καλούν σε αυτοοργάνωση.

Σάββατο, 2 Οκτωβρίου

Η πρώτη διαδήλωση που γίνεται Σάββατο. Περίπου ο ίδιος αριθμός διαδηλωτών με καινούργιο στοιχείο την εμφάνιση οικογενειών και εργαζομένων του δημόσιου τομέα που συνήθως δεν απεργούν.

Διάφορες απόπειρες οργάνωσης συνελεύσεων στο δρόμο στο τέλος της διαδήλωσης αποτυγχάνουν:

- Στο Παρίσι μοιράζεται ένα κείμενο από τη διακλαδική συνέλευση Turbin που καλεί σε μάζωξη σε ένα κiosk με πανώ που λένε «*Η καλύτερη υποχώρηση* [λογοπαίγνιο με τη γαλλική λέξη για τη συνταξιοδότηση] *είναι η επίθεση*» και «*Να πάρουμε τον έλεγχο των αγώνων μας*». Η έντονη παρουσία της αστυνομίας εκεί απέτρεψε τη συνεύρεση.
- Στην Tours, μια επιτροπή με το όνομα «Για την επέκταση του αγώνα» μοίρασε προκηρύξεις «για την προστασία των δρόμων».
- Στη Λυών, μερικές δεκάδες διαδηλωτών εξέφρασαν την επιθυμία να μη φύγουν αμέσως αλλά να μεί-

νουν και να συζητήσουν σε συνελεύσεις στο δρόμο για τη συνέχιση του κινήματος. Ο εκκωφαντικός θόρυβος από τα μεγάφωνα της CGT εμπόδιζε μια τέτοια πρωτοβουλία.

Τρίτη, 12 Οκτωβρίου

Νέα μέρα δράσης με 3,5 εκατομμύρια στο δρόμο σε ένα κλίμα έξαψης! Οι διακλαδικές γενικές συνελεύσεις αρχίζουν να πολλαπλασιάζονται και είναι ήδη αρκετές δεκάδες σε όλη τη Γαλλία με 100-200 μέλη η καθεμία. Η πολιτική της διασυνδικαλιστικής ένωσης αρχίζει να κριτικάρεται όλο και πιο ανοιχτά σε προκηρύξεις των διακλαδικών συνελεύσεων.

Η πλειοψηφία των συνδικάτων αποφασίζει, αρκετά καθυστερημένα, κυλιόμενες απεργίες.

Γίνονται πολλές γενικές συνελεύσεις σιδηροδρομικών και δασκάλων αλλά συχνά ανά ειδικότητα (ξεχωριστές για οδηγούς, για διοικητικούς κλπ).

Σάββατο, 16 Οκτωβρίου

Δεύτερο Σάββατο διαδηλώσεων και ξανά σχεδόν 3 εκατομμύρια κόσμου βρίσκεται στους δρόμους. Το καινούργιο στοιχείο είναι ότι εδώ και μερικές μέρες μπήκαν κι οι μαθητές στον αγώνα. Το UNL, το συνδικάτο μαθητών λυκείου, παραδέχεται ότι έχει ήδη ξεπεραστεί από το κίνημα των μαθητών.

Δευτέρα, 18 Οκτωβρίου

Ξεσπούν συγκρούσεις με τους μπάτσους έξω από πολλά λύκεια σε προάστια του Παρισιού (αναφέρονται περίπου 1.000 μπλοκαρίσματα σχολείων). Η αστυνομία αναφέρει 196 συλλήψεις κατά τη διάρκεια της ημέρας. Το βράδυ ο αριθμός των συλλήψεων ανεβαίνει σε 290 ενώ αναφέρονται και 4 τραυματισμοί μπάτσων. Επίσης, ταραχές ξεσπούν γύρω από λύκεια στη Λυών και τη Ρουέν.

Οι συγκρούσεις στις μικρότερες πόλεις είναι πρωτοφανώς βίαιες. Οι περισσότερες διαδηλώσεις σε όλη τη Γαλλία τελειώνουν με συγκρούσεις μεταξύ διαδηλωτών και αστυνομίας.

Αναφέρονται όλο και συχνότερα δράσεις που οργανώνονται από κοινού από μαθητές λυκείων και εργάτες από τα συνδικάτα (κυρίως από CGT).

Όσο περνούν οι μέρες, οι ανακοινώσεις της κυβέρνησης σχετικά με τα αποθέματα βενζίνης γίνονται όλο και πιο ασαφείς. Τα περισσότερα από τα μεγάλα διυλιστήρια είναι ολικώς ή μερικώς μπλοκαρισμένα. Ωστόσο, ήδη έσπασε ο αποκλεισμός ενός διυλιστηρίου κοντά στη Μασσαλία από τα CRS [τα γαλλικά MAT]. Το πρωί της Δευτέρας μπλοκάρονται επίσης 3 λιμάνια ανεφοδιασμού καυσίμων. Την προηγούμενη Παρασκευή όλα τα διυλιστήρια βρίσκονταν σε απεργία. Πολύς κόσμος αναφέρει στο δίκτυο και τις εφημερίδες ότι δεν μπορεί να βρει βενζίνη στην πόλη του (επισήμως αναφέρεται ότι τα καύσιμα έχουν εξαντληθεί στο 12% των πρατηρίων, ωστόσο κάποιες περιοχές έχουν πληγεί περισσότερο από άλλες). Το μεγαλύτερο διυλιστήριο κοντά στο Παρίσι μπλοκάρεται. Οι εργαζόμενοι βοηθιούνται από αλληλέγγυους εκπαιδευτικούς, φορτηγατζήδες και σιδηροδρομικούς. Τα CRS προσπάθησαν να σπάσουν τον αποκλεισμό αλλά αναγκάστηκαν τελικά να αποχωρήσουν. Ο Πρωθυπουργός δήλωσε στην τηλεόραση πως δε θα αφήσει τη γαλλική οικονομία να πάθει ασφυξία λόγω του μπλοκαρίσματος στην παροχή καυσίμων ξεκαθαρίζοντας πως είναι έτοιμος να διατάξει τη χρήση βίας. Ο Σαρκοζύ δήλωσε το βράδυ πως «είναι φυσιολογικό μια δημοκρατική κυβέρνηση σε μια κοινοβουλευτική δημοκρατία να εξασφαλίζει πως οι οδηγοί θα μπορούν να βρουν βενζίνη».

Διαδίδονται όλο και περισσότερες φήμες από αξιωματούχους της κυβέρνησης ότι σε αεροδρόμια υπάρχει κίνδυνος να εξαντληθούν τα καύσιμα. Ο Υπουργός Μεταφορών δήλωσε το σαββατοκύριακο ότι το πρόβλημα λύθηκε μέσω της επαναλειτουργίας των πετρελαιογαγωγών.

Οι φορτηγατζήδες βοήθησαν στον αποκλεισμό των διυλιστηρίων και των αποθηκών καυσίμων μέσω μπλοκαρισμάτων των αυτοκινητοδρόμων.

Παρότι δυσανάγνωστο, το σύνθημα στην τζαμαρία γράφει: ΜΠΑΤΣΟΙ-ΓΟΥΡΟΥΝΙΑ-ΔΟΛΟΦΟΝΟΙ

Η συμμετοχή στην απεργία στις συγκοινωνίες είναι γενικά χαμηλή. Τα υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής σημειώνονται στους σιδηρόδρομους (από 12 έως 28%).

Στη Μασσαλία, οι οδοκαθαριστές βρίσκονται σε απεργία εδώ και δύο εβδομάδες. Η πόλη είναι γεμάτη σκουπίδια. Ταυτόχρονα στο λιμάνι πραγματοποιείται διπλή απεργιακή κινητοποίηση: κάποιοι εργαζόμενοι απεργούν ενάντια στην ιδιωτικοποίηση των λιμανιών ενώ οι λιμενεργάτες απεργούν ενάντια στη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Λέγεται πως οι ζημιές που οφείλονται σε αυτή την απεργία ανέρχονται ήδη σε 600 εκατομμύρια ευρώ.

Γενικά, ο λόγος που εκφέρεται από τα συνδικάτα γίνεται όλο και περισσότερο αντιφατικός. Οι ηγεσίες λένε πως δεν πρέπει να μπλοκαριστεί η οικονομία ενώ όλο και περισσότερα τοπικά τμήματα λένε το αντίθετο (π.χ. προκηρύξεις τοπικών τμημάτων της CGT στο διαδίκτυο καλούν σε «κοινωνικό πόλεμο» και σε πλήρες μπλοκάρισμα της οικονομίας). Το μικρότερο συνδικάτο των μηχανικών και των στελεχών (CGE-CGG) δήλωσε το βράδυ της Δευτέρας πως θα πάψει να συμμετέχει στο κίνημα μετά τις διαδηλώσεις της Τρίτης. Σύμφωνα με μια εθνική δημοσκόπηση 71% του πληθυσμού υποστηρίζει τις διαδηλώσεις της Τρίτης.

Τρίτη, 19 Οκτωβρίου

Παντού στα ΜΜΕ φιγουράρουν εικόνες από τις ταραχές στις διαδηλώσεις. Οι μεγαλύτερες ταραχές έγιναν στη Λυών. Οι βίαιες συγκρούσεις διήρκεσαν για ώρες και η πόλη σκεπάστηκε από σύννεφα δακρυγόνων (σύμφωνα με τους μπάτσους έγιναν 140 ρίψεις δακρυγόνων). 20 αυτοκίνητα αναποδογυρίστηκαν και 7 κάηκαν, 9 καταστήματα στο κέντρο της πόλης λεηλατήθηκαν ενώ αρκετά ακόμα σπάζστηκαν. 8 διαδηλωτές πήγαν στο νοσοκομείο με σοβαρά τραύματα. Δύο πυροβολήθηκαν στο πρόσωπο με flash-balls, και οι υπόλοιποι είχαν τραύματα από γκλομπ (ο ένας με σοβαρή κρανιοεγκεφαλική κάκωση). Η χρήση των όπλων flash-ball ήταν από την αρχή πολύ συνηθισμένη. Την προηγούμενη εβδομάδα στο Μοντρέιγ [προάστιο του Παρισιού], την πρώτη μέρα του κινήματος στα λύκεια, ένας μαθητής πυροβολήθηκε στο μάτι ενώ μετακινούσε έναν κάδο καμιά 10αριά μέτρα πέρα από τους μπάτσους. Όλα τα πρωτοσέλιδα της επόμενης ημέρας έκαναν αναφορά στους *σπάστες*. Το κύριο άρθρο της Φιγκαρό, μιας από τις βασικές εφημερίδες

της δεξιάς, έγραφε πως «οι σπάστες είναι περισσότερο χούλιγκανς παρά μαθητές» (συγκεκριμένα χρησιμοποιήσαν τον όρο *νογου* που αναφέρεται σαφώς στους νέους από τα προάστια). Ωστόσο, στη συνέχεια του άρθρου ήταν υποχρεωμένοι να αναφέρουν πως οι περισσότεροι σπάστες που συνελήφθησαν τις τελευταίες μέρες ήταν μαθητές λυκείων.

Το εμπορικό κέντρο που είχε κλείσει την προηγούμενη εβδομάδα στο Every, έκλεισε πάλι μετά από επιθέσεις. Στο Argenteuil 500 νεαροί έστησαν οδοφράγματα και συνεπλάκησαν με τους

μπάτσους όλο το πρωινό. Στην Essonne ένα λεωφορείο παραδόθηκε στις φλόγες και ένα μπατσικό σπάστηκε. Και οι 3 τελευταίες τοποθεσίες είναι προάστια του Παρισιού.

Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι συνεχίζεται η αντιπαράθεση σχετικά με το μέγεθος των κινητοποιήσεων. Η κυβέρνηση δήλωσε θριαμβευτικά ότι η διαδήλωση της Τρίτης ήταν η μικρότερη που έγινε μέχρι τώρα. Το βράδυ ανακοίνωσαν 1,1 εκατομμύριο συμμετεχόντων ενώ τα συνδικάτα ανακοίνωσαν 3,5 εκατομμύρια λέγοντας πως οι διαδηλώσεις ήταν τουλάχιστον τόσο μαζικές όσο εκείνες της προηγούμενης Τρίτης, στις 12 Οκτωβρίου, πράγμα που αναγκάστηκαν να αναγνωρίσουν και τα ΜΜΕ το βράδυ. Παρόλα αυτά η συμμετοχή των δημοσίων υπαλλήλων στην απεργία ήταν μόλις 12%, ποσοστό αρκετά χαμηλότερο από το 20% της προηγούμενης Τρίτης.

Σημαντική εξέλιξη επίσης την ημέρα αυτή ήταν οι διαδηλώσεις στη Ρευνιόν και στη Γαλλική Γουιάνα, πράγμα πρωτοφανές για περιοχές της Γαλλίας έξω από την Ευρώπη.

Ο λόγος των συνδικαλιστών συνεχίζει να είναι αντιφατικός: ένα μέλος της CGT μίλησε στην τηλεόραση κατά τη διάρκεια των ειδήσεων υπέρ του «μπλοκαρίσματος της οικονομίας», ενώ ο B. Thibault, ο γραμματέας του συνδικάτου, είχε πει την προηγούμενη ημέρα το αντίθετο. Δημοσιεύτηκαν επίσης φωτογραφίες στις οποίες φαινόταν πως το τμήμα ασφαλείας της CGT εκδίωξε κάποιους μετανάστες χωρίς χαρτιά που διαδήλωναν μπροστά από τα μπλοκ τους το Σάββατο στο Παρίσι και χτύπησε κόσμο που τους υπερασπίστηκε. Στις διαδηλώσεις της ημέρας 20 μέλη του τμήματος ασφαλείας της CGT χρησιμοποίησαν δακρυγόνα και ρόπαλα ενάντια σε μαθητές λυκείου που έρχονταν από το ίδιο προάστιο για να συμμετάσχουν στη διαδήλωση (και που ήταν παιδιά μεταναστών). Το συγκεκριμένο μάλιστα μπλοκ μαθητών έκανε απλώς «φασαρία» σύμφωνα με ένα δημοσιογράφο. Ο κόσμος γύρω απομόνωνσε τους ασφαλίτες-συνδικαλιστές, τους πέταγε μπουκάλια και υπάρχουν μάλιστα και μαρτυρίες ότι ακόμα και μέλη της CGT τους έβριζαν. Έτσι ξαναχρησιμοποίησαν δακρυγόνα για να ξεφύγουν και να χαθούν μέσα στη διαδήλωση. Υπάρχουν μαρτυρίες ότι κανονικοί ασφαλίτες είχαν πλησιάσει και τους παρείχαν βοήθεια καθόλη τη διάρκεια της αντιπαράθεσης.

Στις 2 το μεσημέρι, ο Υπουργός Εσωτερικών ανακοίνωσε 163 συλλήψεις ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό συλλήψεων μέσα σε μία εβδομάδα σε 1.158. Οι περισσότεροι από τους συλληφθέντες δικάστηκαν αμέσως και η συνηθέστερη ποινή ήταν από 1 έως 3 μήνες φυλάκιση ή, στην «καλύτερη» περίπτωση, κάποιες φορές 1 έως 3 μήνες με αναστολή συμπεριλαμβανομένης και της επιβολής προστίμου.

Όσον αφορά τώρα το μπλοκάρισμα των πρατηρίων καυσίμων, επισήμως 1 στα 3 πρατήρια καυσίμων για ΙΧ και 2 στα 5 πρατήρια καυσίμων για φορτηγά ήταν ολικά ή μερικώς κλειστά. Γι' αυτό το λόγο ο Σαρκοζύ ξεκαθάρισε σε μια επίσημη ομιλία ότι δε θα ανεχτεί άλλο το μπλοκάρισμα των καυσίμων, ενώ όλα τα ΜΜΕ (τηλεοπτικά κανάλια και εφημερίδες) άρχισαν να μιλάνε για «ομηρεία του πληθυσμού». Έτσι, η κυβέρνηση δήλωσε το βράδυ ότι θα συντόνιζε κεντρικά τον ανεφοδιασμό των πρατηρίων με καύσιμα και ότι μέσα σε 4 ημέρες τα προβλήματα θα λύνονταν.

Στο Μπορντώ πραγματοποιήθηκε ημερήσια κατάληψη μίας αποθήκης καυσίμων. Μόνο 6 από τους 250 καταληψίες ήταν απεργοί. Η σύνθεση των υπολοίπων ήταν εντελώς ανομοιογενής. Στη Βρέστη οργανώθηκαν οι λεγόμενοι κινούμενοι αποκλεισμοί (*riquets volants*, δηλαδή μικρές ομάδες που ήταν διασκορπισμένες στην πόλη και διέκοπταν την κυκλοφορία, τις μεταφορές κλπ αλλάζοντας συνεχώς στόχους). Κατά τη διάρκεια της ημέρας μπλοκαρίστηκε το λιμάνι, ένα εμπορικό κέντρο και ορισμένες αποθήκες καυσίμων. Το ίδιο συνέβη και στη Ρεν όπου καταλήφθηκε ένα αμαξοστάσιο λεωφορείων, μπλοκαρίστηκε το αεροδρόμιο, σιδηροδρομικές γραμμές και μία αποθήκη καυσίμων.

Το βράδυ της ίδιας ημέρας διαδόθηκαν φήμες στο διαδίκτυο ότι η αστυνομία θα εισβάλλει στα διυλιστήρια μέσα στη νύχτα.

Τετάρτη 20 Οκτωβρίου

Το πρωί έγινε εμπρηστική επίθεση στο αρχείο του τελωνείου της Ρεν. Το 70% του κτιρίου καταστράφηκε από τη φωτιά. Το γεγονός αυτό δεν πήρε δημοσιότητα. Έγιναν επίσης εμπρηστικές επιθέσεις σε μία τράπεζα και σε ένα γραφείο ευρέσεως εργασίας στο Παρίσι, που και αυτά δεν πήραν ιδιαίτερη δημοσιότητα.

Η πρόσβαση στο αεροδρόμιο του Ορλύ μπλοκαρίστηκε για κάποιες ώρες. Το ίδιο συνέβη και στη Νάντη, το Κλερμόν-Φερράν και την Τουλούζη, ωστόσο, στην Τουλούζη η πρόσβαση αποκαταστάθηκε γρήγορα. Επίσης, το μεσημέρι, 1.000 διαδηλωτές βρέθηκαν έξω από το αεροδρόμιο της Λυών. 1 πτήση στις 4 ακυρώθηκε εκεί λόγω της απεργίας της Air France.

Το πρωί στη Λυών νεαροί έβαλαν φωτιά σε ένα φορτηγό στο κέντρο της πόλης κατά τη διάρκεια νέων συγκρούσεων με την αστυνομία. Οι δημόσιες συγκοινωνίες διακόπηκαν εντελώς προκειμένου να απομονωθεί το κέντρο της πόλης. Ο Υπουργός Εσωτερικών ήλθε κατά τη διάρκεια της ημέρας για προπαγανδιστικούς λόγους, κάτι που όμως κατέληξε σε φιάσκο καθώς προπηλακίστηκε ενώ περπατούσε στους δρόμους όπου είχαν γίνει λεηλασίες. Ο ίδιος ανακοίνωσε ότι 1.423 σπάστες είχαν συλληφθεί κατά την τελευταία εβδομάδα (από τους οποίους 263 την προηγούμενη ημέρα) ενώ 1.000 κρατούνταν ακόμη. Το πρωί έγιναν ακόμα 60 συλλήψεις μόνο στη Λυών. Τα σπασίματα («La Casse») συνεχίστηκαν σε άλλα σημεία του κέντρου της Λυών κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του υπουργού. Την προηγούμενη, τα ΕΚΑΜ της γαλλικής αστυνομίας (GIPN) ήταν παρόντα από την αρχή στις ταραχές και παρέμειναν εκεί και την επόμενη ημέρα. Βίντεο που τραβήχτηκαν την προηγούμενη ημέρα έδειχναν καθαρά το τμήμα ασφαλείας της CGT να προστατεύει τους ασφαλίτες που έκαναν συλλήψεις στη Λυών.

3 αποθήκες καυσίμων (στη Donges, στο Λε Μαν και στο La Rochelle) ανακαταλήφθηκαν από την αστυνομία κατά τη διάρκεια της νύχτας. Η αποθήκη στην Donges είχε καταληφθεί από 300 άτομα (όχι μόνο από εργαζόμενους στην αποθήκη αλλά και από ένα κοντινό διυλιστήριο, δασκάλους κλπ). Τα συνδικάτα απαγόρευσαν τη σύγκρουση σε περίπτωση αστυνομικής επέμβασης. Επίσης, έγινε ολιγόωρο μπλοκάρισμα μιας αποθήκης καυσίμων στη Brives-La-Gaillarde. Μια στρατιωτική αποθήκη καυσίμων μπλοκαρίστηκε το πρωί από τη CGT. Αποφάσισαν να φύγουν το απόγευμα

χωρίς να έχει προηγηθεί αστυνομική επέμβαση. Το πρωί ο Σαρκοζύ κάλεσε σε ξεμπλοκάρισμα όλων των αποθηκών, ωστόσο 3 ήταν ακόμη αποκλεισμένες το βράδυ. Κατά τη διάρκεια της ημέρας πολλές αποθήκες μπλοκαρίστηκαν, ξεμπλοκαρίστηκαν και ξαναμπλοκαρίστηκαν. Η απεργία συνεχίζεται και στα 12 διυλιστήρια.

Το Grandpuits, το διυλιστήριο έξω από το Παρίσι, είχε μπλοκαριστεί από απεργούς ήδη για μία εβδομάδα. 3 εργαζόμενοι υποχρεώθηκαν να πάνε στη δουλειά από την αστυνομία, η οποία πήγε στα σπίτια τους και τους επέταξε υπό την απειλή 5 χρόνων φυλάκισης. Οι συγκεκριμένοι εργαζόμενοι δεν ήταν ενεργοί απεργοί και δεν μπορούσαν να κάνουν και πολλά πράγματα προτού αναγκαστούν οι καταληψίες απεργοί να εγκαταλείψουν το διυλιστήριο. Άλλωστε, 3 εργαζόμενοι δεν μπορούν να κάνουν και πολλά από μόνοι τους ούτως ή άλλως. Μάλλον, λοιπόν, η κίνηση αυτή έγινε κυρίως για προπαγανδιστικούς λόγους. Τα συνδικάτα αποφάσισαν να συνεχίσουν να δίνουν καύσιμα σε 2 εργοστάσια για «πολιτικούς λόγους» καθώς αν σταματούσαν την τροφοδοσία τους τα εργοστάσια θα απειλούντο με χρεοκοπία και οι εργάτες με ανεργία – όπως ισχυρίστηκαν.

Καθώς τα αποθέματα καυσίμων είχαν πέσει σε πολύ χαμηλά επίπεδα, ο Υπουργός Περιβάλλοντος ανακοίνωσε ότι αυξήθηκαν οι εισαγωγές πετρελαίου «σε ένα πρωτοφανές επίπεδο» και ότι η κυβέρνηση ήταν αποφασισμένη «να επαναφέρει τη διανομή καυσίμων στην κανονική της κατάσταση». Συνολικά, γύρω στο 30% των πρατηρίων καυσίμων ήταν κλειστά και 12% μερικώς κλειστά.

Στην Amiens, η πρόσβαση στη βιομηχανική ζώνη είχε αποκλειστεί όλη τη μέρα από απεργούς. Το μεσημέρι πραγματοποιήθηκαν 15 μπλοκαρίσματα αυτοκινητόδρομων ή δρόμων ταχείας κυκλοφορίας κατηγορίας Α. Η αστυνομία άρχισε να καταγράφει τους αριθμούς κυκλοφορίας των φορτηγών που εμπλέκονται καλώντας ορισμένους να απολογηθούν. Όλοι όσοι συμμετέχουν διακινδυνεύουν να χάσουν το δίπλωμα οδήγησής τους και να οδηγηθούν στην ανεργία.

Στη Ρεν, οι οδηγοί λεωφορείων που δεν απεργούσαν προσχώρησαν στο κίνημα. Φοιτητές μπλόκαραν το σταθμό των λεωφορείων νωρίς το πρωί όπου βρίσκονταν 200-300 οδηγοί. Δε σημειώθηκαν αντιπαραθέσεις, φαίνεται ότι οι οδηγοί και οι φοιτητές τα πήγαν καλά. Κάποια στιγμή εμφανίστηκαν τα CRS που χρησιμοποίησαν δακρυγόνα και επιτέθηκαν στο πλήθος με τα γκλομπ, χτυ-

πώντας τον κόσμο άγρια. Οι οδηγοί παρενέβησαν για να τους ηρεμήσουν, αλλά στο τέλος οι περισσότεροι από τους τραυματίες ήταν οδηγοί και σαν αποτέλεσμα κατέβηκαν σε απεργία.

Επιπλέον, οι εργαζόμενοι στα εργοστάσια ηλεκτρικής ενέργειας (στα πυρηνικά εργοστάσια και σε άλλα) κατέβηκαν σε απεργία. Το πλειοψηφικό σωματείο στον τομέα είναι η CGT. Μείωσαν την παραγωγή ενέργειας κατά 5.000 MW (όσο παράγουν 6 πυρηνικά εργοστάσια σε μια μέρα). Έτσι αυξήθηκαν επίσης οι εισαγωγές ηλεκτρικού ρεύματος.

Οι εργαζόμενοι στο φυσικό αέριο που καλύπτουν τις ανάγκες όλης της Νότιας Γαλλίας απεργούν εδώ και 10 ημέρες. Μέχρι τώρα έκλειναν τους αγωγούς αερίου μόνο μία ώρα την ημέρα. Αντιθέτως, την ημέρα αυτή μπλόκαραν τη διανομή για το μεγαλύτερο διάστημα της ημέρας. Διατύπωσαν απειλές διακοπής της παροχής αερίου σε επιχειρήσεις, μια καινούρια συμβολή στο κίνημα.

Οι οδοκαθαριστές κατέβηκαν σε απεργία στο Pau, στην Τουλούζη και στο Lunel. Στο Σεν Ετιέν απεργούν εδώ και μία εβδομάδα. Στη Μασσαλία συνεχίζουν ακόμη την απεργία. Οι τοπικές αρχές ανακοίνωσαν ότι θα χρησιμοποιήσουν 150 εργαζόμενους της «πολιτικής ασφάλειας» για να ξαναρχίσει η περισυλλογή των σκουπιδιών. Επιπλέον, θα το κάνουν υπό την προστασία της Λεγεώνας των Ξένων!

Ο σταθμός οχημάτων της Τράπεζας της Γαλλίας στη Λυών μπλοκαρίστηκε από ένα ανομοιογενές πλήθος διαδηλωτών που σταματούσαν την είσοδο και την έξοδο των φορτηγών.

Στη Λιλ και στο Mulhouse έγιναν καταλήψεις εμπορικών κέντρων καθόλη τη διάρκεια της ημέρας (ή διατάχθηκαν από την αστυνομία να κλείσουν).

Η λειτουργία 9 πανεπιστημίων από τα 83 διακόπηκε ολικώς ή μερικώς από τους φοιτητές ή με απόφαση της διοίκησης (αυτό έγινε προληπτικά ώστε να αποτραπεί η πραγματοποίηση γενικών συνελεύσεων κλπ). Ωστόσο, δε φαίνεται να παίρνουν οι φοιτητές τη σκυτάλη των κινητοποιήσεων από τους μαθητές (που από την Παρασκευή έχουν διακοπές), όπως ήλπιζαν πολλοί.

Η Σιδηροδρομική Εταιρεία (SNCF) ανακοίνωσε ότι μόνο 10% των εμπορικών αμαξοστοιχιών λειτούργησαν τις τελευταίες 2 εβδομάδες.

Ορισμένοι βουλευτές του UMP (το κυβερνών κόμμα) εισηγήθηκαν ένα νέο νόμο που θα επισύρει ποινές φυλάκισης σε κάθε «δημόσιο κάλεσμα για το μπλοκάρισμα δημόσιων ή ιδιωτικών κτηρίων».

Σε μια συζήτηση στο Κοινοβούλιο η κυβέρνηση δήλωσε ότι έχει ήδη κάνει παραχωρήσεις σε σχέση με τη «μεταρρύθμιση» στο ασφαλιστικό, αναφερόμενη στις διατάξεις για τους ανάπηρους και τα θύματα αμιάντωσης.

«*Σύντομα δε θα υπάρχει πια μεσαία τάξη*», δήλωσε με απόγνωση ένας συνδικαλιστής της Force Ouvrier που πρόσφατα απολύθηκε...

Πέμπτη, 21 Οκτωβρίου

Την Τετάρτη συνελήφθησαν 245 άτομα. Έτσι, από την αρχή αυτής της φάσης του κινήματος (δηλαδή από την Πέμπτη 14 Οκτωβρίου όταν ξεκίνησαν οι συγκρούσεις στο δρόμο) οι συλλήψεις ανέρχονται συνολικά σε 1.901.

Στην Τουλούζη, οι οδοκαθαριστές όξυναν τις κινητοποιήσεις τους μπλοκάροντας την πρόσβαση στους χώρους συγκομιδής των απορριμμάτων. Σε αυτή την κινητοποίηση συμμετείχαν όλα τα συνδικάτα. Επιπλέον, απεργίες αυτού του κλάδου έχουν ξεκινήσει και σε άλλες πόλεις (τη μέρα αυτή στο Aurillac).

Τα αεροδρόμια της Μασσαλίας και της Τουλόν μπλοκαρίστηκαν το πρωί (στο αεροδρόμιο της Τουλόν, που είναι και

στρατιωτικό δεν εμποδίστηκε η είσοδος του στρατιωτικού προσωπικού). Οι διαδηλωτές έφυγαν από το αεροδρόμιο της Μασσαλίας όταν κατέφθασαν οι μπάτσοι.

Στη Λιλ μπλοκαρίστηκε πλήρως ο χώρος ανεφοδιασμού μιας αγοράς τροφίμων χονδρικής. Οι εργαζόμενοι βρίσκονταν σε κινητοποίηση εδώ και δύο μήνες για μια άλλη εργατική διαφορά αλλά αυτή ήταν η πρώτη φορά που αποφάσισαν να μπλοκάρουν ολοκληρωτικά την πρόσβαση. Στο Μπορντώ μπλοκαρίστηκε επίσης η πρόσβαση στις αποθήκες ενός σουπερμάρκετ από 150-250 διαδηλωτές. Το πλήθος ήταν ανομοιογενές, παρότι η απόφαση πάρθηκε από διάφορα τοπικά παραρτήματα των συνδικάτων.

Η λειτουργία του εμπορικού λιμανιού στη Bayonne παρεμποδίστηκε από διαδηλωτές που προσπάθησαν να το μπλοκάρουν. Η αποθήκη καυσίμων στη Βρέστη μπλοκαρίστηκε πολύ νωρίς το πρωί. Όταν στις 10 κατέφθασαν οι μπάτσοι, ο κόσμος έφυγε. Αμέσως μετά καταλήφθηκε ο σιδηροδρομικός σταθμός για όλη την ημέρα από ένα πλήθος μαθητών λυκείου και το παράρτημα της CGT στο λιμάνι.

Στο διυλιστήριο Feyzin κοντά στη Λυών κάποιοι απεργοί είπαν ότι σε περίπτωση που η κυβέρνηση προσπαθήσει να τους επιτάξει (όπως έγινε στο Grandpuits), δε θα το καταφέρει γιατί έχουν οργανώσει μια διακλαδική συνέλευση (interpro) και άλλοι απεργοί είναι έτοιμοι να τους βοηθήσουν.

Ένα υδροηλεκτρικό εργοστάσιο μπλοκαρίστηκε στο Mulhouse. Τα λεωφορεία στη Ρεν παραμένουν ακινητοποιημένα από τους οδηγούς που δέχτηκαν επίθεση από την αστυνομία την προηγούμενη ημέρα. Τα λεωφορεία είναι σταματημένα επίσης και στο Poitiers.

Έχει διακοπεί η λειτουργία 312 λυκείων ενώ την προηγούμενη μέρα ήταν 178, 379 την Τρίτη και 261 τη Δευτέρα. Αυτά είναι τα νούμερα που δίνει η κυβέρνηση. Αντιθέτως το συνδικάτο των μαθητών λυκείου FIDL αναφέρει τουλάχιστον 4 φορές μεγαλύτερους αριθμούς.

Το συνδικάτο των φοιτητών UNEF αναφέρει ότι η λειτουργία 14 πανεπιστημίων έχει διακοπεί ολικώς ή μερικώς. Το Υπουργείο κατεβάζει αυτό τον αριθμό σε 5. 12 δρόμοι ταχείας κυκλοφορίας Α και αυτοκινητόδρομοι μπλοκαρίστηκαν το πρωί. Στις περισσότερες πόλεις, οι σιδηροδρομικοί σταθμοί καταλαμβάνονται περιοδικά. Σύμφωνα με τη διοίκηση, η κυκλοφορία των τρένων έχει βελτιωθεί αναφερόμενη στον αριθμό των απεργών αλλά διακόπτεται συνεχώς λόγω των δράσεων.

Στο Fos-sur-mer, ένα λιμάνι 50 χλμ. από τη Μασσαλία όπου επίσης έχουν γίνει κινητοποιήσεις ενάντια στη μεταρρύθμιση, 60 πλοία είναι αποκλεισμένα στο λιμάνι, ενώ 25 πλοία είναι αποκλεισμένα στη Μασσαλία.

Ο σταθμός οχημάτων της Τράπεζας της Γαλλίας στη Λυών είναι ακόμα μπλοκαρισμένος – κανένα φορτηγό δεν μπορεί να εξέλθει. Ένας ακόμα σταθμός οχημάτων της Τράπεζας της Γαλλίας μπλοκάρεται το πρωί στη Ρεν.

12 διυλιστήρια είναι ακόμα σε απεργία και 2 αποθήκες καυσίμων είναι μπλοκαρισμένες. Όλοι οι αξιωματούχοι ισχυρίζονται ότι η κατάσταση θα επανέλθει στην ομαλότητα σύντομα και ότι οι αποθήκες έχουν αρκετά αποθέματα για μερικές εβδομάδες. Αυτό το πρωί 40% των πρατηρίων καυσίμων είναι ολικώς ή μερικώς κλειστά.

Στο Παρίσι, τα 3 κύρια φοιτητικά συνδικάτα οργάνωσαν ένα τμήμα ασφαλείας συγκροτημένο από «παλιούς μιλιτάντδες» για να εμποδίσουν τη δράση των σπαστών...

Στη Λυών η κατάσταση πολιορκίας φαίνεται να είναι ο κανόνας. Τα γαλλικά EKAM περιπολούν με όπλα, ελικόπτερα πετούν συνεχώς πάνω από τη διαδήλωση. Υπάρχουν φωτογραφίες των CRS να στοχεύουν τους διαδηλωτές με όπλα flash-ball από πολύ κοντινή απόσταση. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης κανόνια νερού. Το πρωί μερικά αυτοκίνητα σπάστηκαν κατά τη διάρκεια της διαδήλωσης. Αργότερα (το μεσημέρι) τα CRS απέκλεισαν ένα πλήθος από 300 νέους στην κεντρική πλατεία (Place Bellcour – η μεγαλύτερη πλατεία της Ευρώπης) και τους απαγόρευσαν να φύγουν ενώ η υπόλοιπη διαδήλωση αποχωρούσε. Τους κράτησαν εκεί όλο το απόγευμα παρενοχλώντας τους, πετώντας δακρυγόνα, ωθώντας τους προς το βορρά στη συνέχεια προς το νότο κλπ. Στις 5 μμ άρχισαν να χρησιμοποιούν κανόνια νερού και επιτέθηκαν με τα γκλομπ. Τους επέτρεψαν να φύγουν στις 6 αλλά περίπου 100 κρατήθηκαν.

Συνολικά την Πέμπτη έγιναν 266 συλλήψεις, ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό σε 2.257 ενώ από την αρχή της εβδομάδας έχουν τραυματιστεί 72 μπάτσοι.

Στα προάστια του Παρισιού συνελήφθησαν την Πέμπτη 50 άτομα εκ των οποίων οι 32 στο Pantin (κατά τη διάρκεια της λεηλασίας ενός μαγαζιού με αρώματα). 4 άτομα συνελήφθησαν στο Blanc-Mesnin κλπ. Λίγα νέα τις προηγούμενες μέρες από αυτές τις δύο περιοχές.

Το απόγευμα, η Γερουσία συζητούσε το νόμο και πολλοί σοσιαλιστές γερουσιαστές χρησιμοποιούσαν διάφορες τακτικές καθυστέρησης. Γι' αυτό το λόγο η κυβέρνηση έκανε χρήση μιας ειδικής διάταξης ώστε να συντομεύσει τις διαδικασίες. Όταν τα νέα αυτά έφτασαν στη διαδήλωση του Παρισιού, ένας μεγάλος αριθμός αποσπάστηκε για να πάει στο κτίριο της Γερουσίας, φωνάζοντας συνθήματα εναντίον των γερουσιαστών (συγκεκριμένα ότι θα πάνε να τους δέιρουν).

Ακούγεται διαρκώς ότι υπάρχουν πολλοί ασφαλίτες. Πολλοί από αυτούς φορούν σήματα κομμάτων ή συνδικάτων ή κάποιες φορές ντύνονται όπως τα παιδιά από τα προάστια. Το πλήθος απομόνωσε και έβρισε μερικούς από αυτούς στο τέλος της κύριας διαδήλωσης στο Παρίσι.

Στα ΜΜΕ διεξάγονται διάφορες γελοίες συζητήσεις που αναζητούν ανθρωπολογικές ερμηνείες για τη δράση των σπαστών. Το πιο χυδαίο κομμάτι αυτών των συζητήσεων έχει να κάνει με τις προσπάθειες να πείσουν ότι αυτοί που τα σπάνε δεν είναι μαθητές γιατί είναι «σπάστες» παρότι πηγαίνουν ακόμα στο σχολείο. Το κλασικό παραμύθι των τρομοκρατικών συμμοριών εγκληματιών που ζουν από το ταμείο ανεργίας δεν μπορεί να λειτουργήσει τώρα καθώς όλες οι στατιστικές δείχνουν ότι η πλειοψηφία των συλληφθέντων πηγαίνει ακόμα στο λύκειο, άρα, τεχνικά τουλάχιστον, είναι... μαθητές.

Παρασκευή, 22 Οκτωβρίου

Τα CRS επέβαλλαν την επίταξη του διυλιστηρίου του Grandpuits (που βρίσκεται κοντά στο Παρίσι) στις 9 πμ, αν και συνάντησαν αντίσταση από τους απεργούς και 80 αλληλέγγυους γείτονες. Πρέπει να σημειωθεί ότι η επίταξη αφορούσε τόσο το διυλιστήριο όσο και τους εργάτες, υπό την απειλή ποινών φυλάκισης πολλών ετών. Ο Σαρκοζύ δήλωσε ότι οι πολίτες έχουν «δικαίωμα στη βενζίνη». Ο François Chérèque, γραμματέας του συνδικάτου CFDT (ενός από τα τρία κύρια συνδικάτα – όλοι οι απεργοί στο Grandpuits ανήκαν στη CGT) καλούσε καλυμμένα σε επίταξη των διυλιστηρίων και των αποθηκών καυσίμων λέγοντας πως ήταν προς το συμφέρον του κινήματος να μην πάει «κόντρα στο λαό». Ο Υπουργός Ενέργειας είπε πως θα έκανε ό,τι ήταν δυνατό για να επανέλθουν τα πράγματα στην ομαλότητα μέσα σε δύο μέρες – πράγμα εντελώς ανόητο αφού η επανεκκίνηση ενός διυλιστηρίου απαιτεί 2 εβδομάδες. Όσον αφορά τη νομική βάση των επιτάξεων, ο Υπουργός Εσωτερικών στήριξε την απόφασή του σε ένα νόμο που είχε ψηφιστεί το 2003 από τον Σαρκοζύ όταν ήταν Υπουργός Εσωτερικών. Σύμφωνα με αυτό το νόμο, όταν «η τάξη, η ηρεμία και η υγιεινή» απειλού-

νται, ο «περιφερειάρχης» (*préfet*) μπορεί να επιτάξει μέσα και ανθρώπους μέχρι «να επιβληθεί η τάξη». Αυτή ήταν και η πρώτη φορά που εφαρμόστηκε ο συγκεκριμένος νόμος.

Το διυλιστήριο Gargenville που ήταν μπλοκαρισμένο από τις 12 Οκτωβρίου απειλείτο και αυτό με επίταξη. Ωστόσο, οι κάτοικοι μιας γειτονικής πόλης οργάνωσαν συνέλευση αλληλεγγύης. Οι εργαζόμενοι στο διυλιστήριο Feyzin (κοντά στη Λυών) ψήφισαν υπέρ της συνέχισης της απεργίας και υπάρχουν φήμες ότι η αστυνομία θα επέμβει σύντομα. Στη Βρέστη, η αστυνομία έσπασε την προηγούμενη μέρα το μπλοκάρισμα της αποθήκης καυσίμων αλλά αυτό μπλοκαρίστηκε εκ νέου το πρωί από διαδηλωτές. Το εμπορικό λιμάνι και η αποθήκη των λεωφορείων παραμένουν πλήρως μπλοκαρισμένα.

Ομάδες διαδηλωτών από τη CGT προσπάθησαν κατά τη διάρκεια της νύχτας να καταλάβουν μια αποθήκη καυσίμων στην Τουλούζη. Κλήθηκαν τα CRS που επιτέθηκαν με δακρυγόνα και κατάφεραν να αποτρέψουν το μπλοκάρισμα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι αν και τα διυλιστήρια ήταν σαφώς μπλοκαρισμένα, η ευρύτερη κατάσταση είναι πιο δύσκολο να γίνει κατανοητή, πράγμα που χρησιμοποίησε η κυβέρνηση. Εκτός από τα διυλιστήρια, υπάρχουν τα λιμάνια και τα αποθέματα. Τα τελευταία μπλοκάρονταν και ξεμπλοκάρονταν συνεχώς και όχι μόνο από εργαζόμενους εκεί. Επιπλέον, εμφανίστηκαν νέες τεχνικές μπλοκαρίσματος. Π.χ. η αστυνομία κατάφερε να εκκενώσει το διυλιστήριο Donges το βράδυ της Πέμπτης. Ωστόσο, σύντομα οι διαδηλωτές κατέλαβαν μια πλατεία που βρισκόταν πάνω στη μοναδική οδό προς τα εκεί ενώ οι λιμενεργάτες μπλόκαραν την πρόσβαση στο λιμάνι σε συνεννόηση μαζί τους.

Μετά τον «πόλεμο των αριθμών» σχετικά με τη συμμετοχή στις διαδηλώσεις, ακολούθησε κάτι παρόμοιο σχετικά με την παροχή καυσίμων. Χθες 3.200 πρατήρια καυσίμων από τα 12.000 ήταν κλειστά και 1.700 μερικώς κλειστά. Σήμερα ανακοινώθηκαν πολύ χειρότερα ποσοστά αλλά μοιάζουν κάπως παράξενα. Η κυβέρνηση υποσχέθηκε ότι θα επιλύσει την κατάσταση μέσα σε 2 μέρες αλλά αυτό γίνεται δύσκολα πιστευτό. Παραπέρα, η κυβέρνηση και τα ΜΜΕ κάνουν προπαγάνδα σχετικά με ελλείψεις στην πυροσβεστική, τα νοσοκομεία και άλλες κρατικές υπηρεσίες (όπως π.χ. η αστυνομία και ο στρατός) αλλά η CGT έχει ανακοινώσει πολύ πριν πως είναι έτοιμη να τους παράσχει βενζίνη, πράγμα που η κυβέρνηση δε συζήτησε. Επίσης, παρά τα παράπονα που έγιναν ότι οι γιατροί και οι νοσοκόμοι/ες ξεμένουν από βενζίνη, πράγμα που ήταν αλήθεια στην επαρχία, δεν έγινε καμία προσπάθεια από την κυβέρνηση να φτιάξει λίστες προτεραιότητας.

Μία αποθήκη εφοδιασμού για πολλά σουπερμάρκετ κοντά στο Μπορντώ μπλοκαρίστηκε από ένα πλήθος 500 ατόμων του οποίου η σύνθεση ήταν εντελώς ανομοιογενής. Φωτιές άναψαν έξω από την είσοδο της αποθήκης. Κατά τη διάρκεια της νύχτας μία ακόμα αποθήκη μπλοκαρίστηκε για 5 ώρες (μέχρι να επέμβουν οι μπάτσοι) στην ίδια περιοχή. Στο Μπορντώ αυτές οι δράσεις πραγματοποιούνταν για κάποιες μέρες και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αρχίσουν να φαίνονται ελλείψεις στα ράφια με τα φρέσκα προϊόντα. Αντίστοιχο μπλοκάρισμα έγινε και στην πόλη Lisieux στη Νορμανδία,

όπου μία παρόμοια αποθήκη που προμηθεύει 30 σουπερμάρκετ αποκλείστηκε για 7 ώρες και οι διαδηλωτές αποχώρησαν χωρίς να επέμβει η αστυνομία.

Η 2^η μεγαλύτερη αγορά φρούτων και λαχανικών που βρίσκεται κοντά στη Λιλ μπλοκαρίστηκε από εργαζόμενους στις μεταφορές, την ενέργεια, τις τράπεζες και τους σιδηροδρόμους που προέρχονταν τόσο από τη CGT όσο και από τη CFDT. Σε όλη τη Γαλλία, αλλά ειδικά στη Ρεν, η τεχνική των κινούμενων μπλόκων

γίνεται όλο και πιο συχνή. Αυτά που έγιναν στη Ρεν αποδείχτηκαν χρήσιμα και όλες οι μαρτυρίες για αυτά αναφέρουν την ανομοιογένεια του πλήθους (συνδικαλιστές μαζί με μη συνδικαλιστές, φοιτητές και άνεργοι μαζί με εργαζόμενους κλπ) καθώς και το υψηλό επίπεδο συντροφικότητας μεταξύ των ανθρώπων που συμμετείχαν σε τέτοιες ομάδες, πράγμα που οφείλεται στο ότι καθώς ο κίνδυνος της σύγκρουσης με την αστυνομία δεν είναι πάντα μεγάλος υπάρχει χρόνος για συζητήσεις και καλύτερη γνωριμία.

Στο Belfort, η κίνηση που οργάνωσαν οι οδοκαθαριστές της CGT μαζί με άλλους να μπλοκάρουν το σταθμό των λεωφορείων της πόλης την Παρασκευή το πρωί οδήγησε σε αντιπαράθεση με το γραμματέα του τοπικού συνδικάτου, που είναι επαγγελματικό και όχι «πολιτικό». Έτσι πάρθηκε η απόφαση να επιτρέψουν την κίνηση των λεωφορείων υπό την προϋπόθεση ότι η μετακίνηση θα ήταν δωρεάν όλη την ημέρα.

Όσον αφορά το κομμάτι της προπαγάνδας, η κυβέρνηση υποστήριζε ότι διέθετε δημοσκοπήσεις που αποδείκνυαν ότι τις τελευταίες ημέρες ο κόσμος στρεφόταν όλο και περισσότερο ενάντια στο κίνημα. Παρόλα αυτά οι μετρήσεις τους διέψευσαν: το 74% στήριζε το κίνημα, το 69% συμφωνούσε με τις απεργίες και τις διαδηλώσεις και το 46% ενέκρινε τους αποκλεισμούς των διυλιστηρίων. Η κυβέρνηση επίσης ανακοίνωσε ότι είχε αρκετό πετρέλαιο για «πολλές εβδομάδες ακόμα και μήνες» ώστε να αποφευχθούν οι ελλείψεις.

Στην Caen, μαθητές λυκείου και φοιτητές συγκρούστηκαν με την αστυνομία. Κάηκαν κάδοι απορριμμάτων, σπάστηκε ο σταθμός του τραμ και έγιναν επιθέσεις στους μπάτσους με πέτρες. Ο αριθμός των σχολείων σε κινητοποίηση μειώθηκε στο μισό, καθώς η Παρασκευή ήταν η τελευταία ημέρα πριν τις διακοπές. Ο αριθμός των πανεπιστημίων σε κινητοποίηση παρέμεινε σταθερός.

Άρχισαν να γίνονται όλο και περισσότερες αναφορές για την εμφάνιση ομάδων ακροδεξιών χούλιγκαν στη Λυών γύρω από τις διαδηλώσεις και στο Παρίσι γύρω από τα πανεπιστήμια όπου υπήρχε κινητοποίηση. Ωστόσο, σύμφωνα με μια αναφορά από τη Λυών όταν 150 ακροδεξιοί προσπάθησαν να κάνουν πορεία, οι μπάτσοι τους σταμάτησαν σχετικά γρήγορα και τους συνέλαβαν σχεδόν όλους. Αυτό φαίνεται κάπως παράξενο αν αναλογιστεί κανείς το βαθμό βίας που είχαν ασκήσει οι μπάτσοι. Φαίνεται πως το κράτος ήθελε να διασφαλίσει το μονοπώλιο της βίας και να απευθυνθεί περισσότερο στο δεξιό παρά στο ακροδεξιό κομμάτι του εκλογικού σώματος.

Βγήκαν επίσης στην επιφάνεια πολλές μαρτυρίες σχετικά με τη συμπεριφορά των μπάτσων απέναντι στους νεαρούς που είχαν αποκλείσει στην κεντρική πλατεία της Λυών την προηγούμενη ημέρα. Σύμφωνα με αυτές τις μαρτυρίες, οι μπάτσοι έλεγαν ότι οι λευκοί μπορούν να φύγουν, ενώ οι άραβες θα συλληφθούν, πράγμα το οποίο έγινε. Ακόμη λέγεται ότι οι μπάτσοι έριχναν flash-balls και δακρυγόνα στον κόσμο και τους άφηναν αναισθητους στο κέντρο της πλατείας.

Σάββατο, 23 Οκτωβρίου

Όπως ήταν αναμενόμενο, η Γερουσία ψήφισε τη μεταρρύθμιση την Παρασκευή το βράδυ.

Αρχίζουν να γίνονται όλο και περισσότερες ενέργειες σαμποτάζ και άμεσης δράσης. Ωστόσο αυτές οι ενέργειες καθυστερούν να εμφανιστούν στα ΜΜΕ ή δεν εμφανίζονται καθόλου. Για αυτό το

λόγο θα κάνουμε εδώ μια απαρίθμηση ενεργειών τέτοιου είδους που έγιναν τις προηγούμενες μέρες. Το πρωί της Πέμπτης όταν το πλήθος είχε μπλοκάρει την πρόσβαση σε μια αποθήκη καυσίμων, εμφανίστηκαν κάποια άτομα με «φουλ φέις» μάσκες (σύμφωνα με την ανακοίνωση της εταιρείας) που έσκασαν τα λάστιχα τριών βυτιοφόρων κατά τη διάρκεια του μπλοκαρίσματος. Την Παρασκευή το πρωί, εργαζόμενοι στην εταιρεία ηλεκτροδότησης έκοψαν την παροχή ρεύματος σε μια γειτονιά όταν η αστυνομία αρνήθηκε να επιτρέψει σε μια διαδήλωση να συνεχίσει στο Périgueux. Απεργοί από τον κλάδο του ηλεκτρισμού και του αερίου έκοψαν την παροχή ρεύματος και αερίου ενός γερυσιαστή στην Béziers. Τη δράση ανέλαβε το τοπικό παράρτημα της CGT (!) με μια προκήρυξη όπου απειλούσαν ότι θα συνδέσουν το ρεύμα σε όσους είχε κοπεί επειδή δεν είχαν να πληρώσουν. Ακόμα και ο γραμματέας του τοπικού παραρτήματος της CGT δικαιολόγησε την ενέργεια. Την Πέμπτη, κατά την «πολιορκία» του κτιρίου του MEDEF (του αντίστοιχου ΣΕΒ) στο Μοντελιέ από τους απεργούς διακόπηκε επίσης η παροχή ρεύματος και αερίου, χωρίς ωστόσο να υπάρξει ανάληψη ευθύνης. Την Παρασκευή, στο Bar-le-duc, χτίστηκε η είσοδος του κτιρίου της τοπικής οργάνωσης του UMP. Την ίδια μέρα, το τοπικό γραφείο του MEDEF στη Narbonne λεηλατήθηκε μετά από μια διαδήλωση που είχε οργανώσει η CGT. Ο τοπικός γραμματέας του συνδικάτου δεν αποδέχτηκε την ευθύνη χωρίς ωστόσο να καταδικάσει την ενέργεια, λέγοντας ότι αν έχει κάτι λεηλατηθεί είναι οι εργασιακές συνθήκες. Υπάρχουν επίσης φήμες ότι παρόμοιες ενέργειες ενάντια σε τοπικά γραφεία του MEDEF συνέβησαν και αλλού αλλά δεν πήραν δημοσιότητα. Στην Alès, εκατό διαδηλωτές μπλόκαραν την είσοδο σε μια εμπορική ζώνη (ζώνη με εμπορικά κέντρα και καταστήματα) από έναν αυτοκινητόδρομο. Ακινητοποιήσαν ένα φορτηγό που μετέφερε πετρέλαιο σκάζοντας τα λάστιχά του, πράγμα που οδήγησε σε συμπλοκές ανάμεσα στους διαδηλωτές και τους οδηγούς. Στο Rougemont, κλάπηκε όλο το πετρέλαιο από το ρεζερβουάρ του λεωφορείου που μεταφέρει εργάτες της Πεζώ στο εργοστάσιο.

Την Παρασκευή το απόγευμα, το δικαστήριο αποφάσισε ότι η επίταξη του διυλιστήριου Grandpuits δεν ήταν νόμιμη γιατί ο τρόπος που έγινε αποτελούσε πλήρη άρνηση του δικαιώματος στην απεργία. Όταν τα νέα διαδόθηκαν, οι απεργοί το κατέλαβαν και πάλι. Η αστυνομία επενέβη και πάλι το Σάββατο και παρότι οι απεργοί ήταν μπροστά, τα βυτιοφόρα συνέχισαν να ανεφοδιάζονται από τις αποθήκες. Το διυλιστήριο Grandpuits λόγω της θέσης του και της ευρέως δημοσιοποιημένης μέσω των ΜΜΕ αντιπαράθεσης και επίταξης έγινε το σύμβολο του αγώνα σε όλα τα διυλιστήρια.

Επίσης, κατά τη διάρκεια της εβδομάδας, 200 νεαροί λεηλάτησαν ένα πρατήριο καυσίμων σε μια διαδήλωση μαθητών λυκείου στην Essonne. Στο ίδιο διαμέρισμα, έγινε επίθεση σε ένα εμπορικό κέντρο το οποίο και λεηλατήθηκε ενώ στο Ullis ένα λεωφορείο παραδόθηκε στις φλόγες και 4 ακόμα δέχτηκαν επίθεση. Στο Every, ένα φορτηγό που μετέφερε ηλεκτρικό οικιακό εξοπλισμό λεηλατήθηκε και το ίδιο συνέβη και σε μια αντιπροσωπεία BMW. Όλα αυτά τα μέρη ανήκουν στα προάστια του Παρισιού. Τα νέα από τις περιοχές αυτές είναι ανύπαρκτα στα ΜΜΕ, και οι μόνες πληροφορίες μπορούν να βρεθούν από τοπικές εφημερίδες, παρότι η αστυνομία ανακοίνωσε ότι συνέλαβε 50 άτομα στο Seine St Denis την Πέμπτη.

Αντιθέτως, φτάνουν όλο και περισσότερα νέα για διαδηλώσεις σημαντικού μεγέθους σε πολύ μικρές πόλεις με πληθυσμό που φτάνει μέχρι και τους 1500 κατοίκους. Το Σάββατο το βράδυ, 10 εργαζόμενοι στο διυλιστήριο Donges (όπου είχε γίνει επίταξη την προηγούμενη εβδομάδα) επιτάχθηκαν εκτάκτως (καθώς τη βδομάδα που πέρασε είχαν επιταχθεί μόνο 3 από αυτούς) γιατί ένα τάνκερ πλησίαζε στο λιμάνι του St. Nazaire για να εφοδιάσει το διυλιστήριο. Ωστόσο, 300 άτομα οργανώθηκαν προκειμένου να αποτρέψουν την είσοδο του τάνκερ στο λιμάνι την Κυριακή το μεσημέρι ως κίνηση στήριξης στους απεργούς. Η ενέργεια σκαρώθηκε πρόχειρα και έπιασε την αστυνομία στον ύπνο που τελικά δεν κατάφερε να την εμποδίσει. Το τάνκερ αναγκάστηκε να μείνει στο αγκυροβόλι έξω από το λιμάνι. Τότε οι αρχές πήραν την

Κατεστραμμένα γραφεία του MEDEF

απόφαση να στείλουν 4 μικρά πλοία για να πάρουν το πετρέλαιο από το τάνκερ αλλά όλα μπλοκαρίστηκαν από τους διαδηλωτές για μια ακόμη φορά. Αυτό φυσικά απαιτούσε έναν υψηλό βαθμό συνεργασίας ανάμεσα στους διαδηλωτές και τους λιμενεργάτες. Οι απεργοί από το Donges ψήφισαν τη συνέχιση της απεργίας για μια εβδομάδα ακόμη. Ταυτόχρονα έκαναν έφεση στο δικαστήριο ενάντια στην επίταξη άλλων εργαζόμενων.

Για να δώσουμε ένα παράδειγμα της σύνθεσης του πλήθους που συμμετείχε στις διακλαδικές συνελεύσεις, ας εξετάσουμε τη σύνθεση της συνέλευσης στη Ρεν που έγινε την Παρασκευή. Σε αυτή συμμετείχαν εκπαιδευτικοί (προερχόμενοι κυρίως από τα αριστερά συνδικάτα), εργαζόμενοι του δήμου από τη CGT, σιδηροδρομικοί από την FO, αγρότες από την Confédération Paysanne (το συνδικάτο αγροτών του Μπωβέ), φοιτητές, άνεργοι και επισφαλείς εργάτες. Απόφαση της συνέλευσης ήταν να βοηθήσουν κόσμο από την Confédération Paysanne να μπλοκάρει μια αποθήκη γάλατος στα βόρεια της πόλης.

Βίντεο που τραβήχτηκε στο Περπινιάν την Πέμπτη κατά τη διάρκεια τη διαδήλωσης, έδειξε πως όταν η διαδήλωση έφτανε προς το τέλος της (στην κεντρική πλατεία), δύο μαθητές λυκείου αποφάσισαν να φωνάξουν στα μικρόφωνα στον κόσμο να πάνε να καταλάβουν τη γέφυρα. Ο εκπρόσωπος της CGT προσπάθησε να τους σταματήσει με ηλίθιες δικαιολογίες. Ωστόσο οι μαθητές δεν τον άκουσαν και κινήθηκαν προς τη γέφυρα ενώ ακόμη και κομμάτι του μπλοκ της CGT τους ακολούθησε. Ο ίδιος τύπος όταν μίλησε μετά στην κάμερα είπε ότι είναι καλό που οι νέοι είναι δραστήριοι αλλά πως θα πρέπει να ακούν και τους γονείς τους!

Επίσης άρχισαν να γίνονται και κινήσεις ενάντια στα συνδικάτα. Μερικές σημαίες των συνδικάτων κήκαν την Παρασκευή στην Μπεζανσόν, η UNEF (ένα είδος CGT στα πανεπιστήμια, φοιτητική ένωση που είναι συνδεδεμένη με το ΚΚ) αποβλήθηκε από μια γενική συνέλευση στο Μονπελιέ. Διαδίδονταν επίσης φήμες πως τα κύρια συνδικάτα θα εγκαταλείψουν το κίνημα μετά την ψήφιση της μεταρρύθμισης από τη Γερουσία. Είναι ωστόσο δύσκολο να φανταστεί κανείς πως θα μπόρουν να πείσουν τα τοπικά τους παραρτήματα δεδομένης της ριζοσπαστικότητας του κινήματος.

Στη Ρουέν μια βραδινή διαδήλωση που οργάνωσαν τα συνδικάτα την Παρασκευή το βράδυ απαγορεύτηκε από την αστυνομία. Ωστόσο, τα συνδικάτα παρέβησαν την απαγόρευση και η διαδήλωση πραγματοποιήθηκε.

Για πρώτη φορά το Σαββατοκύριακο το κίνημα έπαψε να αποτελεί πρώτη είδηση με την εξαίρεση των συνεπειών της έλλειψης πετρελαίου για τους πολίτες που είχαν κλείσει τις διακοπές τους από καιρό. Η κυβέρνηση έκανε ό,τι πέρανε από το χέρι της για να εφοδιάσει τα πρατήρια καυσίμων στις εθνικές οδούς, καθώς το Σαββατοκύριακο αυτό σηματοδοτεί την αρχή των διακοπών, παρότι σε 7 διαμερίσματα τα μισά πρατήρια είναι κλειστά και δεν υπάρχουν λίστες προτεραιότητας.

Το Σάββατο το βράδυ ένα εμπορικό κέντρο 3.000 τ.μ. κοντά στη Ρουέν κήκε μετά από εμπρηστική επίθεση. Παρά το γεγονός ότι συμβαίνουν όλο και περισσότερες τέτοιες ενέργειες καθημερινά, δημοσιεύονται μόνο στα τοπικά ΜΜΕ τα οποία μάλιστα αναφέρουν την πιθανότητα οι φωτιές να οφείλονται σε «τεχνικά προβλήματα»

Απεργιακά ταμεία δημιουργούνται παντού. Αυτό είναι κάτι πολύ σημαντικό καθώς δεν ήταν καθόλου συνηθισμένο στη Γαλλία εδώ και δεκαετίες. Σχετικά με αυτό ακολουθεί η μετάφραση ενός αποσπάσματος από το περιοδικό Rebetiko. Το μόνο πράγμα που πρέπει να προστεθεί είναι ότι

από τη στιγμή που γράφτηκε, η δημιουργία απεργιακών ταμείων έχει γίνει κανόνας σε όλες τις πόλεις, ενώ εργαζόμενοι από διάφορους κλάδους στηρίζουν αυτά τα ταμεία, ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό ακόμα κι από τους φοιτητές.

«Εδώ και εκεί, από το Μονπελιέ ως το St. Nazaire ή το Παρίσι ανθίζουν νέες μορφές απεργιακών ταμείων. Δεν περιορίζονται πια σε μια επιχείρηση στην οποία γίνεται η απεργία και η χρήση τους δεν ελέγχεται από τις συνδικαλιστικές δομές, των οποίων ειδικότητα είναι να διατηρούν πλήρη αδιαφάνεια στη χρήση τους. Εμφανίζεται μια νέα προοπτική: η δυνατότητα ενίσχυσης των πρακτικών μέσων του μπλοκαρίσματος. Το απεργιακό ταμείο για όλη την πόλη που θα στηρίζεται από συνελεύσεις φοιτητών, άνεργων και όλων όσων στηρίζουν την απεργία, του οποίου σκοπός θα είναι η στήριξη των απεργών σε βασικούς κλάδους (σιδηροδρόμους, διυλιστήρια κλπ) που υφίστανται οικονομική ζημιά καθώς και για την ανάληψη των δικαστικών εξόδων σε περίπτωση σύλληψης. Φέροντας την υπόσχεση ότι το κίνημα θα πάει πέρα από το ζήτημα των συντάξεων. Είναι απαραίτητο να βρούμε τα μέσα για να κάνουμε δυνατή τη συνέχιση των απεργιών. Έτσι που η απεργία, η διάρκεια και η μορφή της να γίνει ζήτημα όλου του κόσμου που συμμετέχει. Από αυτό μπορεί να γεννηθούν και να επινοηθούν νέες κοινοτικές πρακτικές, μια νέα σχέση με το χρόνο και τον κόσμο, πιο επιθυμητή από την ατομική άνεση την οποία μας θέλουν να επιδιώκουμε. Ένας χώρος ανοίγει, ας τον καταλάβουμε.»

REBETIKO, 18 Οκτωβρίου 2010

Δευτέρα, 25 Οκτωβρίου

Τα μεγάλα συνδικάτα κάλεσαν δύο μέρες δράσης στις 28 Οκτωβρίου και στις 6 Νοεμβρίου. Ανάμεσα στις δύο ημέρες μεσολαβεί κενό δέκα ημερών ενώ η δεύτερη ημέρα δράσης πέφτει Σάββατο. Σύμφωνα με «φήμες» που κυκλοφορούν, τα συνδικάτα προσπαθούν να σταματήσουν το κίνημα...

Το Σάββατο το βράδυ, το κτίριο του δημοτικού συμβουλίου στο Tarnos, μια μικρή πόλη με πληθυσμό 11.000 κατοίκων κοντά στο Μπορντώ, δέχτηκε εμπρηστική επίθεση.

Την Παρασκευή το βράδυ στην Albertville, 15 άτομα κλείδωσαν 300 άτομα που είχε προσκαλέσει ο δήμαρχος που πρόσκειται στο UMP μέσα στο δημαρχείο, έκλεισαν τα φώτα και έριξαν σάπια λαχανικά και πέτρες στο πλήθος.

Την Κυριακή, το MEDEF έβγαλε μια ανακοίνωση σύμφωνα με την οποία η επίδραση του κινήματος στην οικονομία είναι καταστροφική, οι σιδηροδρομικές μεταφορές εμπορευμάτων έχουν σταματήσει εντελώς, οι μεταφορές εμπορευμάτων με φορτηγά πλήττονται από μεγάλες καθυστερήσεις και συνακόλουθα προκαλείται σοβαρό πρόβλημα στη βιομηχανική παραγωγή και τις κατασκευές. Επίσης προσέθεσαν πως πολλά συμβόλαια ακυρώνονται και υπάρχουν μεγάλες απώλειες στον τουρισμό. Η ίδια ανακοίνωση έθετε την υπεράσπιση των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων (που απασχολούν κάτω από 40 υπαλλήλους) ως «εθνική προτεραιότητα» καθώς αυτές οι δύο κατηγορίες αντιμετώπιζαν ήδη σοβαρά προβλήματα λόγω της κρίσης. Ζητούσε την ανοχή των μεγάλων επιχειρήσεων προς τις μικρές και καλούσε σε «αλληλεγγύη ανάμεσα στις επιχειρήσεις». Πρέπει κανείς να έχει στο μυαλό του ότι το MEDEF είναι πάντοτε στη Γαλλία αυτό που καλεί την κυβέρνηση να αποσύρει τις μεταρρυθμίσεις όταν ένα κίνημα γίνεται απειλητικό, πράγμα που συνέβη στο κίνημα ενάντια στη CPE (σύμβαση πρώτης πρόσληψης). Γι' αυτό το λόγο αυτή η πρώτη δήλωση ανησυχίας από το MEDEF θεωρήθηκε καλό νέο από πολλούς, αλλά μπορεί επίσης να ιδωθεί και ως σήμα κινδύνου προς την κυβέρνηση να κάνει ό,τι μπορεί ώστε τα πράγματα να τελειώσουν σύντομα. Θα πρέπει κανείς να έχει υπόψη του ότι αυτή η μεταρρύθμιση στηρίζεται από τον ίδιο τον Πρόεδρο και όχι από κάποιον Υπουργό και έτσι η αποτυχία της δεν μπορεί να χρεωθεί σε κάποιον Υπουργό, ο οποίος θα απολυθεί όπως έγινε μετά την απόσυρση της CPE.

Τη Δευτέρα το πρωί, η CFDT ανακοίνωσε ότι 2 διυλιστήρια (το Fos-sur mer και το Port-Jérôme) ψήφισαν τη λήξη της απεργίας. Ωστόσο, το πρώτο εξαρτάται κυρίως από τον εφοδιασμό με πετρέλαιο μέσω του λιμανιού Fos-Lavera όπου η απεργία συνεχίζεται για 29 ημέρες. Τα τρία μεγάλα συνδικάτα ανακοίνωσαν ότι το διυλιστήριο Reichstett ψήφισε επίσης τη λήξη της απεργίας. «Θέλουμε να δείξουμε στην κοινή γνώμη την καλή μας θέληση και την επιθυμία μας να προμηθεύσουμε

την περιοχή με πετρέλαιο» δήλωσε η CFDT. Η απεργία στο συγκεκριμένο διυλιστήριο γινόταν για διαφορετικό λόγο καθώς απειλείται με κλείσιμο. Τα συνδικάτα δεν κατάφεραν καν κάποιο συμβιβασμό σε σχέση με αυτό το ζήτημα. Η αποθήκη καυσίμων του Fos μπλοκαρίστηκε από 600 λιμενεργάτες και άλλους εργαζόμενους του λιμανιού τη Δευτέρα το πρωί. Το μπλοκάρισμα της αποθήκης καυσίμων στο St-Pierre-de-corps έσπασε από 300 CRS το πρωί της Δευτέρας στις 4 πμ. Την αποθήκη μπλόκαραν 30 απεργοί. Το διυλιστήριο Grandpuits βρίσκεται ακόμα σε απεργία και η επίταξη χρησιμοποιήθηκε μόνο για τη μεταφορά των αποθεμάτων που σύμφωνα με τους εργάτες αρκούν για 2 ημέρες. Η επαναλειτουργία του διυλιστηρίου θα απαιτούσε από 2 έως 4 εβδομάδες προτού η παραγωγή επανέλθει σε κανονικά επίπεδα. Οι ηγέτες της CGT και της CFDT ανακοίνωσαν ότι το ενδεχόμενο λήξης της απεργίας θα συζητηθεί μετά την Πέμπτη γιατί δε θέλουν να πλήξουν την οικονομία της χώρας.

Σύμφωνα με ένα άρθρο της Figaro το κόστος της απεργίας ανέρχεται μέχρι τώρα από 1,6 έως 3,2 δισ. ευρώ.

Το σοσιαλιστικό συνδικάτο του διυλιστηρίου Feulis (που ανήκει στη γαλλική εταιρεία Total) στο Βέλγιο απειλεί να περάσει σε πλήρη διακοπή της λειτουργίας του διυλιστηρίου αν η γαλλική κυβέρνηση συνεχίσει να προμηθεύεται καθημερινά επιπλέον 50 δεξαμενές καυσίμων για να αντιμετωπίσει τα μπλόκα. Το ίδιο συνδικάτο απείλησε να σταματήσει την κίνηση στα δύο ποτάμια που οδηγούν στη Γαλλία αν η γαλλική κυβέρνηση τα χρησιμοποιήσει για τη μεταφορά καυσίμων.

Στη Βρέστη γίνονται πολλά μπλοκαρίσματα αυτοκινητοδρόμων και δρόμων που έχουν κυρίως ως στόχο να σταματήσουν τα βυτιοφόρα. Η αστυνομία επεμβαίνει σχετικά γρήγορα αλλά τα μπλόκα μετακινούνται σε άλλους δρόμους.

Στη Νάντη το αμαξοστάσιο των λεωφορείων μπλοκάρεται από απεργούς σιδηροδρομικούς. Επίσης, κατά τη διάρκεια της νύχτας ο κύριος χώρος εφοδιασμού τροφίμων για τα καταστήματα και τα σουπερμάρκετ μπλοκάρεται από ένα ανομοιογενές πλήθος 100 ατόμων που στήνουν φλεγόμενα οδοφράγματα μπροστά από τις εισόδους. Όταν φτάνουν οι εργάτες, αρχίζουν να μιλάνε με τους διαδηλωτές σχετικά με τις εργασιακές συνθήκες, κάνουν παράπονα για το αφεντικό τους και καταλήγουν στην οργάνωση μιας αυτοσχέδιας γενικής συνέλευσης που ψηφίζει απεργία.

Στη Ρουέν οργανώνονται το πρωί κινούμενα μπλόκα που μετακινούνται από το ένα μέρος στο άλλο περίπου κάθε δύο ώρες. Μπλοκάρεται η κεντρική αγορά τροφίμων, μια γέφυρα, το αμαξοστάσιο των λεωφορείων. Σύμφωνα με μαρτυρίες οι μη-απεργοί είναι γενικά φιλικοί με τους διαδηλωτές. Η αστυνομία τους ακολουθεί συνεχώς χωρίς όμως να επεμβαίνει πραγματικά.

Στη Μασσαλία συνεχίζεται η απεργία των οδοκαθαριστών. 18 απεργοί λαμβάνουν γνωστοποίηση ότι επιτίσσονται. Ένα μεγάλο κομμάτι των οδοκαθαριστών στην Τουλούζη συνεχίζει επίσης την απεργία. Απεργίες αυτού του κλάδου γίνονται τις τελευταίες μέρες στις μεγάλες πόλεις.

Το Υπουργείο Μεταφορών ισχυρίζεται ότι το ποσοστό συμμετοχής στην απεργία στους σιδηροδρόμους είναι 7% ενώ η CGT ισχυρίζεται ότι είναι 15%. Γεγονός είναι πως η κυκλοφορία των τρένων αρχίζει σιγά σιγά να αποκαθίσταται. Η μεταφορά εμπορευμάτων συνεχίζει να έχει προβλήματα αλλά τα επιβατικά τρένα λειτουργούν σχεδόν κανονικά. Στη Λυών, η CGT κάλεσε τους απεργούς σιδηροδρομικούς του σταθμού του Oullins να σταματήσουν την απεργία. Οι περισσότεροι γύρισαν στις δουλειές τους και η απεργία έχει ουσιαστικά τελειώσει.

Στο Λε Μαν, απεργοί μπλόκαραν τη μεταφορά όλων των εμπορευμάτων προς τη βιομηχανική ζώνη. Εκεί, όπως και σε πολλά άλλα μέρη, η αστυνομία παραμένει επί 24 ώρες μπροστά από τις αποθήκες καυσίμων για να αποτρέψει οποιαδήποτε προσπάθεια κατάληψης.

Στη Lens, μία από τις μεγαλύτερες αυτοκινητοβιομηχανίες στην Ευρώπη (3000 εργαζόμενοι) παραλύει πλήρως όλο το πρωί από 200 απεργούς που απλώς χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους σχετικά με το σύστημα παραγωγής just-in-time.

Το Σαββατοκύριακο στην Dodorgne, οι εργάτες στον ηλεκτρισμό έκοψαν το ρεύμα σε στοχευμένες επιχειρήσεις.

Καθημερινά, γίνονται δίκες με τη διαδικασία του αυτόφωρου. Οργανώνονται ομάδες υποστήριξης μέσω γενικών συνελεύσεων. Οι ποινές φυλάκισης είναι πολύ συχνές. Ένας συλληφθείς

από τη Λυών που κατηγορήθηκε ότι έριξε πέτρες στους μπάτσους στις ταραχές της προηγούμενης εβδομάδας (στην πραγματικότητα προερχόταν από τον αποκλεισμό των 300 νέων στην κεντρική πλατεία) καταδικάστηκε σε 3 μήνες φυλάκισης με μόνη απόδειξη ότι τον αναγνώρισαν από τα ρούχα που φόραγε, δηλαδή από τη φόρμα, τα παπούτσια και ένα παλαιστινιακό φουλάρι. Όταν στη συνέχεια ο κατηγορούμενος ζήτησε να ακολουθηθεί η κανονική δικαστική διαδικασία, ρωτήθηκε από τον δικαστή αν πρόκειται να το σκάσει στην Αφρική.

Τρίτη, 26 Οκτωβρίου

Το συνδικάτο FGTB (πρόκειται για σοσιαλιστικό συνδικάτο του οποίου σύνθημα είναι: «διαπραγματεύσεις όποτε είναι δυνατό, αγώνας όποτε είναι αναγκαίο») μπλόκαρε πλήρως την πρόσβαση στο διυλιστήριο Feuilis το πρωί, αλλά επέτρεψε σε όλα τα βυτιοφόρα που δεν προμηθεύουν τη Γαλλία να μπουν στο διυλιστήριο. Το ίδιο συνέβη και σε ένα ακόμα διυλιστήριο στο Tertre.

Τη Δευτέρα το βράδυ, ο γραμματέας της CFDT δήλωσε κατά τη διάρκεια μιας τηλεοπτικής εκπομπής ότι είναι έτοιμος να αρχίσει τις διαπραγματεύσεις με το MEDEF πάνω στο ζήτημα της «απασχόλησης των νέων και των ηλικιωμένων», ό,τι κι αν σημαίνει αυτό. Η γραμματέας του MEDEF απάντησε άμεσα ότι το αποδέχεται, ότι είναι έτοιμη να συζητήσει το ζήτημα και ότι πιστεύει πως πρόκειται για έναν καλό τρόπο να «προχωρήσουμε σε κάτι άλλο». Ο Υπουργός Οικονομίας και ο Υπουργός Εργασίας είπαν πως είναι χαρούμενοι με αυτή την απόφαση και πως η «σύγκρουση έχει φτάσει πραγματικά σε ένα σημείο καμπής». Κάποια στελέχη της CFDT είπαν πως για αυτούς το κίνημα δεν έχει λήξει αλλά το να συζητήσουν για αυτά τα ζητήματα είναι καλό. Ο Πρωθυπουργός απάντησε το απόγευμα πως μετά την εφαρμογή της μεταρρύθμισης, η κυβέρνηση θα ξεκινήσει διάλογο με τα συνδικάτα σχετικά με την απασχόληση των νέων και των ηλικιωμένων. Ο γραμματέας της CGT είπε πως γι' αυτόν το κίνημα δεν έχει τελειώσει αλλά πως θα πάρει «νέες μορφές».

Η UNEF μαζί με άλλα φοιτητικά συνδικάτα κάλεσε σε μια μέρα τεμπελιάς και διαδηλώσεων. Μόνο 4 έως 7 πανεπιστήμια από τα 83 βρίσκονται σε κινητοποίηση. Το κίνημα στα πανεπιστήμια δεν αναπτύσσεται καθόλου.

Το κίνημα στα σχολεία και τα πανεπιστήμια αναπτύσσεται στη Ρευνιόν όπου πρόσφατα τελείωσαν οι διακοπές. Οι οργανώσεις LKP και K5F κάλεσαν σε γενική απεργία την Τρίτη στη Γουαδελούπη, τη Μαρτινίκα και τη Γουιάνα. Οι οργανώσεις αυτές έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο κίνημα της Γουαδελούπης το 2009.

Τα 7 από τα 12 διυλιστήρια είναι ακόμα μπλοκαρισμένα ενώ το ίδιο ισχύει για το λιμάνι ανεφοδιασμού καυσίμων Fos-Lavera και το λιμάνι της Χάβρης. Τα μπλοκαρίσματα των δύο λιμανιών μπλοκάρουν έμμεσα 2 διυλιστήρια όπου το μπλοκάρισμα έσπασε. Από τα 5 διυλιστήρια που λειτουργούν μόνο τα 3 ήθελαν να λήξουν την απεργία ενώ στα υπόλοιπα δύο επιβλήθηκε επίταση. Επιπλέον σύμφωνα με συνεντεύξεις που έδωσαν κάποιοι απεργοί που δουλεύουν στα διυλιστήρια, η δουλειά των εργαζόμενων που σταμάτησαν την απεργία εξαρτάται πλήρως από τους πετρελαιογωγούς που έρχονται από τα δύο μπλοκαρισμένα λιμάνια και ακόμα και αν τα διυλιστήρια «ξεμπλοκάρωνταν» δε θα μπορούσαν να δουλέψουν καθόλου. Επίσης, οι εργαζόμενοι στο ένα από τα 3 διυλιστήρια, οι οποίοι απεργούσαν και για τον πρόσθετο λόγο ότι αντιτίθεντο στο κλείσιμό του (σύμφωνα με το σχέδιο, το διυλιστήριο θα μετατρεπόταν σε αποθήκη και θα καταργούνταν οι 253 από τις 255 θέσεις εργασίας), ανάγκασαν τη διοίκηση να μην το κλείσει. Οι εργαζόμενοι στα άλλα 2 ψήφισαν υπέρ του τερματισμού της απεργίας όταν η διοίκηση πρότεινε να πληρωθούν όλες οι μέρες της απεργίας. Στα δύο «επιταγμένα» διυλιστήρια υπάρχουν ακόμη εργάτες που απεργούν. Γίνονται όλο και περισσότερες συζητήσεις στο διαδίκτυο να κάνουν κοπάνα οι εργάτες που θέλουν να συνεχίσουν την απεργία στα διυλιστήρια όπου η πλειοψηφία ψήφισε υπέρ της λήξης της απεργίας. Τα περισσότερα MME milάνε για νίκη του Προέδρου, παρόλο που κάτι τέτοιο ακόμα απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Η κυβέρνηση υποστήριξε πως το 80% των πρατηρίων θα εφοδιαστούν κανονικά σήμερα.

Σύμφωνα με μια δημοσκόπηση, το 59% του πληθυσμού θεωρεί ότι το μπλοκάρισμα των διυλιστηρίων είναι απαράδεκτο.

Στη Μασσαλία οι οδοκαθαριστές ξανάρχισαν τη δουλειά για «λόγους υγιεινής», όπως είπαν τα συνδικάτα. Στην Agen, συμφώνησαν τη λήξη της απεργίας μετά από την αποδοχή κάποιων συγκεκριμένων αιτημάτων. Αντίθετα, οι απεργίες των οδοκαθαριστών στις μεγάλες πόλεις συνεχίζονται χωρίς κάμψη.

Στο Montluel, που βρίσκεται κοντά στη Λυών, ένα σουπερμάρκετ δέχτηκε εμπρηστική επίθεση το Σαββατοκύριακο.

Αποθήκες καυσίμων μπλοκαρίστηκαν κατά τη διάρκεια της ημέρας στη Brive-la-gaillarde, στο Longvic και στην Ντιζόν. Επίσης μπλοκαρίστηκε ένα αμαξοστάσιο λεωφορείων κοντά στο Παρίσι και στη Λιλ. Μπλόκα αναφέρονται σε όλη τη χώρα σε δρόμους, οδούς πρόσβασης σε βιομηχανικές ζώνες και χώρους μεταφοράς εμπορευμάτων. Γενικά πραγματοποιούνται από ένα ανομοιογενές πλήθος που αποχωρεί από τα μπλόκα μετά από μερικές ώρες όταν επεμβαίνει η αστυνομία, η οποία συνήθως φτάνει σύντομα αλλά δεν επεμβαίνει αμέσως.

Τετάρτη, 27 Οκτωβρίου

Στις 5 πμ ένα ανομοιογενές πλήθος 300 ατόμων προσπάθησε να μπλοκάρει την αποθήκη καυσίμων στο Grand-Quevilly. Τα CRS τους περίμεναν, έριξαν δακρυγόνα και επιτέθηκαν προτού προλάβουν να φθάσουν στο σημείο.

Για μερικές ώρες το πρωί, απεργοί από τη CGT μπλόκαραν την πρόσβαση στο διυλιστήριο Reichstett (όπου ψηφίστηκε λήξη της απεργίας). Στη συνέχεια προσπάθησαν να κινηθούν προς το κέντρο της πόλης για να μπλοκάρουν την κυκλοφορία.

Ένα ανομοιογενές πλήθος 30 ατόμων μπλόκαρε το αμαξοστάσιο του ταχυδρομείου στο Fléac με στόχο να το αποκλείσει για όλη την ημέρα. Το ίδιο συνέβη στο Sassenage όπου 150 άτομα μπλόκαραν το ταχυδρομείο μέχρι να εγκαταλείψουν όλοι οι ταχυδρόμοι τη δουλειά τους. Η αστυνομία δεν επενέβη.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το μπλόκο στο χώρο ανεφοδιασμού κατεψυγμένου φαγητού κοντά στη Νάντη τη Δευτέρα είχε σαν αποτέλεσμα μετά από συζητήσεις που έγιναν ανάμεσα στους διαδηλωτές και τους εργαζόμενους οδηγούς φορτηγών να κατέβουν σε απεργία τη Δευτέρα το βράδυ και την Τρίτη. Μετά από εντάσεις με τα αφεντικά, που κατέθεσαν μηνύσεις και έφτασαν στο σημείο να παίξουν ξύλο με τους απεργούς, οι απεργοί σταμάτησαν την απεργία την Τετάρτη το πρωί όταν τα αφεντικά συμφώνησαν να αποσύρουν τις μηνύσεις και να πληρώσουν τις απλήρωτες υπερωρίες που τους χρωστούσαν.

Στη Ρεϋνιόν, τα λύκεια βρίσκονται σε κινητοποίηση και το ίδιο συμβαίνει και στο St. André όπου υπάρχει κλίμα ταραχών. Μπλόκα στους δρόμους, επιθέσεις σε μπατσικά, καμένοι κάδοι απορριμμάτων... Ένα λύκειο έκλεισε τις πύλες του για να μην επιτρέψει σε μαθητές που ήλθαν από άλλα σχολεία να πείσουν τους μαθητές που βρίσκονταν μέσα να ενωθούν με το πλήθος που βρισκόταν από κάτω. Πρέπει να ειπωθεί ότι στην περιοχή αυτή είχαν ξεκινήσει ταραχές ανάμεσα σε δύο γειτονίες στις αρχές του Σεπτεμβρίου. Την τάξη επέβαλλαν τότε τα γαλλικά ΕΚΑΜ.

Στο Elbeuf κοντά στη Ρουέν, οι απεργοί από τη CGT μπλόκαραν τις δύο βασικές γέφυρες της πόλης ανάμεσα στις 6 και τις 9 το πρωί.

Στο λιμάνι της Μασσαλίας, η απεργία συνεχίζεται εδώ και 31 μέρες. Την Τρίτη 57 τάνκερ πετρελαίου και 20 ακόμα δεξαμενόπλοια μπλοκαρίστηκαν. Οι κινητοποιήσεις συνεχίζονται επίσης στα λιμάνια Fos-Lavera και στο λιμάνι της Χάβρης. Ο αγωγός πετρελαίου άρχισε να εφοδιάζει το διυλιστήριο Grandpuits. Ένα από τα δύο διυλιστήρια της Ελβετίας, το Cressier, αναγκάστηκε να σταματήσει τη λειτουργία του από την Τρίτη γιατί οι αγωγοί πετρελαίου ήταν συνδεδεμένοι με το λιμάνι του Fos-sur-mer και το πετρέλαιο είχε στερέψει εδώ και 3 εβδομάδες.

Συνολικά, μόνο ένα διυλιστήριο παράγει καύσιμα σε χαμηλούς ρυθμούς και τροφοδοτούμενο αποκλειστικά από τα «στρατηγικά αποθέματα» που ανήκουν στην κυβέρνηση. Παρόλο που οι οδοκαθαριστές ξανάρχισαν τη δουλειά, ο αποτεφρωτής του Fos-sur-mer όπου καταλήγουν τα απορρίμματα της Μασσαλίας μπλοκαρίστηκε από διαδήλωση την οποία κάλεσε η CGT. Στη Γκρενόμπλ το αμαξοστάσιο των λεωφορείων μπλοκαρίστηκε πλήρως. Στο Hainault, ο εφοδιασμός των σουπερμάρκετ μπλοκαρίστηκε από ένα

πλήθος που προερχόταν από διάφορα συνδικάτα.

Σημειώθηκαν μεγάλες καθυστερήσεις της γραμμής εξπρές Παρίσι-Μπορντώ κοντά στο Vienne τη Δευτέρα το βράδυ όταν ένα τρένο χτύπησε σε σιδηροτροχιές που είχαν τοποθετηθεί πάνω στις γραμμές. Οι γραμμές υπέστησαν σοβαρές ζημιές. Η SNCF εξέδωσε ανακοίνωση στην οποία μίλαγε για «κακόβουλη ενέργεια». Επίσης αναφέρθηκαν προβλήματα σε γραμμές που σημαίνονταν στο σύστημα ελέγχου ως ακατάλληλες μετά από την τοποθέτηση συρμάτων αλουμινίου και χαλκού ανάμεσα στις ράγες.

Την προηγούμενη Παρασκευή, κάποιοι έσκασαν τα λάστιχα του αυτοκινήτου του Bernard Thibault μπροστά στο σπίτι του. Άλλες μαρτυρίες αναφέρουν ότι αυτό συνέβη σε όλα τα αυτοκίνητα της οικογένειάς του. Ο Thibault δήλωσε ότι δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να συνδέει αυτές τις πράξεις με τη συνδικαλιστική του δράση.

Όλο και περισσότερες αναφορές για κλοπή καυσίμων από αυτοκίνητα (και κυρίως φορτηγά) κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Την Τρίτη, έγιναν σαμποτάζ στις ηλεκτρικές εγκαταστάσεις του εμπορικού κέντρου και του δημαρχείου στο Villeneuve d'Ascq.

Οι εργαζόμενοι του διυλιστηρίου Gargenville μετέφεραν την πληροφορία πως η εταιρεία (Total) συμφώνησε πλήρως στην ολοκληρωτική παύση της δραστηριότητας στην αρχή της κινητοποίησης, γιατί τους βοήθησε να ανεβάσουν τις τιμές στα πρατήρια καυσίμων.

Πέμπτη, 28 Οκτωβρίου

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, την 28^η Οκτωβρίου τα συνδικάτα είχαν καλέσει σε διαδηλώσεις. Ο François Chérèque, γραμματέας της CFDT, επανήλθε σε αυτά που είχε δηλώσει στην τηλεόραση την Κυριακή το βράδυ και είπε ότι οι διαπραγματεύσεις δεν είναι ακόμα δυνατές επειδή «έχασε την εμπιστοσύνη του στην κυβέρνηση». Ο γραμματέας της FO δήλωσε ότι δεν περίμενε «ρεκόρ» συμμετοχής στη διαδήλωση. Εξάλλου οι αριθμοί δε βγάζουν νόημα όταν η διαφορά ανάμεσα σε αυτούς που αναφέρουν τα συνδικάτα και η αστυνομία μπορεί να είναι δεκαπλάσια και πάνω. Σύμφωνα με όλες τις αναφορές από τις διάφορες πόλεις, το πλήθος ήταν μικρότερο απ' ό,τι πρωτότερα και συχνά κυρίαρχα ήταν τα μπλοκ της CGT. Σύμφωνα με μια δημοσκόπηση, το 65% του πληθυσμού στήριζε τη μέρα δράσης.

Ο περιφερειάρχης της περιφέρειας Rhone-Alpes έκανε μια πολύ περίεργη δήλωση τη Δευτέρα σε μια συνέντευξη που του πήρε η Le Monde. Δήλωσε ότι η παρείσφρηση ασφαλιτών στο κίνημα ήταν μια «μακρά αστυνομική παράδοση».

Στο Μπελφόρ, οι διαδηλωτές ξεμπλόκαραν ένα αμαξοστάσιο λεωφορείων το πρωί υπό την προϋπόθεση ότι τα λεωφορεία θα μεταφέρουν κόσμο χωρίς αντίτιμο για όλη την ημέρα.

Η είσοδος του εργοστασίου της Peugeot στο Vesoul μπλοκάρεται από 200 διαδηλωτές. Ένα κτήριο του MEDEF και η είσοδος του αστυνομικού τμήματος σπάζονται στη Γκρενόμπλ κατά τη διάρκεια διαδήλωσης.

Στα πανεπιστήμια σχηματίζονται όλο και περισσότερες δεξιές συνελεύσεις ενάντια στις κινητοποιήσεις. Στο Παρίσι υπάρχουν οι σημαντικότερες από αυτές, ωστόσο εμφανίζονται και σε άλλες πόλεις όπως το Μοντελιέ. Στο Saintes έγιναν 7 εμπρησμοί τη Δευτέρα το βράδυ με στόχους το σταθμό του τρένου, την κεντρική λεωφόρο και το αβαείο. Το μεγαλύτερο σουπερμάρκετ κάηκε μερικώς.

Την Πέμπτη συλλαμβάνονται 22 σπάστες.

Στην Caen 150 άτομα μπλοκάρουν την είσοδο ενός εμπορικού κέντρου για όλο το απόγευμα. Κόσμος από τα συνδικάτα μπλόκαρε μια βιομηχανική ζώνη για όλη τη μέρα την Τετάρτη. Στο αεροδρόμιο του Orly το 50% των πτήσεων ακυρώνεται. Η κυβέρνηση δηλώνει ότι ο αριθμός των ακυρώσεων στα αεροδρόμια είναι περίπου 30%, παρόλο που και σε άλλα αεροδρόμια τα ποσοστά ακυρώσεων είναι αντίστοιχα αυτών του Orly (στη Νάντη, την Τουλούζη κ.α.). Το αεροδρόμιο στη Λιλ κλείνει τελείως για όλη την ημέρα.

Μπλόκα στους δρόμους γίνονται σε όλη τη Γαλλία κατά τη διάρκεια της ημέρας. Φαίνεται πως στα περισσότερα μπλόκα η αστυνομία δεν επεμβαίνει. Ο αυτοκινητόδρομος στη Roannes μπλοκαρίστηκε από την κεντρική διαδήλωση (3.000 άτομα) το απόγευμα. Κόπηκε το ηλεκτρικό ρεύμα στο Υπουργείο Οικονομίας για μία ώρα. Οι υπεύθυνοι μιλούν για «κακόβουλη πράξη». Στη Δουνκέρκη γίνονται σαμποτάζ στις οπτικές ίνες. Κόβεται η τηλεοπτική σύνδεση 20.000 συνδρομητών όλη την ημέρα.

Οι εργάτες στον ηλεκτρισμό άρχισαν να μειώνουν την παραγωγή από την Τρίτη το βράδυ.

1 στα 5 πρατήρια καυσίμων είναι ακόμα κλειστά. Η κυβέρνηση μπόρεσε να διατηρήσει αυτό το ποσοστό με μεγάλη αύξηση των εισαγωγών.

11 νεαροί συνελήφθησαν τη Δευτέρα στη Nanterre μετά από ταυτοποίησή τους από τους μπάτσους από φωτογραφίες και βίντεο, η χρήση των οποίων ήταν εντονότατη από την αρχή του κινήματος.

Προληπτικές συλλήψεις το πρωί που στοχοποίησαν ακτιβιστές με εξωφρενικές δικαιολογίες αναφέρονται στο διαδίκτυο. Ορισμένοι λένε ότι ο αριθμός των προληπτικών συλλήψεων έφτασε τις 100 πριν τις διαδηλώσεις. Οι μπάτσοι ισχυρίζονται πως συνέλαβαν ένα από τα βασικά άτομα που φαίνονται στο βίντεο να συμμετέχει στα γεγονότα της Βαστίλλης. Το γεγονός είναι πως ένας «αυτόνομος» βρίσκεται τώρα υπό κράτηση και πιθανότατα θα φάει εξωφρενική ποινή.

Μετά τη διαδήλωση 300-400 άτομα προσπάθησαν να επιτεθούν στη νομαρχία του St. Nazaire. Γίνονται συγκρούσεις με την αστυνομία και 8 συλλήψεις. Στο Charleville-Mézière, πέτρες ξηλώνονται από τα καλντερίμια και εκτοξεύονται ενάντια στους μπάτσους και σε ένα γραφείο του κυβερνώντος κόμματος, του οποίου σπάνε όλα τα παράθυρα.

Την Τετάρτη το βράδυ στη Ρεν κατελήφθη κτίριο για τη δημιουργία «απεργιακού κέντρου». Στην κατάληψη αυτή που παραμένει ακόμα ανοιχτή οργανώνονται συναντήσεις, συντονισμός δράσεων, συζητήσεις κλπ.

Οι απεργοί στο διυλιστήριο του Berre ψήφισαν το ξεμπλοκάρισμα των αποθηκών καυσίμων αλλά όχι του διυλιστηρίου. Στο Grandpuits, έγιναν επιτάξεις εργαζομένων για την παροχή καυσίμων.

Τα ποσοστά συμμετοχής των δημόσιων υπαλλήλων στην απεργία είναι χαμηλά (μόλις 5% σε αντίθεση με το 15% των προηγούμενων απεργιών). Στους σιδηροδρόμους η διεύθυνση ισχυρίζεται πως τα ποσοστά συμμετοχής ήταν 16% ενώ τα συνδικάτα 26%. Και τα δύο νούμερα είναι χαμηλότερα από τις προηγούμενες φορές. Ο λόγος που εμφανίζονται αυτές οι διαφορές είναι γιατί η κυβέρνηση υπολογίζει τα ποσοστά βάσει όλων των εργατών, ακόμα δηλαδή και αυτών που δεν εργάζονται εκείνη την ημέρα. Ωστόσο, πρέπει να συνυπολογίσουμε κι όσους δηλώνουν άρρωστοι ή παίρνουν άδεια επειδή φοβούνται να απεργήσουν.

5 έως 6 πανεπιστήμια από τα 83 είναι κλειστά μερικώς ή ολικώς. Η UNEF υποστηρίζει στις γενικές συνελεύσεις την καταψήφιση των μπλοκαρισμάτων των πανεπιστημίων.

Οι δραστηριότητες στα λιμάνια όπου δε γίνεται απεργία επιβραδύνονται, κάνοντας στάσεις εργασίας 59 λεπτών σε κάθε βάρδια. Η στάση 59 λεπτών σε ένα τμήμα, που δεν είναι επίσημα απεργία, μπλοκάρει τα υπόλοιπα καθώς δε γίνεται την ίδια ώρα σε όλα τα τμήματα. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο ρυθμός εργασίας μειώνεται περίπου κατά ένα τρίτο. Πολλά φορτία βρίσκονται για μέρες στα λιμάνια όπου δε γίνεται απεργία σύμφωνα με αναφορές σε τοπικές εφημερίδες.

Πέμπτη, 4 Νοεμβρίου

Μπλοκαρίστηκαν τα αεροδρόμια στο Μπορντώ, τη Νάντη, την Τουλούζη, το Roissy, το Orly και το Κλερμόν-Φερράν. Στο αεροδρόμιο της Τουλούζης ένας απεργός είπε στο ραδιόφωνο: «Είμαστε εδώ για να τα κάνουμε όλα μπάχαλο. Είναι ο μόνος τρόπος για ν' ακουστούμε».

Συνεχίζεται επίσης το μπλοκάρισμα κάποιων αποτεφρωτήρων από απεργούς στην περιοχή έξω από το Παρίσι. Σε διάφορα πανεπιστήμια συνεχίζεται το μπλοκάρισμα. Αρκετές εκατοντάδες φοιτητών μπλόκαραν το κτίριο της διοίκησης του πανεπιστημίου του Στρασβούργου μέχρι που δέχτηκαν μια φιλική επίσκεψη από τα CRS. Μια νυχτερινή κατάληψη του πανεπιστημίου της Τουλούζης εκκενώθηκε από τα CRS.

Στην Angers οι μπάτσοι εμπόδισαν νεαρούς να διαδηλώσουν προς τα κεντρικά γραφεία του UMP.

Ο αυτοκινητόδρομος A1 ανάμεσα στο Παρίσι και τη Λιλ μπλοκαρίστηκε από οδηγούς που κινούνταν πολύ αργά (οι λεγόμενες Επιχειρήσεις Ρυθμού Σαλιγκαριού). Τέτοιου είδους μπλόκα γίνο-

νται όλο και πιο δύσκολα καθώς οι οδηγοί τρώνε πρόστιμο και πολλοί έχασαν 6 πόντους στην άδεια οδήγησής τους (όσους δηλαδή χάνει ένας οδηγός όταν προκαλέσει θανατηφόρο ατύχημα).

Μια σειρά από μπλοκαρίσματα έλαβε χώρα σε διάφορες περιοχές: έγινε μπλόκο στα διόδια κοντά στη Ρεν επιτρέποντας στους οδηγούς να περάσουν χωρίς να πληρώσουν· μπλοκαρίστηκε το εθνικό τηλεοπτικό κανάλι France 3 στη Vanves· μπλοκαρίστηκε η έκθεση για τον Monet στο Γκραν Παλαί στο Παρίσι (το κείμενο που μοιράστηκε είχε τίτλο «No money for Monet»);· μπλοκαρίστηκε μια αποθήκη καυσίμων στο Gueret για 6 ώρες· μπλοκαρίστηκε ένας σταθμός λεωφορείων στο Villeneuve d' Ascq με πάνω από 100 λεωφορεία· μπλοκαρίστηκε μερικώς το λιμάνι στη Βρέστη.

Παρασκευή, 5 Νοεμβρίου

Τουλάχιστον τα μισά λύκεια στο Μονπελιέ είναι μπλοκαρισμένα. Το Γαλλικό Εθνικό Μέτωπο, η συμμορία του Λεπέν, αναφέρει στο σάιτ του το γεγονός ότι έχουν γίνει πολλά μπλόκα λυκείων μετά το τέλος των διακοπών των Αγίων Πάντων σε όλη τη Γαλλία και καλεί κόσμο να φτιάξει επιτροπές ενάντια στα μπλόκα μέσω του Facebook (τα πρώτα μπλόκα από μαθητές λυκείου το Σεπτέμβρη οργανώθηκαν με μηνύματα στο Facebook). Πολλοί μαθητές συνελήφθησαν σε διάφορες περιοχές της χώρας, μερικοί μόνο και μόνο επειδή πέταξαν αυγά.

Στο Bayonne μπλοκαρίστηκε η Τράπεζα της Γαλλίας, χωρίς να γίνει καμιά αναφορά στα ΜΜΕ.

Νοσοκόμες που απεργούν εδώ και 3 βδομάδες στο νοσοκομείο Tenon στο Παρίσι χρησιμοποίησαν κάποιες πολύπλοκες νομικές διαδικασίες για να εμποδίσουν την επίταξή τους. Παραμένουν 2-3 νοσοκόμες υπό επίταξη στο νοσοκομείο για να παρέχουν συμβουλές στην αίθουσα υποδοχής.

Σάββατο, 6 Νοεμβρίου

Νέα μέρα δράσης με 1,2 εκατομμύρια κόσμου στο δρόμο. Ωστόσο, κανείς δε φαίνεται να πιστεύει ότι η κυβέρνηση θα υποχωρήσει έστω και μερικώς.

Τετάρτη, 10 Νοεμβρίου

Ο νόμος ψηφίζεται και τίθεται σε ισχύ. Η συνδικαλιστική ένωση καλεί αμέσως σε μια νέα μέρα «πολύμορφης δράσης» για τις 23 του μήνα.

Τρίτη, 23 Νοεμβρίου

Μόνο μερικές χιλιάδες διαδηλώνουν. Στο Παρίσι τα συνδικάτα οργανώνουν μια «συμβολική δράση» που αποδείχτηκε φιάσκο: γυρνάνε γύρω-γύρω από το Palais Brongniard, την έδρα του Χρηματιστηρίου, και φωνάζουν το σύνθημα «Ας περικυκλώσουμε το κεφάλαιο». Τα πράγματα είναι καλύτερα σε επαρχιακές πόλεις, όπως στην Τουλούζη, που συμμετείχαν περίπου 10.000 σε μια οργανωμένη διαδήλωση.

Προς τους μισθωτούς, τους άνεργους και τους επισφαλείς εργάτες όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κάποιοι που συμμετέχουν στη γενική συνέλευση φοιτητών του πανεπιστημίου Ρεν 2, στο κίνημα ανέργων και επισφαλών εργατών και στη διακλαδική γενική συνέλευση της Ρεν
25 Οκτωβρίου 2010

Είμαστε επισφαλείς εργάτες, μισθωτοί, φοιτητές ή άνεργοι που συμμετέχουν στον αγώνα ενάντια στη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση της κυβέρνησης Σαρκοζύ, που μεταθέτει τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης και επεκτείνει τα χρόνια ασφάλισης για πλήρη σύνταξη. Αυτό το μέτρο θα οδηγήσει στη χειροτέρευση των συνθηκών ζωής του επισφαλούς κομματιού του πληθυσμού προς όφελος της ηγεμονίας του κέρδους. Αυτή η μεταρρύθμιση κινείται στην ίδια κατεύθυνση με τις θάτσερικές πολιτικές που ακολουθεί η γαλλική κυβέρνηση τα τελευταία τέσσερα χρόνια, κάτι που συμβαίνει στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες κατά τα 20 χρόνια ηγεμονίας της νεοφιλελεύθερης ορθοδοξίας. Αυτή η πολιτική της κοινωνικής οπισθοδρόμησης (ιδιωτικοποιήσεις, πάγωμα μισθών, μειώσεις στο δημόσιο τομέα και τις κοινωνικές δαπάνες) έγινε αισθητή με ακόμα πιο σκληρό τρόπο λόγω της ύφεσης του 2008-2009 (και των μαζικών απολύσεων που τη συνόδευσαν), η οποία όχι μόνο δεν οδήγησε σε αναθεώρηση του νεοφιλελεύθερου δόγματος αλλά έδωσε τη δυνατότητα να δικαιολογηθεί ένας νέος γύρος σχεδίων λιτότητας εις βάρος της εργατικής τάξης.

Σε πολλές χώρες, όπως την Ελλάδα και τη Βρετανία, οι κυβερνήσεις δε διστάζουν πλέον να εξαγγείλουν μεγάλες μειώσεις στους μισθούς και τις συντάξεις ενώ συγχρόνως ξοδεύουν δεκάδες δισεκατομμύρια για να σώσουν τις τράπεζες. Παντού προωθούνται περαιτέρω μέτρα προς όφελος της αστικής τάξης: «φορολογικές ασπίδες» για τους καπιταλιστές, υπερ-επισφαλείς συμβάσεις εργασίας με τις οποίες οι εργοδότες απαλλάσσονται από τους φόρους, αν όχι κι από τους μισθούς, απλοποιημένες διαδικασίες απολύσεων, περιορισμοί στο δικαίωμα της απεργίας και ποινικοποίηση των κοινωνικών κινημάτων. Παντού προσπαθούν να στρέψουν τη λαϊκή δυσανεμία σε αποδιοπομπαίους τράγους: οι Ρομά, οι Άραβες, οι Άνεργοι-που-δε-θέλουν-να-δουλέψουν γίνονται οι ιδανικοί στόχοι. Παντού σε αυτή την Ευρώπη, η οποία χτίστηκε πάνω στο μύθο της συνεχούς κοινωνικής και πολιτισμικής προόδου, μιας προόδου εγγυημένης από τους θεσμούς, συντελείται μια διαδικασία αναδημιουργίας ενός ανεπιθύμητου προλεταριάτου που θεωρούνταν ότι είχε αφομοιωθεί. Η ειρήνη μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών έχει διπλή όψη: εξαγωγή της σύγκρουσης με στόχο τη βέλτιστη εκμετάλλευση του πλούτου που βρίσκεται εκτός της ηπείρου και συνεργασία όλων των μικρο-ηγεμόνων της ευρωπαϊκής οικονομίας ενάντια σε οτιδήποτε παραβιάζει τους νόμους της, είτε αυτό είναι η λαϊκή αντίσταση είτε τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας. Ταμπουρώνονται απέναντι στους μετανάστες ενώ συνεχίζουν να εισάγουν αυτό το κομμάτι της εργατικής δύναμης, που ρόλος του είναι να κάνει τις δουλειές που οι «ιθαγενείς Ευρωπαίοι» δε θέλουν να κάνουν πια, και συγχρόνως εξάγουν βιομηχανίες εκμεταλλεόμενοι τη φτηνή εργατική δύναμη που βρίσκεται πεταμένη στην άλλη πλευρά του τείχους του πολυεθνικού Φρουρίου της Ευρώπης.

Απέναντι σε αυτή την αποκαρδιωτική κατάσταση, τα γεγονότα που συνέβησαν στην Ελλάδα την προηγούμενη άνοιξη άνοιξαν το δρόμο της αντιμετώπισης σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Όμως, η στρατηγική των συνδικάτων, που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί τουλάχιστον άτολμη, και το αιφνίδιο σταμάτημα της εξέγερσης λόγω του τραγικού συμβάντος στην τράπεζα Marfin, ανέβαλλε μέχρι σήμερα τη συνέχιση της ανοιχτής σύγκρουσης. Όσο για εμάς, τους υπαλλήλους της εταιρείας Γαλλία ΕΠΕ, από το 2003 (προηγούμενο κίνημα ενάντια σε μια άλλη συνταξιοδοτική «μεταρρύθμιση»), έχουμε συνηθίσει τη στρατηγική των περιορισμένων και διασκορπισμένων μέσα στο χρόνο «ημερών δράσης», μια στρατηγική που ήταν καταδικασμένη να αποτύχει. Μετά από ένα μήνα σύγκρουσης, η βάση των συνδικάτων τάσσεται

τώρα υπέρ της γενικής απεργίας διαρκείας. Σύμφωνα με μια πρόσφατη δημοσκόπηση, η πλειοψηφία του πληθυσμού θέλει τη «ριζοσπαστικοποίηση» του κινήματος απέναντι σε μια αμετακίνητη κυβέρνηση. Όλοι θυμόμαστε το κίνημα των φοιτητών και των μαθητών την άνοιξη του 2006, το κίνημα ενάντια στο νόμο CPE, που ήταν εν μέρει επιτυχές και το οποίο καθιέρωσε το οικονομικό μπλοκάρισμα ως μορφή του αγώνα μαζί με τις απεργίες και τις διαδηλώσεις. Στις περισσότερες πόλεις, τα πανεπιστήμια που ήταν σε απεργία μπλοκάρονταν και καταλαμβάνονταν για πολλές εβδομάδες ενώ οι μαζικές διαδηλώσεις κατέληγαν συχνά σε συγκρούσεις. Την ίδια στιγμή, οι απεργοί χρησιμοποιούσαν την τακτική του μπλοκαρίσματος σε δρόμους, πολυκαταστήματα, σιδηροδρομικούς σταθμούς, αεροδρόμια, κεντρικά ταχυδρομεία και αφετηρίες λεωφορείων. Στο τέλος, ο σύνδεσμος των αφεντικών (MEDEF, το αντίστοιχο του ελληνικού ΣΕΒ) ικέτευσε την τότε «αμετακίνητη» κυβέρνηση να δείξει ευελιξία ώστε να ξαναρχίσει η κανονική οικονομική δραστηριότητα. Ο νόμος CPE αποσύρθηκε (αλλά όχι και ο ευρύτερος νόμος του οποίου αποτελούσε μέρος).

Σήμερα δεν αποτελεί σύμπτωση το γεγονός ότι τα παράτολμα πειράματα του κινήματος του 2006 εμφανίζονται ως βασικές ενέργειες των πιο δραστήριων τάσεων του αγώνα ενάντια στα τωρινά σχέδια της κυβέρνησης. Στη Ρεν, τα πολυκαταστήματα αποτελούν στόχο σε κάθε διαδήλωση. Οι πιο αποφασιστικές απεργίες πλήττουν, μεταξύ άλλων, τα διυλιστήρια και τις αποθήκες πετρελαίου. Οι απεργοί της Μασσαλίας, πραγματική πρωτοπορία του κινήματος, παρέλυσαν το λιμάνι και επέβαλαν στην πόλη τους το ρυθμό του κινήματος. Οι μηχανοδηγοί είναι επίσης στην πρώτη γραμμή και οι οδηγοί των λεωφορείων μπήκαν κι αυτοί στο κίνημα. Ξέρουμε ότι όσο πιο πολύ εμπιστευόμαστε τη δύναμή μας τόσο πιο μεταδοτική γίνεται η χαρμόσυνη αποφασιστικότητά μας. Οι εικόνες από τη Βαρκελώνη τον προηγούμενο Σεπτέμβρη, όπου οι απεργοί ανάγκαζαν τα μαγαζιά να κλείσουν κατά την 24ωρη γενική απεργία, ίσως να έπαιξαν κάποιο ρόλο στη θέλησή μας να κάνουμε πιο συστηματικές αυτές τις πρακτικές. Ξέρουμε ότι για να κερδίσουμε πρέπει να μπορούμε να εξουδετερώσουμε τη στρατηγική της κυβέρνησης, η οποία χρησιμοποιεί την τεχνική της φθοράς και του εκφοβισμού του κινήματος. Αυτό είναι ολοφάνερο στην όξυνση της αστυνομικής βίας: δεκάδες νεαροί διαδηλωτές σοβαρά τραυματισμένοι, εκατοντάδες συλλήψεις και εξοργιστικές ποινές (για παράδειγμα, ποινή φυλάκισης για το κάψιμο ενός σκουπιδοντενεκέ), γκλομπ και δακρυγόνα ως συνήθης πλέον πρακτική για τη διάλυση των μπλοκαρισμάτων στην κυκλοφορία. Μαζί με τη χρήση βίας, ποδοπατάται πλήρως το δικαίωμα στην απεργία (οι εργαζόμενοι στην πετροχημική βιομηχανία επιστρατεύονται και απειλούνται με σκληρές ποινές αν αρνηθούν να επιστρέψουν στη δουλειά).

Πιστεύουμε ότι αυτό που χρειάζεται τώρα είναι η μαζική χρήση του όπλου του μπλοκαρίσματος της οικονομίας. Με τη χρήση αυτού του μέσου, οι άνεργοι και οι επισφαλείς εργάτες, που δεν έχουν πρόσβαση σε ένα σταθερό και μόνιμο εργασιακό χώρο, μπορούν να συμμετέχουν στην πίεση που ασκούν οι «παραδοσιακοί» εργαζόμενοι πηγαίνοντας έτσι ενάντια στους διαχωρισμούς των αφεντικών. Το μπλοκάρισμα της οικονομίας, ως τεχνική όξυνσης της απεργίας, είναι ένα μέσο προσβάσιμο σε όλους. Αν μια απεργία (μισθωτών, φοιτητών, μαθητών, «απεργία» ανέργων και επισφαλών ενάντια στην καταναγκαστική εργασία) απελευθερώνει χρόνο και ενέργεια από τη συνήθη υποταγή μας στους κύκλους της οικονομίας, το μπλοκάρισμα δίνει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουμε πλήρως αυτό τον απελευθερωμένο χρόνο για να διακόψουμε αυτούς τους κύκλους, που διευθύνονται από τις δυνάμεις που αντιπαλεύουμε, και να τους διακόψουμε με έναν πολύ πιο αποτελεσματικό τρόπο σε σχέση με τις ειρηνικές διαδηλώσεις που δεν έχουν καμία απολύτως επιρροή επάνω τους (να υπενθυμίσουμε τις χρυσές δουλειές που κάνει η βιομηχανία των fast food κατά τις «ημέρες δράσης»). Σε μια ενοποιημένη οικονομία, που επηρεάζει τα πάντα μέσω της ροής του κεφαλαίου, των εμπορευμάτων και της πληροφορίας, το μπλοκάρισμα της οικονομίας γενικεύει τις επιπτώσεις μιας απεργίας που περιορίζεται σε μερικούς τομείς. Επιπλέον, μπορεί να δημιουργήσει τη δυνατότητα συνάντησης μεταξύ των απεργών που μπλοκάρουν ένα χώρο εργασίας και των μισθωτών που εργάζονται σε αυτό το χώρο εργασίας, οι οποίοι μέσω αυτής της δράσης ενθαρρύνονται να προσχωρήσουν στο κίνημα. Η ίδια η απεργία αποτελεί άμεσο όπλο για το μπλοκάρισμα της οικονομίας, κάτι που βοηθάει στη συνέχιση του κινήματος. Μια

τέτοια απεργία δε χρειάζεται πάντα να είναι διαρκείας (είναι δύσκολο για κάποιους εργαζόμενους να απεργούν για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα): απεργίες επιβράδυνσης της παραγωγής, κυλιόμενες απεργίες, απεργίες που παραλύουν συγκεκριμένους τομείς «κλειδιά» ή πόστα και που οι εργαζόμενοι εκεί μπορούν να υποστηριχθούν οικονομικά από εργαζόμενους σε άλλους τομείς.

Η επιτυχία αυτού του κινήματος, ακόμα κι αν είναι συμβολική ή ανολοκλήρωτη, μπορεί μόνο να προκύψει αν κάθε συλλογικότητα του αγώνα, κάθε τοπικό σωματείο, κάθε ομάδα αγωνιστών, φίλων, συναδέλφων, γονιών, είτε είναι επίσημη είτε ανεπίσημη, την ίδια στιγμή που προσπαθεί να συντονιστεί με τους υπόλοιπους, έχει την ελευθερία να αποτελεί από μόνη της μια ομάδα περιφρούρησης του μπλοκαρίσματος. Τέτοιες μορφές διαθεσιμότητας στον αγώνα συμβαδίζουν πλήρως με τις στιγμές επιβράδυνσης, όπου έχουμε το χρόνο να οργανωθούμε πρακτικά, να μοιραστούμε ένα φαγητό, να μοιραστούμε ιδέες, τραγούδια, εμπειρίες... Σε μια περίοδο που η κυβέρνηση δε διστάζει να χρησιμοποιήσει την αστυνομική επέμβαση και την απειλή της φυλάκισης για να σπάσει τις γραμμές των απεργών και να επιβάλλει τη συνέχιση της δουλειάς, το να είμαστε έτοιμοι να κινηθούμε γρήγορα, το να μπορούμε να συγκεντρωθούμε το συντομότερο δυνατό σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο δημιουργώντας μια μάζα που δεν μπορεί κανείς να τη διαλύσει, το να διασκορπιζόμαστε μπλοκάροντας τη μητρόπολη σε δέκα διαφορετικά σημεία συγχρόνως, είναι, κατά τη γνώμη μας, ο μόνος πραγματικά συνεκτικός τρόπος να «κινητοποιηθούμε» (για να χρησιμοποιήσουμε τη γλώσσα των συνδικάτων), η καλύτερη χρήση του χρόνου που απελευθερώνεται με την απεργία.

Όσο πλησιάζουμε στην έλλειψη καυσίμων, το ερώτημα για το ποιοι είναι οι στόχοι που έχουν προτεραιότητα στο μπλοκάρισμα φαίνεται να έχει ήδη απαντηθεί: διυλιστήρια, αποθήκες πετρελαίου, δρόμοι και σιδηροδρομικές γραμμές, πολυκαταστήματα, χώροι διανομής εμπορευμάτων. Πρέπει επίσης να τονίσουμε πόσο σημαντικά είναι τα μπλοκαρίσματα που συμβάλλουν στη διάδοση της κατάστασης έξω από το εθνικό γκέτο. Για παράδειγμα, ο τουρισμός, που αποτελεί έναν από τους βασικούς κερδοφόρους οικονομικούς τομείς της μουσειακής ηπείρου μας: πολυτελή ξενοδοχεία κι εστιατόρια, μεγάλα πολιτιστικά θεάματα, πολυτελή κατανάλωση... Θα ήταν επίσης ενδιαφέρον να καλέσουμε κάποια ΜΜΕ να «ξεμπλοκάρουν» τη ροή των πληροφοριών και να δώσουν φωνή σε αυτούς που θεσμικά τη στερούνται. Ας σκεφτούμε τις «επιχειρηματικές περιοχές» της μητρόπολης που ζούμε, οι οποίες θα μπορούσαν να μεταδώσουν σε ολόκληρο τον κόσμο την κακή φήμη των «επαρχιών» που δεν έχουν αποικιοποιηθεί πλήρως...

Βέλγοι σιδηροδρομικοί, καστιλιάνοι μεταλλεργάτες, μαρσεγιέζοι λιμενεργάτες, έλληνες κούριερ, προσωρινοί, επισφαλείς, ανεπιθύμητοι άνθρωποι από όλο τον κόσμο, ο αγώνας σας είναι δικός μας. Παντού, πρέπει να ανταποκριθούμε με αλληλεγγύη και με συντονισμένο τρόπο απέναντι σε όλες τις επιθέσεις που δεχόμαστε από τις εθνικές μας ολιγαρχίες που συμπράττουν με τους ευρωπαϊούς τραπεζίτες και εντεταλμένους.

Για να τελειώνουμε με τις μεταρρυθμίσεις και τα σχέδια λιτότητας, για τη βελτίωση των συνθηκών της ζωής μας, για μια πολιτική που καλωσορίζει και δείχνει αλληλεγγύη στους μετανάστες και τους προλετάριους όλων των χωρών, ας δημιουργήσουμε παντού επιτροπές αγώνα, διακλαδικές γενικές συνελεύσεις, ταξιαρχίες ομάδων περιφρούρησης που σταδιακά θα συντονίζονται πέρα από τα σύνορα. Ας μπλοκάρουμε την Ευρώπη του κεφαλαίου, ας ανοίξουμε το Φρούριο Ευρώπη, ας ξεφορτωθούμε όλους τους Σαρκοζύ, τις Μέρκελ, τους Μπαρόζο και τους Μπερλουσκόνι!

Γενική απεργία διαρκείας! Μπλοκάρισμα της οικονομίας

Κάποιες σκέψεις σχετικά με την 16η Οκτωβρίου, το τι ακολούθησε και την καταστολή ενάντια στο κίνημα.
Παρίσι, 16 Νοεμβρίου

Μετά τις συλλήψεις που έγιναν την 16η Οκτωβρίου κατά τη διάρκεια της δράσης που οργάνωσε η συνέλευση «Απεργία-Μηλοκάρισμα-Σαμποτάζ. Πρώτος γύρος, συνεχίζουμε», αποφασίστηκε να γράψουμε συλλογικά το παρακάτω κείμενο.

Στο τωρινό κίνημα η απεργία ήρθε αντιμέτωπη με συγκεκριμένα όρια. Το νομοθετικό πλαίσιο που οριοθετεί το «δικαίωμα στην απεργία» –με τις «επιτάξεις» που αναγκάζουν τους απεργούς να επιστρέψουν στη δουλειά υπό την απειλή της φυλάκισης, με το προσωπικό ασφαλείας και με την απαγόρευση των καταλήψεων– αποτελεί απόπειρα περιορισμού των αποτελεσμάτων μιας απεργίας. Η νομιμοποίηση των λιγότερο αποτελεσματικών μορφών αγώνα και η ποινικοποίηση των πιο αποτελεσματικών είναι μία από τις μεθόδους ελέγχου του κινήματος – ακόμα κι αν το κίνημα, όποτε αναζητά λίγο περισσότερη δύναμη ή αίσθηση κοινότητας, δεν εστιάζει σε τέτοιου είδους διακρίσεις και αντίθετα ανακαλύπτει ότι η νομιμότητα δεν είναι αδιάβατο σύνορο και ότι η παρανομία δεν είναι αυτοσκοπός.

Το ίδιο ισχύει και για τις διαδηλώσεις. Σημαντικότερη από τις μεθόδους καταστολής είναι η διαπραγμάτευση της διαδρομής με την αστυνομία, η συνεργασία της αστυνομίας με τους συνδικαλιστικούς εκπροσώπους και ο έλεγχος που ασκούν ώστε να διασφαλιστεί ότι όλη θα παραμείνουν εν τάξει. Το να προσπαθήσουμε να ξεφύγουμε από αυτό το σχέδιο είναι μια απόπειρα να συγκροτήσουμε μια συλλογική δύναμη, να ανακτήσουμε το δρόμο για τους εαυτούς μας και να αφήσουμε πίσω μας την απλή αριθμητική εκτίμηση των δυνάμεων που βρίσκονται στο παιχνίδι. Αυτό συνέβη το απόγευμα του Σαββάτου στις 16 Οκτωβρίου, όταν μια ομάδα πολλών εκατοντάδων ανθρώπων ξεκίνησε από το επίσημο σημείο συνάντησης και προσπάθησε να καταλάβει την Όπερα της Βαστίλλης, με την ιδέα να διακόψει τη ζωντανή μετάδοση της παράστασης και να κάνει εκεί μια γενική συνέλευση. Τέτοιου είδους ενέργειες έγιναν παντού και αποτελούν μέρος της γενικής δυναμικής. Εκτός από αυτό, προσπαθήσαμε να βγούμε από το θεσμικό χώρο που έχει παραχωρηθεί για τις διαδηλώσεις.

Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν η σύλληψη 40 ανθρώπων και η κράτησή τους χωρίς να τους απαγγελθούν κατηγορίες. Η κράτηση χωρίς κατηγορίες (*garde à vue*) (ανανεώνεται αυτόματα έως και 48 ώρες) χρησιμοποιείται από τους μπάτσους ως τιμωρία καθαυτή. Στους 8 από τους 40 απαγγέθηκαν κατηγορίες, σε κάποιους για συμμετοχή «σε ομάδα, προσωρινή ή όχι, με σκοπό την προετοιμασία πράξεων εσκεμμένης βίας εναντίον ανθρώπων ή πράξεων καταστροφής και πρόκλησης ζημιών σε ιδιοκτησία [*biens*]» καθώς και για βία εναντίον της αστυνομίας. Μεταξύ αυτών που συνελήφθησαν υπήρχαν και μερικά άτομα που ήταν ήδη υπό δικαστική εποπτεία (*sous contrôle judiciaire*) για κατηγορίες που σχετίζονται με παλιότερες πράξεις. Βάσει περιοριστικών όρων απαγορευόταν να συναντιούνται μεταξύ τους. Όταν συνελήφθησαν μαζί εκείνο το απόγευμα, κατηγορήθηκαν ότι είχαν παραβιάσει αυτό τον όρο. Το επιχείρημα ήταν έωλο: ήταν μέρος μιας ομάδας εκατοντάδων ανθρώπων. Κλητεύθηκαν από τον ανακριτή και έλαβαν προειδοποίηση με την απειλή ότι θα πάνε φυλακή την «επόμενη φορά». Πέντε από τους οχτώ που δικάστηκαν αφέθηκαν ελεύθεροι με εγγύηση και περιοριστικούς όρους.

Στην πραγματικότητα αυτό για το οποίο κατηγορήθηκαν ήταν ότι συμμετείχαν στη διαδήλωση αντί να κάτσουν σπίτι τους. Η εγγύηση με περιοριστικούς όρους είναι μια μέθοδος εκφοβισμού και απομόνωσης. Απαγορεύει σε συγκεκριμένους ανθρώπους να συχνάζουν σε συγκεκριμένα μέρη, να βλέπουν συγκεκριμένους ανθρώπους, να έχουν μια συγκεκριμένη συμπεριφορά. Με λίγα λόγια, αρνείται σε αυτούς που είναι στο στόχαστρο της εξουσίας τη δυνατότητα να συμμετέχουν στους κοινωνικούς αγώνες επί ποινή φυλάκισης. Η καταστολή, όπως πάντα, παίρνει διάφορες μορφές, προσαρμόζεται καταλήθως για να καταστρέψει τη συλλογική αλληλεγγύη.

Αυτό που δικαιολόγησε τη δικαστική παρέμβαση εναντίον των συμμετεχόντων στη διαδήλωση ήταν ότι συμμετείχαν σε μια δράση κατά τη διάρκεια της οποίας σπάστηκαν μερικές βιτρίνες τραπεζών. Η κεντρική ιδέα, η οποία εκφράζεται πολύ ωραία μέσω της εφαρμογής του «νόμου ενάντια στις συμμορίες»¹ που πέρασε πρόσφατα, είναι ότι η απλή συμμετοχή σε μια συνάντηση, σε ένα «πλήθος» ή σε μια δράση καθιστά κάποιον ποινικά υπεύθυνο για οτιδήποτε συμβεί. Από όλα αυτά, είναι πλέον σαφές ότι αυτό που μπαίνει στο στόχαστρο είναι η απλή ενέργεια του να εγκαταλείψεις τους θεσμικούς χώρους και τις συνήθειες μορφές οργάνωσης.

Ας είμαστε ξεκάθαροι: το να ξεσπάς σε ένα σύμβολο του καπιταλισμού σπάζοντας τη βιτρίνα μιας τράπεζας είναι κάτι σύννηθες και κατανοητό. Οι επιθετικές πρακτικές όπως το σαμποτάζ ή οι συγκρούσεις με τους μπά-

1 «Loi contre les bandes»: προτάθηκε από το UMP [Λαϊκό Κίνημα, το κόμμα του Σαρκοζί] και έγινε νόμος του κράτους πέρσι το Φεβρουάριο. Ποινικοποιεί τη «συμμετοχή σε βίαιη συμμορία» με φυλάκιση ενός χρόνου ή με χρηματική ποινή 15.000 ευρώ, με ακόμα πιο σκληρές ποινές σε περίπτωση που κάποιος λάβει εσκεμμένα κάποια μέτρα για να καλύψει την ταυτότητά του, κυρίως με κουκούλα.

τους αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι των αγώνων του παρελθόντος όπως και του παρόντος. Προς το παρόν όμως αυτό που βλέπουμε είναι ότι η καταστολή δε στοχεύει μόνο αυτούς που κατηγορούνται άμεσα για αυτές τις επιθέσεις αλλά και εκείνους που συναθροίζονται γύρω τους. Στόχος αυτών των νόμων είναι να επιτρέπονται μόνο εκείνες οι δράσεις που επιτηρούνται από τους συνδικαλιστικούς εκπροσώπους, δράσεις κατά τις οποίες οι συμμετέχοντες εξαναγκάζονται να αστυνομεύουν τον εαυτό τους και κατά τις οποίες δεν μπορεί να συμβεί τίποτα. Όλα στοχεύουν στο να αστυνομεύουμε τις πρακτικές και την ψυχική μας διάθεση.

Στο λόγο της αστυνομίας και των MME η επίθεση στη βιτρίνα μιας τράπεζας πρέπει να είναι δουλειά των σπαστών (casseurs). Αυτός ο όρος, που χρησιμοποιείται με αποκλειστικό στόχο την απόρριψη των πρακτικών άμεσης δράσης, είναι μια πλήρως τεχνητή αφηρημένη κατηγορία. Λειάινει μια σύνθετη κοινωνική πραγματικότητα και αφαιρεί όλο το πολιτικό της περιεχόμενο. Αυτές οι πρακτικές μετατρέπονται σε καθαρή αντικοινωνική καταστροφή, χωρίς προοπτική και χωρίς νόημα.

Όταν ήνευε ότι οι σπάστες «δεν είναι παρά αλήτες» ή όταν φαντάζονται, όπως συχνά συμβαίνει σήμερα, ότι πρόκειται για ασφαλίτες που παρεισφρύνουν στις διαδηλώσεις, αποκαλύπτουν τελικά την ίδια βασική συλλογιστική: ο «σπάστης» είναι ξένος ως προς τον αγώνα, βρίσκεται εκτός κινήματος.

Είναι αλήθεια ότι τα τελευταία χρόνια οι ασφαλίτες φοβούνται όλο και λιγότερο να εισβάλουν στην καρδιά της διαδήλωσης για να κάνουν συλλήψεις. Είναι σημαντικό να μην τους ανεχτούμε και όποτε αναγνωρίζονται να πετάγονται έξω και όσο πιο μακριά γίνεται. Αλλά αυτή η τάση της αστυνομίας έχει οξύνει την παράνοια σε τέτοιο βαθμό που κάποιοι βλέπουν παντού μπάτσους. Σερφάροντας στη διάχυτη ατμόσφαιρα της ίντριγκας, οι πολιτικοί ή οι συνδικαλιστές, όπως ο Μεθάνσον (Μέτωπο της Αριστεράς) και ο Thibault (Γραμματέας της CGT), εμφανίζονται με ένα λόγο τόσο παλιό όσο και ο σταλινισμός: οτιδήποτε ξεφεύγει από τον έλεγχό τους, καταγγέλλεται ως μεθόδευση των μπάτσων.

Η υστερία μεταξύ των πολιτικών και των MME οξύνθηκε με το επεισόδιο του «Νίντζα σπάστης»,² όπως ονομάστηκε από τον τύπο. Ξεκινώντας από κάποιες συγκεκριμένες εικόνες που διαχύθηκαν στο διαδίκτυο, άρχισαν να πολλαπλασιάζονται οι πιο παρανοϊκές θεωρίες: η δράση στην Όπερα οργανώθηκε από μπάτσους ή, όπως και να 'χει, ήταν επιθυμητή από τον αρχηγό της αστυνομίας, οι δημοσιογράφοι βρίσκονταν ήδη εκεί για να μεταδώσουν τις σκηνές βίας στο 20 Hours 1τηλεοπτική ειδοσηογραφική εκπομπή του καναλιού France 2, παρόμοιο με το BBC) κ.λπ. Υπό το κάλυμμα της συνωμοσιολογικής διάθεσης, επανεπιβεβαιώνεται η ιδέα ότι για να συμβεί οτιδήποτε βίαιο ή παράνομο θα πρέπει αυτό να ξεκινάει από την εξουσία ή τουλάχιστον να το αφήνει η εξουσία να συμβεί. Έχουν πειστεί τόσο βαθιά για την απόλυτη ισχύ του κράτους που ακόμα και η παραμικρή πράξη εξέγερσης γίνεται ύποπτη. Ο κοινωνικός έλεγχος είναι τέτοιος που μέσα στο μυαλό γλιστράει η ιδέα ότι είναι αναπόδραστος. Ταυτίζεται το φράγμα του νόμιμου με το πεδίο του εφικτού.

Αυτό το παραλήρημα, αυτή η σύγχυση, τροφοδοτεί άμεσα την καταστολή: οι μπάτσοι βγήκαν μπροστά με την εγκληματική ταξiarχία³ επικεφαλής κι άρχισαν να ψάχνουν τους κουκουλοφόρους πρωταγωνιστές του βίντεο – και μάλιστα έχουν ήδη πιάσει κάποιον κατηγορώντας τον ότι είναι ένας από αυτούς. (Βρίσκεται στις φυλακές Fleury-Mérogis μέχρι τη δίκη του που θα γίνει στις 6 Δεκέμβρη 2010). Και σε άλλες πόλεις, για παράδειγμα στη Ναντέρ και τη Λυών, η ψύχωση με τους σπάστες ωθεί την αστυνομία να χρησιμοποιήσει εξεληγμένους τρόπους έρευνας, οι οποίοι συνήθως χρησιμοποιούνται για το οργανωμένο έγκλημα, για να βρει αυτούς που συγκρούστηκαν με τα CRS: φωτογραφίες υψηλής ανάλυσης από ελικόπτερο, λήψεις DNA από πέτρες κ.λπ.

Όλα συνηγορούν στο να γίνουμε μπάτσοι του εαυτού μας: φόβος και παράνοια, αγωνία για τη νομιμότητα του κινήματος· η καταστολή στοχεύει όλους αυτούς που θέλουν να ξεφύγουν από την πεπατημένη.

Πρέπει να πολεμήσουμε την παράνοια και τον ατομικισμό που προκαλεί η καταστολή οργανώνοντας τους εαυτούς μας συλλογικά. Η επόμενη συνέλευση «Πρώτος γύρος, συνεχίζουμε!» θα γίνει την Τετάρτη στις 17 Νοεμβρίου, 5-7-9 rue de capitale Marchal, στις 7 μ.μ.

2 (στυλ) Πρόκειται για ένα επεισόδιο που προκάλεσε πολλές συζητήσεις στα MME αλλά και μέσα στο κίνημα. Συγκεκριμένα, κυκλοφόρησε στο διαδίκτυο ένα βίντεο που δείχνει κάποια πλάνα από τις δράσεις στους δρόμους του Παρισιού στις 16 Οκτωβρίου. Κάποια στιγμή φαίνεται ένας διαδηλωτής με κουκούλα ο οποίος προσπαθεί να σπάσει μια βιτρίνα. Ξαφνικά, ένας εξαγριωμένος μεσήλικας του επιτίθεται και προσπαθεί να τον εμποδίσει. Τότε, ένας άλλος διαδηλωτής με κουκούλα χώνει μια εντυπωσιακή κλωτσιά (εξού και ο χαρακτηρισμός Νίντζα) στο μεσήλικα για να αφήσει τον άλλο διαδηλωτή στην ησυχία του. Λόγω της εντυπωσιακής κλωτσιάς, που σύμφωνα με τους συνωμοσιολόγους μόνο ένας μπάτσος μπορεί να εκτελέσει (!), άρχισε μια ολόκληρη συζήτηση και εντός του κινήματος ότι δήθεν ο «Νίντζα» και ο «σπάστης» είναι μπάτσοι που κάνουν προβοκάτιες «εναντίον του κινήματος». Η αλήθεια βέβαια είναι ότι δεν πρόκειται για μπάτσους αλλά για διαδηλωτές. Μάλιστα ο «Νίντζα» συνελήφθη και πέρασε από δίκη στις 6 Δεκέμβρη, όπου καταδικάστηκε σε έξι μήνες φυλάκιση. Το βίντεο βρίσκεται στη διεύθυνση: <http://www.francesoir.fr/faits-divers-justice/manifestation-6-mois-fermes-contre-le-ninja-casseur.67430>

3 Λογοπαίγνιο με το BAC «Brigade Anti-Criminalité» (Ταξiarχία Εναντίον του Εγκλήματος), μονάδα ασφαλιτών που σε περίπτωση συγκρούσεων κάνει έφοδο (με την κλασική στρατιωτική έννοια) μπροστά από τις επίσημες γραμμές της αστυνομίας. Κάνουν εφόδους και κινούνται σε μπουλούκια μαζεύοντας όποιον δεν προλάβει να ξεφύγει.

ΤΡΕΛΑΜΕΝΟΙ ΑΝΕΡΓΟΙ, ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑ ΚΡΑΝΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΙ ΦΥΛΑΡΧΟΙ

Μια πρώτη προσέγγιση στο σύνθετο κοινωνικό
αρχιπέλαγος της Βόρειας Αφρικής

Από τα μέσα Δεκεμβρίου του 2010 μια σειρά εξεγέρσεων ξέσπασαν σε χώρες της Βορείου Αφρικής και, μέσα σε διάστημα ενός μηνός, ο αντίκτυπός τους είχε επηρεάσει πολλές χώρες του Αραβικού Κόλπου, φτάνοντας μέχρι το Ιράν και το Ιράκ. Στο κείμενο που ακολουθεί θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια πρώτη προσέγγιση των όσων συνέβησαν στην Τυνησία και την Αίγυπτο, τις χώρες που οι εξεγέρσεις εκδηλώθηκαν με μεγαλύτερη ένταση και όπου οι εξεγερμένοι πέτυχαν κάποιες πρώτες νίκες, καθώς και τη Λιβύη.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια πρώτη καταγραφή των πρόσφατων εξεγέρσεων στη Βόρειο Αφρική και για αυτό το λόγο δεν υπήρχε η δυνατότητα να γίνει ανάλυση της ταξικής σύνθεσης των εξεγέρσεων στην Τυνησία και την Αίγυπτο.

Τόσο η Αίγυπτος όσο και η Τυνησία ακολούθησαν παρόμοιες πορείες μετά την ανεξαρτητοποίησή τους. Επέλεξαν το δρόμο των «Αδεσμεύτων» στη διάρκεια του λεγόμενου «Ψυχρού Πολέμου» και την τοπική εκδοχή του κρατικού καπιταλισμού που, στην περίπτωση της Αιγύπτου, πήρε το όνομα του «Αραβικού Σοσιαλισμού», ενώ το Νέο Συνταγματικό Κόμμα της Τυνησίας μετονομάστηκε σε Σοσιαλιστικό Συνταγματικό Κόμμα. Κύριος στόχος των καθεστώτων και των δύο χωρών υπήρξε η «εθνική ανάπτυξη» και η εκβιομηχάνιση για να μειώσουν την «εξάρτησή τους από το διεθνές κεφάλαιο».

Τυνησία: Η «επανάσταση του γιασεμιού»

Η Τυνησία απέκτησε την ανεξαρτησία της από τη Γαλλία το 1957. Το κίνημα ανεξαρτησίας βρισκόταν υπό την καθοδήγηση του Νέου Συνταγματικού Κόμματος (Neo Destour Party) που είχε ιδρύσει ο Χαμπίμπ Μπουργκίμπα. Ο Μπουργκίμπα παρέμεινε στην εξουσία μέχρι το 1987, όταν ανατράπηκε με ένα αναίμακτο πραξικόπημα από τον πρωθυπουργό του, τον Μπεν Άλι.

Την τριετία 1958-61 η κυβέρνηση Μπουργκίμπα εθνικοποίησε τις επιχειρήσεις στον τομέα της ενέργειας και της εξόρυξης ορυκτών, τις τράπεζες της χώρας, τους σιδηροδρόμους και τις κυριότερες μεταποιητικές επιχειρήσεις για να επιτευχθεί η «αποαποικιοποίηση της οικονομίας» και η «άνοδος του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων». Ο «ντεστουρικός σοσιαλισμός» βασιζόταν στη συνύπαρξη 3 τομέων: του κρατικού, του συνεταιριστικού και του ιδιωτικού. Τα μεγάλα αγροκτήματα «κολεκτιβοποιήθηκαν» και η εκμετάλλευσή τους ανατέθηκε σ' ελεγχόμενους από το κράτος συνεταιρισμούς. Μοχλός για την εφαρμογή της κολεκτιβοποίησης υπήρξε η Γενική Ένωση Εργατών της Τυνησίας (ΓΕΕΤ), η μοναδική νόμιμη συνδικαλιστική δομή της χώρας που ελεγχόταν από το κράτος. Το 1958 θεσπίστηκε η υποχρεωτι-

κή και δωρεάν παιδεία και το 1960 ιδρύθηκε το πρώτο πανεπιστήμιο στη χώρα ενώ το 1974 οι δαπάνες για την εκπαίδευση ανήλθαν στο 30% του προϋπολογισμού. Ήδη από τη δεκαετία του '70, η Τυνησία συνδέθηκε με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Τη δεκαετία του '70 το καθεστώς Μπουργκίμπα χαλάρωσε τον έλεγχο που ασκούσε στη ΓΕΕΤ και επέλεξε το δρόμο της συνεργασίας μαζί της. Τα πρώτα σύννεφα άρχισαν να μαζεύονται στα τέλη της δεκαετίας του '70, όταν τη διετία '77-'78, λόγω της επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης, ξέσπασε ένα κύμα απεργιών και διαμαρτυριών. Μια παράπλευρη συνέπεια των απεργιών της διετίας '77-'78 ήταν και η αλλαγή στάσης του καθεστώτος προς τη ΓΕΕΤ, την οποία θα επαναφέρει υπό την ηγεμονία του κράτους. Την πρωτοχρονιά του 1984, η κυβέρνηση της Τυνησίας εξήγγειλε την κατάργηση της κρατικής επιχορήγησης των αγροτικών προϊόντων και αυξήσεις σε όλα τα είδη διατροφής, με την τιμή του ψωμιού να αυξάνεται κατά 125%. Οι προλετάριοι της Τυνησίας απάντησαν άμεσα με διαδηλώσεις σε όλες τις μεγάλες πόλεις του βορρά της χώρας, οι οποίες επεκτάθηκαν ταχύτητα και στις πόλεις του νότιου τμήματος της χώρας, προσλαμβάνοντας διαστάσεις εξέγερσης που έμεινε γνωστή ως «εξέγερση του ψωμιού». Οι διαδηλωτές επιτέθηκαν σε κυβερνητικά κτήρια και στην αστυνομία. Η κυβέρνηση μετά δύο μέρες συγκρούσεων (στις 3 Γενάρη) κήρυξε τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και ανέθεσε στο στρατό την καταστολή της εξέγερσης. Όμως ακόμα κι αυτά τα μέτρα δεν κατάφεραν να καταστείλουν την εξέγερση· μάλιστα υπό την πίεση των εξεγερμένων ακόμα και η φιλοκυβερνητική ΓΕΕΤ αναγκάστηκε να κηρύξει γενική απεργία και η κυβέρνηση τελικά ανακάλεσε τα μέτρα. Ο απολογισμός της εξέγερσης ήταν 200 νεκροί και 800 τραυματίες. Η απάντηση της κυβέρνησης στην εξέγερση ήταν η προσφυγή της χώρας στο ΔΝΤ και η εφαρμογή «προγραμμάτων δομικής προσαρμογής». Οι κρατικές επιχειρήσεις ιδιωτικοποιήθηκαν και τεράστιες εκτάσεις πουλήθηκαν ή εκμισθώθηκαν σε ιδιώτες.

Παρότι ο Μπεν Άλι ακολούθησε την ίδια νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική που «εγκαινίασε» ο Μπουργκίμπα, η κυβέρνησή του σε μια προσπάθεια να περιορίσει την επιρροή των ισλαμιστών και να παρουσιάσει ένα πιο δημοκρατικό πρόσωπο στο εσωτερικό και το εξωτερικό, απελευθέρωσε συνδικαλιστές που είχε φυλακίσει το προηγούμενο καθεστώς, επέστρεψε περιουσιακά στοιχεία της ΓΕΕΤ που είχαν κατασχεθεί, έδωσε στα συνδικάτα ένα εκτεταμένο συμβουλευτικό ρόλο σε ζητήματα κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής και σε ορισμένες περιπτώσεις υποστήριξε το αίτημα για αυξήσεις μισθών, παρά τις περιοριστικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν.

Τελικά, ο στόχος της «εθνικής ανάπτυξης» επιτεύχθηκε χάρη στην πεφωτισμένη ηγεσία του ΔΝΤ. Η Τυνησία, σύμφωνα με μια πρόσφατη έκθεση της Αφρικανικής Τράπεζας Ανάπτυξης, διαθέτει την «πλέον ανταγωνιστική οικονομία της Αφρικής» και την 40^η θέση παγκοσμίως· το κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι 8.254 δολάρια, ένα από τα υψηλότερα της περιοχής και το 2010 παρουσίασε ανάπτυξη της τάξης του 4,8%. Όμως, ταυτόχρονα, η ανεργία των νέων κάτω από τα 25 (που αποτελούν το 55% του πληθυσμού!) αγγίζει το 30%, ενώ το 50% των ανέργων είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου, συχνά και με μεταπτυχιακές σπουδές. Αυτός είναι και ο λόγος που το καθεστώς της χώρας, σε μια προσπάθεια να διατηρήσει ένα μίνιμουμ κοινωνικής συναίνεσης και συνοχής, κράτησε υπό κρατικό έλεγχο τους τομείς της ενέργειας και των καυσίμων και ταυτόχρονα θέσπισε το Εθνικό Ταμείο Αλληλεγγύης που διένειμε βοήθεια για τα τρόφιμα και το Εθνικό Ταμείο Απασχόλησης που χορηγούσε βοηθήματα στους ανέργους.

Όμως, όπως φάνηκε στην πράξη, τα πραγματικά στηρίγματα του καθεστώτος ήταν η αστυνομία, την οποία ο Μπεν Άλι εμπιστευόταν περισσότερο απ' ό,τι το στρατό (η αστυνομία διέθετε 220.000 μονάδες έναντι 50.000 μονάδων του στρατού) και οι διεθνείς του σύμμαχοι: η «μητροπολιτική Γαλλία», η Ιταλία και κυρίως οι ΗΠΑ, με τις οποίες είχε συστρατευτεί στον «πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας», καθώς η Τυνησία παρουσιαζόταν ως ένα «ανάχωμα» στην επέλαση του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

Το πολιτικό σύστημα στην Τυνησία ήταν ουσιαστικά μονοκομματικό. Το Νέο Συνταγματικό Κόμμα στις διάφορες μορφές του, με τελευταία το Δημοκρατικό Συνταγματικό Συναγερμό (RCD) του Μπεν Άλι, είχε τον απόλυτο έλεγχο του κρατικού μηχανισμού. Αν και μετά το 1987 επιτράπηκε, τυπικά, η λειτουργία κομμάτων της αντιπολίτευσης, το RCD συνέχισε να διατηρεί τον απόλυτο έλεγχο του κοινοβουλίου μέσω της εκλογικής νοθείας και της τρομοκράτησης των αντιπάλων του. Το καθεστώς του Μπεν Άλι χαρακτηριζόταν από νεποτισμό, με την οικογένεια του Μπεν Άλι να έχει στα χέρια της το 40% του ΑΕΠ!

Η οικονομία της χώρας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις υπηρεσίες (62,8% του ΑΕΠ) και ειδικότερα στον τουρισμό, ενώ η γεωργία και η βιομηχανία αντιπροσωπεύουν το 11,6% και το 25,7% του ΑΕΠ αντίστοιχα. Η Τυνησία είναι πετρελαιοπαραγωγός χώρα και, επιπλέον, διαθέτει κοιτάσματα φυσικού αερίου και ορυχεία. Κύριος εμπορικός εταίρος της Τυνησίας είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση. Από το 2008 έχουν καταργηθεί όλοι οι δασμολογικοί φραγμοί μεταξύ Τυνησίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιουργώντας ζώνη ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ τους.

Σημαντική για το καθεστώς ήταν και η υποστήριξη που του παρείχαν, εκτός από τη Γαλλία και την Ιταλία, και οι ΗΠΑ. Για τις ευρωπαϊκές χώρες η Τυνησία ήταν ένα σημαντικό «ανάχωμα» στη μετανάστευση από την Αφρική, ενώ για τις ΗΠΑ ήταν ένας σημαντικός εταίρος στον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία» που ξεκίνησε μετά το 2001. Με λίγα λόγια η Τυνησία αποτελούσε μια χώρα-κλειδί για τον πόλεμο ενάντια στο προλεταριάτο που διεξάγει το κεφάλαιο σε πλανητική κλίμακα.

Η Δύση θεωρούσε την Τυνησία ένα δείγμα σταθερού και προοδευτικού βορειοαφρικανικού κράτους. Το ΔΝΤ προέβλεπε για το 2011 θετικό ρυθμό ανάπτυξης, αλλά προκειμένου να προωθηθεί η απασχόληση πρότεινε τον «αποφασιστικό» έλεγχο των εξόδων. Σε αυτό το πλαίσιο συνιστούσε τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος και τον περιορισμό της επιδότησης των τροφίμων και των καυσίμων. Τέλος, συνιστούσε ένα πιο φιλικό φορολογικό καθεστώς για το κεφάλαιο, ενώ σημείωνε ότι η κυβέρνηση σκόπευε να μειώσει τη φορολογική κλίμακα για τις επιχειρήσεις, να αυξήσει το ΦΠΑ και να επεκτείνει τη φορολογική βάση μέσω της κατάργησης των φοροαπαλλαγών (μήπως όλα αυτά σας θυμίζουν κάτι;)

Το 2008 ξέσπασε μια νέα εξέγερση στην πόλη Ρεντεγιέφ, στη νοτιοανατολική επαρχία

της Γκάσφα, όπου βρίσκονται ορυχεία φωσφόρου. Η εξέγερση ξεκίνησε με την κατάληψη των γραφείων της τοπικής ΓΕΕΤ από ανέργους· σε μια δεύτερη στιγμή η κατάληψη πλαισιώθηκε από τις χήρες και τις οικογένειες εργατών στα ορυχεία της περιοχής και πήρε ακόμα ευρύτερες διαστάσεις με τη συμμετοχή μαθητών, εργατών και κατοίκων της πόλης. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα η διαμαρτυρία που ξεκίνησε με κυρίως οικονομικά αιτήματα (καταπολέμηση της ανεργίας και μισθολογικές αυξήσεις) πήρε διαστάσεις

εξέγερσης, που συνδύασε τα οικονομικά αιτήματα με το αίτημα για παραχώρηση πολιτικών ελευθεριών. Οι τοπικοί ηγέτες της ΓΕΕΤ, παρά την προηγούμενη διαπλοκή της με τις εταιρείες εξόρυξης, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διάρκεια της εξέγερσης και ορισμένοι από αυτούς φυλακίστηκαν μετά τη βίαιη καταστολή της εξέγερσης από την αστυνομία.

Η αρχή του τέλους για το καθεστώς του Μπεν Άλι ήρθε στις 17 Δεκεμβρίου του 2010, όταν ένας εικοσιεξάχρονος τυνήσιος, ο Μοχάμεντ Μπουαζίζι, αυτοπυρπολήθηκε στην πόλη Σίντι Μπουζίντ, στην κεντροδυτική Τυνησία, σε ένδειξη διαμαρτυρίας

επειδή η αστυνομία τον κακοποίησε και κατάσχεσε τα λαχανικά και τα φρούτα που πουλούσε στο δρόμο χωρίς άδεια. Με το θάνατό του μετατράπηκε αμέσως σε σύμβολο των χιλιάδων τυνήσιων νέων που βίωναν καθημερινά την ανεργία και την αστυνομική βία. Οι διαμαρτυρίες που ακολούθησαν το θάνατο του Μπουαζίζι στη Σίντι Μπουζίντ και στις οποίες συμμετείχαν χιλιάδες νεαροί άνεργοι κυριαρχούνταν από αντιπατσικά συνθήματα και από συνθήματα ενάντια στην ανέχεια και την ανεργία. Μετά από μια εβδομάδα διαδηλώσεων, στις 24 Δεκεμβρίου, θα πέσει ο πρώτος νεκρός διαδηλωτής από τις σφαίρες των μπάτσων.

Τις επόμενες ημέρες οι ταραχές επεκτάθηκαν στις γειτονικές πόλεις με πρωταγωνιστές και πάλι νεαρούς προλετάριους.

Στις αρχές Γενάρη οι διαδηλωτές μετρούσαν ήδη μερικές δεκάδες νεκρούς, αλλά η καταστολή δεν μπορούσε να κάμψει το κίνημα που είχε πάρει τον χαρακτήρα ανοικτής εξέγερσης ενάντια στο καθεστώς, όπως μαρτυρούν και τα αιτήματα των διαδηλωτών: απομάκρυνση του Μπεν Άλι, ελεύθερες εκλογές και πολιτικές ελευθερίες, ελεύθερη λειτουργία των ΜΜΕ, απελευθέρωση όλων των πολιτικών κρατουμένων. Στις 10 Ιανουαρίου η εξέγερση έφτασε στην πρωτεύουσα Τύνιδα, όπου προλετάριοι έστησαν οδοφράγματα στις εργατικές συνοικίες της πόλης, επιτέθηκαν σε καταστήματα και τράπεζες και συγκρούστηκαν με την αστυνομία. Στις 11 Ιανουαρίου ο Μπεν Άλι εξήγγειλε τη δημιουργία 300.000 νέων θέσεων εργασίας. Δύο μέρες αργότερα, και αφού οι διαδηλώσεις και οι συγκρούσεις συνεχίζονταν, ο Μπεν Άλι, σε μια ύστατη προσπάθεια να διασώσει τον εαυτό του, εξήγγειλε ότι δε θα είναι υποψήφιος στις προεδρικές εκλογές του 2014, ότι θα απελευθερώσει όλους τους πολιτικούς κρατούμενους και ότι θα επιτρέψει την ελεύθερη λειτουργία των ΜΜΕ. Η «ευγενική προσφορά» του δε θα γίνει αποδεκτή από τους εξεγερμένους και οι διαδηλώσεις και οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν. Στις 12 Ιανουαρίου, η εθνική ηγεσία της ΓΕΕΤ έδωσε την εξουσιοδότηση για περιφερειακές γενικές απεργίες. Την ίδια μέρα τα σημαντικότερα αστικά κέντρα της χώρας μπλοκαρίστηκαν, με τη συμμετοχή στις απεργίες να φτάνει σε ορισμένες πόλεις το 90%. Κάτω από την πίεση της «βάσης» και των τοπικών στελεχών της, η ΓΕΕΤ προκήρυξε γενική απεργία σε όλη τη χώρα για τις 14 Ιανουαρίου. Σε μια προσπάθεια να διασωθεί το καθεστώς με μια αλλαγή προσώπων, ο Μπεν Άλι θα ανατραπεί από τον πρωθυπουργό του στις 14 Ιανουαρίου και θα αναγκαστεί να καταφύγει στη Σαουδική Αραβία μετά την άρνηση της Γαλλίας να τον δεχτεί. Και σαν να μην έφτανε αυτό, στις 17 Ιανουαρίου τον διέγραψαν και από τη Σοσιαλιστική Διεθνή! Την ίδια μέρα χιλιάδες κόσμου εισβάλλουν στις κατοικίες του Μπεν Άλι και των μελών της οικογένειάς του και τις λεηλατούν, ενώ λεηλατούν και πυρ-

πολούν καταστήματα και αποθήκες που τους ανήκαν... Ύστερα από λίγες μέρες το περιεχόμενό τους πουλιόταν από πλανόδιους πωλητές στην κεντρική Λεωφόρο Μπουργκίμπα.

Το προηγούμενο καθεστώς θα προσπαθήσει να «ανακυκλωθεί» στη μεταβατική κυβέρνηση που σχηματίστηκε με την υποστήριξη του στρατού από τα πολιτικά κόμματα που λειτουργούσαν νόμιμα στη διάρκεια της προεδρίας του Μπεν Άλι. Αυτό γίνεται σε μια προσπάθεια συνέχισης των οικονομικών και κοινωνικών πολι-

τικών του προηγούμενου καθεστώτος, όπως δείχνει και η σπουδή του μεταβατικού υπουργού ανάπτυξης της χώρας να δηλώσει ότι θα συνεχιστεί η οικονομική πολιτική της χώρας σε συνεργασία με το ΔΝΤ. Νέος πρόεδρος ανακηρύχθηκε ο Φουάντ Μεμπαζάα, πρόεδρος της Βουλής επί καθεστώτος Μπεν Άλι, ενώ στη θέση του πρωθυπουργού παρέμεινε ο Μουχάμεντ Γκανούσι, πρωθυπουργός του Μπεν Άλι και εκλεκτός των ΗΠΑ για τη «μετά-Μπεν Άλι» εποχή. Ο «μεταβατικός» πρωθυπουργός πρότεινε την παραχώρηση 3 υπουργείων στη ΓΕΕΤ, σε μια επιχείρηση αναβίωσης της συμμαχίας ΓΕΕΤ-RCD που συνέβαλε καθοριστικά στη σταθεροποίηση του καθεστώτος Μπεν Άλι τη δεκαετία του '90. Η απάντηση των εξεγερμένων ήταν νέες κινητοποιήσεις με αίτημα την απομάκρυνση από την πολιτική ζωή όλων όσοι είχαν συνεργαστεί με το προηγούμενο καθεστώς. Οι 3 υπουργοί της ΓΕΕΤ και ο υπουργός του Φόρουμ για την Ελευθερία αρνήθηκαν να ορκιστούν, ζητώντας κι αυτοί την απομάκρυνση των συνεργατών του Μπεν Άλι από την κυβέρνηση και τη διάλυση του RCD. Η ΓΕΕΤ, κάτω από την πίεση των νέων διαδηλώσεων, προκήρυξε γενική απεργία στο Σφαξ (σημαντικό λιμάνι και επιχειρηματικό κέντρο της χώρας, όπου δραστηριοποιούνται 780 επιχειρήσεις με 50.000 εργαζόμενους) και στη Σίντι Μπουαζίντ, επίκεντρο της εξέγερσης, με τα ίδια αιτήματα.

Μετά την ανατροπή του Μπεν Άλι, άρχισε να γίνεται σαφέστερο ότι το πρόβλημα δεν ήταν ο Μπεν Άλι, αλλά η συνολική καπιταλιστική πολιτική του καθεστώτος. Έτσι οι κινητοποιήσεις απέκτησαν και νέα περιεχόμενα: εργαζόμενοι απαίτησαν την απόλυση των διευθυντικών στελεχών πολλών κρατικών και ιδιωτικοποιημένων εταιρειών. Περίπου 500 προλετάριοι κατέλαβαν τις κατοικίες της Snit (η κτηματική εταιρεία της Τυνησίας) στα περίχωρα της Τύνιδας, ενώ στις διαδηλώσεις ενάντια στη μεταβατική κυβέρνηση συμμετείχαν και οι οπαδοί των δύο μεγαλύτερων ποδοσφαιρικών ομάδων της Τύνιδας, της Sportive de Tunis και της Club African, οι οποίοι μαζί με τα γενικότερα αιτήματα ζητούσαν «ελευθερία για τους φυλακισμένους οπαδούς», την άρση της απαγόρευσης για τη χρησιμοποίηση καπνογόνων στα γήπεδα και την κατάργηση της απαγόρευσης εισόδου σε αθλητικούς χώρους οπαδών που κατηγορούνται για αδικήματα που σχετίζονται με το γήπεδο.

Οι κινητοποιήσεις και οι απεργίες θα φέρουν την παραίτηση του Μουχάμεντ Γκανούσι στις 28 Φεβρουαρίου, ύστερα από ένα διήμερο διαδηλώσεων και συγκρούσεων με την αστυνομία στην πρωτεύουσα Τύνιδα, στη διάρκεια των οποίων οι διαδηλωτές οπλισμένοι με πέτρες και σιδερένιες μπίλιες επιτέθηκαν στο Υπουργείο Εσωτερικών, πυρπόλησαν τρία αστυνομικά τμήματα και λεηλάτησαν σούπερ μάρκετ. Όμως ούτε η παραίτηση του πρωθυπουργού έφερε το τέλος των κινητοποιήσεων, καθώς τουλάχιστον μια μερίδα των εξεγερμένων δε φαίνεται να είναι διατεθειμένη να αποχωρήσει από τους δρόμους πριν εξασφαλίσει μια πραγματική «αλλαγή σελίδας» στην Τυνησία...

Μια «παράπλευρη απώλεια» της εξέγερσης στην Τυνησία ήταν η παραίτηση της υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας, Αλιό Μαρί. Αιτία της αντικατάστασής της ήταν ένα ταξίδι που έκανε στην Τυνησία φιλοξενούμενη του Μπεν Άλι ενώ ακόμα μαινόταν η εξέγερση. Η Αλιό, συνδυάζοντας το τερπνόν μετά του ωφελίμου, προσφέρθηκε να προσφέρει στην κυβέρνηση του Μπεν Άλι τη βοήθεια της γαλλικής αστυνομίας για την καταστολή της εξέγερσης...

Αίγυπτος: ήταν κάποτε ο αραβικός σοσιαλισμός...

Η Αίγυπτος απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1952 με το κίνημα των «Ελεύθερων Αξιωματικών» που ανέτρεψε τον «πολύ φιλικό» προς τους Άγγλους βασιλιά Φαρούκ. Οι «Ελεύθεροι Αξιωματικοί» ήταν μια ομάδα χαμηλόβαθμων αξιωματικών που προέρχονταν από τη μεσαία αστική τάξη της Αιγύπτου, εμπνεόμενοι από τον αραβικό εθνικισμό. Στόχοι του κινήματος ήταν η εκδίωξη των «ιμπεριαλιστών» από την Αίγυπτο και τις αραβικές χώρες και η πολυπόθητη «εθνική ανάπτυξη».

Για να εξυπηρετηθεί αυτός ο στόχος, οι μεγάλες και μεσαίες επιχειρήσεις εθνικοποιήθηκαν (με πρώτη την εταιρεία που διαχειριζόταν τη διώρυγα του Σουέζ, ένα γεγονός που έφερε την Αίγυπτο σε πόλεμο με την Αγγλία, τη Γαλλία και το Ισραήλ), ενώ προκειμένου το κράτος να πετύχει την αύξηση της παραγωγικότητας και να διαχειριστεί αποτελεσματικότερα την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, πήρε μέτρα για την υγειονομική περίθαλψη του πληθυσμού, δημιούργησε ένα ασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό σύστημα που κάλυπτε όλους τους εργαζόμενους, επιδότησε βασικά είδη πρώτης ανάγκης, εγκαινίασε στεγαστικά προγράμματα για να καλυφθούν οι ανάγκες των εργαζομένων, ενώ θεσμοθέτησε τη «συμμετοχή» των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων και την ετήσια διανομή στους εργαζομένους του 3% των κερδών των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα. Παράλληλα, ξε-

κίνησε εκστρατεία ενάντια στον αναλφαβητισμό και προωθήθηκε η πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Η κατάσταση άρχισε να αλλάζει σταδιακά από τα τέλη της δεκαετίας του '60, όταν το πενταετές πλάνο του 1962-67 εγκαταλείφτηκε λόγω της έλλειψης κεφαλαίων. Αυτό είχε ως συνέπεια τη μείωση των πραγματικών μισθών και την αύξηση του ωρών εργασίας ανά εβδομάδα.

Μετά το θάνατο του Νάσερ, ηγέτη των «Ελεύθερων Αξιωματικών» και της ανεξάρτητης Αιγύπτου, και την άνοδο στην εξουσία του στρατηγού Σαντάτ (1970), το 1974 εγκαινιάστηκε η πολιτική των «Ανοιχτών Θυρών» σε μια προσπάθεια προσέλκυσης ξένων ιδιωτικών κεφαλαίων και την ανάπτυξη της εγχώριας επιχειρηματικότητας. Οι πολιτικές της σχεδι-

ασμένης οικονομίας εγκαταλείφθηκαν για να υιοθετηθούν οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές που απαιτούσαν τη δημιουργία μιας «ευέλικτης αγοράς εργασίας», τη μείωση των κρατικών δαπανών για την υγεία, τη δημιουργία υποδομών, την εκπαίδευση, τις συντάξεις, τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων, τα επιδόματα ανεργίας και τη μείωση του ρόλου των συνδικάτων. Το 1976, ο Σαντάτ, ύστερα από υπόδειξη του ΔΝΤ, εξήγγειλε τη μείωση της κρατικής επιδότησης σε βασικά καταναλωτικά είδη, κάτι που προκάλεσε την «εξέγερση του ψωμιού» του 1977, αναγκάζοντας την κυβέρνηση να οπισθοχωρήσει και να επιλέξει το δρόμο της σταδιακής κατάργησης της επιδότησης...

Παράλληλα με την προσπάθεια προσέλκυσης κεφαλαίων από τη Δύση, ο Σαντάτ εγκαινίασε και μία φιλοδυτική εξωτερική πολιτική, προσεγγίζοντας τις ΗΠΑ και εγκαταλείποντας τη μέχρι τότε φιλο-σοβιετική πολιτική του προκατόχου του, καθώς η ΕΣΣΔ αποδείχτηκε ανίκανη να βοηθήσει την Αίγυπτο να επιτύχει

τους αναπτυξιακούς και στρατιωτικούς στόχους της. Αυτή η στροφή επισφραγίστηκε από τις συμφωνίες του Καμπ Ντέιβιντ (1979) με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ, καθιστώντας την Αίγυπτο την πρώτη αραβική χώρα που σύναψε συμφωνία ειρήνης με το Ισραήλ. Η Αίγυπτος με αυτή τη συμφωνία εξασφάλισε την επιστροφή της χερσονήσου του Σινά που είχε καταλάβει το Ισραήλ στη διάρκεια του Πολέμου των Έξι Ημερών (1967), ενώ ο αιγυπτιακός στρατός εξασφάλισε μια γενναιόδωρη οικονομική βοήθεια από τις ΗΠΑ που τα τελευταία χρόνια ανερχόταν στα 1,5 δισ. δολάρια το χρόνο. Το 1981 ο Σαντάτ δολοφονήθηκε από ισλαμιστές αξιωματικούς του στρατού και τον διαδέχθηκε στην προεδρία της χώρας ο πτέρραρχος Χόσνι Μουμπάρακ.

Η νέα κυβέρνηση της χώρας συνέχισε την ίδια οικονομική και εξωτερική πολιτική, ενώ, με πρόσχημα τον ισλαμικό κίνδυνο, κήρυξε τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, την οποία διατήρησε μέχρι την πτώση της, περίπου 30 χρόνια αργότερα! Οι έκτακτοι νόμοι προέβλεπαν τη φυλάκιση πολιτικών ακτιβιστών και δημοσιογράφων χωρίς δίκη, την επιβολή μακροχρόνιας κράτησης χωρίς να έχει προηγηθεί δίκη, τη διεξαγωγή κατ' οίκον ερευνών χωρίς ένταλμα και τη δυνατότητα της κυβέρνησης να απαγορεύει τη λειτουργία συνδικάτων και εργατικών οργανώσεων.

Η εφαρμογή των νεοφιλελεύθερων πολιτικών την περίοδο 1984-89 έφερε αύξηση των τιμών, πτώση των πραγματικών μισθών και μια κατακόρυφη αύξηση των διαμαρτυριών που σε ορισμένες περιπτώσεις εξελίσσονταν σε πραγματικές εξεγέρσεις, όπως αυτή των εργατών στην υφαντουργεία στην πόλη Καφρ αλ-Νταβάρ τον Οκτώβριο του 1984. Την ίδια περίοδο εμφανίστηκε και ένας σημαντικός αριθμός εργοστασιακών εντύπων και οργανώσεων έξω από την ελεγχόμενη από το κράτος Ομοσπονδία Αιγυπτιακών Συνδικάτων.

Το 1991 η Αίγυπτος υπέγραψε μια συμφωνία με το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα για την εφαρμογή ενός «προγράμματος δομικής προσαρμογής». Κύριος όρος εφαρμογής του προγράμματος ήταν ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης 314 επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα (μέχρι το 2002 είχαν ιδιωτικοποιηθεί οι 190). Το 2002, ο διορισμένος από τον Μουμπάρακ πρωθυπουργός Αχμάντ Ναζίφ επιτάχυνε τη διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων, φτάνοντας τον αριθμό-ρεκόρ των 17 ιδιωτικοποιήσεων την πρώτη χρονιά που βρέθηκε στο αξίωμα αυτό. Παράλληλα, η κυβέρνηση δημιούργησε Ειδικές Οικονομικές Ζώνες και Βιομηχανικές Ζώνες σε μια προσπάθεια να καταστήσει τη χώρα την «Κίνα της Μεσογείου». Οι χα-

μηλοί μισθοί και η νομοθεσία που περιορίζει τη λειτουργία των συνδικάτων κατέστησαν την Αίγυπτο το δεύτερο ελκυστικότερο προορισμό ξένων άμεσων επενδύσεων στην Αφρική. Το 2009 οι ξένες άμεσες επενδύσεις της Κίνας στην Αίγυπτο ανήλθαν σε 500 εκατομμύρια δολάρια, καθιστώντας την Κίνα έναν από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της.

Καθώς τα μέτρα αυτά συνέβαλαν στην «ανάπτυξη», ο ρυθμός ανάπτυξης της Αιγύπτου άγγιξε το 7% λίγο πριν εκδηλωθεί η παγκόσμια οικονομική ύφεση το 2008 και υπολογιζόταν να φτάσει το 5,4% το 2010, ενώ οι ανισότητες στην αιγυπτιακή κοινωνία έγιναν ακόμα μεγαλύτερες.

Ο κατώτατος μισθός είχε οριστεί το 1984 στις 35 αιγυπτιακές λίρες (6,5 δολάρια) και έκτοτε δεν έχει αλλάξει. Ο μηνιαίος μισθός ενός δημοσίου υπαλλήλου, μαζί με τα επιδόματα και τις ετήσιες αυξήσεις φτάνει τις 289 αιγυπτιακές λίρες (53 δολάρια). Στον ιδιωτικό τομέα οι μισθοί δεν μπορούν να καλύψουν τα βασικά έξοδα διαβίωσης και, λόγω της συνεχούς αύξησης της τιμής των τροφίμων, περίπου το 44% του πληθυσμού της χώρας ζει κάτω από το όριο της φτώχειας. Να αναφέρουμε ενδεικτικά ότι ο πληθωρισμός το 2008 έφτασε το 23% και παρέμεινε υψηλός καθόλη τη διάρκεια του 2009, παρασύροντας προς τα πάνω τις τιμές των τροφίμων. Ο κατώτατος μισθός σε αναλογία με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ από το 60% που ήταν το 1984, έπεσε στο 19,4% το 1992 και στο 13% το 2007.

Η ανεργία από το 8% που βρισκόταν στις αρχές της δεκαετίας του '90, έφτασε το 12% το 2003· στη συνέχεια έπεσε στο 9% στις αρχές του 2008 για να ακολουθήσει εκ νέου ανοδική πορεία μετά την εκδήλωση της ύφεσης του 2008.

Όμως οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές δεν έφεραν μόνο άνοδο της ανεργίας, αλλά και μια πραγματική έκρηξη των εργατικών αγώνων. Υπολογίζεται ότι μόνο την τετραετία 2004-08 πραγματοποιήθηκαν περισσότερες από 1.900 απεργίες και άλλες διαμαρτυρίες στις οποίες συμμετείχαν περισσότεροι από 1,7 εκατομμύρια εργάτες. Σημαντική αύξηση παρουσίασε και η συμμετοχή στις κινητοποιήσεις των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα, που έφτασε το 40%. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο των κινητοποιήσεων των τελευταίων χρόνων ήταν η «όσμωσή» τους με τις κινητοποιήσεις του κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα Κιφάγια («Αρκετά»).[1] Μετά το 2007 οι απεργίες επεκτάθηκαν από την κλωστοϋφαντουργεία στους εργαζομένους στις μεταφορές, τους εργαζόμενους στο μετρό του Καΐρου, στη βιομηχανία των τροφίμων, στις πετρελαιοπηγές του Σουέζ, στους νοσηλευτές για να φτάσει να συμπεριλάβει τους υπαλλήλους γραφείου και τους δημοσίους υπαλλήλους. Οι απεργίες ξεκινούσαν αυθόρμητα, τοπικά, χωρίς κάποια οργάνωση σε κεντρικό ή περιφερειακό επίπεδο, καθώς οι εργάτες απεργούσαν, μιμούμενοι τους εργάτες των άλλων εργοστασίων.

[1] Το κίνημα «Κιφάγια» έχει τις ρίζες του στις επιτροπές αλληλεγγύης στη δεύτερη παλαιστινιακή Ιντιφάντα που δημιουργήθηκαν σε ολόκληρη την Αίγυπτο το 2000. Το 2003, οι ομάδες αυτές αποτέλεσαν την κύρια δύναμη του αντιπολεμικού κινήματος μετά την εισβολή των ΗΠΑ και των συμμάχων τους στο Ιράκ. Η οργάνωση πήρε τη σημερινή μορφή της το 2004, εν όψει της προεδρικής εκλογής εκείνης της χρονιάς και της φημολογούμενης «διανοχής» του Μουμπάρακ από το γιο του, Γκαμάλ. Στις 12 Δεκεμβρίου 2004, πραγματοποιήθηκε η πρώτη διαδήλωση του κινήματος «Κιφάγια» με αίτημα την παραίτηση του Μουμπάρακ, η οποία ήταν και η πρώτη διαδήλωση που έγινε ποτέ με αίτημα την παραίτηση του προέδρου της χώρας. Η βάση του «Κιφάγια» είναι ετερόκλητη, καθώς στο εσωτερικό της συνυπάρχουν νασερικοί, ισλαμιστές, φιλελεύθεροι αλλά και αριστεροί που νοποποιούνται από τα αιτήματα της παραίτησης του Μουμπάρακ και του τερματισμού του καθεστώτος του. Το μανιφέστο του «Κιφάγια» μπορεί κανείς να το διαβάσει εδώ: <http://www.harakamasria.org/node/2944>

Σημαντικές από πολιτική άποψη ήταν οι δύο απεργίες (Δεκέμβριος 2006 και Σεπτέμβριος 2007) στη Misr Spinning and Weaving Co στην Γκαζλ αλ-Μαχάλα, μια επιχείρηση υφαντουργίας, «ναυαρχίδα» του δημόσιου τομέα που απασχολεί περίπου 25.000 εργαζόμενους. Τα αιτήματα των απεργών ήταν η τήρηση της υπόσχεσης για μπόνους ίσο με μισθό 90 ημερών, η απόλυση του διευθυντή και η χορήγηση επιδόματος ανθυγιεινής εργασίας και ένδυσης. Τα αίτια της απεργίας ήταν τοπικά και οικονομικά, αλλά οι συνέπειες της απεργίας επηρέασαν ολόκληρη τη χώρα καθώς αμφισβητήθηκε η οικονομική πολιτική και η πολιτική νομιμοποίηση της κυβέρνησης Μουμπάρακ.

Το τρίμηνο μετά το Δεκέμβριο του 2006 περισσότεροι από 30.000 εργάτες στο Δέλτα του Νείλου και την Αλεξάνδρεια συμμετείχαν σε απεργίες ή άλλες μορφές διαμαρτυρίας με παρόμοια αιτήματα. Μολονότι η κυβέρνηση δεν είχε ανακοινώσει την πραγματοποίηση απολύσεων στις υπό ιδιωτικοποίηση κρατικές εταιρείες, οι μάνατζερ των κρατικών επιχειρήσεων προσπαθούσαν να μειώσουν το προσωπικό των επιχειρήσεων προς ιδιωτικοποίηση για να τις κάνουν πιο «ελκυστικές» για τους υποψήφιους αγοραστές. Η προοπτική των ιδιωτικοποιήσεων σε συνδυασμό με τους χαμηλούς μισθούς των αιγυπτίων υφαντουργών (το 85% των μισθών στο Πακιστάν και το 60% των μισθών στην Ινδία) και η διαρκής αύξηση της τιμής των τροφίμων (μέχρι το 2007 οι τιμές των τροφίμων αυξάνονταν κατά 12,4% σε ετήσια βάση) δημιούργησαν μια εκρηκτική κατάσταση στους εργασιακούς χώρους. Η κυβέρνηση σε όλες τις περιπτώσεις αναγκάστηκε να υποχωρήσει.

Η πολιτική επίπτωση των απεργιών ήταν ότι η κυβέρνηση της Αιγύπτου αντιμετώπισε μια οξεία κρίση νομιμοποίησης καθώς η οικονομική πολιτική της είχε καταστροφικές συνέπειες για την πλειοψηφία της εργατικής τάξης, ενώ δεν προχώρησε σε καμία μεταρρύθμιση προς την κατεύθυνση ενός αντιπροσωπευτικότερου πολιτικού συστήματος.

«Ερχάη! Ερχάη!...» (Φύγε! Φύγε!)

Η σύζυγος του Μουμπάρακ: *Χόσι, ήρθε η ώρα να αποχαιρετίσουμε τον αιγυπτιακό λαό.*

Μουμπάρακ: *Γιατί; Που πάει;*
(ένα ξεπερασμένο πια ανέκδοτο)

Την Παρασκευή 25 Ιανουαρίου (την ημέρα της Αστυνομίας!), και ενώ τις προηγούμενες μέρες πέντε αιγύπτιοι είχαν αυτοπυρποληθεί μιμούμενοι τον τυνήσιο Μοχάμεντ Μπουαζίζι, οι κινήσεις «Κιφάγια» και «Κίνημα 6 Απρίλη»^[2] καλούν σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας στην πλατεία Ταχρίρ του Καΐρου ενάντια στην κυβέρνηση Μουμπάρακ. Τα αιτήματα είναι η αναθεώρηση του συντάγματος, η άρση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, η διεξαγωγή ελεύθερων προεδρικών και κοινοβουλευτικών εκλογών για να εκλεγεί ένας νέος πρόεδρος και ένα κοινοβούλιο που θα εκπροσωπεί την πραγματική βούληση του αιγυπτιακού λαού, η υιοθέτηση μέτρων για την άμεση αντιμετώπιση της φτώχειας και της ανεργίας των νέων. Η συγκέντρωση γρήγορα εξελίχτηκε σε συγκρούσεις με την αστυνομία που επεκτάθηκαν και σε άλλα μεγάλα αστικά κέντρα της Αιγύπτου όπως η Αλεξάνδρεια και το Πορτ Σάιντ. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση για τρεις μέρες. Στις 28 Ιανουαρίου, κι ενώ τα θύματα των συγκρούσεων ανέρχονται ήδη σε μερικές δεκάδες (τα επιβεβαιωμένα θύματα της εξέγερσης θα είναι συνολικά 365, ενώ οι αγνοούμενοι θα φτάσουν τους 500), πυρπολούνται τα γραφεία του κυβερνώντος Εθνικού Δημοκρατικού Κόμματος στο Κάιρο. Σε μια πρώτη υποχώρηση, ο Μουμπάρακ, για πρώτη φορά στη διάρκεια της τριαντάχρονης εξουσίας του, διορίζει αντιπρόεδρο το στρατηγό Ομάρ Σουλεϊμάν, αρχηγό των μυστικών υπηρεσιών του Στρατού. Νέες μαζικές κινητοποιήσεις επαναλαμβάνονται την 1η Φεβρουαρίου. Πάνω από 1 εκατομμύριο αιγύπτιοι καταλαμβάνουν τους δρόμους των μεγαλύτερων αστικών κέντρων, ενώ στο Κάιρο οι διαδηλωτές καταλαμβάνουν την κεντρική πλατεία Ταχρίρ, αποφασισμένοι να μην την εγκαταλείψουν εάν δεν παραιτηθεί ο Μπουμπάρακ. Την επόμενη μέρα (2 Φεβρουαρίου), η κυβέρνηση κινητοποιεί τους λακέδες της, οι οποίοι με την ανοχή του στρατού που παρακολουθεί ατάραχος, επιτίθενται στους διαδηλωτές πάνω σε καμήλες και άλογα, χωρίς όμως να κατορθώσουν να τους διαλύσουν. Το ίδιο βράδυ, αστυνομικοί

[2] Το «Κίνημα 6 Απρίλη» ξεκίνησε ως ομάδα του Facebook την άνοιξη του 2008. Πρώτη τους δράση ήταν η υποστήριξη των εργατικών αγώνων που διεξάγονταν τότε στη βιομηχανική πόλη Μαχάλα Αλ Κούρμπα. Οι οργανωτές της ομάδας παρότρυναν τα μέλη της να υποστηρίξουν τη γενική απεργία που είχε κηρυχθεί για τις 6 Απριλίου 2008, να απεργήσουν και να μην ψωνίσουν τίποτα εκείνη την ημέρα. Έκτοτε, το «Κίνημα 6 Απρίλη» διοργάνωσε ή συμμετείχε σε διάφορες δράσεις και διαδηλώσεις αλληλεγγύης προς τους Παλαιστίνιους, προς φυλακισμένους δημοσιογράφους και διωκόμενους από το καθεστώς blogger. Μάλιστα, μέλη της ομάδας διώχθηκαν από το καθεστώς Μουμπάρακ. Στην τελευταία εξέγερση καλούσαν κυρίως τους νέους να κατέβουν στους δρόμους και να διαδηλώσουν εναντίον του καθεστώτος.

Από τις πρώτες γραμμές της αυτοπαρουσίασης της ομάδας στο Facebook (<http://www.facebook.com/group.php?gid=38588398289>), διαπιστώνει κανείς ότι πρόκειται για ένα διαταξικό κίνημα, κάτι που έρχεται σε αντιδιαστολή με το γεγονός ότι ξεκίνησε υποστηρίζοντας απεργίες και εργατικούς αγώνες. Τονίζουν το γεγονός ότι οι περισσότεροι από αυτούς έχουν ένα απολιτικό παρελθόν και δεν ανήκουν σε πολιτικές ομάδες, τάσεις ή κόμματα. Αποκηρύσσουν τη βία «από όπου κι αν προέρχεται» και προωθούν τις ειρηνικές και politically correct δράσεις και αντιπαράθεσεις. Η πολιτική τους ρητορεία είναι ένα μείγμα πατριωτισμού, εθνικής ανάπτυξης, δημοκρατίας και κοινωνίας των πολιτών. Στόχος τους είναι να υπάρξει μια μεταβατική περίοδος όπου η διακυβέρνηση θα έχει δημόσιο χαρακτήρα «για το καλό και την αξιοπρέπεια του έθνους» και η οποία θα θέσει τα θεμέλια για μια δημοκρατική διακυβέρνηση της Αιγύπτου. Με λίγα λόγια, αυτό που θέλουν είναι μια δημοκρατική και καπιταλιστικά εκσυγχρονισμένη Αίγυπτο.

με πολιτικά, άντρες των μυστικών υπηρεσιών και τραμπούκοι που είχε στρατολογήσει η αστυνομία εξορμούν στις εργατικές συνοικίες του Καΐρου, επιτίθενται σε μέλη των «επιτροπών γειτονιάς» (ομάδες αυτοάμυνας που είχαν συγκροτηθεί ενάντια στην αστυνομία και τους «πλιατσικολόγους»), στήνουν μπλόκα, ελέγχουν τους περαστικούς, κλέβουν και απειλούν με σκοπό να σπείρουν το φόβο στον πληθυσμό της πόλης και να εντοπίσουν όσους συμμετέχουν στο κίνημα ενάντια στην κυβέρνηση.

Αδυνατώντας να σβήσουν την εξέγερση, οι αξιωματούχοι του καθεστώτος προσπαθούν να προετοιμάσουν την ομαλή μετάβαση στην «επόμενη ημέρα». Ο στρατηγός Σουλεϊμάν συναντιέται στις 6 Φεβρουαρίου με μια αντιπροσωπεία της ισλαμιστικής οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων. Στα πλαίσια μιας κατευναστικής πολιτικής, απελευθερώνεται ο blogger Ουαέλ Γκονίμ, μια από τις μορφές-σύμβολα της εξέγερσης.

Στις 10 Φεβρουαρίου, ενώ η Αίγυπτος έχει νεκρώσει από τις απεργίες που έχουν ξεσπάσει σε ολόκληρη τη χώρα, αναμένεται με ανυπομονησία το τηλεοπτικό διάγγελμα του Μουμπάρακ, περιμένοντας ότι θα αναγγείλει την παραίτησή του. Στο άκουσμα της πρόθεσής του να παραμείνει στην εξουσία, ο συγκεντρωμένος κόσμος ξεσπάει σε αποδοκιμασίες. Την επομένη, ο Μουμπάρακ αναχωρεί για το Σαρμ ελ Σέιχ και ο στρατηγός Σουλεϊμάν ανακοινώνει την παραίτησή του και τη μεταβίβαση όλων των εξουσιών στο Στρατό.

Πρώτο μέλημα του Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου είναι να καλέσει τους Αιγύπτιους να επιστρέψουν στις εργασίες τους (ακόμα και με sms^[3]), καθώς υπολογίζεται ότι η εξέγερση θα επιφέρει μια μείωση της τάξης του 10% στο ΑΕΠ της Αιγύπτου αυτή τη χρονιά. Ο στρατός ανησυχεί ότι, πέρα από τις επιπτώσεις στην «εθνική οικονομία», η εξέγερση θα έχει επιπτώσεις και στην τσέπη του καθώς είναι ιδιοκτήτης τουριστικών θερέτρων· ο τουρισμός αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων για το αιγυπτιακό κράτος και οι «φασαρίες διώχνουν τους τουρίστες».^[4] Επειδή υπάρχουν πάντα κάποιοι που δεν παίρνουν από λόγια (ή δε διαθέτουν κινητό τηλέφωνο), στρατός και αστυνομία εκκένωσαν με τη βία την πλατεία Ταχρίρ από τους διαδηλωτές και φρόντισαν να εξαφανίσουν τα οδοφράγματα ή άλλα σημάδια της εξέγερσης από τους δρόμους της πόλης...

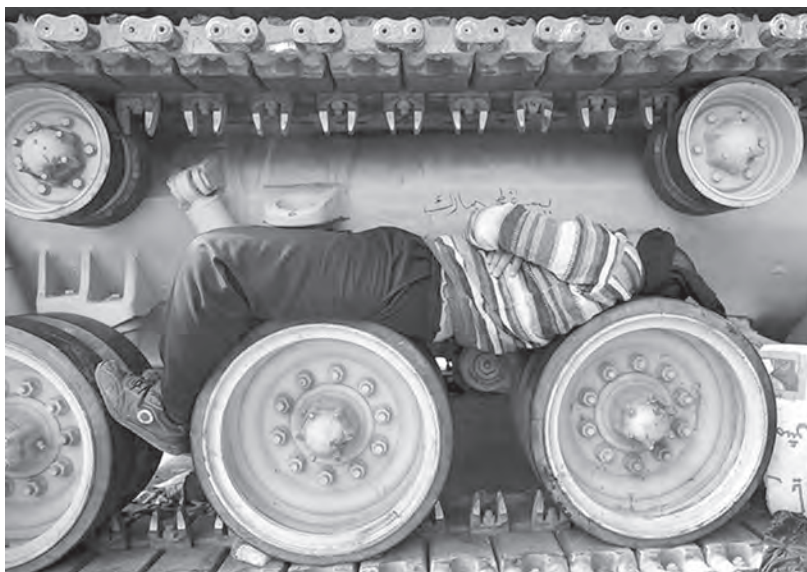
Οι προλετάριοι της Αιγύπτου, όμως, δε φάνηκαν να συγκινούνται και πολύ από τις εκκλήσεις του Στρατού. Μάλιστα οι υφαντουργοί της Μαχάλα δε συγκινήθηκαν ούτε από τα δύο τεθωρακισμένα που «πάρκαραν» έξω από το εργοστάσιο που εργάζονται για να προστατεύσουν την κρατική περιουσία και θα συνεχίσουν την απεργία τους, όπως και εκατοντά-

[3] «Το Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο παρακαλεί τους τίμιους πολίτες να συμμετάσχουν στην προσπάθεια να γίνει η Αίγυπτος ένας παράδεισος γαλήνης και ασφάλειας». Το Ανακοινωθέν υπ' αριθμόν 5 του Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου μεταξύ άλλων έλεγε: «Ευγενικοί Αιγύπτιοι, δείτε ότι αυτές οι απεργίες, σε αυτήν την ευαίσθητη περίοδο, οδηγούν σε αρνητικά αποτελέσματα». Την ίδια παράκληση θα απευθύνει και ο εξόριστος δημοφιλής σείχης Γιουσούφ Καραντάβι μέσω της τηλεόρασης: «Ζητώ από όλους εκείνους που διέκοψαν την εργασία τους, απεργούν ή διαμαρτύρονται, να υποστηρίξουν αυτήν την επανάσταση επιστρέφοντας στις εργασίες τους. Δείξτε υπομονή».

[4] Την ίδια επωδό ακούγαμε και στην Ελλάδα μετά το Δεκέμβρη του 2008 από τα διάφορα παπαγαλάκια της εξουσίας που ανησυχούν για το «εθνικό συμφέρον». Πάντως ούτε αυτή τη φορά τους έφεξε: φαίνεται ότι οι τουρίστες που ακύρωσαν τις προγραμματισμένες διακοπές τους στην Αίγυπτο, δε θα τρέξουν να έρθουν στην Ελλάδα, όπως ήλπιζαν...

δες χιλιάδες εργαζόμενοι σε ολόκληρη την Αίγυπτο, με αιτήματα την αύξηση του κατώτατου μισθού σε 1.200 αιγυπτιακές λίρες (200 δολάρια), την επιτάχυνση των πολιτικών διαδικασιών, τη διάλυση της Ένωσης Αιγυπτιακών Συνδικάτων και τη δημιουργία ελεύθερων συνδικάτων και σωματείων.

Σε μια πρώτη προσπάθεια κατευνασμού, ο Στρατός ενέκρινε την αύξηση των μισθών όλων των δημοσίων υπαλλήλων κατά 15%.

Κάποιες εκτιμήσεις

Ένας καθοριστικός παράγοντας για το ξέσπασμα των εξεγέρσεων στη Τυνησία και την Αίγυπτο ήταν οι αλλαγές που συντελέστηκαν στην κοινωνική δομή των χωρών αυτών τις τελευταίες δεκαετίες. Μια πρώτη αλλαγή που σημειώθηκε ήταν η ταχεία αστικοποίηση. Σήμερα πολλοί περισσότεροι άνθρωποι ζουν στα αστικά κέντρα παρά στην ύπαιθρο, ενώ την ίδια στιγμή, οι παραδοσιακές αγροτικές κοινωνίες άλλαξαν τελείως πρόσωπο με την κατασκευή σύγχρονων σχολείων, τον εξηλεκτρισμό, την επέκταση του τομέα των υπηρεσιών και τα σύγχρονα συστήματα επικοινωνίας που μίκρυναν ή και κατήργησαν την απόσταση μεταξύ υπαίθρου και πόλης.

Ο εκσυγχρονισμός της γεωργίας και τα προγράμματα δομικής προσαρμογής οδήγησαν τους αγρότες στην εσωτερική μετανάστευση προς τα αστικά κέντρα ή στη μετατροπή τους σε μισθωτούς εργάτες. Η εφαρμογή των νεοφιλελεύθερων πολιτικών και των αντιπληθωριστικών πολιτικών είχαν ως αποτέλεσμα τη σχετική συρρίκνωση του δημόσιου τομέα, ενώ ένα μεγάλο κομμάτι των δημοσίων υπαλλήλων, λόγω των περικοπών των μισθών, αναγκάστηκε να αναζητήσει δεύτερη εργασία στην «ανεπίσημη οικονομία».^[5]

Όμως, η σημαντικότερη αλλαγή ήταν η έκρηξη της μαζικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, συνέπεια της έμφασης που δόθηκε στην ανάπτυξη του «ανθρώπινου κεφαλαίου» από τις «αναπτυξιακές δικτατορίες» που έφεραν στην εξουσία τα αντιαποικιακά κινήματα της δεκαετίας του '50. Έτσι, εμφανίστηκε μια γενιά νεαρών προλετάριων με υψηλή μόρφωση και τεχνικές γνώσεις, πλατύτερη αντίληψη των πραγμάτων και υψηλές προσδοκίες για το μέλλον, οι οποίοι βρίσκονται αναγκασμένοι να ζήσουν στο περιθώριο, επιβιώνοντας με ψευτοδουλειές, συχνά ως ανειδίκευτοι και προσωρινοί εργάτες.

Όπως φαίνεται και από όσα έχουμε γράψει παραπάνω, οι εξεγέρσεις στην Αίγυπτο και την Τυνησία δεν αποτελούν κεραυνό εν αιθρία. Στην Τυνησία, το 2008 είχαν ξεσπάσει μικρότερης έκτασης εξεγέρσεις λόγω των αυξήσεων στις τιμές των τροφίμων και ακολούθησε μια περίοδο διαμαρτυριών τόσο για την οικονομική κατάσταση όσο και για τη διεκδίκηση πολιτικών ελευθεριών.

Αυτή η κοινωνική ένταση ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο από την ύφεση που εκδηλώθηκε σε παγκόσμιο επίπεδο το 2008. Στην Τυνησία, η ύφεση έπληξε ιδιαίτερα την τουριστική

[5] Στην Αίγυπτο υπολογίζεται ότι το 60% των εργαζόμενων απασχολείται στην ανεπίσημη οικονομία.

βιομηχανία της χώρας, στην οποία απασχολούνταν χιλιάδες νέοι από την ενδοχώρα που κάθε χρόνο μετακινούνταν στις παράκτιες περιοχές για τη σεζόν και οι οποίοι την τελευταία χρονιά έμειναν άνεργοι.

Μολονότι η εξέγερση ήταν αυθόρμητη και χωρίς κάποια κεντρική καθοδήγηση, υποστηρίχτηκε από οργανωμένες δυνάμεις, όπως οι κατά τόπου οργανώσεις της ΓΕΕΤ και ο δικηγορικός σύλλογος της χώρας.

Σημαντική ήταν και η συμμετοχή των σπουδαστών και των φοιτητών στην εξέγερση. Η εκπαίδευση έπεσε και αυτή θύμα των περικοπών στον κρα-

τικό προϋπολογισμό, ενώ ταυτόχρονα ο «περιορισμός του κράτους» στέρησε από πολλούς πτυχιούχους μια επαγγελματική διέξοδο.

Στην Αίγυπτο, η εξέγερση ήταν το αποτέλεσμα της σύγκλισης δύο δυνάμεων: του εργατικού κινήματος και του κινήματος που διεκδικεί πολιτικές ελευθερίες και αντιτίθεται στην αστυνομική βία. Και στα δύο αυτά κινήματα κυριαρχούν οι νέοι και οι γυναίκες, δύο κατηγορίες που αποτέλεσαν τη «ραχοκοκαλιά» της εξέγερσης.

Τα τελευταία χρόνια χάρη σε επενδύσεις στο βιομηχανικό τομέα από τη Ρωσία, την Κίνα, τη Βραζιλία και τις χώρες του Περσικού, η Αίγυπτος έγινε εκ νέου μια σημαντική βιομηχανική χώρα. Πέρα από τη μεγάλη βιομηχανία, γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη μικρά εργαστήρια, που βρίσκονται διεσπαρμένα στις εργατικές συνοικίες των μεγάλων αστικών κέντρων, καθώς και η δουλειά με το κομμάτι όπου απασχολούνται κυρίως γυναίκες. Σε αυτές τις εργάτριες και τους εργάτες απευθύνθηκε το «Κίνημα 6 Απρίλη», μοιράζοντας δεκάδες χιλιάδες προκηρύξεις χέρι με χέρι στις φτωχογειτονίες του Καΐρου και μέσω ενός βίντεο στο youtube.

Στην Αίγυπτο, από τις αρχές της δεκαετίας του '90, τα επιδόματα ανεργίας και η επιδότηση των τροφίμων αντικαταστάθηκαν, υπό τις ευλογίες του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, με δάνεια προκειμένου να προωθηθεί η επιχειρηματικότητα. Τα δάνεια δίνονταν κατά προτεραιότητα σε νέους και γυναίκες, συμβάλλοντας στο σχηματισμό μιας μαζικής τάξης μικροεπιχειρηματιών, κυρίως καταστηματαρχών, που αποτελούν την κατώτερη μεσαία τάξη της Αιγύπτου. Οι παρενοχλήσεις από την αστυνομία, οι διαρκείς προσπάθειες να τους αποσπάσουν «προστασία» και η άσκηση βίας σε όσους αντιστέκονταν ήταν συνήθεις πρακτικές στην Αίγυπτο. Τα υλικά συμφέροντα αυτής της τάξης μικροεπιχειρηματιών είναι η βάση αυτού του τεράστιου κινήματος ενάντια στην αστυνομική βία.

Είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς ποιες θα είναι οι εξελίξεις στις χώρες αυτές. Στην Τυνησία μετά την παραίτηση Γκανούσι, το «κόμμα της Τάξης» πέρασε στην αντεπίθεση. Οι υποστηρικτές του Γκανούσι, προερχόμενοι κυρίως από τη μεσαία τάξη, κατηγορούν το Μέτωπο 14 Ιανουαρίου^[6] και τη ΓΕΕΤ ότι τα αιτήματα για μισθολογικές αυξήσεις είναι εγωιστικά σε μια περίοδο κρίσης και αντιτίθενται με σφοδρότητα στο αίτημα για επανεθνικοποίηση των ιδιωτικοποιημένων εταιρειών. Μέσω των ΜΜΕ και του διαδικτύου έχει ξεκινήσει μια δυσφημιστική εκστρατεία ενάντια στη ΓΕΕΤ, ενώ στις 25 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε μια διαδήλωση ενάντια στο κάλεσμα της ΓΕΕΤ για απεργίες. Ωστόσο, η κατάσταση παραμένει ακόμα ρευστή καθώς και η πλευρά των εξεγερμένων σημείωσε ορισμένες νίκες. Μετά την απομάκρυνση από την κυβέρνηση όσων σχετιζόνταν με το προηγούμενο καθεστώς, έγινε δε-

[6] Συνασπισμός αριστεριστών και μπααθικών ομάδων, που σκοπός του είναι η υπεράσπιση των κατακτήσεων της εξέγερσης.

κτό το αίτημα για τη διάλυση του κόμματος του Μπεν Άλι. Τη μεταβατική περίοδο θα επιβλέψει το Εθνικό Συμβούλιο για την υπεράσπιση της επανάστασης, ένας νεοσύστατος οργανισμός στον οποίο συμμετέχουν η ΓΕΕΤ, κόμματα και εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών.

Στην Αίγυπτο, το κίνημα που ανέτρεψε τον Μουμπάρακ συνέχισε τις διαδηλώσεις, πετυχαίνοντας στις 3 Μαρτίου την αντικατάσταση του πρωθυπουργού (και πρώην υπουργού της κυβέρνησης Μουμπάρακ) Αχμέντ Σαφίκ από τον Ισάμ Σάραφ, πρώην υπουργού του Μουμπάρακ που παραιτήθηκε το 2006 και ο οποίος συμμετείχε στις διαδηλώσεις στην πλατεία Ταχρίρ στην εξέγερση του 2011. Στις 5 Μαρτίου χιλιάδες διαδηλωτές κατέλαβαν τα γραφεία της Υπηρεσίας Κρατικής Ασφάλειας στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας και «κατάσχεσαν» τεκμήρια για τα εγκλήματα του καθεστώτος Μουμπάρακ. Ωστόσο, η αντι-εξέγερση έκανε την εμφάνισή της δυναμικά και στην Αίγυπτο. Η ενότητα χριστιανών και μουσουλμάνων που είχε επιτευχθεί στη διάρκεια της εξέγερσης, υπέστη ρήγματα με αφορμή την πραγματοποίηση ενός μικτού γάμου στο Κάιρο. Στις 8 και 9 Μαρτίου ξέσπασαν συγκρούσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων με 13 νεκρούς και 140 τραυματίες, ενώ πυρπολήθηκε μια κοπτική εκκλησία. Στις 5 Μαρτίου έκαναν την επανεμφάνισή τους και οι συμμορίες πρώην αστυνομικών και τραμπούκων που είχαν χρησιμοποιηθεί για την τρομοκράτηση των εξεγερμένων από την κυβέρνηση Μουμπάρακ. Οι συμμορίες αυτές επιτέθηκαν στους διαδηλωτές που παρέμεναν συγκεντρωμένοι στην πλατεία Ταχρίρ και τους γύρω δρόμους, δίνοντας στο στρατό την ευκαιρία να επέμβει, διαλύοντας τους συγκεντρωμένους και επιβάλλοντας την απαγόρευση της κυκλοφορίας μετά τις 9 μ.μ.

Λιβύη: ο «Τρίτος Δρόμος»

Η Λιβύη, ιταλική αποικία από το 1911 μέχρι το 1943, παρέμεινε υπό βρετανική «κηδεμονία» μέχρι το 1951 πριν αποκτήσει την ανεξαρτησία της στις 24 Δεκεμβρίου 1951. Ο βασιλιάς Ίντρις Α΄ είχε απόλυτες εξουσίες και ακολούθησε μια φιλοδυτική πολιτική, παρέχοντας σημαντικές ναυτικές βάσεις, αρχικά στη Μεγάλη Βρετανία και, στη συνέχεια, στις ΗΠΑ. Το 1959 βρέθηκαν στη χώρα πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου, τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των οποίων παραχωρήθηκαν στην BP και την ESSO. Την 1^η Σεπτεμβρίου 1969, μία μικρή ομάδα αξιωματικών με ηγέτη τον Μουαμάρ Καντάφι, τους οποίους ενέπνεε το παράδειγμα του Νάσερ στην Αίγυπτο και το ρεύμα του αραβικού εθνικισμού που κυριαρχούσε εκείνη την εποχή, ανέτρεψε τον βασιλιά Ίντρις. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα οι εγκαταστάσεις των ξένων πετρελαϊκών εταιρειών εθνικοποιήθηκαν, ενώ έκλεισαν οι ξένες στρατιωτικές βάσεις. Ολόκληρη η οικονομία πέρασε στα χέρια του κράτους, το οποίο κατείχε το μονοπώλιο του εσωτερικού και εξωτερικού εμπορίου, της βιομηχανίας και των υπηρεσιών. Έχοντας στη διάθεσή του τα τεράστια έσοδα που του παρείχε το πετρέλαιο, το νέο καθεστώς μπόρεσε να προχωρήσει στην κατασκευή υποδομών που περιελάμβαναν δρόμους, σχολεία, πανεπιστήμια και τον Μεγάλο Υπόγειο Ποταμό, ένα σύστημα υδραγωγείων τα οποία τροφοδοτούν τις παράκτιες πόλεις της Λιβύης με νερό που

Ο ιδανικός αποδιοπομπαίος τράγος: μετανάστες από την Αφρική προσπαθούν να εγκαταλείψουν τη Λιβύη.

αντλείται από την έρημο της Φεζάν. Παράλληλα, τα έσοδα από την πώληση του πετρελαίου χρηματοδότησαν και την επεκτατική πολιτική του καθεστώτος που το έφεραν αντιμέτωπο με τη Γαλλία στο Τσαντ για περίπου μια δεκαετία, ενώ στα πλαίσια μιας «συνεπούς αντι-ιμπεριαλιστικής πολιτικής», το καθεστώς της Λιβύης χρηματοδοτούσε για πολλά χρόνια επιθέσεις ενάντια σε ιμπεριαλιστικές χώρες (βλ. ΗΠΑ και Μεγάλη Βρετανία). Η πολιτική αυτή θα φέρει το καθεστώς της Λιβύης σε τροχιά ρήξης με τις ΗΠΑ, με αποτέλεσμα η Λιβύη να γίνει στόχος αμερικανικών βομβαρδιστικών το 1986 και οικονο-

μικών κυρώσεων από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους. Στις 2 Μαρτίου 1977, ο Καντάφι ανακήρυξε την Τζαμαχιρίγια (το «Κράτος των Μαζών»), ένα είδος «σοσιαλιστικού παναραβισμού» όπου όλη η εξουσία ασκείται από τις «λαϊκές επιτροπές». Ο ίδιος ο Καντάφι παραιτήθηκε από όλα τα δημόσια αξιώματα, παραμένοντας «ο Οδηγός», αφού πρώτα κατέθεσε τη σκέψη του στο *Πράσινο Βιβλίο της Τρίτης Παγκόσμιας Θεωρίας*, μια προσπάθεια εξεύρεσης ενός τρίτου δρόμου, πέρα από τον καπιταλισμό και τον «κομμουνισμό».

Η μεγάλη στροφή ήρθε το 1999. Η Λιβύη παρέδωσε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης δύο άντρες των μυστικών υπηρεσιών της χώρας ύποπτους για την οργάνωση βομβιστικής επίθεσης σε αεροπλάνο της PanAm στο Λόκερμπι της Σκωτίας το 1988, με αντάλλαγμα την άρση όλων των οικονομικών κυρώσεων εις βάρος της Λιβύης. Η εξέλιξη αυτή σήμανε και το άνοιγμα της Λιβύης στους «κανόνες της αγοράς» και το «ξένο κεφάλαιο». Από το 2001 και ύστερα, η οικονομία της χώρας θα μπει σε τροχιά ιδιωτικοποιήσεων, γεγονός που τροφοδότησε κοινωνικές και φυλετικές εντάσεις στο εσωτερικό της. Παράλληλα, η Λιβύη ύστερα από μια σειρά συμφωνιών που υπέγραψε με την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ιταλία, μεταβλήθηκε σε ένα προκεχωρημένο φυλάκιο της «Σέγκενλαντ» ενάντια στους μετανάστες και τους πρόσφυγες από την υποσαχάρια Αφρική, τους οποίους η Λιβύη έχει αναλάβει να κρατεί σε στρατόπεδα συγκέντρωσης πριν τους «επαναπροωθήσει» στην έρημο, με αντάλλαγμα την πραγματοποίηση επενδύσεων στη Λιβύη.

Το Φεβρουάριο του 2006 στη Βεγγάζη σημειώθηκαν σφοδρές συγκρούσεις έξω από το ιταλικό προξενείο με αφορμή την επίδειξη στη δημόσια ιταλική τηλεόραση των «βλάσφημων γελοιογραφιών» του Μωάμεθ από έναν υπουργό της ιταλικής κυβέρνησης. Οι αστυνομικοί που προστάτευαν το προξενείο δε θα διστάσουν να ανοίξουν πυρ, σκοτώνοντας 11 διαδηλωτές και τραυματίζοντας 50. Δυο μέρες αργότερα, οι κηδείες των θυμάτων θα μετατραπούν σε αντικυβερνητικές διαδηλώσεις. Οι διαδηλωτές λεηλάτησαν και πυρπόλησαν το ιταλικό προξενείο, χωρίς να τους εμποδίσει η αστυνομία, και στη συνέχεια επιτέθηκαν ενάντια σε γραφεία της κοινωνικής πρόνοιας και σ' ένα νοσοκομείο. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν και την επομένη με επιθέσεις σε κυβερνητικά κτήρια και τη μοναδική εκκλησία της Βεγγάζης. Πέρα από τα προφανή θρησκευτικά αίτια της εξέγερσης, δεν πρέπει να υποτιμηθούν και τα κοινωνικά. Η Βεγγάζη είναι ένα σημαντικό βιομηχανικό και πετρελαϊκό κέντρο, στο οποίο βρίσκεται συγκεντρωμένο ένα μεγάλο ποσοστό των ξένων εργατών που ζουν στη χώρα, και η επιλογή των στόχων μετά το πρώτο ξέσπασμα της οργής ενάντια στους «ξένους», μαρτυρούσε τα αισθήματα των προλετάρων απέναντι στην κυβέρνηση της χώρας.

Η εξέγερση ενάντια στο καθεστώς Καντάφι ξεκίνησε στις 17 Φεβρουαρίου 2011 με το κάλεσμα μιας «ημέρας οργής» ενάντια στο καθεστώς. Στη Βεγγάζη, ύστερα από δυο μέρες

συγκρούσεων με την αστυνομία και τους άντρες των «λαϊκών επιτροπών», η πόλη θα περάσει στα χέρια των εξεγερμένων. Το ίδιο θα συμβεί και στις πόλεις Τομπρούκ και αλ Μπαϊντά, ενώ πολλοί στρατιώτες αρνήθηκαν να υπακούσουν στις εντολές των ανωτέρων τους και πέρασαν μαζικά στις γραμμές των εξεγερμένων. Στις 21 Φεβρουαρίου στην πρωτεύουσα Τρίπολη, οι δυνάμεις που παρέμεναν πιστές στο καθεστώς άνοιξαν πυρ στις κηδείες των θυμάτων από τις πρώτες ημέρες της εξέγερσης, προκαλώντας νέα θύματα. Χάρη στον οπλισμό που πέρασε στα χέρια τους, οι εξεγερμένοι μπόρεσαν να αποκρούσουν τις επιδρομές των κυβερνητικών δυνάμεων. Στις 26 Φεβρουαρίου ιδρύεται στη Βεγγάζη ένα Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο υπό την ηγεσία του Μουστάφα Μοχάμεντ Αμπούντ Αλ Τζελέιλ, πρώην υπουργού Δικαιοσύνης στην κυβέρνηση Καντάφι που παραιτήθηκε σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την «υπέρμετρη χρήση βίας», ενώ σταδιακά η κατάσταση εξελίσσεται σε έναν εμφύλιο πόλεμο με την αντιπολίτευση να ελέγχει τις ανατολικές περιοχές της χώρας (την παλιά Κυρηναϊκή) και την κυβέρνηση να ελέγχει την πρωτεύουσα Τρίπολη και τις δυτικές περιοχές.

Το ξέσπασμα της εξέγερσης στη Λιβύη δεν οφείλεται στα ναρκωτικά που έριξαν πράκτορες της Αλ Κάιντα στο τσάι των νέων, όπως έσπευσε να μας διαβεβαιώσει ο συνταγματάρχης Καντάφι, αλλά στη δυσαρέσκεια που έχει προκληθεί από τον τρόπο διανομής της πετρελαϊκής προσόδου. Κύριοι ωφελημένοι από αυτήν τη διανομή ήταν η κρατική γραφειοκρατία στην Τρίπολη που βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της χώρας, ενώ το ανατολικό τμήμα, στο οποίο βρίσκονται και τα πλουσιότερα κοιτάσματα πετρελαίου, παρέμεινε αποκλεισμένο από τα κέντρα εξουσίας και υπανάπτυκτο. Η «αδικία» αυτή ήρθε να προστεθεί στα χρόνια παράπονα των κατοίκων της Κυρηναϊκής για τον παραγκωνισμό τους από την εξουσία παρά το βαρύ φόρο αίματος που είχαν πληρώσει στον αγώνα ενάντια στην ιταλική κατοχή. Η δυσαρέσκεια αυτή εκφράστηκε το 1993 με την εξέγερση της φυλής των Ουάρφαλα, με τους οποίους έχουν ενωθεί σήμερα και άλλες φυλές. Χαρακτηριστικό είναι το κάλεσμα των αρχηγών των Ζιντάν στους νέους της φυλής να πολεμήσουν και στους στρατιωτικούς να λιποτακτήσουν για να «φέρουν την κόλαση στον Καντάφι».

Η φυλετική οργάνωση της κοινωνίας αφήνει ελάχιστες ελπίδες για την ανάδυση κάτι «νέου», τουλάχιστον από ταξική σκοπιά. Ενδεικτικό είναι ότι το ξέσπασμα των συγκρούσεων έχει προκαλέσει ένα κύμα ξενοφοβίας, ιδιαίτερα εναντίον μεταναστών από την υποσαχάρια Αφρική που εργάζονταν ή βρίσκονταν αποκλεισμένοι στη χώρα. Από τη μία πλευρά το καθεστώς υποδεικνύει τους ξένους ως «υποκινητές» της εξέγερσης, ενώ η φημολογούμενη επάνδρωση των κυβερνητικών δυνάμεων με μισθοφόρους από την υποσαχάρια Αφρική, έχει βάλει όσους προέρχονται από τις χώρες αυτές στο στόχαστρο των εξεγερμένων.

Εν κατακλείδι...

Είναι δύσκολο να εξαχθούν κάποια ασφαλή συμπεράσματα για τις πρόσφατες εξεγέρσεις στις χώρες της Βορείου Αφρικής, λόγω του σύντομου χρόνου που απέχουμε από τα γεγονότα και της έλλειψης πληροφόρησης, πέρα από εκείνης που έχουμε από τα καθεστωτικά ΜΜΕ. Επιπλέον, μία ακριβής ανάλυση θα απαιτούσε μία καλύτερη γνώση των ιδιαιτεροτήτων της κάθε χώρας, κάτι που δεν μπόρεσε να γίνει λόγω του περιορισμένου χρόνου.

Στο ξέσπασμα των εξεγέρσεων στον αραβικό κόσμο έπαιξαν σημαντικό ρόλο τα χρόνια οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι κοινωνίες αυτές (υψηλά ποσοστά ανεργίας, αδυναμία, ιδιαίτερα των νέων, να βρουν απασχόληση που να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους χωρίς να ανήκουν σε κάποια κλίκα κοντά στην εξουσία, η «δι-

αφθορά», η μακροχρόνια παραμονή στην εξουσία απολυταρχικών ηγετών, η ανεξέλεγκτη εξουσία της αστυνομίας), για τα οποία έδρασε σαν καταλύτης η εκδήλωση της παγκόσμιας ύφεσης του 2008 και άλλες συγκυριακές αιτίες, όπως οι αυξήσεις στις τιμές των τροφίμων και η διόγκωση της ανεργίας. Στην Τυνησία, η εξέγερση απέκτησε περισσότερο προλεταριακό χαρακτήρα καθώς μετά την πτώση του Μπεν Άλι το κίνημα προχώρησε κι άλλο, αμφισβητώντας το σύνολο των οικονομικών πολιτικών που εφάρμοσαν τα καθεστώτα Μπουργκίμπα και Μπεν Άλι από τη δεκαε-

τία του '80 και ύστερα. Στην Αίγυπτο, οι διαμαρτυρίες μέχρι στιγμής εμφανίζονται να έχουν ένα δημοκρατικό χαρακτήρα, καθώς η εργατική τάξη της χώρας, παρά τον αποφασιστικό ρόλο που έπαιξε στην ανατροπή του Μουμπάρακ, δε φαίνεται να διαθέτει αυτόνομη παρουσία, ενώ στις κινητοποιήσεις επικρατούν τα δημοκρατικά αιτήματα των οργανωτών των κινητοποιήσεων.

Εξετάζοντας κανείς την αντικυβερνητική εξέγερση στη Λιβύη, το πρώτο γεγονός που παρατηρεί είναι η παντελής απουσία από το προσκήνιο των χιλιάδων μεταναστών από τις χώρες της υποσαχάριας Αφρικής και τις αραβικές χώρες που εργάζονταν τις τελευταίες δύο δεκαετίες στη Λιβύη, γεγονός που οφείλεται, κυρίως, στο ότι η εξέγερση πήρε από την πρώτη στιγμή το χαρακτήρα διαμάχης μεταξύ φυλών για το μοίρασμα της πετρελαϊκής προσόδου, μην αφήνοντας περιθώρια για την εμφάνιση έστω και στοιχείων ταξικής αυτονομίας.

Αν μέσα απ' τη παρούσα όξυνση της κρίσης νομιμοποίησης που μαστίζει τα καθεστώτα των αναπτυξιακών αυτών δικτατοριών της Βόρειας Αφρικής προκύψει κάποια μορφή δημοκρατικής διαμεσολάβησης αφομοιώνοντας τα ήδη αδύναμα προλεταριακά χαρακτηριστικά των εξεγέρσεων ή αν, αντίθετα, αυτά κυριαρχήσουν, μένει να φανεί το αμέσως επόμενο διάστημα.

Επί του πιεστηρίου

Οι αντικυβερνητικές δυνάμεις, παρά την αρχική γρήγορη προέλασή τους προς την πρωτεύουσα Τρίπολη, βρέθηκαν στη θέση του αμυνόμενου, καθώς οι κυβερνητικές δυνάμεις κατελάμβαναν τη μία «απελευθερωμένη» πόλη μετά την άλλη, περιορίζοντας την εξέγερση στη Βεγγάζη και τις γειτονικές περιοχές. Η επικείμενη τελική επίθεση στη Βεγγάζη και η καταστολή της εξέγερσης κινητοποίησαν τη «διεθνή κοινότητα», με επικεφαλής τη Γαλλία, που πρότεινε την επιβολή μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων για την «προστασία των αμάχων», σε μια επανάληψη των «ανθρωπιστικών επιχειρήσεων» που η Δημοκρατική Διεθνής του κεφαλαίου είχε πραγματοποιήσει στο παρελθόν στη Βοσνία και το Κόσοβο. Μετά από μία έκκληση του Αραβικού Συνδέσμου, απαραίτητο φύλο συκής για τη σχεδιαζόμενη ιμπεριαλιστική επέμβαση μιας φράξιας του δυτικού κεφαλαίου, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, στις 17 Μαρτίου, πήρε μία απόφαση που προέβλεπε την επιβολή ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και στρατιωτικές επιχειρήσεις από αέρα και θάλασσα, αλλά όχι χερσαίες επιχειρήσεις, για

να «προστατευτούν οι άμαχοι».^[7] Η απόφαση αυτή υποστηρίχθηκε από Βρετανία, Γαλλία, ΗΠΑ και Λίβανο και εγκρίθηκε με 10 ψήφους και 5 αποχές (της Ρωσίας, της Κίνας, της Γερμανίας, της Ινδίας και της Βραζιλίας).

Μετά το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, η κυβέρνηση της Λιβύης κήρυξε «μονομερή κατάπαυση του πυρός», χωρίς αυτό να σταματήσει τις πολεμικές προετοιμασίες της υπό διαμόρφωση «συμμαχίας των προθύμων» για την πραγματοποίηση της επέμβασης.^[8] Από αυτή τη συμμαχία δε θα μπορούσε να λείψει το ελληνικό κράτος, το οποίο διαθέτει ήδη πλούσια εμπειρία στο πεδίο αυτό από τη συμμετοχή του σε ανάλογες επιχειρήσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία (Βοσνία, Κόσοβο) και το Αφγανιστάν. Απαλλαγμένο από τα «αριστερά συμπλέγματα» του παρελθόντος, αυτή τη φορά μπορεί να συμμετέχει στην πρώτη γραμμή της επέμβασης με 4 μαχητικά αεροσκάφη F-16, 2 ελικόπτερα ναυτικής συνεργασίας Super Puma, 1 φρεγάτα για την επιβολή του ναυτικού αποκλεισμού, 1 ιπτάμενο ραντάρ και τη διάθεση της βάσης της Σούδας για την υποστήριξη των επιχειρήσεων (όπως είχε κάνει και στην περίπτωση των επιχειρήσεων κατά του Ιράκ). Και σε αυτήν την περίπτωση το ελληνικό κράτος ελπίζει ότι θα αναβαθμιστεί η θέση του στο «διεθνή στίβο», ενώ καθώς διανύουμε περίοδο οικονομικής κρίσης, προσδοκεί και σε, περισσότερο ή λιγότερο, πλουσιοπάροχες συμβάσεις για το ελληνικό κεφάλαιο στη «μετά Καντάφι» εποχή.

Σε αυτό το σημείο θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε, έστω και συνοπτικά, στο ρόλο των δημοκρατών-ανθρωπιστών οργανικών διανοούμενων του κεφαλαίου. Το γαλλικό κράτος μετά τις αποτυχίες του στην Αίγυπτο και την Τυνησία, όπου βρέθηκε εκτεθειμένο λόγω της ανοιχτής διαπλοκής του με τους ανατραπέντες δικτάτορες, προσπάθησε να «ρεφάρει» με τη Λιβύη. Έσπευσε να αναγνωρίσει τη μεταβατική κυβέρνηση της Λιβύης, αν και οι πιο κακόπιστοι απέδωσαν τη σπουδή αυτή στην απροθυμία του Σαρκοζύ να επιστρέψει τα χρήματα που είχε δανειστεί από τον Καντάφι για την προεκλογική του εκστρατεία, και κινητοποίησε το γνωστό δημοκράτη μαϊντανό Μπερνάρ Ανρί-Λεβί, τον οποίο έστειλε να κάνει το «κονέ» με τη μεταβατική κυβέρνηση των αντικαθεστωτικών.

Πέρα από το αν η δημοκρατική μορφή του κεφαλαίου επικρατήσει στη Λιβύη, το πραγματικό διακύβευμα που κρίνεται αυτές τις μέρες είναι το μέλλον των κοιτασμάτων πετρελαίου της χώρας. Η Λιβύη διαθέτει κοιτάσματα που έχουν εξαιρετικό χαμηλό κόστος εξόρυξης, γεγονός που κάνει την εκμετάλλευσή τους ιδιαίτερα προσοδοφόρα. Χώρες όπως οι ΗΠΑ και η Γαλλία, που έχουν μείνει πίσω στον ενδο-ιμπεριαλιστικό ανταγωνισμό στη χώρα αυτή, προσδοκούν βάσιμα ότι η υποστήριξή τους στους αντικαθεστωτικούς αντάρτες θα αποτελέσει ένα είδος «παρακαταθήκης» για την υπογραφή νέων συμβάσεων ή ότι θα ξεκινήσουν από καλύτερη θέση στην περίπτωση ιδιωτικοποίησης της κρατικής εταιρείας πετρελαίου της Λιβύης. Από αυτή την άποψη, μόνο το ιταλικό κεφάλαιο είναι εξασφαλισμένο: η ημι-κρατική εταιρεία Eni, συμμετέχει ήδη στην εκμετάλλευση των πετρελαϊκών κοιτασμάτων της Λιβύης και, ό,τι και να γίνει, η μελλοντική της παρουσία στη χώρα είναι βέβαιη.

Εντουάρ ντε Μοντρέ

[7] Σε αυτό το σημείο, οι καλά πληροφορημένοι αναγνώστες ασφαλώς θα αναρωτηθούν για ποιο λόγο δε χρήζουν «προστασίας» οι διαδηλωτές στην Υεμένη και το Μπαχρέιν, στους οποίους οι κυβερνήσεις τους προσφέρουν αφειδώς ξύλο και σφαίρες.

[8] Είναι αδιάφορο το εάν αυτή η κατάπαυση παραβιάστηκε, όπως καταγγέλει η «διεθνής κοινότητα», ή όχι. Τα συμφέροντα που διακυβεύονται σε αυτές τις περιπτώσεις είναι πολύ μεγάλα για να «κολλήσει» σε τέτοιες λεπτομέρειες.

«ΕΞΕΥΓΕΝΙΖΟΝΤΑΣ» ΤΟΥΣ ΠΛΗΒΕΙΟΥΣ (ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ) ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ «ΚΥΡΙΛΟΠΟΙΗΣΗΣ»¹ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

«Έτσι αρχίσαμε να δίνουμε τους πάνω χώρους –που τότε ακόμη στάζανε και ήταν γεμάτοι μούχλα, αλλήλα αυτό άρεσε– σε χορογράφους και σε θεατρικές ομάδες»

Βασίλης Χαραλαμπίδης, ιδιοκτήτης του Bios στην Athens Voice (Χειμώνας 2010)

«Η Λία είχε αυτό το ακίνητο στην οδό Κολλοκοτρώνη, κληρονομιά από τον πατέρα της, και ήταν χωρισμένο σε πολλή μικρά μαγαζάκια. Σιγά σιγά λοιπόν διώχναμε τους μικροεμπόρους που υπήρχαν και γκρεμίζαμε τα ντουβάρια, μέχρι που έφυγε κι ο τελευταίος. Το είδαμε λοιπόν έτσι άδαιο κι είπαμε, δεν το κάνουμε μπαρ!»

Νίκος Λούβρος, ιδιοκτήτης του Booze Co-Operativa στη LIFO No 130 (16 Οκτωβρίου 2008)

«Στα δυτικά άρχιζε η πρώην προστατευμένη περιοχή Ψυρρή η οποία, όταν ανατινάχθηκε ανεπανόρθωτα πριν από πολύ καιρό ο ημισφαιρικός κλιματισμός που την σκέπαζε ολόκληρη, σκουπιδιάστηκε χειρότερα κι από πριν με ανακατεμένα ερείπια παλιών μονόρφων σπιτιών και

καταθλιπτικά σκοτεινά χαλάσματα υπερμοντέρνων οικοδομικών γιγάντων»

Πέτρος Κουτρομπουσής, Ο Άνθρωπος που Αγόρασε την Αμερικανική Αγορά από το βιβλίο Στον Θάλαμο του Μυθογράφου (1992)

Το φαινόμενο της «κυριλοποίησης» «υποβαθμισμένων» περιοχών, ως μίας σημαντικής πτυχής των συνολικότερων μετασχηματισμών που υπόκειται ο σύγχρονος δομημένος χώρος των πόλεων υπό την καπιταλιστική συνθήκη, έχει πυροδοτήσει πλήθος θεωρητικών συζητήσεων, κινημάτων ακόμα και εξεγέρσεων. Στη δε διεθνή βιβλιογραφία διακρίνονται τρεις, κύριες προσεγγίσεις, όσον αφορά την ερμηνεία του συγκεκριμένου φαινομένου.² Η πρώτη και πιο κοντινή στη μαρξιστική/οικονομική οπτική, με κύριο εισηγητή τον Νηλ Σμιθ (Neil Smith), βασίζεται στο έργο του Ντέιβιντ Χάρβεϊ και θεωρεί ότι τα φαινόμενα «κυριλοποίησης» σχετίζονται με το ζήτημα της προσφοράς, της παραγωγής δηλαδή νέων αστιακών χώρων.³ Έτσι, οι διαδικασίες άνισης ανάπτυξης, με τις οποίες είναι συνυφασμένος ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής, έχουν ως αποτέλεσμα ανισομέρειες ακόμη και στο εσωτερικό των πόλεων, καθώς κάποιες από τις αστικές, κυρίως κεντρικές, περιοχές, όπου συγκεντρώνονταν οι βιομηχανικές και εμπορικές χρήσεις σταδιακά «υποβαθμίζονται» εξαιτίας της αποβιομηχάνισης και φορτίζονται με ένα αρνητικό συμβολικό φορτίο, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσονται άλλες, συνήθως στα προάστια, στις οποίες σπεύδουν τα μεσαία και ανώτερα στρώματα. Ως αποτέλεσμα, ισχυρίζεται ο Σμιθ, στις «υποβαθμισμένες» περιοχές αναδύεται χάσμα γαιοπροσόδου (rent gap), μία διαφορά δηλαδή μεταξύ της πραγματικής γαιοπροσόδου (actual ground rent) που ισχύει εκείνη τη δεδομένη στιγμή υπό τις συγκεκριμένες χρήσεις γης και αυτής που μπορεί να αποκομισθεί (potential ground rent) υπό άλλες συνθήκες εκμετάλλευ-

1 Με τον όρο «κυριλοποίηση» αποδίδουμε τον αγγλικό όρο gentrification που πρωτοχρησιμοποίησε η κοινωνιολόγος Ρουθ Γκλάς (Ruth Glass) στο βιβλίο της *London: Aspects of change* το 1964. Σε αυτό, η Γκλάς περιέγραψε τη μετατροπή των φτωχόσπιτων της εργατικής συνοικίας Islington του Λονδίνου, σε ακριβές και κομψές κατοικίες, με αποτέλεσμα οι παλιοί κάτοικοι της περιοχής να εκτοπιστούν από αυτή. Στην ελληνική βιβλιογραφία αρχικά κυρίως χρησιμοποιήθηκε ο αγγλικός όρος δίχως μετάφραση, αν και τελευταία ολόένα και περισσότεροι συγγραφείς τον έχουν αποδώσει με τη λέξη «εξευγενισμός». Κατά τη γνώμη μας, ο ίσως αδόκιμος νεολογισμός «κυριλοποίηση», τον οποίο πρωτοχρησιμοποίησαμε σε προκήρυξη το 1996, είναι πιο κοντά στο πνεύμα του αγγλικού όρου και τις βίαιες διαδικασίες τις οποίες αυτός περιγράφει γι' αυτό και θα είναι αυτός που θα χρησιμοποιήσουμε στη συνέχεια του κειμένου. Επιπρόσθετα, ο νεολογισμός αυτός περιγράφει με μεγαλύτερη ακρίβεια το περιεχόμενο αλλήλα και την κατεύθυνση των μετασχηματισμών τόσο στο αστιακό χώρο, όσο και στην ανθρωπογεωγραφική σύνθεση σε αυτόν. Τέλος, ταιριάζει με τον όρο που συναντάται στην αυστραλιανή βιβλιογραφία (trendification αλλήλα και yuppiefication).

2 Για μία πιο αναλυτική παρουσίαση και κριτική των διαφόρων θεωρητικών τάσεων που σχετίζονται με το ζήτημα της «κυριλοποίησης», δες το εισαγωγικό κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας Π. Μουκούλη, *Φαινόμενα «gentrification» στην Αθήνα: Διερεύνηση των χωρικών, λειτουργικών και κοινωνικών αναδιαρθρώσεων και σύγκριση με τη διεθνή εμπειρία*, 2008, η οποία μπορεί να βρεθεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://courses.arch.ntua.gr/fsr/124829/gentrification.pdf>.

3 Βλ. ενδεικτικά Ν. Smith, *Towards a Theory of Gentrification: A Back to the City Movement by Capital not People*, Journal of the American Planning Association, Vol. 45, No 4, σελ. 538-548.

σης. Αυτή η διαφορά στη γαιοπρόσοδο είναι εκείνη που οδηγεί σε μαζικές επενδύσεις του real-estate κεφαλαίου σε ακίνητα και γη στις «υποβαθμισμένες» και άρα φθηνές περιοχές, μόλις ο κύκλος απαξίωσης των τελευταίων έχει ολοκληρωθεί. Με τη σειρά τους, οι επενδύσεις αυτές οδηγούν στην αύξηση του μέσου όρου των ενοικίων στην περιοχή, αύξηση που σταδιακά αναγκάζει τους περισσότερους από τους κατοίκους και κυρίως τους ενοικιαστές να φύγουν, ενώ τη θέση τους καταλαμβάνουν άτομα της μεσαίας και της ανώτερης τάξης, που είναι σε θέση να καταβάλλουν το υψηλότερο αντίτιμο, αλλά και επιχειρήσεις που στοχεύουν στη νεοεισερχόμενη πελατεία. Τελικά, μέσω αυτής της διαδικασίας, η ανθρωπογεωγραφική σύνθεση και ο χαρακτήρας όλης της περιοχής μεταβάλλεται ουσιαστικά.

Σύμφωνα με τη δεύτερη τάση, η οποία κυρίως εκφράζεται από το έργο του Ντέηβιντ Λέη (David Ley), δεν είναι η πλευρά της προσφοράς αυτή που θέτει σε κίνηση τους μηχανισμούς «κυριοποίησης», αλλά αντίθετα αυτή της *ζήτησης* για ασυνήθιστους, πρώην βιομηχανικούς ή «παρακμιακούς» χώρους, με «διαφορετικό περιβάλλον», «ατμόσφαιρα της λαϊκής γειτονιάς» ή και μία δόση εξωτικού «couleur locale».⁴ Η ζήτηση αυτή συνδέεται με την ανάδυση μιας νέας, μεσαίας τάξης που σύμφωνα με τον Λέη χαρακτηρίζεται από τα νέα, μεταβιομηχανικά, παραγωγικά πρότυπα που έχουν επικρατήσει στις δυτικές χώρες μέσω της τριτογενοποίησης της οικονομίας, του νέου καταμερισμού της εργασίας, αλλά και της επαναστατικής παράδοσης των νεολαιϊστικών, κοινωνικών κινημάτων της δεκαετίας του '60. Αυτή η «πολιτισμική νέα μεσαία τάξη» (πάσης φύσεως designers, καλλιτέχνες, εργαζόμενοι στα μίντια, διανοούμενοι κλπ.), για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο που υιοθέτησε ο Λέη αρκετά αργότερα⁵ επηρεασμένος από το έργο του κοινωνιολόγου Πιερ Μπουρντιέ, ή έστω το πιο ριζοσπαστικό κομμάτι της, μπορεί να μην χαρακτηρίζεται κατ' ανάγκη από υψηλά εισοδήματα αλλά είναι φορέας σημαντικού *πολιτισμικού κεφαλαίου* και θα προβάλει τις δικές της πολιτισμικές και καταναλωτικές αξίες, τις δικές της «τάσεις» και «μόδες», συγκρουόμενη με τα κυρίαρχα πρότυπα. Διόλου παράξενο, επομένως, που μεγάλο μέρος αυτών των θιασωτών της *διαφοροποιημένης* κατανάλωσης θα προτιμήσει να κατοικήσει, να εργαστεί ή και να διασκεδάσει σε «υποβαθμισμένες» περιοχές του κέντρου και σε εργατικές συνοικίες, αντί να απομονωθεί στις προαστιακές νησίδες, ως τότε σύμβολο ευημερίας της παραδοσιακής μεσαίας τάξης. Έτσι, θα προσδώσουν στον ως τότε «κακόφημο» αστεακό χώρο νέα αίγλη, προσελκύοντας αρχικά κι άλλο «ψαγμένο» κόσμο, κι εν συνεχεία τους τεχνοκράτες, που θα επικυρώσουν τις κοινωνικές τάσεις «επιστροφής στο κέντρο», προτείνοντας σχέδια αστεακών αναπλάσεων και «εξωραϊσμών» και τις οποίες θα συνοδεύσουν οι επενδύσεις του real-estate κεφαλαίου. Κατά τη διάρκεια αυτής της εισβολής και της μετατροπής του πολιτισμικού κεφαλαίου σε οικονομικό, παλιότεροι κάτοικοι που ενοχλούνται από το νέο χαρακτήρα που παίρνει η περιοχή ή τον καινούργιο κόσμο που αρχίζει να μαζεύεται, αλλά και από την άνοδο της τιμής των ενοικίων που επιφέρει η αύξηση της ζήτησης σε αυτή, αναγκάζονται να την εγκαταλείψουν.

Η παραπάνω οπτική, αν και αναδεικνύει τον πολύ σημαντικό ρόλο που επιτελούν τα υποκείμενα, ως *ενεργητικοί* καταναλωτές προϊόντων ή συμβόλων στη διαμόρφωση κοινωνικών τάσεων και πρακτικών, όπως επίσης και τον πολύ σημαντικό ρόλο που επιτελεί η *τέχνη*

Προσεχώς: Άνοδος ενοικίων!

4 Βλ. ενδεικτικά D. Ley, *Inner-City Revitalization in Canada: A Vancouver Case Study*, Annals of the Association of American Geographers, Vol. 25, No 2, 1981, σελ. 124-148.

5 D. Ley, *The New Middle Classes and the Remaking of the Central City*, Oxford University Press, 1996.

Μέλη no-wave συγκροτημάτων αράζουν στο Λόουερ Χοτ Σάιντ της Νέας Υόρκης, κάπου στα τέλη της δεκαετίας του '70. Την αρχή την είχαν κάνει μέλη του κινήματος Fluxus και χίπηδες κατά τη δεκαετία του '60. Τριάντα χρόνια αργότερα, οι παρέες πάνκηδων, αποφοίτων Καλλιτεχνικών Σχολών και θοιπών μποέμ θα δώσουν τη θέση τους στους τρεντογιήπιδες και σε άλλους, πιο πηλούσιους αποφοίτους, μποέμ και καλλιτέχνες....

στο σύγχρονο καπιταλισμό, και ενώ ξεφεύγει από τον οικονομικό ντετερμινισμό της πρώτης τάξης, παραμένει μερική. Σε αυτή τη βάση αναδύεται και μία τρίτη ανάγνωση των φαινομένων «κυριοποίησης», ανάγνωση που προσπαθεί να συνδυάσει τα κεντρικά σημεία των δύο προηγούμενων, συνθέτοντας το οικονομικό στοιχείο με το πολιτισμικό, προσθέτοντας όμως και άλλη μία μεταβλητή στην εξίσωση: την κρατική παρέμβαση. Ούτως ή άλλως, η ανάδυση μιας νέας «πολιτισμικής πρωτοπορίας» που συνδέεται με την τριτογενοποίηση της παραγωγής έχει (και) οικονομικά αίτια. Επομένως, ούτε το πολιτισμικό στοιχείο μπορεί να διαχωριστεί από το οικονομικό, ούτε μια οικονομική ανάλυση που δίνει έμφαση στις επενδύσεις στο δομημένο χώρο, ως συνέπεια της κρίσης υπερσυσσώρευσης στο βιομηχανικό τομέα, μπορεί να αγνοήσει τα δρώντα υποκείμενα, που σε πρώτη

φάση προκαλούν την κρίση υπερσυσσώρευσης στη σφαίρα της παραγωγής, αλλά και ως «πολιτισμική εμπροσθοφυλακή» θέτουν τις βάσεις για την, κατά Χάρβεϋ, εμπορευματοποίηση της αισθητικής και την αισθητικοποίηση των εμπορευμάτων.⁶ Κύριοι εκπρόσωποι αυτής της προσέγγισης είναι η Σάρον Ζούκιν (Sharon Zukin) και ο Κρις Χάμνετ (Chris Hamnett).⁷ Η Ζούκιν, παραδείγματος χάριν, εμπλούτισε τις αναλύσεις του Χάρβεϋ για την άνιση αστιακή ανάπτυξη και τα επιμέρους κυκλώματα συσσώρευσης του κεφαλαίου με αυτές του Μπουρντιέ περί πολιτισμικού κεφαλαίου και ανέλυσε την αέναη πορεία «κυριοποίησης» στο Σόχο της Νέας Υόρκης, «κυριοποίηση» που τελικά θα εκδιώξει όχι μόνο τους παλιούς κατοίκους, αλλά και τους μποέμ και τους καλλιτέχνες που είχαν εγκατασταθεί κατά τα πρώτα στάδια της, και οι οποίοι σταδιακά θα δώσουν τη θέση τους σε πιο εύπορα, μεγαλοαστικά στρώματα. Τότε είναι που θα παρέμβει ο δήμος της Νέας Υόρκης προκειμένου να «προστατεύσει» αυτή την «πολιτισμική πρωτοπορία» από τις διαδικασίες που η ίδια είχε θέσει σε κίνηση, και να διατηρήσει τον «καλλιτεχνικό» –και τουριστικά αξιοποιήσιμο– χαρακτήρα της περιοχής.

Από τα παραπάνω είναι εμφανές ότι οι πολυσύνθετες διαδικασίες «κυριοποίησης» δεν μπορούν να εξετάζονται στη βάση μιας μαγικής συνταγής, αλλά θα πρέπει να αναλύονται κατά περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες της εκάστοτε καπιταλιστικής συνθήκης, όπως επίσης και το συνδυαστικό ρόλο της «πολιτισμικής πρωτοπορίας», του κράτους και του real-estate κεφαλαίου. Στην Αθήνα, παραδείγματος χάριν, η σημασία των «πρωτοπόρων» στην ανίχνευση των νέων σημείων εμπορευματοποίησης του χώρου υπήρξε πολύ σημαντική, όπως θα δούμε και στη συνέχεια. Αντιθέτως, οι μαζικές πολεοδομικές παρεμβάσεις που θα οργανώσει το κράτος δίχως να υπάρχει αντίστοιχη κοινωνική τάση θα αποτύχουν οικτρά, όπως περίτρανα αποδείχτηκε και από το φιάσκο της μετατροπής του Ολυμπιακού χωριού σε οργανωμένη μίνι-πολιτεία. Φυσικά, αυτό δε σημαίνει ότι το κράτος παρέμεινε αμέτοχο στις διαδικασίες εποίκισης «υποβαθμισμένων» γειτονιών, καθώς ο παρεμβατικός του ρόλος ήταν εξαιρετικά κρίσιμος και σημαντικός στο σχεδιασμό και χρηματοδότηση βασικών έργων υποδομών και αναπλάσεων αλλά και στην εκτεταμένη επιτήρηση «δημόσιων χώρων», αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο τον κοινωνικό έλεγχο και άρα στη-

6 D. Harvey, *The Condition of Postmodernity*, Blackwell, 1989.

7 Ενδεικτικά βλ. S. Zukin, *Loft Living: Culture and Capital in Urban Change*, Johns Hopkins University Press, 1982· C. Hamnett, *Gentrification and the Residential Location Theory: A review and Assessment*, στο (Ed.) D.T. Herbert & R.J. Johnston, *Geography and the Urban Environment: Progress in Research and Applications*, 1984, σελ. 283-319 και *The Blind Men and the Elephant: The Explanation of Gentrification*, Transactions of the Institute of British Geographers, Vol. 16, No 2, 1991, σελ. 173-189.

ρίζοντας τις ιδιωτικές επενδύσεις. Έτσι, οι «υψηλής αισθητικής» παρεμβάσεις που ενίστατε υπογράφουν οι τεχνοκράτες των κρατικών φορέων, οι αναπλάσεις που «προάγουν τον πολιτισμό» ή τα στέκια των ψαγμένων της αντικουλτούρας θα βρεθούν εξαιρετικά κοντά στους κακόγουστους και τερατώδεις χώρους μαζικής μεταφοράς, διασκέδασης, εστίασης και κυρίε κατοικίας. Λέγοντας αυτό, δεν εννοούμε μόνο τη μεταξύ τους γεωγραφική απόσταση, αλλά την αλληλοσυσχέτιση των γενεσιουργών αιτιών τους. Σκυλάδικα και πειραματικά θέατρα, κάμερες επιτήρησης και αντικουλτουριάρικοι καφενέδες, μουσεία και λοφτ, εκκεντρικοί γκαλερίστες και κοστουμαρισμένοι μπράβοι: ο καλός ο μύλος όλα τα αλέθει... Μοιραία, όλοι όσοι ασκούν κριτική στη διαμόρφωση του δομημένου χώρου στη βάση της αισθητικής και μόνο, δεν μπορούν να αντιληφθούν την αλλοτριωμένη ζωή τους στον υπάρχοντα θρυμματισμένο κόσμο, παρά μονάχα με όρους αισθητικής...

Όλα τα παραπάνω θα φανούν πιο καθαρά, αφού εξιστορήσουμε τις απόπειρες «κυριοποίησης» περιοχών της Αθήνας που εκδηλώθηκαν τα τελευταία χρόνια. Οι απαρχές των διαδικασιών αυτών εντοπίζονται στην ανάπλαση της περιοχής της Πλάκας, που έλαβε χώρα κατά τις αρχές της δεκαετίας του '80 και η οποία θεωρείται ως ένα ιδιαίτερα σοβαρό και επιτυχημένο παράδειγμα πολεοδομικής καταστολής. Βασική αιτία ήταν ο μεγάλος αριθμός νεολαίων (πάνκηδων, χίπηδων, λούμπεν, φτωχοτουριστών) που μαζεύονταν και άραζαν στα

Το 1988 ξέσπασαν γενικευμένες ταραχές άμεσα συνδεδεμένες με την ταχύτατη «κυριοποίηση» του Λόουερ Χατ Σάιντ (Lower East Side) της Νέας Υόρκης και τον έλεγχο του Tompkins Square Park που αποτελούσε αγαπημένο στέκι αστέγων και της τοπικής άγριας νεολαίας. Οι διαδηλωτές συγκρούστηκαν με τους μπάτσους τόσο τον Ιούλιο όσο και τον Αύγουστο (από όπου και η φωτογραφία), προκειμένου να «σπάσουν» την απαγόρευση κυκλοφορίας στο πάρκο μετά την 1 ημ. που είχε επιβληθεί, προκειμένου να μην ενοχλούνται οι κυριότητες που ζούσαν δίπλα σε αυτό. Το πανώ που κρατούν οι διαδηλωτές γράφει: «Η "κυριοποίηση" είναι ταξικός πόλεμος - Αντεπίθεση».

Φωτογραφία από το πρώτο πανκ φεστιβάλ, το οποίο διεξήχθη σε μαγαζί της Πλάκας το 1982. Στην περιοχή, γνωστό στέκι της πανκ, και όχι μόνο, νεολαίας, πέρα από τα μπαρ υπήρχε και το πρώτο σχετικό ρουκάνικο για πιο «ψαγμένους» πανκς.

δρομάκια της Πλάκας: η περιοχή ήταν ένα από τα βασικά στέκια της αντικουλτουριάρικης νεολαίας της εποχής, μαζί με τα Εξάρχεια και τη Φωκίωνος Νέγρη.⁸ Όπως αναφέρει και ένας άγγλος χίππυς της εποχής: «Είναι το πιο πολυθόρυβο και φιλόξενο μέρος για μας απ' όλη την Αθήνα. Βρίσκουμε στην Πλάκα φθηνό φαγητό, και φθηνή διασκέδαση. Δεν μας πειράζει κανείς εκεί».⁹ Ως αποτέλεσμα, άνοιξαν γρήγορα στην περιοχή πολλά μπαρ, ντισκοτέκ και μπουάτ «εναλλακτικής» διασκέδασης, πέρα από τα πιο κυρίε μαγαζιά κυρίως με λαϊκή μουσική και μπουζούκια, ενώ οι παλιοί κάτοικοι, ενοχλημένοι, τράπηκαν σε φυγή. Να πως ένας από αυτούς θα περιγράψει τα γεγονότα: «Μας ξερίζωσαν οι χίπηδες και τα μπουζούκια από τη γειτονιά μας (...). Γέμισαν τα δρομάκια μας με μακρυμάλληδες και βρώμικους τουρίστες.

(...) Γέμισε χωριάτες και λιμοκοντόρους η γειτονιά μας. Δρόμο εμείς».¹⁰ Παράλληλα, υπήρχε

8 Βλ. Γ. Τουρκοβασίλης, *Τα ροκ ημερολόγια: Ελληνική νεολαία και ροκ εν ρολέ*, Οδυσσέας, 1984.

9 Από το άρθρο *Ένα «Σόχο» γεννιέται στην Αθήνα* που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Ταχυδρόμος, Νο 991, 6 Απριλίου 1973, σελ. 9.

10 Ό.π., σελ. 8.

Σε όλες τις εποχές, σε όλες τις κοινωνίες, η τουριστικοποίηση των γειτονιών οδηγεί πάντα στα ίδια μοιραία αποτελέσματα...

πληθώρα καταστημάτων με τουριστικά είδη που απευθύνονταν κυρίως σε τουρίστες με χαμηλά εισοδήματα, όπως και πιάτσα με πόρνες και τραβεστί που ψάρευαν πελάτες μεταξύ των τουριστών. Αυτή η εικόνα ενοχλούσε πολύ και σύντομα καυτηριάστηκε από τα ΜΜΕ της εποχής. Στα τελευταία, επίσης γρήγορα, εμφανίστηκε και η άποψη των ειδικών: «νοικοκύρεμα» της περιοχής και ενίσχυση της «ευπρέπειας» των καταστημάτων, ώστε να αναβαθμιστεί το «προφίλ» της γειτονιάς και του κόσμου που συγκεντρώνονταν εκεί.

Μέσω μαζικών ανακηρύξεων κτηρίων ως διατηρητέων, μέσω της ρύθμισης των χρήσεων γης στην περιοχή, η οποία ενθάρρυνε την ύπαρξη κατοικιών, αλλά και μέσω μιας σειράς συγκοινωνιακών παρεμβάσεων, πεζοδρομήσεων, ανακαινίσεων νεοκλασικών κτηρίων όπου στεγάστηκαν δημόσιες υπηρεσίες κλπ. παγιώθηκε η τουριστικοποιημένη εκδοχή της Πλάκας που γνωρίζουμε και σήμερα. Τα μαγαζιά-στέκια της άγριας νεολαίας απομακρύνθηκαν, ενώ αυτά που απευθύνονταν σε πιο εύπορους τουρίστες, φυσικά, παρέμειναν. Σχετικά με αυτό ειδικά το σημείο, ο διευθυντής του Γραφείου Πλάκας θα καθησυχάσει όσους ανησυχούσαν ότι η νομοθεσία που καθόρισε τις χρήσεις γης θα μείωνε την τουριστική κίνηση και άρα το φρέσκο συνάλλαγμα: «Έχω την εντύπωση ότι τα μαγαζιά που έφυγαν από την Πλάκα “δούλευαν” με ντόπιο υλικό». ¹¹ Έτσι, αυτή η όντως ιστορική περιοχή θα αποτελέσει έκτοτε έναν από τους βασικούς –σε συνδυασμό φυσικά με τους γύρω από αυτή αρχαιολογικούς χώρους της Ακρόπολης και της Αρχαίας Αγοράς¹²– τουριστικούς προορισμούς όπου μία ψευδαισθησιακή αίσθηση παραδοσιακής αθηναϊκής γειτονιάς (δίχως τους παλιούς κατοίκους της καθώς η εκτόξευση της αξίας της γης, εξαιτίας της μαζικής ανάπτυξης της περιοχής, αλλά και το κόστος των αναγκαστικών αναπαλαιώσεων θα απομακρύνουν πολλούς από αυτούς...) ¹³ πωλείται υπό μορφή τετριμένων καρτ-ποστάλ, κιτς πριάπων και ξαναζεσταμένου μουσακά με θέα νέους που χορεύουν, φορώντας μιμιασμένους παραδοσιακές φορεσιές, υπό τους ήχους προηχογραφημένου μπουζουκιού.

Την ίδια περίοδο, οι μαζικές επιχειρήσεις της αστυνομίας αποπειράθηκαν να «καθαρίσουν» και άλλα στέκια της αντικουλτουριάρικης νεολαίας, όπως τη Φωκίωνος Νέγρη και τα Εξάρχεια. Στο πρώτο, στέκι νεολαίας από τη δεκαετία του '60, με τα σφαιριστήρια, τα εστια-

¹¹ Εφημερίδα *Η Αυγή*, 4 Δεκεμβρίου 1984. Αναφέρεται στο περιοδικό Εφήμερη Πόλη Νο 4, 1984, σελ. 47. Η «ανανεωτική αριστερά» συμβάδισε με το γενικότερο κλίμα συναίνεσης και υποστήριξε τα σχέδια απομάκρυνσης των «περιθωριακών στοιχείων» που υποτίθεται ότι «υποβάθμιζαν» την ιστορική γειτονιά της Πλάκας.

¹² Υπερβαίνει τους σκοπούς του παρόντος κειμένου να αναπτυχθεί μια πιο αναλυτική κριτική του ρόλου της αρχαιολογίας, ως διακριτού, νεωτερικού, επιστημονικού κλάδου. Αξίζει, πάντως, να προσθέσουμε μονάχα ότι η αρχαιολογία δεν ανακαλύπτει, αποκαλύπτει, αποκαθιστά, μελετά και εκθέτει/προστατεύει, απλώς, το αντικείμενό της, αλλήλ το παράγει, το σκηνοθετεί και το προσφέρει «αποκαθαμένο» για «κατανάλωση». Δρα, δηλαδή, με αντίστοιχο τρόπο προς την πολεοδομία και την αρχιτεκτονική. Βλ. ενδεικτικά Γ. Χαμηλάκης, *Μνημειοποίηση του τόπου: Αρχαιολόγοι, φωτογράφοι και η αθηναϊκή Ακρόπολη από τον 18° αιώνα έως σήμερα*, στο (Επιμ.) Μ. Σπυριδάκης, *Μετασχηματισμοί του χώρου – Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις*, Νήσος, 2009.

¹³ Μεγάλο κομμάτι του οικιστικού αποθέματος, που αντιστοιχεί περίπου στο 25%, δίχως να λαμβάνονται υπόψη οι αρχαιολογικοί χώροι, θα περάσει στα χέρια του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο θα το αξιοποιήσει στεγάζοντας εκεί σειρά υπηρεσιών σχετικών με αυτό (εφορίες αρχαιοτήτων, λαογραφικό μουσείο κλπ.) ή τους υπαλλήλους του (σωματείο, παιδικός σταθμός κλπ.). Επίσης θα περάσει σε χέρια εφοπλιστών και λοιπών μεγαλοκαπιταλιστών. Βλ. περιοδικό Εφήμερη Πόλη, ό.π., σελ. 52.

Φωτογραφία από δημόσια διαπόμπευση νεαρού τέντυ-μπότ σε γειτονιά της Αθήνας, σύμφωνα με τις διαταγές του τότε υφυπουργού Εσωτερικών Καθαντζή: «Κούρεμα, ψαλίδισμα στα ρεβέρ και ταμπέλα. Έπειτα, Εισαγγελία!» Η αντικουλτούρα στην Ελλάδα ακόμα προκαλούσε τρόμο, ενώ αντιμετώπιζε τη χλεύη και την καταστολή. Κάτω δεξιά, χαρακτηριστικό άρθρο της εποχής στην *Απογευματινή*.

τόρια, τα καφεενεία και τα ζαχαροπλαστεία, αλλά και με τα νυχτερινά μαγαζιά (από τα πρώτα rock club ως λαϊκές πίστες) και τις ακριβές μπουτίκ, εφαρμόστηκαν μαζικές παρεμβάσεις, οι οποίες ολοκληρώθηκαν το 1985 στο πλαίσιο ενίσχυσης των πεζοδρόμων της Αθήνας.¹⁴ Οι παρεμβάσεις αυτές συνέβαλαν στη μετατροπή των τοπικών, εμπορικών μαγαζιών σε καφετέριες και μπαρ, των οποίων ο αριθμός αυξήθηκε δραματικά, και έτσι ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 ο περισσότερος κόσμος άρχισε να αράζει σε αυτά. Η στροφή αυτή, ορατή όχι μόνο στην Κυψέλη αλλά και σε άλλες αθηναϊκές πλατείες όπου ως τότε συγκεντρωνόταν πλήθος νεαρόκοσμου, σχετιζόταν με γενικότερες διεργασίες στην ελληνική κοινωνία, όπως την ενσωμάτωση της «αντικουλτούρας» στο κυρίαρχο life-style και την εμπορευματοποίησή της, μέσω της ανάδυσης «εξειδικευμένων» μαγαζιών και περιοδικών κι όχι μονάχα με διαδικασίες «κυριοποίησης». Τα επόμενα χρόνια, λόγω της πτώσης των τιμών των ενοικίων στην περιοχή συγκεντρώθηκαν αρκετοί, κυρίως αφρικανοί, μετανάστες, η παρουσία των οποίων υπέσκαψε τις όποιες προσπάθειες «κυριοποίησης»: σήμερα στα μαγαζιά της περιοχής μαζεύονται κυρίως περιθωριοποιημένοι προλετάριοι και μετανάστες, αποδεικνύοντας ότι οι κάτοικοι είναι αυτοί που καθορίζουν το χαρακτήρα μιας γειτονιάς και όχι απαραίτητα οι πολεοδομικές διευθετήσεις της.

Τα Εξάρχεια επίσης γνώρισαν από πρώτο χέρι σειρά πολεοδομικών και όχι μόνο επιθέσεων. Τα ευρύτε-

ρα σχέδια ανάπτυξης στο εμπορικό τρίγωνο της Αθήνας, μέσω της ανάδειξης λόγου χάρη υπαίθριων χώρων και χαρακτηριστικών κτηρίων της περιοχής, αλλά και μέσω της ρύθμισης της χρήσης γης και της κυκλοφορίας, αποτέλεσαν το κατάλληλο πρόσχημα. Πίσω από αυτές τις στοχευμένες «αισθητικές» παρεμβάσεις, βέβαια, κρυβόταν η ανάγκη πειθάρχησης και ελέγχου του κόσμου ο οποίος μαζευόταν στα Εξάρχεια, μία ανάγκη που, σύμφωνα πάντα με τους κρατικούς σχεδιασμούς, θα επιτυγχανόταν με την ενθάρρυνση της κατοικίας, με την επιβολή του συμβολικού/μουσειακού χαρακτήρα, με την ενίσχυση του άξονα Αρχαιολογικό Μουσείο – λόφος του Στρέφη και τη σύνδεσή του με την υπόλοιπη τουριστική «βιτρίνα».¹⁵ Σύμφωνα με σχετικό φυλλάδιο που ετοίμασε το ΥΠΕΧΩΔΕ το 1985, σκοπός της πολεοδομικής

14 Για μαρτυρίες σχετικά με τους ροκαμπιλάδες που συχνάζαν στην Κυψέλη κατά τη δεκαετία του '80 βλ. (Επ.) Α. Ασρινάκης και Λ. Στυλιανούδη, *Χέβυ Μέταλ, Ροκαμπίλι, Φανατικοί Οπαδοί – Νεανικοί πολιτισμοί και υποπολιτισμοί στη Δυτική Αττική*, Ελληνικά Γράμματα, 1996. Σχετικά με τις υποκουλτούρες κατά τη δεκαετία του '50 και '60 βλ. Μ. Νταθούκας, *Ελληνικό Ροκ – Ιστορία της νεανικής κουλτούρας από τη γενιά του Χάους μέχρι το θάνατο του Σιδηρόπουλου 1945-1990*, Άγκυρα, 2006 αλλὰ και Κ. Κατσιάπης, *Ήχοι και απόηχοι – Κοινωνική ιστορία του ροκ εν ρολ φαινομένου στην Ελλάδα, 1956-1967*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, 2007.

15 Μία πιο σύγχρονη βερσιόν της ίδιας οπτικής θέλει τα κτήρια του Μετσόβιου Πολυτεχνείου στην Πατησίων να μετατρέπονται είτε σε «πολιτιστικό πνεύμονα» είτε σε μουσείο Εθνικής Αντίστασης, ενώ η σχολή της αρχιτεκτονικής μετακομίζει και αυτή προς Ζωγράφου.

Η σταθινική συνηγορία για την «κυριοποίηση» των γειτονιών... Όπως, άλλωστε, κατήγγειλε και ο Ριζοσπάστης το Δεκέμβριο του 1982: «Δεν φτάνουν τα τόσα και τόσα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι [των Εξαρχείων], έρχεται να προστεθεί η διαφθορά με τους "αναρχικούς", τα ναρκωτικά, τα φανερά πορνεία, τον αγοραίο έρωτα σε κρυφή μορφή στα ξενοδοχεία».

επίθεσης δεν ήταν άλλος από την «αποθάρρυνση των διαφόρων περιθωριακών κοινωνικών ομάδων στη μονοπώληση και υποβάθμιση του χώρου» καθώς τα Εξάρχεια θα γίνουν «πόλος έλξης επισκεπτών και τουριστών»...¹⁶ Πόσο πιο ξεκάθαρα να τα πούμε;

Με συνεχόμενες «επιχειρήσεις Αρετή», όπως ονομάστηκαν τότε τα επιδρομικά πογκρόμ αδιάκριτων συλλήψεων και προσαγωγών, με τη μαζική και συνεχή παρουσία αστυνομικών δυνάμεων τριγύρω από τα Εξάρχεια, με τακτικές δηλαδή που θα αποδειχθούν διαχρονικές καθώς εφαρμόζονται ως τις μέρες μας, με τη μεταφορά του τοπικού αστυνομικού τμήματος από τη λεωφόρο Αλεξάνδρας στην Καλλιδρομίου, με την υπόθαλψη της διακίνησης ναρκωτικών στην πλατεία Εξαρχείων αλλά και τα «κέντρα νεότητας» που εγκαινίασε

το Υπουργείο Νέας Γενιάς, οι αρχές προσπάθησαν με το μαστίγιο (κυρίως), αλλά και το καρότο να μεταβάλλουν το χαρακτήρα της περιοχής. Αυτή η συνεχής αστυνομοκρατία, όμως, είχε αντίθετα αποτελέσματα καθώς ενίσχυσε τη συσπείρωση και ριζοσπαστικοποίηση όλου αυτού του ποικιλόμορφου κι εν μέρει ανομοιογενή κόσμου που σύχναζε στη γειτονιά, ενώ ταυτόχρονα συνέβαλε στη διαιώνιση του «μύθου» των Εξαρχείων, ως του κύριου νεολαιίστικου στεκιού. Έτσι, τα 30 και βάλε χρόνια προσπαθειών «κυριοποίησης» της περιοχής των Εξαρχείων διαρκώς σκοντάφτουν στον ιδιαίτερο χαρακτήρα αντίστασης και αμφισβήτησης που τη διακρίνει, όπως σκοντάφτουν και σε τρεις βασικές επιλογές του ελληνικού κεφαλαίου: στην διατήρηση της μικροϊδιοκτησίας, στην εκμετάλλευση της μάζας των εισερχόμενων μεταναστών και στην επέκταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η πρώτη επιλογή απέτρεψε μαζικές πολεοδομικές επιθέσεις στον υφιστάμενο αστικό ιστό, ενώ οι άλλες δύο οδήγησαν στη ριζική ανανέωση του πληθυσμού στο κέντρο και γύρω από αυτό, καθώς και στη συγκρότηση μιας ιδιαίτερης ανθρωπογεωγραφικής σύνθεσης.

Την ίδια στιγμή που οι πρώτοι μετανάστες έκαναν κατά κύματα την εμφάνισή τους στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας, στις αρχές της δεκαετίας του '90, σε μία άλλη γειτονιά της Αθήνας, στο Γκάζι, ξεκινούσαν οι διαδικασίες «κυριοποίησης» και κεφαλαιοποίησης της «γραφικότητας» και του «εξωτισμού» της.¹⁷ Η περιοχή αυτή, εξαιτίας της παρουσίας του εργοστασίου παραγωγής φωταερίου που λειτουργούσε από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα μέχρι και το 1983 και της συνακόλουθης μόλυνσης του περιβάλ-

Το πρώτο αναρχικό βιβλιοπωλείο της Αθήνας, το Octopus Press, βρισκόταν, πού αλλού, στα Εξάρχεια...

16 Σύμφωνα με τον Σπύρο Τσαγκαράτο, σύμβουλο του Β. Κουλουμπή, τότε υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, και επικεφαλής της ομάδας των πολεοδομών που σχεδίασαν την «κυριοποίηση» των Εξαρχείων, η αστυνομία, με μια μάλλον κοντόφθαλμη οπτική, δεν καλοέβλεπε τα σχέδια αυτά γιατί θα απομάκρυναν τους χρήστες και τους μικρεμπόρους ναρκωτικών από την πλατεία Εξαρχείων και θα διέλυαν την πιότσα που θεωρούσαν ότι έλεγχαν. Έτσι η αστυνομία προκειμένου να χάσει έναν προνομιακό χώρο απ' όπου «ψάρευε» χαφιάδες, για να μη μιλήσουμε για τα ντήλια που έστηνε εκεί, σαμπόταρε τις προσπάθειες του ΥΠΕΧΩΔΕ. Βλ. Σ. Τσαγκαράτος, *Πολεοδομικά Τετράδια*, Νεφέλη, 2001, σελ. 54.

17 Βασική πηγή για τις διαδικασίες «κυριοποίησης» στο Γκάζι αποτέλεσε το άρθρο της Γ. Αñεξανδρή, *Gentrification in the Athenian Context: The Gas neighborhood Case Study*, για το 46^ο συνέδριο της European Regional Science Association. Το κείμενο μπορεί να βρεθεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa06/abstracts/356.html>.

λοντος χώρου, θεωρούνταν ιδιαίτερα «υποβαθμισμένη» και ως εκ τούτου οι γαιοπρόσοδοι ήταν πολύ χαμηλοί. Αυτό, σε συνδυασμό με τα μικρά οικοπέδα, την οικονομική δυσπραγία των κατοίκων αλλά και τη μεγάλη πιθανότητα να ανακαλυφθούν αρχαιολογικά ευρήματα λόγω της γειτνίασης της περιοχής με τον Κεραμεικό, είχαν ως άμεση συνέπεια να μην ευνοηθεί η πρακτική της αντιπαροχής και τα κτήρια να παραμείνουν ιδιαίτερα παλιά και χαμηλά, ακόμα και σήμερα. Η έλευση μουσουλμάνων εργατών, κυρίως από την Κομοτηνή και την Ξάνθη, οι οποίοι, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70, επάνδρωσαν το παρακείμενο εργοστάσιο σύμφωνα με τους σχεδιασμούς της χούντας, συνετέλεσε στο να συγκροτηθεί ένας μίνι-εθνοτικός θύλακας, γεγονός που οδήγησε στην περαιτέρω έξοδο των παλιών κατοίκων της περιοχής. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 το φαινόμενο της φυγής των παλιών κατοίκων θα ενταθεί. Τότε, παράλληλα με την άνοδο στην εξουσία του ΠΑΣΟΚ και τις προσπάθειες εφαρμογής από την πλευρά του σοσιαλδημοκρατικών πολιτικών, αρκετοί μουσουλμάνοι εκμεταλλεύτηκαν την επέκταση του δημόσιου τομέα, απέκτησαν θέση εργασίας σε κάποια από τις κρατικές υπηρεσίες και μετακινήθηκαν από τη Θράκη προς την Αθήνα και το Γκάζι.

Η χαμηλή (συνήθως μέχρι 2 ορόφους), δίχως μεγάλη πυκνότητα, δόμηση της περιοχής με τα παλιά νεοκλασικά και τον μεγάλο αριθμό εγκαταλελειμμένων, δηλαδή αναξιοποίητων σύμφωνα με την κυρίαρχη αντίληψη κτηρίων, με τους μεγάλους χώρους βιοτεχνιών και άλλων εμπορικών χρήσεων (κυρίως συνεργεία αυτοκινήτων και αποθήκες) στο ισόγειο, που θα μπορούσαν να ανακαινιστούν και να αποκτήσουν νέες χρήσεις, αποτέλεσαν μερικά από τα εμφανή «πλεονεκτήματα» της περιοχής. Η γειτνίασή της με την Ακρόπολη, το Θησείο, την Πλάκα και το, ήδη πυκνοκατοικημένο και άρα κορεσμένο οικοδομικά, εμπορικό κέντρο της Αθήνας που δεν άφηνε πολλές νέες δυνατότητες για καινούργιες επενδύσεις στη γη, αλλά και η έντονη αίσθηση της γειτονιάς που δημιουργούσε η συχνή παρουσία των κατοίκων της στους δημόσιους χώρους, ενίσχυσαν την ελκυστικότητα της περιοχής. Η αρχή έγινε με την εγκατάσταση στην περιοχή μικρού αριθμού μαγαζιών της τότε περιθωριακής γκέι κοινότητας, «πειραματικών» θεάτρων, αλλά και κάποιων εναλλακτικών καφενείων/μαγαζιών. Λίγα χρόνια αργότερα, και ενώ οι πιο ψαγμένοι είχαν αρχίσει να συχνάζουν στην περιοχή, ξεκίνησαν οι διαδικασίες ανάπτυξης του εργοστασίου φωταερίου και μετατροπής του σε πολιτιστικό πολυχώρο. Οι προσπάθειες αυτές ευοδώθηκαν με τα εγκαίνια της Τεχνόπολης το 2001, όπου δύο χρόνια αργότερα διεξήχθη η διεθνής έκθεση σύγχρονης τέχνης Outlook (σε συνεργασία με το Μουσείο Μπενάκη που είχε επεκταθεί σε καινούριο κτήριο στην Πειραιώς και το Εργαστήρι της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών). Η έκθεση αυτή μπορεί να έμεινε γνωστή για τη λογοκριτική αφαίρεση ενός «βλάσφημου» πίνακα ζωγραφικής, όχι όμως και για την εδραίωση των «καλλιτεχνικών νησίδων» στο Γκάζι. Την ίδια χρονιά εγκαινιάστηκε ο σταθμός του μετρό, γεγονός που συνέβαλλε στην επίσπευση των διαδικασιών «κυριοποίησης» της ευρύτερης περιοχής. Το κράτος, όμως, δεν περιορίστηκε στη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών ή στην οργάνωση πολιτιστικών δρώμενων που θα «διαφημίσουν» κατάλληλα την περιοχή, τουλάχιστον στην «πολιτισμική εμπροσθοφυλακή».

Ήδη με το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Δήμου Αθηναίων του 1988, η συγκεκριμένη γειτονιά ορίστηκε ως περιοχή μικτής οικιστικής χρήσης, επιτρέποντας με αυτό τον τρόπο την οικοδόμηση εστιατορίων, καφέ, χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων, εκπαιδευτικών κτηρίων, κέντρων άθλησης, πολιτιστικών κέντρων, γραφείων και υπηρεσιών πρόνοιας, ακόμη και

Η πρακτική της κατάληψης κτηρίων εγκαινιάστηκε, και αυτή στα Εξάρχεια. Φωτογραφία από την κατάληψη στην οδό Βαλτετσίου.

«Η πόλη μετακινείται δυτικά. Έχει στείλει μπροστά μικρές γκαλερί, ανακαινισμένα εργοστάσια, εστιατόρια και σχολές και από πίσω ακολουθούν οι εταιρείες και τα εμπορικά κέντρα, με μια στρατιά προάστια της λήθης το καθένα. Πηδάνε το ποτάμι και κρύβονται δίπλα στα παλιά κτήρια.»

μικρών ξενοδοχειακών μονάδων. Οι χώροι μαζικής τουριστικής εκμετάλλευσης είναι, βλέπετε, πολύ κοντά... Ταυτόχρονα, απαγορεύτηκε η παρουσία βιοτεχνιών όπως και η εκτέλεση κατασκευαστικών έργων στο υπάρχον οικιστικό απόθεμα, αναγκάζοντας πολλούς από τους εναπομείναντες κατοίκους να ζουν κάτω από πολύ άσχημες συνθήκες, αδυνατώντας να επισκευάσουν και να βελτιώσουν τις οικίες τους. Διόλου τυχαία, από την απαγόρευση αυτή εξαιρέθηκαν κτήρια που αγοράστηκαν από καλλιτέχνες και λοιπούς επενδυτές, με το πρόσχημα της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής τους «αξίας»... Παράλληλα, η ανοχή που διαχρονικά θα δείξουν οι αρμόδιες αρχές (με το αζημίωτο βέβαια...) στην πολλαπλή παραβίαση της πολεοδομικής και υγειονομικής νομοθεσίας, επέτρεψε την ανάπτυξη της περιοχής σύμφωνα με το άμεσο συμφέρον του κάθε νέου ιδιοκτήτη/επενδυτή και της βιομηχανίας του real estate. Έτσι, για να δώσουμε ένα μόνο παράδειγμα, τα καφέ μετατράπηκαν εν μια νυκτί σε καφέ-μπαρ, δηλαδή σε μπαρ, το ίδιο και τα εστιατόρια που μετατράπηκαν σε all-day (δηλαδή σε σχεδόν all-night) διασκεδαστήρια.

Οι παλιοί κάτοικοι γρήγορα βρέθηκαν αντιμέτωποι με την καθημερινή ηχορύπανση, τη στάθμευση αυτοκινήτων έξω από τις πόρτες τους, σε πεζοδρόμους ή άλλους κοινόχρηστους χώρους, τη μαζική διέλευση περαστικών σε ώρες κοινής ησυχίας, αλλά και τα τελείως ξένα, ως προς τον μέχρι τότε χαρακτήρα της περιοχής, πολιτισμικά και καταναλωτικά πρότυπα που κυριάρχησαν.¹⁸ Κυρίως, όμως, είχαν να αντιμετωπίσουν την εκρηκτική αύξηση των ενοικίων, αφού οι ιδιοκτήτες των σπιτιών προτιμούσαν να τα νοικιάσουν ως μπαρ ή θέατρα, αν δεν τα είχαν ήδη πουλήσει σε κατασκευαστικές εταιρείες για να μετατραπούν σε πολυτελή διαμερίσματα, μοδάτα γραφεία και loft.¹⁹ Αυτή η πολυφυλετική γειτονιά, με τη βοήθεια της ταχύτατης ανόδου των free-press φυλλάδων, μέσω των οποίων εκφράστηκαν οι νέες τάσεις του εναλλακτικού καταναλωτισμού, γρήγορα, μετατράπηκε σε χωνευτήρι ετερόκλητων καταναλωτικών τάσεων, σε μίκτη των διαφορετικών πολιτισμικών «φυλών» της Αθήνας.

Αντίστοιχη περίπτωση με αυτή στο Γκάζι είναι η συνοικία του Ψυρρή, της οποίας ο κατά βάση (μικρο)βιοτεχνικός χαρακτήρας αλλοιώθηκε μέσα σε ελάχιστα χρόνια για να μετατραπεί και αυτή σχεδόν αποκλειστικά σε σούπερ-μάρκετ μαζικής διασκέδασης και κατανάλωσης κουλτούρας (πολύ συχνά εναλλακτικής). Η εκδίωξη των ντόπιων μικροβιοτεχνών, λόγω των υψηλών τιμών ενοικίων, ήταν εντυπωσιακή: από τις 1.300 βιοτεχνίες που εξακολουθούσαν να υπάρχουν στις αρχές της δεκαετίας του '90, αυτές που παρέμειναν δεν πρέπει να ξεπερνούν τις 300. Αντιθέτως, ο αριθμός των μπαρ ακολούθησε αντίστροφη πορεία και αυξανόταν γοργά, παίρνοντας το δρόμο που είχαν χαράξει οι πρώτοι καλλιτέχνες που ήρθαν στην περιοχή, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '80, για να στήσουν τα ατελιέ τους,

¹⁸ Πάντως, πρέπει να επισημανθεί ότι κάποιοι από τους παλιούς κατοίκους, χάρη και στη γιγάντωση του τομέα της διασκέδασης στην περιοχή, βρήκαν απασχόληση ως μικροπωλητές.

¹⁹ Την περίοδο 2002-2008 οι τιμές ενοικίασης ή πώλησης παλιών κτηρίων, αποθηκών και διαμερισμάτων εκτοξεύθηκαν τόσο στο Γκάζι όσο και στην περιοχή του Κεραμεικού/Μεταξουργείου, συνοικία που θα εξετάσουμε στη συνέχεια. Ενδεικτικά δες *Καθημερινή* 24 Ιουλίου 2007 και *Τα Νέα* 4-5 Οκτωβρίου 2008 και 8 Νοεμβρίου 2008.

τις γκαλερί και τα θέατρα.²⁰ Η υπερσυγκέντρωση πλήθους κόσμου στον Ψυρρή, ύστερα από την εγκαίνιαση του γειτονικού σταθμού του μετρό στο Μοναστηράκι –και μέχρι να φτιαχτεί ο αντίστοιχος στο Γκάζι που αργότερα θα στρέψει τα πλήθη προς τα εκεί– έδωσε και αρκετούς από τους κατοίκους, οι οποίοι πλέον δεν ξεπερνούν τους 500, κάτι που ούτως ή άλλως αποτελούσε έναν από τους έμμεσους στόχους των οραματιστών της «κυριλοποίησης» στον Ψυρρή. Σύμφωνα με το γραφείο που ανέλαβε να εκπονήσει σχετική μελέτη εκ μέρους του Δήμου Αθηναίων –εικοσιμία μελέτες θα εκπονηθούν συνολικά την περίοδο 1989-1996 για διάφορες περιοχές της Αθήνας– τα προτεινόμενα μέτρα αναμένεται να «επιδράσ[ουν] ελκυστικά (...) σε υποψήφιους νέους χρήστες κτισμάτων ή τμημάτων του Ψυρρή από τράπεζες μέχρι εμπορείους, *café*s ή ίσως ακόμη και κατοίκους».²¹

Οι αναπλάσεις στις δύο αυτές κεντρικές γειτονιές της Αθήνας δε συνδέονται μόνο λόγω της γεωγραφικής εγγύτητάς τους. Κυρίως συνδέονται με ένα εσωτερικό міτο, που δεν είναι άλλος από το πρόγραμμα ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων. Ένα «μεγαλεπήβολο» σχέδιο που ξεκίνησε το 1997 η εταιρεία Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α.Ε. (ΕΑΧΑ) και που είχε ως αποτέλεσμα παρεμβάσεις μεγάλης έκτασης σε έξι περιοχές του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. Το πιο διαφημισμένο τμήμα του έργου αποτελεί η πεζοδρομηση της Διονυσίου Αεροπαγίτου, της Αποστόλου Παύλου γύρω από την Ακρόπολη και την Αρχαία Αγορά μέχρι το Θησείο, παράλληλα με έργα ανάδειξης των αντίστοιχων αρχαιολογικών χώρων. Επίσης, πεζοδρομήθηκαν δύο κομμάτια της Ερμού, η οποία έτσι κατέστη μία από τις πιο ακριβές εμπορικές οδούς του κόσμου. Οι πολεοδόμοι που σχεδίασαν τις συγκεκριμένες παρεμβάσεις δημιούργησαν επίσης την πλατεία Κεραμεικού στη θέση των παραπηγμάτων της παλιάς Κορεάτικης Αγοράς, στη συμβολή των οδών Ερμού και Πειραιώς απέναντι από το Γκάζι, κατ' αντιστοιχία με την Τρίτη Πλατεία που είχαν οραματιστεί οι Κλεάνθης και Σούμπερτ το 1833. Ο κατάλογος των πολεοδομικών παρεμβάσεων που πραγματοποιήσαν οι ειδικοί της απομόνωσης είναι εντυπωσιακός: από μεγάλες και κυρίως αφιλόξενες πλατείες, όπως η Ομόνοια, το Σύνταγμα, η Κουμουνδούρου ή η πλατεία Μοναστηρακίου, μέχρι μικρότερες, όπως η πλατεία Αγ. Ασωμάτων, η πλατεία Αβυσσηνίας, η πλατεία Δημοπρατηρίου, ενώ επίσης έγιναν επεμβάσεις και σε επιλεγμένα κτήρια σε μία πολύ μεγάλη περιοχή που εκτείνεται από το Θησείο και το Γκάζι (λεωφόρος Πειραιώς) μέχρι την Ομόνοια, από τη Σταδίου μέχρι την περιοχή Χρυσοσπηλιώτισσας και την Αθηνάς, από το Κουκάκι μέχρι την Πλάκα, αλλά και στον Ψυρρή ή στον Κεραμεικό...

Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, ωστόσο, όμως δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί, καθώς υπάρχουν σχέδια σύνδεσης της Ακαδημίας Πλάτωνος με το λόφο του Ιππείου Κολωνού αλλά και με τον Κεραμεικό, μέσω των οδών Σαλαμίνας και Πλαταιών. Οι παραπάνω οδοί, όμως, είναι δύο από τις βασικές αρτηρίες που διατρέχουν κάθετα την περιοχή του Μεταξουργείου. Άρα το μεγαλεπήβολο σχέδιο της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων δεν μπορεί παρά να επιτευχθεί μέσω της μαζικής «κυριλοποίησης» και του Μεταξουργείου, αλλά και του γειτονικού Ελαιώνα. Στον Ελαιώνα, που πρόκειται να οικοδομηθούν αθλητικές εγκαταστάσεις και εμπορικά κέντρα, η «κυριλοποίηση» βρίσκεται ακόμα εν μέρει στα χαρτιά λόγω του αγώνα κατοίκων της περιοχής και της προσφυγής τους στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Βέβαια, οι εργολάβοι έχουν ήδη κατορθώσει να διώξουν τους τσιγγάνους που ζούσαν στην υπό εκμετάλλευση περιοχή και να γκρεμίσουν τους καταυλισμούς τους. Ταυτόχρονα, στην περιοχή γύρω από τη Λεωφόρο Αθηνών έχει ήδη μετακομίσει το Χρηματιστήριο Αθηνών από την οδό Σοφοκλέους, ενώ πλήθος εταιρειών μετέφεραν τα γραφεία τους εκεί σε νεόκτιστα, πολυόροφα μεγαθήρια.

Στο Μεταξουργείο, στις αρχές της δεκαετίας του 2000, περίπου το 90% των κτηρίων ή των διαμερισμάτων της περιοχής ήταν άδειο, ένα στατιστικό δεδομένο, αν μη τι άλλο, μοναδικό για τις υπερκορεσμένες οικιστικά κεντρικές συνοικίες της Αθήνας.²² Οι αιτίες αυτής της μη-

20 Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 20 Δεκεμβρίου 2009.

21 Βλ. Π. Μουκούλης, ό.π., σελ. 43. Δική μας η έμφαση.

22 Βλ. *LIFO*, 25 Σεπτεμβρίου 2008.

δαμινής οικιστικής αξιοποίησης στο Μεταξουργείο/Κεραμεικό ταυτίζονται με αυτούς που αναφέραμε πιο πριν για τη μη ανάπτυξη της αντιπαροχής στο Γκάζι. Οι ιδιοκτησίες και τα οικόπεδα είναι μικρά, οι κάτοικοι (συνήθως εργάτες) δύσκολα είχαν πρόσβαση σε δάνεια, η πιθανότητα

Παλιό συνεργείο στο Μεταξουργείο, πριν γνωρίσει δόδες και μεγάλη ως «χώρος τέχνης» ή «αντεργκράουντ» καφενές...

ανακάλυψης αρχαιολογικών ευρημάτων κατά τη διάρκεια των εκσκαφών ήταν μεγάλη, η εν γένει «υποβάθμιση» της περιοχής λόγω της ύπαρξης αρκετών πορνείων ήταν πρόδηλη κλπ. Σύμφωνα με τα στοιχεία που κατά καιρούς εξακολουθούν να δημοσιεύονται, η έκταση του αναξιοποίητου οικιστικού αποθέματος ακόμα και σήμερα παραμένει πολύ υψηλή.²³ Ύστερα από τον «κορεσμό» της συνοικίας του Ψυρρή, την οποία εγκατέλειψαν ακόμα και πρώην θαμώνες της, και ύστερα από τον επερχόμενο «επενδυτικό κορεσμό» στο Γκάζι, η στρατηγική σημασία του Μεταξουργείου θα γίνει ακόμα πιο μεγάλη, καθώς, αν αξιοποιηθεί το παλαιό και σε μεγάλο βαθμό εγκαταλελειμμένο οικιστικό απόθεμα που υπάρχει σε αυτό, το Μεταξουργείο θα μετατραπεί στον κατεξοχήν χώρο σύγχρονης, κεντρικής

κατοικίας –ή έτσι τουλάχιστον ονειρεύονται οι πολεοδόμοι.

Το έναυσμα για τις διαδικασίες «κυριλοποίησης», όπως και στο Γκάζι ή στον Ψυρρή, δόθηκε με την επέλαση της «πολιτισμικής πρωτοπορίας» καθώς μια σειρά γκαλερί και «εναλλακτικών» χώρων τέχνης μεταφέρθηκε στη συνοικία, εγκαταλείποντας τον Ψυρρή και στρώνοντας έτσι το δρόμο για την εισβολή διαφόρων καλλιτεχνών, φασιονίστας και λοιπών καταναλωτών «ψαγμένου» life-style. Διόλου τυχαία, η βίαιη εκδίωξη των παλιών κατοίκων της περιοχής (κυρίως χαμηλόμισθων εργατών, μεταναστών, διαφόρων «περιθωριακών» κ.α.) συντελέστηκε μέσω μιας «διεθνούς πλατφόρμας σύγχρονης τέχνης», για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια αυτοπαρουσίασης των διοργανωτών της, της ReMap KM, που διεξήχθη το 2007 και το 2009 σε συνεργασία με την Μπιενάλε της Αθήνας. Ο τίτλος της έκθεσης μιλάει από μόνος του: Επανασχεδίαση Κ(εραμεικού)Μ(εταξουργείου). Πίσω από την έκθεση αυτή κρυβόταν η εταιρεία Oliaros, μια εταιρεία real-estate, η οποία αφού προχώρησε σε πλήρη απογραφή των κτηρίων της περιοχής και των χρήσεων τους, αγόρασε ένα μεγάλο αριθμό απ' αυτά. Στη συνέχεια, χρησιμοποίησε ορισμένα από τα ιδιόκτητα κτήριά της όπως ήταν, για να εκθέσει τα έργα των καλλιτεχνών. Όπως όμως αποκαλύφθηκε αργότερα, σε κάποια από αυτά τα κτήρια έμεναν μετανάστες, οι οποίοι υπό το βάρος άμεσων και έμμεσων απειλών ή άλλων εκβιασμών (πχ. διακοπή της παροχής νερού και ηλεκτρικού ρεύματος), αναγκάστηκαν να τα εγκαταλείψουν...²⁴

Ένας άλλος σπόνσορας της εν λόγω «πλατφόρμας τέχνης», της οποίας οι εμπνευστές είχαν το θράσος να επικαλούνται «ψυχογεωγραφικούς χάρτες που δημιουργούνται μέσω μεταβατικών χώρων»,²⁵ ήταν η κατασκευαστική εταιρεία ΓΕΚ (μέλος του ομίλου εταιρειών ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ) που δραστηριοποιείται στο Μεταξουργείο (κι όχι μόνο) και η οποία ανέλαβε να μετατρέψει τα υποβαθμισμένα, λαϊκά χαμόσπιτα της συγκεκριμένης συνοικίας σε κυριλέ μεζο-

23 Παραδείγματος χάριν, σύμφωνα με την απογραφή που χρηματοδότησε η επενδυτική (real-estate) εταιρεία Oliaros, από τις 1.160 ιδιοκτησίες οι 533 (το 46%) είναι αδόμητα οικόπεδα, ερειπωμένα κτήρια ή εγκαταλελειμμένα. Η κατοικία αντιπροσωπεύει το 56,7% της χρήσης γης, ενώ αντίθετως στον Ψυρρή το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόλις 11,3%. Βλ. εφημερίδες *Καθημερινή*, 28 Μαρτίου 2010 και *Ελευθεροτυπία*, 19 Σεπτεμβρίου 2010. Περισσότερα για την Oliaros θα αναφερθούν αμέσως μετά.

24 Βλ. το εισηγητικό σημείωμα της Ε. Τζιρτζιλιάκη που μπορεί να βρεθεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.reconstruction.gr/actions_dtls.php/48. Πάντως, να σημειώσουμε ότι η, αρχιτέκτονας και μέλος του «Αστικού Κενού» κι εν συνεχεία της ΜΚΟ «Δίκτυο Νομαδική Αρχιτεκτονική», Τζιρτζιλιάκη, είναι από εκείνους που έσπευσαν να ανοίξουν το επαγγελματικό γραφείο τους στον Ψυρρή... και ως μέλος της «πολιτισμικής πρωτοπορίας» συχνά χρησιμοποιεί με αφομοιωτικό τρόπο τη γλώσσα, τις πρακτικές κι ενίοτε την κριτική των καταστασιακών.

25 Βλ. τη σχετική διακήρυξη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.remapkm.com/2008_site/index.html. Δική μας η έμφαση.

νέτες... Φαίνεται ότι το υψηλό ποσοστό άδειων (ή κατειλημμένων από μετανάστες) κτηρίων στην περιοχή απαιτούσε νέους τρόπους διαχείρισης του αστακού χώρου ή, για να ξαναχρησιμοποιήσουμε τη διανοομενίστικη γλώσσα των διοργανωτών της ReMap KM, απαιτούνταν «νέες πιθανότητες σύνδεσης του απτού κόσμου των κτηρίων, δρόμων και αστικών χώρων με εφαρμογές σύγχρονης τέχνης, κοινωνικά δίκτυα, μέσα επικοινωνίας».²⁶ Σίγουρα, οι καλλιτεχνικές αναζητήσεις αυτών των μεταμοντέρνων κουλτουριάρηδων και η ηθελημένη παραχάραξη και διασπρέβλωση εννοιών/πρακτικών, όπως η «ψυχογεωγραφία», είναι τουλάχιστον φαιδρές. Δε θα πρέπει όμως να ξεχάσουμε ότι πίσω από αυτούς τους ασαφείς και γενικόλογους λεκτικούς βερμπαλισμούς βρήκε δίοδο έκφρασης η γλώσσα της κυριαρχίας και, το κυριότερο, υλοποιήθηκαν (κάποια από) τα άμεσα, υλικά συμφέροντά της.

Πολλοί επιχειρηματίες της περιοχής, καλλιτέχνες και μη, που είχαν από την αρχή σπεύσει στην περιοχή εκμεταλλευόμενοι τα φτηνά νοίκια, έχουν δραστηριοποιηθεί σε μια μη κερδοσκοπική οργάνωση την «Κ(εραμεικός)Μ(εταξουργείο) Πρότυπη Γειτονιά» που έχει συστήσει, ω τί έκπληξη, η Oligaros. Η οργάνωση αυτή, σε συνεργασία με αρχιτεκτονικά γραφεία, έχει ήδη προχωρήσει στη δημοσιοποίηση δύο μελετών για για την «αναβάθμιση» των οδών Σαλαμίνος και Κεραμεικού.²⁷ Η δράση της πολύ δραστήριας «ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά» δε σταματά όμως εκεί, καθώς μέλη της έχουν συμμετάσχει σε συσκέψεις με την αστυνομία, ενώ και η παρουσία της στα πάσης φύσεως μίντια είναι συνεχής, προπαγανδίζοντας την ανάγκη «μα-

26 Ό.π., δική μας η έμφραση.

27 Για τη μεν οδό Σαλαμίνος και τη σημασία της μιλήσαμε και πιο πάνω. Για τη δε οδό Κεραμεικού, τα σχέδια μιθούν για τη δημιουργία ενός «πολιτιστικού άξονα», παράρτηλου της Πειραιώς, που θα διατρέχει το Μεταξουργείο και θα ενώνει το πρόσφατα ανακαινισμένο Εθνικό Θέατρο στην Αγ. Κωνσταντίνου με την «Τεχνόπολη» στο Γκάζι. Ενδεικτικά βλ. εφημερίδες *Καθημερινή*, 8 Αυγούστου και 2 Οκτωβρίου 2010, καθώς και *Τα Νέα*, 9-10 Οκτωβρίου 2010.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ ΠΡΟΣ ΥΠΟΓΡΑΦΟΥΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
Τρίτη 30 Σεπτεμβρίου 2008
Γραφείο 10000

Στους ελέγχους που διενήργησαν οι επόπτες υγείας την περίοδο από 1. έως 29/9/2008 και στην περιοχή του κέντρου της Αθήνας, που περιλαμβάνει από τους δρόμους Κωνσταντινουπόλεως - Μεταξά Νεοφύτου - Ηπείρου - Μεταξίου Μπουμπουλίνος - Στοιρνάρη - Παιτησιών - Αιόλου - Ευριπίδου - Διφύλου - Θερμοπυλών βρέθηκαν σοβαρά υγειονομικά προβλήματα σε 140 οικόματα που στεγάζουν αλλοδαπούς, υπό όθιας και απρόθυμους συνθήκες. Οι έλεγχοι διενεργήθηκαν με ασυμπίε στους ασυμπερκούς χώρους, όπου αυτό ήταν δυνατό και δεν έβλεπε σε κίνδυνο τη σωματική ακεραιότητα των υπαλλήλων μας ή σπρίγγιζαν σε εξωτερική παρατήρηση και μυστηριώδη ημερολόγια. Σε κάθε περίπτωση επιδόθηκε η μέγιστη διακριτικότητα και ο απόλυτος σεβασμός των δικαιωμάτων όλων των πολιτών, αλλοδαπών και Ελλήνων.

Τα μεγαλύτερα προβλήματα εντοπίστηκαν στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου της Ομοσπίας και επί των οδών Μενάνδρου, Σιταυρήνδου, Κοιμουνδούρου, Γερνίου, Ζήνωνος, Σωκράτους, Χίου, Ψωρρών, Ξούθου, Ψωρρών, Σοφοκλέους, Λακωνίδου, Θεμιστοκλή, Ιάσονος, Ακτομνήστου, Κεραμεικού και επί της οδού Γατράκου στο Μεταξουργείο πίσω από σχολεία που λειτουργεί.

Α/Α 11 ΟΙΚΗΜΑΤΑ ΟΠΟΥ ΔΙΑΜΕΝΟΥΝ ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ

41 Ιάσωνος 1
42 Ιάσωνος 12
43 Ιάσωνος 26
44 Ιάσωνος 28
45 Ιάσωνος 3
46 Ιάσωνος 32 B
47 Ιάσωνος 34
48 Ιάσωνος 39
49 Ιάσωνος 4
50 Ιάσωνος 5
51 Ιάσωνος 6
52 Ιάσωνος 7
53 Ιάσωνος 8
54 Καλλίπλη 24
55 Κεραμεικός 8

Συνοπτικά:

- Παρατηρείται εξαιρετικά επικίνδυνος συνδυασμός εντός των διαμερισμάτων. Ένδεικτικά αναφέρουμε ότι στο καλύτερο από αυτά ζουν σε όθιας συνθήκες 30-40 αλλοδαποί, μεταξύ των οποίων και παιδιά υπό οδοντιατρικές σχέσεις και στη χειρότερη έως και 100 άτομα ανά διαμέρισμα με μία τουαλέτα.
- Οι ένοικοι συμβιών με πληθυσμούς από ζωές κατοικίδιες σε αριθμό τέτοιο ώστε να αλλάζονται τα χρώμα των τοίχων, τραπεζο, κορδός και φύλλους. Κοιμούνται στο πάτωμα, από μπαλκόνια, στον ασφάλτο, ανάμεσα στα αυτοκίνητα, ή στην τα βρόχινη κουρδούλα.
- Παράλλη από αυτά χρησιμοποιούνται ως ξενοδοχεία ύπνου για γυναίκες έναντι 5 ευρώ την ημέρα.
- Οι ακάθιστοι χώροι και οι φωτιστικοί χρησιμοποιούν ως χωματερές απορριμμάτων σε αριθμένες από τις οποίες ξεσπούν συχνά πυρκαγιές. (Μετρήθηκε 44-7 πυρκαγιές).

ReMap 2

Ένα διεθνές πρόγραμμα σύγχρονης τέχνης παράλληλο με την 2η Μπιενάλε της Αθήνας

16 Ιουνίου έως 4 Οκτωβρίου 2009

Το ReMap 2 επιστρέφει στην Αθήνα μαζί με τη 2η Μπιενάλε της Αθήνας (16 Ιουνίου έως 4 Οκτωβρίου 2009).

Πρόκειται για μια διεθνή πλατφόρμα σύγχρονης τέχνης που αντλεί από την ενόραση, τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, το μεταμιακό χαρακτήρα και τον καλλιτεχνικό δυναμισμό της πιο ενδιαφέρουσας, στην τη στιγμή, περιοχής στο κέντρο της ελληνικής πρωτεύουσας: του Κεραμεικού και του Μεταξουργείου (KM). Το ReMap 2 προσοδεύεται από την ιδιαίτερη αστική συνθήκη που προσφέρει η γειτονιά και αναπροσδιορίζει, με τη σειρά του, τον Κεραμεικό και το Μεταξουργείο, με ένα πινελή πρόγραμμα καλλιτεχνικών γεγονότων και δράσεων, το οποίο έχει στόχο να αναδείξει την περιοχή σε ένα διεθνές κέντρο τιμαγωγικής και ημερολογίας της σύγχρονης τέχνης.

Το ReMap πραγματοποιείται κάθε δύο χρόνια, παράλληλα και σε συντονισμό με την Μπιενάλε της Αθήνας. Είναι μια διοργάνωση της μη κερδοσκοπικής εταιρείας, σύγχρονη πολιτισμού ReMapKM.

• ANDERSEN'S CONTEMPORARY

Ο τυφώνας δεν έχει περάσει
Καλλιτέχνης: FOS (Thomas Rouleff)
Διεύθυνση: Ιάσωνος 26

• Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (EMIT)

A History of performance (working title), 16.09-20.09
Διεύθυνση: Open Air Screening Room, Ιάσωνος 8

• Promise of Paradise

Μία εγκατάσταση, από την αθηναϊκή ομάδα αρχιτεκτονικής και αρχιτεκτονικής ιστορίας doxadias+, που επαναχρησιμοποιεί ένα αντικείμενο της περιοχής και το συνδυάζει με τη βλάστηση
Διεύθυνση: Ιάσωνος 5

«Όνειρο Θερμής Νυκτός»

(Δανεισμένος από το ομώνυμο έργο του Shakespeare)

Επιμέλεια: Μαρίνα Φωκιάδη (ανεξάρτητη επιμελήτρια, κριτικός τέχνης)

Το γνωστό θεατρικό έργο μοιάζει να αποτελεί το καταλληλό φόντο, πάνω στο οποίο θα παρουσιαστούν μια σειρά συγχρόνων βίντεο έργων, στο θερινό screening room του ReMap 2. Καταρχήν ετυμολογικά, διότι πραγματοποιείται τις νύχτες της θερινής περιόδου και μάλιστα στην Αθήνα, κατοικηθείς μιας σειράς άκρως διαφορετικών μεταξύ τους δραστηριοτήτων της οδού Ιάσωνος στο Μεταξουργείο, μια τοποθέτηση υπό διαμόρφωση. Ταυτόχρονα, εννοιολογικά λόγω των ζητημάτων των οποίων διαπραγματεύεται ώστε να έχει αποτελέσει κυρίαρχο θέμα ακόμη και συγχρόνων μελετών και διαχρονικά σύμβολα για την νεανική κουλτούρα.

Διεύθυνση: Ιάσωνος 8

Στα δεξιά, έγγραφο της νομαρχίας Αθηνών που υποδεικνύουν κτήρια όπου διαμένουν υπεράριθμοι μετανάστες. Αριστερά, κατάλογοι κτηρίων τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ως χώροι έκθεσης έργων τέχνης κατά τη διάρκεια της ReMap 2. Μεταξύ των κτηρίων αυτών περιλαμβάνονται και ορισμένα που είχαν επισημάνει οι επόπτες υγείας της νομαρχίας (βλ. υπογραμμισμένες διευθύνσεις), γεγονός που αποδεικνύει την εκδίωξη των μεταναστών κατοίκων από αυτά, με πρόσχημα την κάλυψη των αναγκών της έκθεσης.

Παλιοί κάτοικοι σχολιάζουν την εισβολή μποέμ καλλιτεχνών και γιάπηδων στη γειτονιά τους.

ζικών αναπλάσεων» και επέκτασης της αστυνομικής καταστολής στο κέντρο της Αθήνας προκειμένου αυτό να «αναβαθμιστεί». Ο Ιάσωνας Τσάκωνας, διευθύνων σύμβουλος και ιδύνων νους της Oliaros αλλά και μέλος της «ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά», κατά τη διάρκεια πρόσφατης συνάντησης επιχειρηματιών (καταστηματάρχων, θιασαρχών, και ιδιοκτητών γκαλερί) που δραστηριοποιούνται στον Κεραμεικό και στο Μεταξουργείο με την αστυνομία, δε θα διστάσει να καθορίσει και τα όρια της νέας κατασταλτικής πολιτικής: «*Η πλατεία Αυδή γέμισε τους τελευταίους 2 μήνες ναρκομανείς. Οι ομάδες της Αστυνομίας δρουν από την πλατεία Θεάτρου έως την Κολωνού. Ζητάμε το όριο της Κολωνού να κατεβεί στην Ιερά Οδό*»,²⁸ ενώ μία εβδομάδα αργότερα θα φανεί ακόμα πιο emphaticός (κι ανυπόμονος): «*Η κατάσταση χειροτερεύει κάθε μήνα, γι' αυτό χρειάζεται επιθετική κατεύθυνση*».²⁹ Πάντως, οι επενδύσεις σε γη σε «υποβαθμι-

σμένες» περιοχές και η «κυριοποίηση» δεν είναι υπόθεση ενός ή δύο «αδίστακτων» και «κακών» κερδοσκοπών αλλά ένα ευρύτερο φαινόμενο: «*Όλοι για την ανάπλαση έχουν έρθει, ο δίπλα την περιμένει 6 χρόνια, ο απέναντι 8, ο άλλος πιο κάτω δεν άντεξε τα έξοδα και το πούλησε για ένα κομμάτι ψωμί*».³⁰

Ακόμα και όσοι είχαν προστρέξει στη συγκεκριμένη γειτονιά λόγω της γραφικότητας που εξέπεμπε ή της ανθρώπινης κλίμακάς της και όχι παρακινούμενοι από το γρήγορο κέρδος, γρήγορα θα φανερώσουν το πραγματικό τους πρόσωπο: «*Στον Κεραμεικό, ένιωσα οικεία, ήταν ίσως η πρώτη φορά που δεν ένιωσα αποξενωμένη στην πόλη μου. (...) Μου αρέσουν τα χαμηλά σπίτια με τις αυλές, αλλά και το ότι βρίσκεται κοντά στον αρχαίο κήπο του Κεραμεικού. Έπειτα, αυτή η πολυ-πολιτισμικότητα που συνάντησα, αισθανόμουν μέρος της. Ήταν σημαντικό για μένα ότι μέσα σε αυτό το συνονθύλευμα ανθρώπων είχα μία αίσθηση ελευθερίας, μπορούσα να είμαι ο εαυτός μου. Σημαντικό είναι ότι η περιοχή αυτή αλλάζει, βλέπω μία νέα δυναμική. Δεν είναι μία τελειωμένη γειτονιά, με συγκεκριμένη κατεύθυνση*».³¹ Οι αλλαγές, οι νέες δυναμικές που διέκρινε η εν λόγω όψιμη κάτοικος του Κεραμεικού, δεν είναι άλλες από τη βίαιη αποστείρωσή του, καθώς: «*Τελικά δεν μπορείς να συνυπάρχεις με όλους. Με ετοιμοθάνατους ναρκομανείς δεν μπορείς να ζεις. Σε έναν υπαίθριο OKANA δεν μπορείς να ζεις. Ούτε σε μία γειτονιά με άστεγους ληστές. (...) Με την εγκληματικότητα και τον υπόκοσμο που ενισχύονται και από τους οίκους ανοχής δεν μπορείς να ζεις*».³² Είναι νομίζουμε εμφανές ότι η υποκρισία αυτών των κατά το δοκούν θιασωτών του πολυπολιτισμού και της λαϊκότητας δεν έχει όρια, καθώς όταν οι παλιοί κάτοικοι/χρήστες των δημόσιων χώρων ξεφεύγουν από τον εξιδανικευμένο ρόλο του «άκακου, εξωτικού ντεκόρ» που εν αγνοία τους οι πρώτοι τους έχουν επιφυλάξει, μία «λύση» αναδύεται στον ορίζοντα της ατομικιστικής λογι-

28 Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 1 Οκτωβρίου 2010.

29 Περιοδικό *Κάππα*, εφημερίδα *Καθημερινή*, 10 Οκτωβρίου 2010, σελ. 43. Δική μας η έμφραση.

30 Βλ. Κοντέινερ Νο 14, Φεβρουάριος 2011, σελ. 34. Το έντυπο αυτό, που αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αλληποτε αφομοιωτικής παραχάραξης επαναστατικών ιδεών και αλληποτε απροκάληπτης προώθησης αντιδραστικών απόψεων, μοιραία προσπαθεί να συμφιλιώσει τα ασυμφιλίωτα. Το εν λόγω τεύχος, παραδείγματος χάριν, ενώ ασχολείται με την «κυριοποίηση» της Αθήνας, ταυτόχρονα βρίθει (όπως και τα προηγούμενα τεύχη αλληποτε) από παρουσιάσεις και διαφημίσεις «ψαγμένων» καλλιτεχνικών δρώμενων στο Γκάζι, στο Μεταξουργείο, στον Ψυρρή και αλλού, προωθώντας από την πίσω πόρτα τις διαδικασίες «κυριοποίησης» τις οποίες, υποτίθεται, ότι καταγγέλλει... Αλλά βέβαια τί, αλήθεια, θα μπορούσαμε να περιμένουμε από αυτούς που πουλάνε καθρεφτάκια και χάντρες θεαματικής κριτικής του συστήματος στους ιθαγενείς θιασώτες του εναλλακτισμού και της καλλιτεχνικής πρωτοπορίας;

31 Από συνέντευξη ενεργού μέλους της «ΚΜ Πρότυπη Πόλη» στο Κοντέινερ, ό.π., σελ. 35.

32 Ό.π.

κής (τους): καταστολή και βίαιη απομάκρυνση των «περιθωριακών».

Αυτές τις βλέψεις σιγοντάρουν μία σειρά άλλων «κινημάτων πολιτών», όπως οι Atenistas, που ξεκίνησαν από τη σύμπραξη «ευαισθητοποιημένου» blogger-graphic designer με αρθρογράφο της free-press φυλλάδας *LIFO* και της *Καθημερινής*, ο σύλλογος κατοίκων στον Κεραμεικό – Ρουφ – Γκάζι «Μέγας Αλέξανδρος» (sic), ο σύλλογος «Παναθήναια», η Κίνηση Πολιτών Κέντρου Αθήνας, που έχει μέλη της τους ιδιοκτήτες των μεγαλύτερων καταστημάτων γύρω από την Ομόνοια (βλ. Hodos, Notos Galleries, Zara, Εθνικό Ωδείο, Μπακάκος κλπ.),³³ αλλά και αρκετοί άλλοι που ταλαντεύονται μεταξύ ενός κατ' επίφαση ακτιβισμού/εθελοντισμού και των πραγματικών, υλικών συμφερόντων τους: «[Τ]ο σπίτι που αγόρασα έχει μεγαλύτερη αξία από τότε που το πήρα. Πρέπει να απολογηθώ γι' αυτό; Και άλλοι παλιοί κάτοικοι με ιδιοκτησίες επωφελούνται. Τι να κάνουμε, κάποιοι κερδίζουν κάποιοι χάνουν».³⁴

Το κράτος, από τη μεριά του, συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό σε όλες αυτές τις βίαιες διαδικασίες «κυριοποίησης». Αφενός, χρηματοδότησε σειρά πολεοδομικών παρεμβάσεων όπως τη μεταστέγαση της Ταινιοθήκης στο χώρο του παλιού σινεμά Λαΐς, αλλά και έργα βασικής υποδομής όπως το σταθμό του Μετρό στην πλατεία Καραϊσκάκη. Αφετέρου, όποτε χρειάστηκε, παρενέβη κατασταλτικά, όπως συνέβη με τη βίαιη εκκένωση της κατάληψης στη Μυλλέρου και Γερμανικού το Μάιο του 2007, το κτήριο της οποίας, ύστερα από τρία χρόνια εργασιών, αποτέλεσε κομμάτι της νέας Δημοτικής Πινακοθήκης που εγκαινιάστηκε απέναντι από την πλατεία Αυδή. Τέλος, αφού προχώρησε σε σφραγίσματα πολυκατοικιών-υπνωτηρίων, καθιστώντας άστεγους τους ως τότε κατοίκους τους, εξαπέλυσε νέα πογκρόμ ενάντια σε μετανάστες και άλλους περιθωριακούς.

Όσον αφορά την (κρατική) ΕΑΧΑ, αφού απέκτησε νέα επωνυμία (Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων και Αναπλάσεις Α.Ε.)³⁵ ώστε να επικυρωθεί η διεύρυνση της γκάμας των δραστηριοτήτων της, επανήλθε πολύ δυναμικά στο προσκήνιο με τη δημοσίευση μέρους των μελλοντικών σχεδίων της. Όπως, λόγου χάρη, την πεζοδρόμηση της Β. Όλγας έως το μουσείο της Ακρόπολης και την ένωση της Διονυσίου Αεροπαγίτου διαδοχικά με το Ολυμπείο (Στύλοι Ολυμπίου Διός), το ιερό της Αγροτέρας Αρτέμιδος, το λόφο Αρδηττού, το Καλλιμάρμαρο, το άλσος Παγκρατίου και το πάρκο Ριζάρη.³⁶ Επίσης σχεδιάζεται η πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου και του πρώτου τμήματος της Πατησίων μέχρι την Αλεξάνδρας, ώστε να δη-

Όχι, δεν πρόκειται περί σουρεαλιστικού σκηνικού από θεατρική παράσταση της κυρίας Βαγενά, προβεβλημένης «κυριοποίησης» της περιοχής του Μεταξουργείου και σθεναρού ποθέμιου, από ό,τι φαίνεται, των πάσης φύσεως περιθωριακών που χρησιμοποιούν απρόσκλητοι τα παγκάκια έξω από το μαγαζί της...

33 Εφημερίδα *Καθημερινή*, 27 Ιανουαρίου 2010.

34 Από συνέντευξη ενεργού μέλους της «ΚΜ Πρότυπη Πόλη» στο Κοντέινερ, ό.π, σελ. 35.

35 Εφημερίδα *Καθημερινή*, 30 Απριλίου 2010.

36 Σύμφωνα με τον πρόεδρο του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου, Γιάννη Πολύζο, τα έργα αυτά πρέπει να εισχωρήσουν και άλλο στον κυρίως αστιακό ιστό, έτσι ώστε, μέσω πεζοδρομήσεων πάντα, να ενωθούν τα Προσφυγικά της Αλεξάνδρας και το πάρκο που θα κατασκευαστεί στο γήπεδο του Παναθηναϊκού με το Μέγαρο Μουσικής, το πάρκο Ελευθερίας και την ανατολική πλευρά του Λυκαβηττού, και όλα αυτά με τη Β. Όλγας. Βλ. εφημερίδα *Καθημερινή*, 5 Σεπτεμβρίου 2010. Επίσης έχει προταθεί η πεζοδρόμηση και φύτευση νησίδας που θα ενώσει το Φιξ με τους Στύλους Ολυμπίου Διός. Βλ. εφημερίδα *Καθημερινή*, 16 Σεπτεμβρίου 2010.

Μπάτσοι εργαζόμενοι σκληρά προκειμένου να παραδώσουν τη νέα Δημοτική Πινακοθήκη του δήμου Αθηναίων εντός του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος...

μιουργηθούν δύο νέοι άξονες «τουριστικοποίησης». Ο ένας από το Σύνταγμα μέχρι τα Χαυτεία και ο άλλος από την Πλάκα/Μοναστηράκι, μέσω της Αιόλου και της Πατησίων, στο Μετσόβειο Πολυτεχνείο, στο Αρχαιολογικό Μουσείο και θα καταλήγει στο πρόσφατα ανακαινισμένο Πεδίο του Άρεως. Θα έχουμε δηλαδή μία διαφορετικού τύπου, από αυτή που έχουμε συνηθίσει ως τώρα, περικύκλωση των Εξαρχείων. Μάλιστα, τα σχέδια μιλάνε για πεζοδρόμηση και της Φυλής, ώστε η «κυριλοποίηση» να εισχωρήσει και στις περιοχές των Κάτω Πατησίων.³⁷

Όμως, όπως, μάλλον εύστοχα, παρατήρησε ο νέος μας δήμαρχος, οι πεζοδρομήσεις από μόνες τους δεν μπορούν να επιλύσουν ζητήματα που παραμένουν βαθύτατα κοινωνικά και πολιτικά, καθώς οι φρεσκοπεζοδρομημένες λεωφόροι θα είναι οι πρώτες που θα οικειοποιηθούν οι μετανάστες, οι άστεγοι, οι λούμπεν και η άγρια νεολαία, μετατρέποντάς τες σε στέκια τους.³⁸ Γι' αυτό το λόγο, καταρχάς, έχει προβλεφθεί η διέλευση μέσω μαζικής μεταφοράς (λεωφορείων, τρόλλεϋ και τραμ), ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση στην περιοχή. Έτσι, ένα μεγάλο μέρος του πεζοδρόμου

θα παραμείνει άβατο σε όσους θέλουν να αράζουν εκεί, ενώ ταυτόχρονα θα τονωθεί τόσο η μόνιμη (χρήσεις κατοικίας και εμπορίου στο κέντρο) όσο και η προσωρινή παρουσία κόσμου (επισκέψεις στα μαγαζιά, στα μουσεία, βόλτα στο κέντρο κλπ.). Με ένα σμπάρο τρία τρυγόνια δηλαδή... Επιπλέον η αστυνομική παρουσία προβλέπεται να είναι πολύ έντονη. Δεν είναι τυχαίο που στις προτάσεις γίνεται λόγος για καλύτερη φωταγώγηση των δρόμων,³⁹ ενώ ούτε το άσυλο στον περιβάλλοντα χώρο των Προπυλαίων φαίνεται να μένει εκτός των πυρών της σχεδιαζόμενης πολεοδομικής επίθεσης. Η Ντόρα Γαλάνη, πρόεδρος της ΕΑΧΑ, είναι κάθετη επ' αυτού: «Για εμένα το άσυλο σε ένα δημόσιο χώρο είναι ακατανόητο. Ό,τι αρ-

37 Ενδεικτικά δες εφημερίδες *Τα Νέα*, 14 Απριλίου 2009, 14 Απριλίου 2010, *Ελευθεροτυπία*, 4 Ιουλίου 2010 και 30 Ιανουαρίου 2011, *Καθημερινή*, 5, 11 και 16 Σεπτεμβρίου 2010, *Το Βήμα*, 2 Ιανουαρίου 2011 καθώς και το free-press FAQ, 4 Νοεμβρίου 2010.

38 Βλ. *LIFO*, 14 Οκτωβρίου 2010. Στα ίδια συμπεράσματα φτάνει και η μελέτη που εκπόνησε το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, εκ μέρους του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, υπό την επιστημονική εποπτεία του Π. Τουρνικιώτη, βλ. εφημερίδα *Καθημερινή*, 27 Φεβρουαρίου 2011. Ο Τουρνικιώτης, που σήμερα προτείνει «ηύσεις» για την καλύτερη διαχείριση του αστικού χώρου στο κέντρο της Αθήνας, ήταν ο συν-συγγραφέας, μαζί με τον Θ. Βήαστό, της προ 34 ετών μελέτης *Πολεοδομία και δημόσια τάξη – Αθήνα οχυρωμένη πόλη* (μερική επανέκδοση από τη Λέσχη Κατασκόπων του 21^{ου} αιώνα, 2002), της πρώτης, από όσο γνωρίζουμε, παρουσίασης της πολεοδομικής ανάπτυξης της Αθήνας σε συνάρτηση με την έκβαση της ταξικής πάλης που διεξαγόταν στον ελληνικό χώρο. Όπως ανέφεραν και στην εισαγωγή της εν λόγω μελέτης: «Θ' αναζητήσουμε πολύ απλά και ειδικότερα την επιρροή της βίας πάνω στο δομημένο χώρο: το τεχνητό περιβάλλον. Δηλαδή εάν και σε ποιο βαθμό η βία της κυρίαρχης ομάδας της κοινωνίας, η νόμιμη βία, είναι ένας από τους παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωση του κτισμένου περιβάλλοντος (...). Αλλά θ' αναζητήσουμε και το αντίστροφο. Το πως λειτουργεί η βία σε ένα ήδη «τυχαία» διαμορφωμένο περιβάλλον δηλαδή ποιο πολεοδομικό γεγονός ευνοεί και ποιο όχι, την έκφραση στο χώρο του της πάλης του ενός ή του άλλου πολιτικού συνόλου και επί πλέον με μία ιστορική εξέταση θ' αντιληφθούμε τον τρόπο που η εκάστοτε κυρίαρχη ομάδα προσάρμοσε το στρατιωτικό, αστυνομικό, ιδεολογικό σύστημα καταστολής της στις ιδιαίτερες συνθήκες του πολεοδομικού περιβάλλοντος». Από την κριτική του συστήματος, στην έμπρακτη υποστήριξή του: Ιδού που μπορεί να οδηγήσει η άτιμη η καριέρα...

39 Στις μέρες μας η φωταγώγηση των μητροπολιτικών δρόμων (κι όχι μόνο) φαντάζει σαν κάτι το αυτονόητο και το δεδομένο. Δεν ήταν, όμως, πάντα έτσι. Οι προλετάριοι έδωσαν μεγάλες μάχες ενάντια στην εισαγωγή τέτοιου τύπου μέσων καταστολής και ελέγχου των δραστηριοτήτων τους. Δεν είναι τυχαίο ότι το 1789 και κατά τη διάρκεια της γαλλικής επανάστασης εξεγερμένοι, σε μια επίδειξη μαύρου χιούμορ, εκτέλεσαν δύο μισητούς υποστηρικτές του μοναρχικού καθεστώτος, κρεμώντας τους από φανοστάτες... Πέρα όμως από αυτή την ιδιαίτερη μορφή καταστολής, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι χάρη στην εισαγωγή και εδραίωση του τεχνητού φωτισμού το κεφάλαιο κατόρθωσε να σπάσει τα φυσικά δεσμά που επέβαλε ο εικοσιτετράωρος, ημερήσιος κύκλος στην ανθρώπινη δραστηριότητα και να επεκτείνει το ωράριο εργασίας κατά το δοκούν. Ταυτόχρονα, η χρήση φωτισμένων βιτρίνων σήμανε την αυγή της κυριαρχίας του εμπορεύματος-θεάματος: δεν είναι τυχαίο που η ανάπτυξη της τεχνητής φωταγώγησης στην Ευρώπη συμβάδισε με την ανάπτυξη των εμπορικών στοών. Σχετικά δες και το κείμενο *Notes on the City* στην εξαιρετική συλλογή κειμένων *No Reservations: Housing, Space and Class Struggle*, News From Anywhere, x.x, καθώς και Ζ.-Λ. Πινόθ, *Ο κόσμος των πόλεων τον 19ο αιώνα*, Πλέθρον, 2000, σελ. 141.

νητικό συμβαίνει στα Προπύλαια, συμβαίνει με αυτή την αντίληψη. Τα κτήρια είναι μνημεία και πρέπει να προστατευτούν».⁴⁰ Δεν είναι τυχαίο ότι οι ήδη υπάρχουσες πεζοδρομημένες αρτηρίες έχουν ήδη ανακηρυχθεί σε ...αρχαιολογικούς χώρους, ώστε η ελεύθερη συνάθροιση και οι δραστηριότητες σε αυτές να προσδιοριστούν με βάση ένα πολύ συγκεκριμένο πλαίσιο: «[Η] Διονυσίου Αεροπαγίτου-Αποστόλου Παύλου [σημείωση δική μας: και άρα και όσοι δρόμοι ενωθούν μελλοντικά με αυτές] είναι κηρυγμένος αρχαιολογικός χώρος. Είναι ο δρόμος ο ίδιος αρχαιολογικός χώρος, δεν εφάπτεται απλώς στα μνημεία. Αλλά με ικανοποίηση βλέπω ότι έχει αρχίσει ο ίδιος ο κόσμος να προστατεύει τον πεζόδρομο».⁴¹

Οι πεζοδρομημένοι πεωφόροι-αρχαιολογικοί χώροι όπως τους φαντάζονται οι πολεοδόμοι... Η απουσία κόσμου (εδώ στη Β. Όλγας) από τα σχέδια και τις μακέτες τους είναι, αν μη τι άλλο, χαρακτηριστική και ενδεικτική των πραγματικών προθέσεών τους.

Παράλληλα, στα ίδια πλαίσια επόπτευσης των δραστηριοτήτων που επιτελούνται στους δημόσιους χώρους, προωθούνται σχέδια «μαντρώματος» των πλανόδιων πωλητών σε υπαίθρια «πολυεθνική αγορά» όπου θα πουλούν «εξωτικά» προϊόντα της χώρας τους (μπαχαρικά, φαγητά, ρούχα, υφάσματα κλπ.), υπό την αιγίδα του κράτους που θα κατασκευάσει τις υποδομές και θα εισπράττει ενοίκιο: η «νομιμοποίηση» της εμπορικής δραστηριοποίησης ορισμένων μικροπωλητών θα σημάνει το άγριο κυνηγητό για όλους τους υπόλοιπους, κυνηγητό που έχει ήδη ξεκινήσει, τουλάχιστον στο κέντρο.⁴²

Επίσης, εκπονούνται σχέδια «επιστροφής στο κέντρο», μέσω οικονομικών διευκολύνσεων, όσων θελήσουν να κατοικήσουν εκεί (κυρίως νέων ζευγαριών ιδίως αν αγοράζουν ή ανακαινίζουν κτήρια) ή να στήσουν τις επιχειρήσεις τους (επιδότηση ενοικίου, απαλλαγή δημοτικών τελών), σύμφωνα και με τις υποδείξεις της Επιτροπής Περιβάλλοντος της Βουλής και του Οργανισμού Ρυθμιστικού Αθήνας. Κάποιοι άλλοι τεχνοκράτες τόνισαν την αναγκαιότητα της επιστροφής δημόσιων υπηρεσιών στο κέντρο, εναντιωνόμενοι στην αποκεντρωτική πολιτική που είχε ακολουθηθεί τα τελευταία χρόνια... Οι αντιφατικοί κρατικοί σχεδιασμοί δεν μπορούν παρά να αντικατοπτρίζουν την αντιφατική φύση της καπιταλιστικής σχέσης στο σύνολό της, αλλά και στις επιμέρους εκφάνσεις της. Έτσι, τη μία στιγμή βλέπουμε τους ντόπιους τεχνοκράτες να επιτίθενται στο πολύβουο πλήθος που συνωστίζεται και κοινωνικοποιείται στους δρόμους του ιστορικού κέντρου και γύρω από αυτό, στήνοντας τα δικά του άτυπα κοινωνικά δίκτυα και τις «παρέες», τις πιάτσες και τα στέκια του. Ταυτόχρονα, προσπαθούν να συρρικνώσουν τον πολιτικό και διοικητικό χαρακτήρα του αθηναϊκού κέντρου, πραγματικό και συμβολικό, ώστε αφενός να αποδυναμωθούν ποικίλες μορφές με τις

40 *Athens Voice*, 3 Φεβρουαρίου 2011. Κάπως έτσι μαντρώθηκε και ο λόφος Φιλοπάππου, αφού πρώτα ανακηρύχθηκε σε αρχαιολογικό μνημείο...

41 Δηλώσεις της Ντόρας Γαλήνη στο έντυπο «Επ7ά» της εφημερίδας *Ελευθεροτυπίας*, 30 Ιανουαρίου 2011 (δική μας η έμφαση). Δε συμφωνούν, όμως, όλοι με τη «λύση» της πεζοδρόμησης. Ο αρχιτέκτονας που προχώρησε στην εκπόνηση της μελέτης εκ μέρους της «ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά» για την οδό Κεραμεικού, την έχει αποκλείσει καθώς «έχει αποδειχθεί ότι η πεζοδρόμηση σε περιοχές όπου δεν υπάρχει πυκνό αίτημα μετακίνησης πεζών δεν αποτελεί πάντοτε θετικά εξελισσόμενη κίνηση». Εφημερίδα *Καθημερινή*, 8 Αυγούστου 2010 (δική μας η έμφαση). Αν μη τι άλλο, όλη αυτή η ενδοκαπιταλιστική συζήτηση για τους δημόσιους χώρους και τους δρόμους των μητροπόλεων αποδεικνύει ότι οι τελευταίοι δε νοούνται παρά μόνο ως σημεία εξαναγκαστικής διέλευσης και διευκόλυνσης της μεταφοράς εμπορευμάτων (συμπεριλαμβανομένου του εμπορεύματος-εργατική δύναμη) και όχι ως χώροι συνάντησης, επικοινωνίας και αράγματος...

42 *LIFO*, ό.π. και *Athens Voice*, ό.π.

οποίες παραδοσιακά εκφράζεται η ταξική πάλη (πορείες, επεισόδια, διαμαρτυρίες, καταλήψεις δημόσιων κτηρίων κλπ.) και αφετέρου να ανακοπεί η καθημερινή παρουσία και ο συγχρωτισμός προλεταρίων στο κέντρο. Λίγα χρόνια αργότερα, και ενώ οι απόπειρες επιβολής του κοινωνικού ελέγχου στις κεντρικές αθηναϊκές συνοικίες έχουν μάλλον αποτύχει, αναγκάζονται να εισηγηθούν την «επιστροφή στο κέντρο». Βέβαια, αυτή τη φορά ευελπιστούν η επιστροφή να αφορά άτομα με υψηλό ταξικό και πολιτισμικό προφίλ, αλλά και αντίστοιχους τουρίστες, γι' αυτό και στηρίζουν τις διαδικασίες κυριλοποίησης που έχει ήδη προωθήσει η «πολιτισμική εμπροσθοφυλακή».

Η Κοινή Υπουργική Απόφαση για το «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό», η οποία συντάχθηκε το 2007, εστιάζει στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να αναπτυχθεί η τουριστική βιομηχανία, όχι μόνο στα τουριστικά θέρετρα, αλλά και στις πόλεις –οι τεχνοκράτες το ονομάζουν και βελτίωση του «μάρκετινγκ της πόλης». Εντελώς ενδεικτικά, μεταξύ των κατευθύνσεων που προτείνονται είναι η «[ε]πιτάχυνση των ρυθμών ανάπτυξης του ιστορικού κέντρου και του θαλασσιού μετώπου της Αθήνας και Θεσ/νίκης», η «[π]αροχή κινήτρων για απόσυρση παλαιών κτιρίων, που προσβάλουν υπέρμετρα την αισθητική της πόλης», η «[ε]νίσχυση της πολιτιστικής δραστηριότητας με διοργάνωση εκδηλώσεων διεθνούς ενδιαφέροντος», ενώ ειδικά για την Αθήνα συστήνεται η «[σ]υνέχιση και εντατικοποίηση της προσπάθειας ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων», η «[δ]ημιουργία ζωνών εναλλακτικών δραστηριοτήτων και υπαιθρίων πάρκων αναψυχής και αθλητισμού», καθώς και η «δρομολόγηση αναπλάσεων σε περιοχές με βιομηχανικό ενδιαφέρον, που έχουν χωρική συνέχεια με άλλες περιοχές αστικού τουρισμού».⁴³ Δηλαδή, σύμφωνα με το πλάνο αυτό, «κυριλοποιημένα» αστικά περιβάλλοντα θα εναλλάσσονται αρμονικά με «παραδοσιακά» τουριστικά μνημεία, αποκαλύπτοντας νέες δυνατότητες τουριστικής αξιοποίησης, με αποτέλεσμα την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την αύξηση της θεματικότητάς της (πχ. συνεδριακός, αστεακός, πολιτισμικός, αθλητικός τουρισμός κλπ.).

Διόλου τυχαία, ένα από τα μέτρα που έχει εξαγγείλει ο νυν δήμαρχος της Αθήνας είναι η συνεργασία κρατικών φορέων (και κεφαλαίων) με ιδιωτικά κεφάλαια (real-estate και κατασκευαστικές εταιρείες, τράπεζες κλπ.), προκειμένου να καταστεί εφικτή η μαζική απαλλοτρίωση εγκαταλελειμμένων κτηρίων –υπολογίζονται σε 450 με 500–⁴⁴ στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου, τα οποία είτε θα ανακαινιστούν, είτε θα γκρεμιστούν για να οικοδομηθούν νέες πολυκατοικίες και λοφτ ή για να δημιουργηθούν μικρά πάρκα και χώροι αναψυχής που θα ανανεώσουν το ενδιαφέρον για την περιοχή, αλλά και την αξία της γης σε αυτή. Ταυτόχρονα, με αυτόν τον τρόπο θα αναδειχθεί και η ανεκμετάλλευτη κρατική περιουσία, η αξία της οποίας επίσης θα αυξηθεί. Σύμφωνα με το Στέφανο Μάνο, πρωτεργάτη της «μουμιοποίησης» της Πλάκας και υποστηρικτή του Καμίνη, ο στόχος δεν πρέπει να είναι άλλος από το διπλασιασμό, εντός μίας επταετίας, της αξίας των κτηρίων στο κέντρο της Αθήνας εκατέρωθεν της Πανεπιστημίου, από το Σύνταγμα μέχρι περίπου και την Εμ. Μπενάκη.⁴⁵

Πέρα από τις ενδεχόμενες αντιδράσεις των άμεσα εμπλεκόμενων, δηλαδή των κατοίκων και χρηστών των δημόσιων χώρων, είναι αμφίβολο αν και ποια ακριβώς από τα παραπάνω σχέδια μαζικής πολεοδομικής αναδιάρθρωσης θα υλοποιηθούν στην Ελλάδα του «μνημονίου» και της σφικτής δημοσιονομικής πολιτικής. Αποκτούν έτσι ιδιαίτερη σημασία τα πα-

43 Βλ. το *Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό - Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης*, ΥΠΕΧΩΔΕ, 2007, σελ. 17. Αυτού-
οιο το κείμενο του σχεδίου μπορεί να βρεθεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.minenv.gr/download/2007-05-02.KYA-eldiko.erotaxiko.plaisio.tourismoy.doc>.

44 Ενδεικτικά βλ. εφημερίδες *Τα Νέα* 30 Μαρτίου 2010 και 21 Σεπτεμβρίου 2010, *Καθημερινή*, 6 Ιανουαρίου 2011, καθώς και τα free-press *Athens Voice* και *LIFO* της 14 Οκτωβρίου 2010. Άλλο δημοσίευμα ανεβάζει τον αριθμό των άδειων-
εγκαταβλημένων κτηρίων στο κέντρο της Αθήνας σε 1640 (κυρίως στο 6^ο δημοτικό διαμέρισμα, στην ευρύτερη περιοχή γύρω από την πλατεία Αμερικής). Βλ. εφημερίδα *Καθημερινή*, 13 Φεβρουαρίου 2011.

45 *Καθημερινή*, 28 Νοεμβρίου 2010, *Ελευθεροτυπία*, 29 Νοεμβρίου 2010. Οθόκηνη την ομιλία του Μάνου μπορεί κανείς να τη βρει στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.drassi.gr/index.php?id=1300&title=Στρατηγικές αναβάθμισης του κέντρου της Αθήνας>.

ραπάνω σχέδια αύξησης της γαιοπροσόδου, καθώς μέσω αυτής μπορεί να χρηματοδοτηθούν τα επόμενα έργα «κυριλοποίησης». Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ένα σωρό τεχνοκράτες έχουν προωθήσει την ιδέα της πώλησης του μεγαλύτερου μέρους του πρώην αεροδρομίου στο Ελληνικό, ώστε με τα έσοδα που θα προκύψουν να χρηματοδοτηθούν οι επιμέρους, μικρότερης κλίμακας, πολεοδομικές επελάσεις στις γειτονιές της Αθήνας.⁴⁶ Σε αυτά τα πλαίσια είναι που το ελληνικό κράτος υιοθέτησε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «JESSICA» («Κοινή Ευρωπαϊκή Υποστήριξη για Βιώσιμες Επενδύσεις σε Αστικές Περιοχές»), το οποίο, σύμφωνα με τους εισηγητές του, αφορά «*έργα βιώσιμης ανάπτυξης στον αστικό χώρο με την προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων*» και το οποίο προικίστηκε με περίπου 260 εκατομμύρια ευρώ.⁴⁷

Φιλ ντε Σουά

46 Ενδεικτικά βλ. εφημερίδα *Το Βήμα*, 15, 22 Αυγούστου και 5 Σεπτεμβρίου 2010.

47 Από την ημερίδα της Αναπτυξιακής Εταιρείας του Δήμου Αθηναίων. Σύνοψη της ημερίδας μπορεί να βρεθεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.solon.org.gr/index.php/endiadimosiogr/114-endiaferontagiadimosiografous/1745-jessica-imerida.html>. Βλ. επίσης εφημερίδα *Καθημερινή*, 2 Ιουλίου 2010.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΑΡΙΑΣ

Τεύχος 1: Αφιερωμένο στους Μπουκτσινικούς οικολόγους, τους φιλοσιτουασιονιστές και τους πατριώτες

Τεύχος 2: Αφιερωμένο στους κακούς μαθητές, φοιτητές και καθηγητές και στη μνήμη των 250.000 σκοτωμένων κομπάρσων του CNN

Τεύχος 3: Αφιερωμένο στους πατριώτες, τους μικροαστούς και τους «νέγρους» εχθρούς τους

Τεύχος 4: Αφιερωμένο στους αντιφασίστες, τους αντικουλτουριάρηδες μικροαστούς και τους ειρηνιστές

Τεύχος 5: Αφιερωμένο στους «ξένους», τους ξεριζωμένους και τους προσωρινούς

Τεύχος 6: Αφιερωμένο στους απεργούς που σπάνε τα γκέτο τους και τους καταληψίες δρόμων

Τεύχος 7: Αφιερωμένο στους εχθρούς των εκπαιδευτικών νόμων, τους ενθουσιώδεις άνεργους και τους αλβανούς προλετάριους

Τεύχος 8: Αφιερωμένο στον πόλεμο (το δικό τους) που δε λέει να τελειώσει και στον πόλεμο (το δικό μας) που δε λέει να αρχίσει

Τεύχος 9: Αφιερωμένο στις άμισθες εργάτριες, τους ακτιβιστές και τους εξεγερμένους του «παγκόσμιου χωριού»

Τεύχος 10: Αφιερωμένο στους δημοκράτες, ένοπλους και μη και τους ειρηνιστές

Τεύχος 11: Αφιερωμένο στους εντός και εκτός τειχών φυλακισμένους και στους αρνητές της εργασίας

Τεύχος 12-13: Αφιερωμένο σ' αυτούς που ακόμα τα θέλουνε όλα

Τεύχος 14: Αφιερωμένο σε αυτούς που διασχίσαμε μαζί το ορυχείο του χρόνου μέχρι την άκρη της ευκαιρίας

Παλιότερα τεύχη και άλλα κείμενα σε ηλεκτρονική μορφή:

<http://www.tapaidiatisgalarias.org/>

Για επικοινωνία:

e-mail: tptg@tptg.gr

Τ.Θ. 76149 Τ.Κ. 17110 ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ ΑΘΗΝΑ

